

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

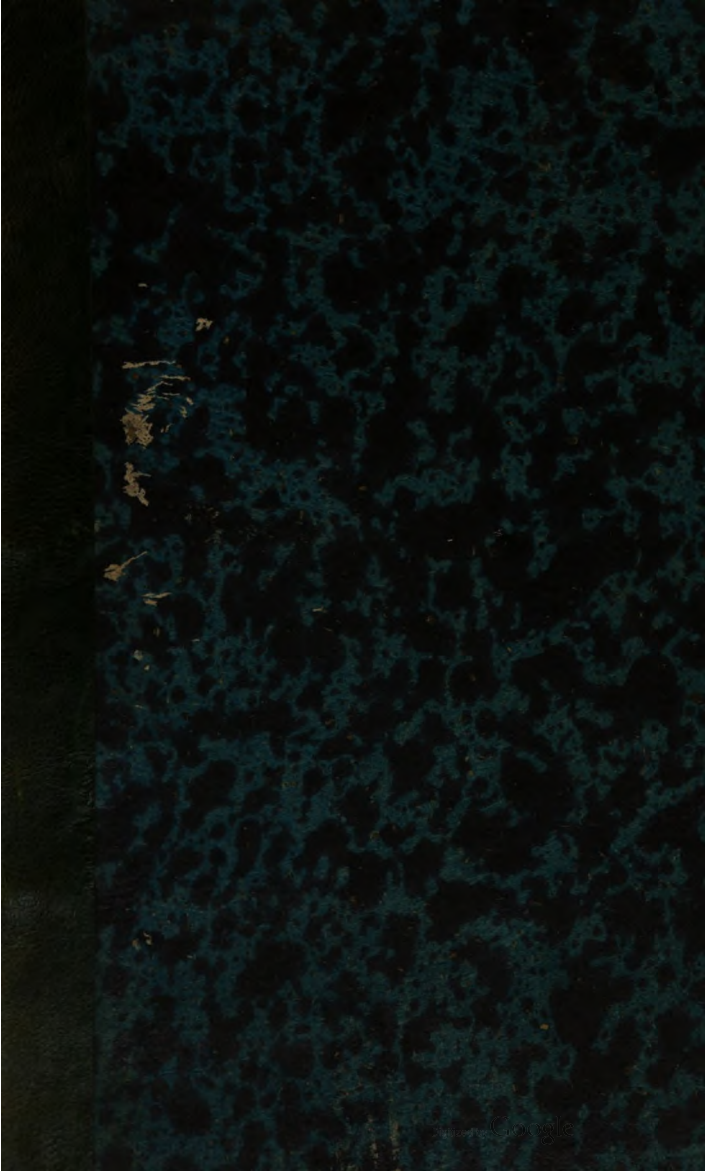
Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

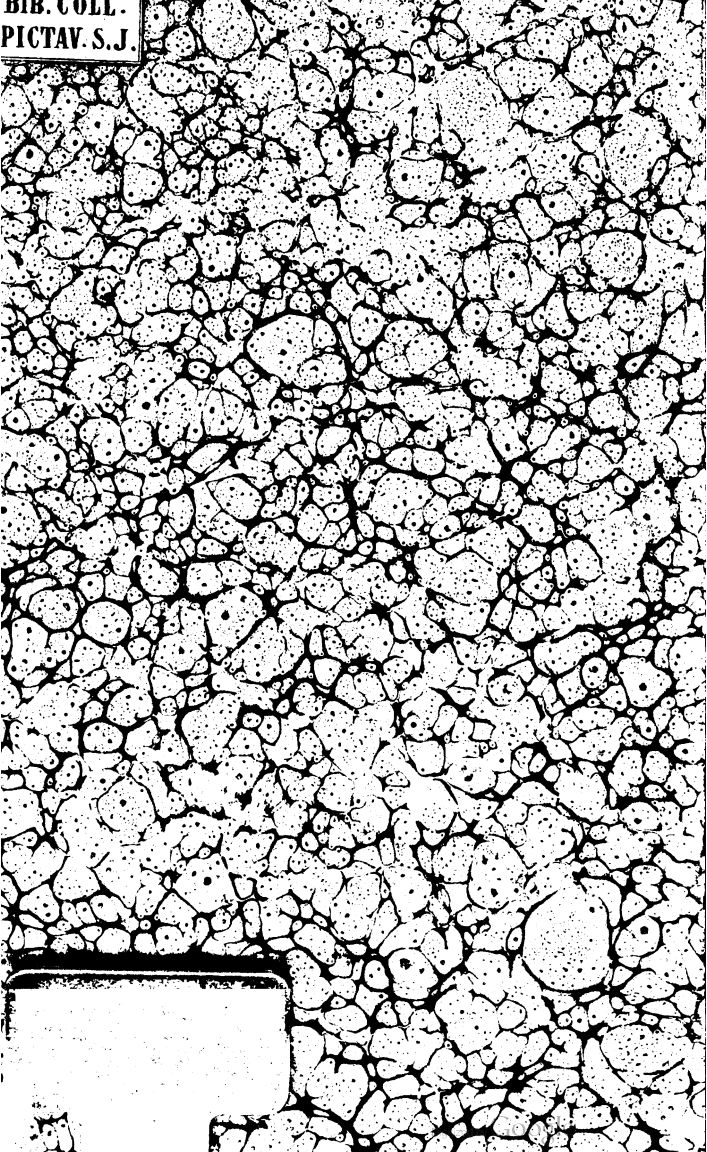
- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

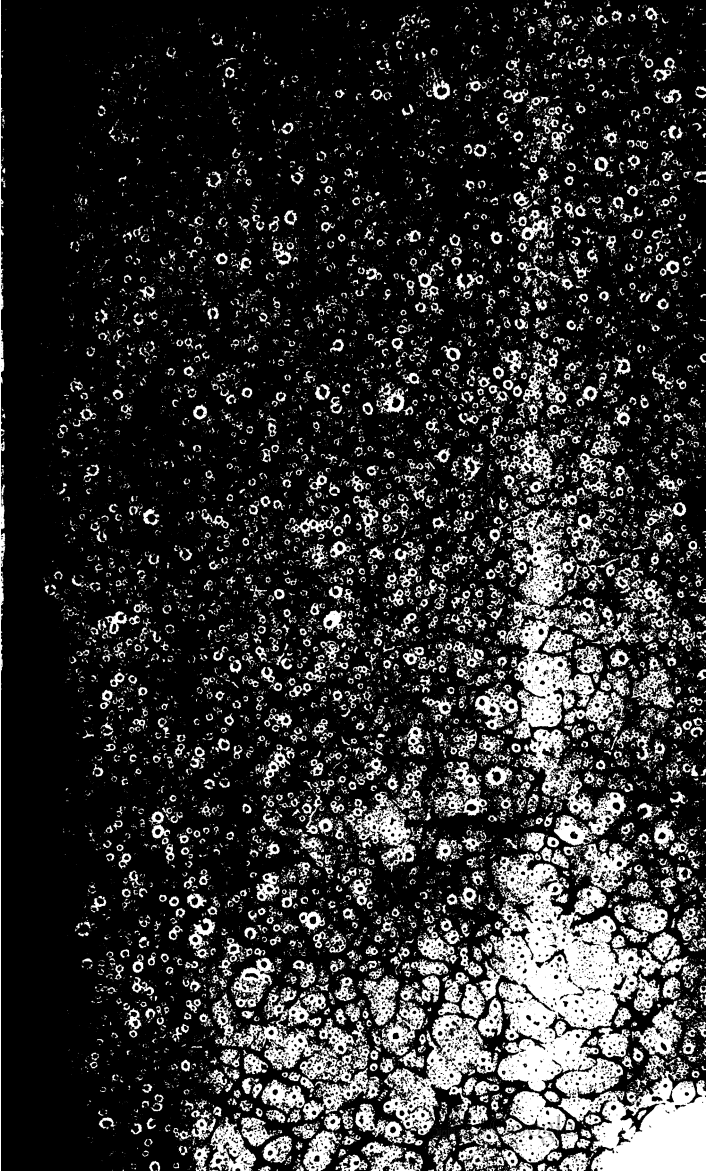
About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

BIB. COLL.
PICTAV. S.J.

X 433/926

MICHAELIS

VERINI POETAE

Christiani de puerorum
moribus Disticha,

Cum luculenta Martini Iuarrae Can-
tabrici expositione.

Huic puer incumbas ingenti pectore libro,
Fundere si prompte uerba Latina uelis.

LVGDVNI,

Apud Antonium Vincentium

1546

BERNARDVS VILLAPLANA,
Tarraconensis, Aquitaniae iuuentuti.

Disce, precor, sanctos florens Aquitania mores,
Disce quibus felix ibis ad astra senex.
Perlege Verinum diuina mente poetam:
Perlege, si certam peruelis ire uiam.
Quicquid Aristoteles docuit: Socratesq; Platoq;
Hoc unus gyro colligit ille breui.
Qui cum mendosus nulla non parte iaceret,
Totus Sparroni sedulitate nitet,

Bert. C. M. Sparronus.

Disces parthenium, pura sed mente poetam:
Est morum, et uita regula, fonsq; pie,

*Martini Iuarræ cantabrici com-
mentariorum in Michaëlis Verini Poë-
tæ de moribus puerorū Disticha,
ad clarissimos patres Bar-
chionensis rei public-
æ consiliarios
Præfatio.*

VANQVAM sanctissimus, atq; amplis-
simus magistratus uester reipublicæ nostræ,
Patres Consiliarij, ipsa quoq; meritorum ue-
strorū incredibilis magnitudo longè alia ope-
ra, quàm quæ exiguis ingenij nostri uiribus comparari que-
ant, sibi dicari postulant: ego tamen & mei ipsius medio-
criter conscius, & commentariorum breuitatis haud obli-
tus, non ita rem auribus uestris dignam factururus, quàm illa
potius clementia, & humanitate uestra fretus, quæ uos ma-
gnos in primis, ac religiose uenerādos facit, operæ precium
dixi primas nostræ operæ lucernas ad uestram benignita-
tem potissimum mittere. Nam & si paucissimarum litera-
rum munere talium uirorum præstantiam, nedum magistra-
tus sanctitatē, minus æquare possumus, uolūtate certe pro-
ximè accedimus. Quæ, ut Apostolus testatur, secundum fa-
cultatem acceptabilis est, non secundum quod non habet.
Fecimus id quidem partes obseruandi primò ut Michaëlis
Verini Christianissimi poëtæ sanctissima de puerorū mori-
bus disticha, quæ antehac sine interprete tãquam cymba si-
ne rectore in medijs procellis uexabantur, egregia de uestris
nominibus sumpta autoritate, sub quorum tutela nostras

interpretationes sine omni inuidia lectū iri spero, in lectorum aures fortius, gratiusq; subirent: deinde quod si quid est in me ingenij (quod sentio quā sit exiguum) aut si qua excercitatio scribendi, in qua me non inficior mediocriter esse uersatum: aut si huiusce rei ratio aliqua ob optimarum artium studijs, ac disciplina profecta est, à qua ego nullum confiteor ætatis meæ tempus abhorruisse, nullis toto orbe mortalibus iustius, quā optimis consiliarijs, etiam de me bene meritis nostræ lucubrationes fuerunt dedicandæ. Sed si parum cumulatè liberalitati uestræ gratiā refero: quæso, obtestorq; ne meæ naturæ potius, quā magnitudini uestrorum beneficiorum id tribuendum putetis. Quæ enim tanta potest existere ubertas ingenij? Quæ tanta dicendi copias? Quod tam diuinum, atque incredibile genus orationis, quo quisquam possit uestra in me promerita, nō dicam compleri orando, sed persensere numerādo? Nam quod ad eas uirtutes, quibus maxime præstatis, attinet: quis Ioānem Aquilarium consummata morum honestate cum Catone illo, à quo, ut Cicero dixit, rem improbam petere nemo audet, contendere ignoret? Quis Galcerandum Fibularium alto prudentiæ robore Quintum Fabium cunctatorem æquare inficietur? An est qui Franciscum Iugentum excelsa animi magnitudine ad Scipionem illum superiorem accedere nesciat? Nōne Petrus Daheia patrocínio plebi summa cum ciuium concordia præstando alter à Tyberio Graccho uiuit? Certè Stephanus potius rerum urbanarum scientia Caij Lælij persimilis habetur. Qui omnes ea prudentia, iustitia, & æquitate pulcherrimam hanc rempublicam, quæ nobilem, imaginem, ut ego sentio, atque antiquam Romanæ reipublicæ maiestatem præ se fert, moderamini: ut maioribus nostris pares, minoribus uerò exemplo etiam profuturi censeamini.

Sed

Sed iam de Verino poeta quidem parthenio (id est uirgineo) cælorum archangelo duce, cuius nomine appellatur, non solum disticha de moribus scripsisse, sed uel magis specimen continentiae uixisse existimatur, silere in præsentiarum melius puto, ut Sallust. de Cartha. inquit, quam parum dicere. Illud à ueritate haud quanquam abhorret, hunc uatem nemini uel Latinorum, uel Græcorum, addo etiā (si fas est) Hebreorum hoc genere præcipiendi esse postponendū. Quam obrem eius operi cum Latino, & planè poetico, tum uerò, quod longè speciosus est, Christianissimo, quodq; tenellis potissimum puerorum, puellarumq; animis iucundissima, ac tutissima ad cælestem patriam uia est, uobis inserviando patres obseruādi studiosis scholaribus prodesse satis magnam industriæ nostræ mercedem existimantes, operam nostram quam paucissimis accommodauimus. Qua in re utinam aliquid huiuscemodi de nobis dici debeat, quale illud Cice. de Diuinatione habetur, Quorum omnium interpretes, inquit, ut Grammatici poetarum, proximè ad eorum, quos interpretantur, diuinationem uidentur accedere. Valete.

POETAE VITA.

MICHAEL Verinus, Sicuti ego accepi, minorem è Balearibus habuit patriam: de quibus Hispaniæ insulis Plin. libro iiij. scribit: Baleares funda bellicosas, Græci gymnasias dixere. Natus est Vgolino patre uiro (ut Poëta, & Politianus testantur) liberalibus studijs perdocto, quem Verinorum cognominatum ferunt. Nam Verinorum quidem clara in ea insula extat familia. Literarū gratia Romam puer admodum deportatus, ubi & pater frequens uersabatur, Paulo Saxiæ Roncilioni grammatico, ac rhetori.

necnon uersificatori suppositus est : à quo artem metricā didicit, quā rem poeta non dissimulaturus, Distichorum opus sic illi dedicat: Quæ didici reddo carmina Paule tibi. Ingenio, & mentis uiribus (quanuis adolescentulus) extra aliorum condiscipulorum aleam tam insignis apparuit: ut si longiori uita fungi licuisset, Tibullo, Catullo, aut Propertio, & (nisi fallor) Martiali haud postponendus foret: nisi quod uerecundior his omnibus, grauiorq; , ac uerè Christianus scriptor erat, Certè in his, quæ sententiarum Distichis reposuit, lōgè illos antecelluisse censetur. Quid quod Christi Dei nostri religione (& ut ipse sentit) incontaminata uirginitate Diui Ioannis Baptistæ solertissimus uixit imitator? Quare eius tempestatis uiri docti dubitant, ingenij perspicuitate, an morum synceritate haberi debeat præstantior. Quippe qui ab eo cœlorum Archangelo, cuius nomine appellatur, non solum in scribendo, sed uel magis in uiuēdo adiutus uideatur. Cuius disticha cum legimus, non tam sententiam sapientum, quàm cœlestia quædam oracula audire uidemur. Quibus quidem præter Latinos, & Græcos scriptores, ac Iudæorum prophetas, ad Salomonem, ad Ecclesiastem, ad Sapientiam, ad Ecclesiasticum, quæ potissima uidebantur excerpens, accedere cōtendit. Heroicum carmen tribus dūtaxat uersibus expertus est, ita incipiens: Luxuria est prædulce malum. Quod argumento est potuisse eum ultra illa, quibus contentus uixit. Statura fuit mediocri, colore candido, oculis uiuidissimis, spiritu afflicto, sermone non ita tardus, quàm consultò rarus. Amicos habuit & Dinum, & Ridolphum, & Petrū, & Canisfinianum, ad quos nonnunquam scribit. Hic tantus adolescens cum antea etiam quàm (ut aiunt) ex ephebis excessisset, perpetuam uirginitatē colere statuisset, ab omni prorsus muliere sese continuit. Quare sper

re spermate diu retento, ac medicis salutem, si foeminam ini-
ret, promittentibus, abnegavit. Itaque xvij. ætatis annum
agens, maluit, ut Politianus ait, mori quàm contaminari,
De cuius morbi, siue passionis genere, quàm paucissimis
absoluam.

QVO MORBO ANGEBATVR POETA.

Gulielmus Cumbensius Medicus nostræ urbis uel no-
bilissimus, & adolescentiæ meæ in Astrologia magister:
quo morbo hunc poetam angere solitum fuisse cōiectaret, à me
aliquando consultus, passione (inquit) quæ à medicinæ au-
thoribus priapismus appellatur: & ostendit statim codicem
Galenii vi. lib. de interiori. cap. v. de signis passionis uirgæ:
ubi quid priapismus sit, ita definit: Priapismus magna ten-
sionis erectio est, & in longitudine, & in rotunditate, nul-
la coitus concupiscentia, uel calore existente. Sed quibus
personis priapismus maximè accidat, idem huiusmodi
uerbis tradit: Ideoq; qui se à coitu abstinere cadunt in pria-
pismum, si multam spermatis habuerint abundantiam, &
eam non quomodolibet minuant, cum sudore, uel exercitio:
magis tamen contingit eis, qui coitus cogitatione sic liberi
non sunt, ueluti qui diu assuefaciunt castitatem ut in uenera-
bili firmentur religione. Quamobrem si passione illa (inquit
Cumbensius) cui medici coitu ferre opem imperabant, Ve-
rinus occubuit, priapismo certè diu retento, ac putrefacto
uidelicet spermate, consumptus est. Retinuisse autem sperma
pro qualitate personarum uehementius, aut remissius noce-
re, idem Galenus capite iij. de signis passionis matricis ad
hunc modum commemorat. Veruntamē in hoc diuersi sunt.
Quidam enim ab initio suæ ætatis cum nubere coeperint de-

Quid Pri-
apismus?

bilitantur. Alij nisi hoc fecerint, caput eorum aggrauatur, febricitant, appetitus, & digestio debilitatur. Quorum corpus Plato arboribus assimilauit multò fructuosioribus moderato. Quapropter illud citat Diogenis. Quod uolui, inquit, manus mea fecit. Quāquam & ab stomacho hunc poëtam laborasse, ut de Virgilio Donatus refert, illud iudicat: Mutauit stomachum diri uiolentia morbi. Hei timeo faciet quid mihi seua lues.

MICHAELIS VERINI

poëtæ Epitaphium, ab
Angelo Politiano
editum.

Verinus Michaël florētibus occidit annis:
Moribus ambiguū maior, an ingenio.

Disticha composuit docto miranda parenti:

Quæ claudunt gyro grandia sensa breui.
Sola Venus poterat lento succurrere morbo:

Ne se pollueret, maluit ille mori.

Hic iacet, huius patri dolor, & decus unde iu-
uentus

Exemplum: uates materiam capiant.

VERINVS. Angelus Politianus clarus orator, & non
uulgaris uersificator, Michaëlis Verini mortem nimis
proper

properatum Epitaphio deflet. Nam & iuuenis admodum è
 uita florenti interceptus est, & dubium erat, morum ne sana-
 titate, an ingenij dotibus foret præstator. Cõmendat quo-
 que illum, quòd disticha sententiarum Vgolino uiro docto,
 ac poëtæ patri admiranda grauibus dictis, sensibusq; assur-
 gètia, mira breuitate cõposuerit, & quòd cū Veneris auxi-
 lio id est, foedis mulieris concubitus morbo, siue priapismo
 potuissèt liberari, tamè maluit mori, quàm cõtaminari. Tan-
 dem aut Verinum ita iacere sepultum, ut sit patri dolor, nec-
 non honor: & à quo iuuenes exemplum, moresq; sumere,
 poëtæ bene scribendi materiam, imitationeq; debeant au-
 spicari. MICHAEL. Quoniam uocalis ante e, in qui-
 busdam exemplis in diphthongõ coëunt, producitur. Flac-
 cus lib. v i. Argonautic. Hic & odorato spiràtes crine Mi-
 chaël Cæsareq; manus. Politianus corripuit, uel quia bar-
 barum est: uel propter licentiã, quæ in proprijs conceditur:
 in quibus (ut Serui. in i. Aeneid. tradit) licet in quauis parte
 mutare naturam. Idem euenit etiam in appellatiuis, si à p-
 prijs, inquit, sunt: ut, Sicanio prætenta sinu, quæ à Sicano
 rege est. FLO. AN. Hic pro decimo octauo anno accepit.
 MOR. Mos est (inquit Festus) institutum, patrium perti-
 nens maximè ad religiones, cerimoniasq; antiquorum. I N-
 GEN. Ingenium, ut Marcel. scribit, est naturalis sapientia.
 GYROBRE: id est, breui periodo, siue clausura. Gyros
 circulus est, qui à uolàtib; fit, aut ambulàtib; . Verg. vij.
 Aenei. Què pueri magno in gyro uacua atria circū Intenti
 ludo exercèt. SENS. In numero pluratiuo sensus dicimus,
 & sensa: sicut Verg. iij. Aeneid. dixit: Rite secūdarèt uisus,
 omnèq; leuarèt. Visus, interprete Seruio, pro uisa posuit. Nā
 uisus est, inquit, quo uidemus: uisa sunt, quæ uidemus. L E N-
 TOMOR. id est, priapismo: in quo, ut Galenus dixit, nul-

coitus concupiscentia, uel calor existit. P O L. id est, contamina-
 minaret, H E V D O L O R : pathos à miseratione. Idem lib.
 VI. Heu miserande puer, E X E M P L U M , ait Festus, est
 quod sequamur, aut uitemus.

MICHAELIS VERINI POETAE
 Epitaphium à Nicolao Seratico editum.

Ante diem raptū ⁷ quæsta est elegia Tibullum:
 Proximus accedit pro Michaële dolor.
 Amplius in puero mores mirabere lector,
 Disticha qui sancto digna Catone leges.
 Contigit impubi, seris quod prouenit annis
 Iudicium grauitas, candida uita, sophos.
 Sic iuuenis Michaël separauit Nestoris an-
 nos.

Vitam etenim uirtus, non mora lōga parit.

ANTE. Deflet Micolaus Seraticus immaturum Mi-
 chaëlis uitæ exitum. Nam & si Elegia dicitur Albium Ti-
 bullum deplorasse, quòd ante debitum ætatis tempus suum
 diem obiisset: tamen pro Michaële non minus fermè colla-
 chrymauit. Miraberis, inquit, , deinde lector mores esse in
 Verino adhuc puero, postquam legeris disticha sententia-
 rū digna Catone illo Censorio, qui morū fuit exemplū sem-
 pternum. Contigit præterea Michaëli, inquit, adhuc imber-
 bi, id quod uix senibus datur, id est, animi iudicium, & an-
 tiqua grauitas, & diuina tam uita, quàm sapientia. Quare
 trecent

trecentos Nestoreæ uitæ annos, quanuis iuuenis, superauit, quoniam uirtutis uita quàm maximè longa est.

ANTE *di. ante cōmunis ætatis tempus. QVÆS. EST.* hoc ideo dixit, quoniam de Albio Tibul. Quintil. lib. x. ita scribit: Elegia quoq; Græcos prouocamus: cuius mihi tersus, atq; elegans maximè uidetur author, Tibullus. Sunt qui Propertium malint. Præterea quoniā uiridissima adhuc ætate sese raptum Tibullus ipse lib. eleg. iiij. ita queritur: At mihi Persephone nigrā denuñtiat horam: Immerito iuueni parce nocere dea. & Oui. li. iiij. de Tristibus. Virgiliū tantū uidi: nec auara Tibullo Tempus amicitiae fata dedere meæ. **ELEG.** Elegum metrum (ut Diomedes proficitur) binis uersibus constat, hexametro heroico, atq; ei subiuncto quinario, ab *ἀντί* quod est misereor, dictum de cuius inuento re tametsi Horatius in arte poëtica grammaticos certare, & adhuc sub iudice litem esse inquit, Iulius Pollux Etheoclen Naxium, siue Eretriensem scribit. Eo consueuerunt in primis hominum ærumne, amatorumq; dolores describi. Ouidius in epistol. Flendus amor meus est: elegia flebile carmē. Elegia opus elegis scriptum appellatur: & ratione literaturæ Græcæ penultimam, producit. **MORES**, bonos intelligit, unde est moratus, id est, (ut Valla li. iiij. elegā. exponit) qui moribus bonis est præditus. **DISTI.** distichō geminus uersus appellatur *δίστυχον* Græci bis uersum dicūt: unde tetrastichon quatuor uersus, hexastichon sex nuncupatur. Marti. libro. vij. epigrammaton. Quod non insulse scribis tetrasticha quædam: Disticha quod bellè pauca Sabelle facis. **SAN. CA.** id est, Censorio. Nam is (ut Gellius libro. xi. tradit) librum reliquit, qui est inscriptus Carmen de moribus. qui nequaquam hic libellus existimatur, ut Valla quoq; lib. iiij. autumat, qui Catonis nomine de sententijs leſtitatur. Sed de

Sed de Catone postea dicitur. SOPHOS. id est, esse sapienti: more Græcorum, qui virum sapientiæ laudantes, aut eisdem assentantes, sophos, id est sapientes uocant. Martia. libro sexto, Quod tam grande sophos clamat tibi turba togata. Inde philosophus, id est, sapientiæ amator. NESTOR. annos, id est, trecetos uel potius nonaginta. Nestor rex Pylō habuit patriā, ut Strabo lib. iiij. memorat. Quæ urbs fuit in Laconia, mari supero incumbens: quem tria secula, id est, trecentos annos uixisse poëtæ fabulantur. Ouid. libro xij. Vixi annos bis centum, nunc tertia uiuitur ætas. Alij tria secula nonaginta annos accipiūt, singulis seculis triginta annos attribuentes: & rectius, ut Eustathius super Iliada apud Homerum tradit. VIR. Sic Sallu. in Cati. Virtus clara, æternaq; habetur. NON Mora. Proper. lib. iij. Ingenio stat sine morte decus.

MICHAELIS VERINI POETAE
Epitaphium à Bernardo Michelo-
tio editum.

Ne fle, uiuo: fruor tandem pater optime ueris
Delitijs, cælo, posteritate, Deo.

NE. Mira breuitate & patrem Vgolinum consolatur, & filium Verinum collaudat Michelotius. Affatur autem poëta Vgolinum se quidem non mortuum imò uerè uiuum, & ueris delitijs, id est, cælo, & immortalī gloria, Deique consortio perfrui. NE. inquit Seruius in libr. ij. Aenei. prohibentis est, & imperatiuo iungitur. Vergil. ibidem, Tu ne qua parentis Iussa time. VIVO. Viuere est hoc loco sua fortuna esse contentum. Hora. in episto. Quid queris, uiuo: & regno.

regno. est interdū prospera uoletudine uti. Terētiū in He-
autōtū. Valet, atq; uiuit. F R V O R, frui & uti quid pro-
priē differant, Valla lib. v. his uerbis interpretatur. Vti, est
alterius rei gratia: frui, nullius: sed, ut sic dicam propter se.
In illo iter, est: in hoc, meta. Hoc alterius finis, ad quem il-
lud tēdit: qui hoc habet, quiescit, & contentus est. Qui ui-
tur, nunquā contentus est. D E L I. id est, gaudijs, & deli-
tium genere neutro singulariter dicimus: & delitiæ fœmi-
nino pluraliter. Marcel. hoc addit: Delitia numero singu-
lari, quod aut rarum est, aut singulare. Plautus, Mea uolu-
ptas, mea delitia. Ordo manifestus est. R E G I. Antonius
Geraldinus intempestiuum Verini obitum lamentabiliter
deslet, atque uiatorem ante poētæ sepulchrū ita affatur:
Concedāt locum huic lapideo poētæ tumulum pyramides:
quas reges in sui nominis memoriā ædificare consueuerūt:
quāuis nulla in eo appareant marmora. Nam Verinus Mi-
chaël, qui memorabile omnibus seculis puditiæ exitit ex-
emplum, eo ipso sepultus est. Quare expecta quæso paulu-
lum, atque audi, Quātam (inquit) existimas ingenij lucem,
quantamq; Apollinis gloriā eo includi. Præterea quā an-
gustum sepulchrū Romanæ urbis uoluptates, hoc est, poē-
tam Verinum, contegit: qui disticha cecinit figuratis senten-
tijs distincta, & clara, & quæ ad sacram quoque scriptu-
ram accedāt. Nā & breuis, & ingeniosus, & perspicuus,
& sine reprehensione personarum: & castus est, ita ut plus
sententiarum, quā scripturæ complectatur.

MICHAELIS VERINI POETAE
Epitaphium ab Antonio Geraldino editum.

Regia pyramidum cedant monumēta, uiator,
Huic

Huic lapidi, quanquàm marmora nulla uides.

Verinus Michaël decus immortale pudoris;

Clauditur hoc saxo: siste parumper iter.

Quod latet ingenij sydus? quæ gloria Phœbi?

Delicias urbis quam brevis urna capit?

Disticha cōposuit grauib^{us} distincta figuris,

Quæ possis sacris æquiparare libris.

Est brevis, argutus, facilis, sine felle, pudicus.

Littera plus nerui, quàm sua carnis habet.

REGI. PY. Pyramides à πυρ, quod est ignis ethimologiam trahunt. Quæ moles sunt, siue turres, ab amplis fundamentis instar flammæ in acutum assurgentes. Et ut Plin. lib. x x x v i. memorat, ab regibus in Aegypto ad uanam pecuniæ ostentationē: aut ne pecuniam successoribus, aut æmulis insidiantibus præberent: aut ne plebs ociosa esset, ædificabantur. Idem tradit tres pyramides, quæ orbē terrarum fama impleuerūt, in Aphricæ parte monte saxeo inter Memphin opidum, & quod appellatur Delta, consistere. Sed pyramis amplissima, inquit, ex Arabicis lapicidinis constat, quam trecenta sexaginta hominum milia annis x x. construxisse produntur. MONV. Monumentum à præterito monui: sicut documentum à præterito docui analogiam habet. Monumentum, scribit Festus, omne est, quod mortui causa ædificatum est: & quicquid ob memoriam alicuius factum est: ut fana, porticus, scripta, et carmina, Sed monumētum, quan

quauis mortui causa sit factum, non tamen significat ibi sepultum. MARMORA speciosiora lapidum genera, quæ columnarum, statuarumq; & parietum incrustandorum gratia ex longinquo ueniunt, appellantur: ut Parius ex Paro insula: Porphyrites ex Agypto: Alabastrites ex Thebis Aegyptijs: quod Plin. lib. xxxvi. tradit. SIST. Sisto aduuium est, facitq; præteritum stiti. Cato apud Gellium li. ij. quid si uadimonium capite obuoluto stitisses? Est etiã neu-
 trum, facitq; steti penultima syllaba per e literam. INGE. sy. id est, ingenij lux. Nã sydera noctem ex parte illustrat, sic optima ingenia ignorantiam pellunt. Sic à Plin. libro de-
 cimo septimo, Cicero lux doctrinarũ appellatur. DELI. iucunditates, quia sacer est poëta. VRNA. antonomasia est, Hic multi arguunt fuisse ciuem Romanum, quod citra ueritatem est: sed ut Valla in præfatione Elegant. scripsit, Omnes literati, & soli, & ueri Quirites sunt. Ordo est:
 QVOD SYDVS INGENII LATET. subaudi hoc la-
 pideo sepulchro: & quæ glõria Phœbi? repete uerbum per zeuma. VRNA id est, cadus, hoc test sepulchrum. Nam maiores cineres in urnam collectos post crematum corpus sepeliebāt. Vergilius libro. v. Post quàm collapsi cineres, & flamma quieuit, Reliquias uino, & bibulam lauere fauillam, Ossaq; Neia cado texit Chorineus aheni. GRA. FI. id est, sententijs, quæ figurat quid in uita facere interest. AEQVI. Vergilius in Bucō. Neq; calamis solum æquiparas, sed uoce magistrũ. ARGV. id est, acutus. Martialis lib. i. Argutis epigrammatō libellis. SINE FEL. id est, acerba reprehensio-
 ne. Pl. ad Cor. Prisc. Erat homo ingeniosus, acutus, acer, & qui plurimũ in scribēdo & salis haberet, & fellis. PLVSNER. Hoc dicit, plus habet acuminis, & ingenij, quàm uerbo sitatis & scripturæ. Miror sva pro ei vs dixisse
 Geral

Geraldinum : quod Latine sine dubio non dicitur. Lege Vallam lib. de reciprocatione sui & suis.

MICHAELIS VERINI POETAE

Epitaphium ab Hieronymo editum.

Hic situs est Michaël, sexta trieteride raptus:

Vniqua doctiloqui spes, & imago patris.
Moribus in dubio est, fuerit uel carmine maior:

Fama pudicitiae, Pieridumq; decus.
Iudicium, probitas, studium, solertia, non te
Afferit impubem, sed probat esse senem.

HIC. Quanquam duo probatae fidei exemplaria nactus sum, Verini Distichis primus quidem commentarios appositurus, nusquam tamen quicquam huius Hieronymi, praeter nomen proprium reperi. Quicumq; ille fuit, festinatum Michaëlis obitum eisdem de causis, quibus & superiores, deflet: quod uidelicet duodeuicesimo aetatis anno sit e uita sublatus, cum tamen esset alter à patre Vgolino doctissimo uiro, & eiusdem spes doctrinae, ac similitudo: & qui cum fama castitatis, & musarum decus existeret, dubitabatur carminibus componendis, an moribus de se praestandis magis polleret. Quare iudicio, bonitate, studio, atq; diligentia non inuenis, imò senex declarabatur. SEX. TRI. id est. XV = 111. aetatis anno. Est uero trieteris triū annorū spatium. Sta. lib. iij. The. Ludus & atra sacrum recolit trieteris Opheltem.

tem. Inde nascitur trietericus, à τρεῖς & τρις quod annus interpretatur. VNISPE. quia mirè patriſſabat. IN DVBI. id est, in controuersia. PIER. DE. quia multum ueræ gloriæ, quâuis uno libello, musis attulit. STV. id est, animi ad disciplinas applicatio. Cicero lib. primo Rhetoricorū: Studium est animi assidua, & uehemēs ad aliquam rem applicata magna cum uoluptate occupatio: ut Philosophiæ, Geometriæ, literarum. NON TE ASSE. IMP. quasi dicat, imò barbatum, ac senem. Persius satyra quarta: Barbatum hoc crede magistrum dicere.

MICHAELIS VERINI POETAE

Epitaphium à Martino Iuarra Cantabrico editum.

Ille ego uerinus Phœbi noua fama Michaël:
 Quem Verona uelis, quē puto, Thera tuū.
 Ter senos Lachesi rapior puer altus in annos,
 Dum ueneris fugio, quàm malè ferret opē.
 Sic Pedibus magnū Christi pulsamus Olipū:
 Et me Vesta frequens, Hipolitusq; legunt.

ILLE. Hoc quoque Epitaphium Michaëlem Verinum, tanquam non similem antè uisam Appollinis gloriā, & dignum, quē Verona non minus quàm suū Catulū, Thera nō minus, quàm suū Callimachum sibi debeāt exoptare, commendat. Ait itē poëta, siquidē ipse loquitur, si ideo prope rantiū raptum, quia ad uenereos cōcubitus, unde priapismo angebatur, cui facile mederi poterat, cauit accedere. Nūc uerò altissimū Christi in cœlis regnum pedibus se cōtigere

testatur, & ob eas causas Vestam, atq; Hipolytum frequen-
tem, id est, complures uirgines, & pudicos pueros eius dis-
stica lectitare. PHOEBI. Nam poëta in tutela Apollinis
sunt, à quo inspirantur: sicut ipse à Ioue. Verg. lib. iij. Aene.
Quæ Phœbo pater omnipotens mihi Phœbus Apollo præ-
dixit, uobis furiarum ego maxima pando. MICHAEL.
dictum est ratione Græcæ literaturæ penultimam produce-
re, secundum Flaccum v. Argumēto Argonautic. VERON-
A. quæ doctum Catullum genuit: & tamē posset Verinum
ciuē suū exoptare. Est autē Verona in Veneti oppidū. Plin.
lib. iij. Rhetica oppida, Rhetorum, & Euganeorum Vero-
na. Iuliēses Carnorum. THERA. quæ Callimachum elegis
scribendis faciliē Apud Græcos principem genuit, Strabo
libro nouissimo. Cyrenem Theræ condiderunt, qui ex La-
conia profecti Theram insulam coluerunt. Thera olim Cal-
lista dicebatur (ut Callimachus ait) Nomine Callista pri-
mum, sed postmodo Thera fuit tellus, urbis origo meæ. LA-
CHESIS. una est Parcarum. Parca autem (ut Gel. lib. iij.
ex uerbis Varronis definit) immutata litera una, à partu no-
minata est. Opinor quoniam à partu initium, spatium, ac
uitæ finem constituent. Parcæ hæ tres à poëtis traduntur,
Clotho, quæ colum, stramenq; portat. Lachesis, quæ uitæ
filum torquet. Iuuenalis satyra 111. Dum superest Lachesi
quod torqueat. Atropos, quæ filum, id est uitam secat. AL-
TVS, id est, educatus. Priscianus libro decimo docet ab alo
tam altus, quàm alitus dici. Cicero pro Plantio: Vbi altus
est? MALE FEROP. id est, cum irreparabili uirginitas
iactura. Catul. in epigram. Nam castum esse decet pium poë-
tam. PEDI. PVL. OLYM. Sic Varro lib. tertio de lingua
Latina uersum allegat: Musæ quæ magnum pedibus pul-
satis Olympum. Olympus mons est Macedoniae sublimissi-
mus.

mus. Varro paulò inferius: Cœlū dicunt Græci Olympum montem in Macedonia omnes: à quo potius puto dictas musas Olympiadas. VEST.FRE. id est, complures uirgines, quales deæ Vestæ ministrant captæ. Vestam (ut Ser. in lib. II. Aenei. tradit,) deam ignis accepimus, quæ terra est. Eam satis constat Troia capta ab Aenea in Italiam translata, Verg. ibidem sic ait: Et manibus uittas, Vestamq; potetem, Aeternumq; ad yris effert penetralibus ignē. Florus de numa rege ita scribit: In primis focum Vestæ uirginibus colendum dedit: ut ad Simulachrum cœlestium syderum custos imperij flamma uigilaret. Varro libro secundo de lingua Latina hoc addit: Dies Vestales, quod uirgines Vestales uestæ sacrificent, appellari. HIPOLYTUS, id est cōplures pueri casti, qualis fuit Hipolytus, qui Thesei Athenarum regis & Hipolytæ Amazonæ, ut Iustinus libro I. memorat, capta prius, deinde uxore ducta, fuit filius. Hunc Phædra no- uerca perditè adamauit: stupriq; gratia compellauit. Verum ubi à castissimo cōtempta indoluit priuigno, apud Theseum cōiugem, quod sibi inferre uim parasset, accusauit. Theseus uxori fidem habens, auum Neptunum efflagitauit, ut cū Hipolytus pronepos in littore, ut solebat, curru uehe- retur, à monstris marinis equi terrerentur, atque Hipolytus discerpere- tur: quod & ita factum est. Alia inferius dicentur.

Michaelis Verini Vgolini F.

Distichorum liber, qui Disticha sententiarum inscribitur, ad Paulum Saxiam

Roncilionensem Grammaticæ

olim præceptorem su-

um, incipit.

Roncilionis honor, sanctorum regula morum,

Quæ didici reddo carmina Paule tibi.

R O N C I L I O N I S. Disticha sententiarum poëta composuit Paulum Saxiam natione Roncilionensem, grammaticæ olim præceptorem suum, laudibus exquisitis reuerenter affatur, quem Roncilionensem gloriam, & sanctorum morum regulam esse prædicat, gratitudinem quoque animi erga illum ipsum sui testatur, carmina ei, à quo intistutus fuisset, restituendo, dicendoq; benevolentiam magistri hac eadem gratitudine confirmat. Nam Plin. in præfatione ita scribit: Est enim benignum (ut arbitror) & plenum ingenui pudoris fateri per quos profeceris. **S A N C T O.** deest & o. Ordo. Nam ordo est, ô Roncilionis honor & ô regula sanctorum morum. Nam poëta (ut Quintilianus libro primo profectur) metri necessitas excusat. Vergilius libro secundo Aeneid. O lux Dardanie, spes ô fidißima rerum. Hac figura & prosaica oratione utimur. Cice. pro Milone: O terram illam beatam, quæ hunc uirum exceperit, hanc ingratam

tam si eiecerit, miser à si amiserit. REGULA, id est, doctrina. Regula est (inquit Paulus. ff. de uerborū significatione.) Regula quæ rem, quæ est, breuiter enarrat: non ut ex regula ius sumatur, sed ex iure, quod est, regula fiat.

2

Tu me Pieridum duxisti primus in antra:
Primitias igitur accipe, Paule, meas.

T V. primos ingenij sui fructus, id est, hunc libellum ad Paulum Saxiam mittit, gratiam ei referens à quo in musarum cognitionem primum deductus est. Nam (ut Cicero libro 1. de Offic. inquit) Nullum enim officium referenda gratia magis necessarium est. PIERI. id est, musarum. Pierides, inquit Festus, musæ à Pierio monte dictæ sunt. Est autem Pierus mons Theſſaliam, qui ad Macedoniam protenditur: quod Plinius libro quarto testatur. Hesiodus item in Theogonia scribit ex Ioue & Mnemosyne musas in Pieria natas. IM ANTRA. sic Iuuenalis satyra septima: Neque enim cantare sub antro Pierio. Nam Parnassus mons Phocidis (ut Strabo libro octauo tradit) uniuersus musis consecratus existebat, & antra, & alia loca honore, & sanctitate digna continens, è quibus celeberrimum, & formosissimum extabat Corycion nympharum antrum. PRIMITIÆ. sunt primi fructus ex agro suscepti, qui Deo offertur. Plinius libro decimooctauo: At ne degustabant quidam nouas fruges, aut uina, antequam sacerdotes primitias libassent. & illud Leuitici capite XXI. Panes primitiarum duos de duabus decimis simile fermentatæ, quos coquetis in primitias domini. Igitur syllabam breuem excusat pentemimeris.

b 3

Site crebra iuuat breuib³us sententia chartis:
Delectum è multis hoc ~~capitulum~~ lector opus.

S I T E. Monet poëta opus hoc ab his legi, qui uaria dicta ex optimis quibuscunque authoribus paucissimis uerbis corrasa posse desiderant. **S E N T E N.** id est, dictum, quo aliquid boni agere in uita precipimur. Sententia (ut Cicero in libr. quarto ad Herennium tradit) est oratio sumpta de uita, quæ aut quid sit, aut quid esse oporteat in uita breuiter ostendit. hoc modo: liber is est existimandus, qui nulli turpitudini seruit. **C H A R.** id est pagina. Cartha, ut Tortellius refert, ab urbe Tyro in Phoenitia, cui Cartha nomen fuit, unde primas quasdam literarum figuras Cadmus in Græciam transtulit, appellatur: unde Dido nomen Carthagini imposuit. Sed Cartha Corium significat, quod tam Græca lingua, quam Punica, authore Donato, dicitur Byrsa. Vergit. libro primo Aeneid. Mercatiq; solum facti de nomine Byrsam, Taurino quantum possent circumdare tergo. **D E L E G E R E.** Deligere (ut Valla lib. quinto interpretatur) est quod magis idoneum ad rem agendam est cernere.

. A D E V N D E M.

Disticha nostra legant pueri, casteq; puellæ:
Continet obscænos fabula nulla iocos.

D I S T I. Præcipit Michaël, quoniam omni turpitudine

dine ualent, à pueris sua disticha, atq; puellis castissimis legi. P V E R I. Pueritia (inquit Marcellus) id est, puritas. Var Pueritia. ro rerum diuinarum lib. primo. Quæ pueritia est infrequens polluta. Pueri igitur, quasi puri appellantur. P V E L L A E. Puellæ. diminutiuum est, idem Mar. Puellæ pro puera. Varro, de uita po. Ro. lib. secundo. Sicut in priuatis domibus pueri, liberi, & puera ministrabant. F A B V. id est, res ficta, uerisimilis. Priscia. de exercitamentis rhetoricæ ad hunc modum scribit: Fabula est oratio ficta, uerisimili dispositione imaginem exhibens ueritatis. O B S C O E N O S. id est, impudicos, quales poëtarum fabulis traduntur: obscœnum scribit Mar cel. est immundum. M. T. Offic. lib. primo: Aliter ne libro quidem, si rerum turpitudini adhibetur uerborum obscœnitas. I O C O S. Iocus, inquit Valla libr. quarto, est in uerbo, L u = Iocus. dus in facto: sed utrunq; tamen patitur exceptionem: Ludus.

V N D E T R A X E R I T M A T E =
riam distichorum.

Syderei instar apum delibans gramina Christi,
Delegi lector hoc tibi mellis opus.

S Y D E R E I. sicut apes ex floribus, atq; herbis modica degustatione mella coniungunt, ita & ego, inquit poëta, Christianæ religionis scripturam legens, atq; inde excerptes, hoc mellitum opus tibi o lector composui. S Y D E. CHRIS. id est, coelorum regis. Christus Græcè, Latine interpretatur Christus. unctus, & Chريس unctio, & Chrisma unguetum. Nam Iudeorum mos erat, eum quem constituisent regem, ungere. Chريس. Chrisma.

Regum libro secundo capite tertio . Ego autem adhuc dedicatus , & unctus rex. Et Paralipomenum libro primo, capite undecimo: Vixeruntq; eum regem super Israël, Ponitur & pro sacerdote, ut Psalmo x l. Nolite tangere Christos meos , & in prophetis meis nolite malignari. INST: A P. id est, ad morem apum. Instar, ait Seruius in libro secundo Aeneid. indeclinabile est, licet, Probus instaris dixerit. LECTOR. syllaba brevis pro longa ex uipentemimeris ponitur. Mellis pabuli animæ.

NEMO IMPERITVS HAEC LEGAT.

Hinc lasciua uenus, procul hinc discede Cupido:

Tota meis legitur casta Minerua libris.

Sparro=
nus.

HINC. Venerem amorum deam, & eius filium Cupidinem amorum quoque deum ex libris suis exterminat poeta, & Mineruam sapientiæ, ac uirginitatis deam in eisdem legi testatur. VENVS LAS. Venus secundum Ciceronē in libro de natura deorum, quod ad omnia ueniat nuncupata est. Quæ autem dea, inquit, ad res omnes ueniret, Venere nominauerunt: ἀφροδίτη Græcè dicitur, ab ἀφρός, id est, spuma: quoniam ex Saturni testibus, & maris spuma nata sit.

CVPID. amorum Deus, qui puer à poetis traditur, Proper. libr. ij. Quicunq; ille fuit puerū, qui pinxit amorē. Minerua sapientiæ dea est habita. quæ Græcè Pallas dicitur. hanc à minuendo, quod minuatur neruos, idem Cicer. dictā interpretatur. Cornifitius, authore Festo, quod fingatur, pingaturq; minitās armis eandē dictā putat: Minerua pueri, atq; puellæ,

le, quòd in addiscenda sapientia ferre opem existimabatur, colebant. Oui. iij. Fasto. Pallada nunc pueri, tenereq; ornatæ puellæ. Qui bene placarit Pallada, doctus erit.

AD CATONEM.

Tu Cato, uel censor nostris scribère libellis:
Hæc farrago mei carminis, ista seges.

T V. Catonem Censo. inducit poëta suis libris iudicē, qui Cato Censor. de illis ita poterit iudicare, esse in illis uidelicet & farraginem, id est, Latinā orationem, & segetē, id est, fructum sententiarū. q. d. esse occurratā styli eruditionē & exquisitā sententiarū doctrinā. Ordo est: tu Cato scribère uel, id est, etiā Censor, id est, iudex nostris libellis. Scribor enim reciproci est. & Catonem Censo. intelligit. Nam is, ut diximus, librū qui inscriptus est carmē de moribus, reliquit. Hic Cato (ut Gelli. li. xii. 1. tradit) quicquid orator, & censor fuit duos filios habuit, unū maiorem, ex quo natus est M. Cato Censoris nepos, alterū natu minorē Salonianū appellatum, ex quo L. Cato, & M. Cato nati sunt, atq; ex hoc rursus M. Cato ne natus est M. Cato prætorius, qui se bello ciuili Uticæ interemit: de cuius uita, laudibusq; quū M. Tullius scriberet, pronepotē eū Catonis Censorij dixit fuisse. H A E C. F A R. Farrago. Ordo est: Hæc farrago mei carminis, subaudi iudicabis tu o Cato, & ista seges. Et est mei pro tui figuratē positū, quia loquitur poëta tanquā loquatur, & iudicet Cato. Farrago appellatur, scribit Festus, id quod ex pluribus satis pabuli causa datur iumentis. Seges est, ut scribit Marce. frumētī fructus. Seges. Verg. i. 1. Aenei. In segetē ueluti cū flāma furentibus austris.

Nostra legas quisquis fueris breuitatis amator:

Inuenies lepidos, sed sine felle iocos.

NOT. Lectorem qui uerbosa aliorum uolumina odit, ad breuitatem suorum distichorum hortatur, in quibus urbanitates sine ulla satyrica, aut epigrammatica mordacitate inueniet. BRE. Nā (ut Marti. libro octauo inquit) Disticha qui scribit, puto uult breuitate placere: SINE FEL. idem lib. septimo: Nullaq; mica salis nec amari fellis in illis gutta sit.

AD LECTOREM DE MARTIALE.

Carmina sūt, fateor, pulcherrima uatis Iberi:
Ad mores faciunt non tamen illa bonos.

CARMINA. Antipophoræ, id est, tacitæ obiectioni respondet. Nam cum aliquis dicere posset in distichis scribendis Martialem obtinere primum locum, respondet poëta, fateor carmina Martialis salibus, ac uenusta compositione, & pulchro stylo constare, tamen mores facere non bonos: quasi innuat à pueris & puellis minimè legenda. Sanè Martialis à Verini censura nō abhorret, qui suos iocos à lasciuioribus, & natu maioribus psonis legēdos libro tertio ad Cosconiū ita significat: Hæc igitur iuuenes nequā, facilesq; puel

Cur Hibe læ. Hæc senior, sed quæ torquet amica, legat. IBE. id est, Hispania. Nam Bilbilim Hispaniæ citerioris oppidū habuit pa

triam, quod poëta ipse libro primo ita gloriatur: Nec me tacebit Bibilis. Et Hispania prius Iberia nuncupata est. Iu-^{Cur Hi-}stinus libro nouissimo, Hispania sicut Europæ terminos ^{spania.} claudit, ita & huius operis finis futura est. Hanc ab Ibero amne primum Iberiam, postea ab Hispali Hispaniam cognominarunt. Stra. libro tertio Iberum à Cantabris labi, meridie ortum habentem tradit, cui Pli. lib. item tertio ad hunc modum astipulatur: Iberus amnis nauigabili commercio diues, ortus in Cantabris, haud procul opido Iuliobrica. Eius fontes ab Iuarra paterna è familiæ nostræ domo, quæ apud Pyrenæos montes est, uix triginta millia passuum distant, in quibus puer tantillus piscari solebam.

QVOD CHRISTIANOS NON
deceat esse leues.

Cur grauibus textã quæris mea disticha uer-¹⁰
bis?

Cultores Christi non deceat esse leues.

C V R. Quærebat amicus à Michaële, quare grauiã disticha componeret, ac non potius lasciuiiores elegos amicæ modularetur, ut Callimachus, ut Mimneruus, ut Tibullus, ut Catullus, ut Propertius. quoniã (inquit) non decet eos, qui colunt Christum, esse leues, fabulas atque amores scribentes. Apostolus item ad colossenses ita scribit: Videte ne quis uos deprædetur per philosophiam, & inanem fallaciam, secundum traditionem hominũ, secundum elementa huius mundi, & non secundum Christum, quia in ipso habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter GRAVI. VER. id est, sententijs, Nã grauitas in uita optima habetur. Cicero li. primo

de Offi. Neq; enim ita generati à natura sumus, ut ad ludū,
 & iocum facti esse uideamur: sed ad seueritatem potius, &
 ad quædam studia grauiora, atq; maiora. T E X A M. id est,
 ferruminem: inde contextus apud Quintil. lib. 1. C V L T O.
 C H R I S. definitio est Christianorum.

OPTIMA QVAEQUE CAR=
 penda ab authoribus.

Vergilius gemmas Ennide stercore legit:
 Et mihi sunt uatum plura notanda luto.

V E R G I. Sicut Vergi. ex poëta Ennio, qui fuit (ut Oui=
 dius dixit) ingenio maximus, arte rudis, gemmas, id est opti=
 mas quasq; sententias se colligere respondit: significans mul=
 ta esse tanquam stercus non imitanda: ita Michael quanuis o=
 ptima excerpbat, multa tamen in poëtis damnaturum se testa=
 tur. Vergilius hoc nomen per e, in prima syllaba, ac non
 per i, uera orthographia scribendum. Politianus in centuria
 summis testibus declarat à Vergilijs uidelicet tractatum. De
 Vergilio Donatus in ipsius poëta uita ita refert: Cū is ali=
 quando Ennium in manu haberet, rogareturq; quidnam fa=
 ceret, respondit se aurum colligere de stercore Ennij. Ha=
 bet enim poëta ille egregias sententias sub uerbis uon mul=
 tum ornatis. Quintilianus quoque libro decimo ita præci=
 pit: Ennium sicut sacros uetustate lucos adoramus, in qui=
 bus grandia, & antiqua robora iam non tantam habent
 speciem, quantam religionem. V A T V M. antiquos poë=
 tas (inquit Varro libro tertio de lingua Latina) uates ap=
 pellabant à uersibus uiendis. Viere est, ut idem libro pri=
 mo

mo enuclat, uincire, hoc est, connectere. NOTANDA.
id est, reprehendenda. Nota (inquit Marcel.) dicitur pro-
brum. Luci. libro. x x x. Quem sis scire tuas omnes macu-
lasq; notasq;.

AD AMICVM DE EDITIONE SVI LIBRI.

In lucem hortaris me nostros edere uersus:
Perfectum nescis ut mora reddat opus?

IM LUCEM HORTARIS. Amicus quidam erat
adeo poëte deditus, ut nunquam desisteret efflagitare iam
suos uersus in lucem emittere ut inciperet, cui respondet,
nondum oportere, quia nondum satis maturuissent, sed
tempore erant ad unguem elimandi. EDERE IN LV. HO-
rati in arte poëtica ne præcipitetur editio ita suadet: No-
nūq; prematur in annum: Membranis intus positis, delere li-
cebit, Quod non edideris, nescit uox missa reuerſi. Ratio-
nem assignat Quinti. ad Triphonem ita scribens: Ut refrige-
rato inuentionis amore diligentius repetitos, tanquam lector
perpendat. subaudi is, qui libros composuerit. Sanè bonus
poëta sibi, non amicis fidē habeat. Vergi. in Bucō. Me quoq;
dicunt pastores ualem: sed non ego credulus illis.

IN TRIBVLATIONE VIRTVS ut aurum in igne perficitur.

Quod fornax auro, facit hoc tribulatio iustis:
Rebus in aduersis certa probanda fides.

QUOD. Sicut aurum, inquit, in fornace excoctum ab aurifice purificatur, atq; probatur: ita tribulatio, & afflictio uirum iustum iustiores reddit. Non multo aliter Salo. prouer. cap. x x v i i. ait: Quomodo probatur in conflatatorio argentum, & in fornace aurum, sic probatur homo ore laudantis. Et Apostolus ad Roma. sic asserit: Sed & gloriamur in tribulationibus nostris, scientes quod tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem. **R**EBVS IN AD. sic Martia. libro. x i. Fortiter ille facit, qui miser esse potest. **P**ERFICITVR, id est, purificatur. **F**ORNAX, id est, ignis: continens pro contento. Est autem fornax caminus, ubi coquuntur lapides, & aurum, argentum ue purgatur. Fornum, & fornaces scribit Marcell. dicuntur à forno, quod est calidum. **F**IDES, id est, fidelitas, dicta quod fiat quod dictum est. Cicero libro. primo de Offi. credamus quod fiat, quod dictum est, appellatà fidem.

AMOR EST CAUSA TIMORIS.

Quæ tu contēnes, nunquam amisisse dolebis:
Nam magni est nimius causa timoris amor.

QUAE. Vir fortis, & magnanimus nihil nimis amabit, atque ita si quid amiserit, amisisse non agere feret. Cicce. lib. primo de Offi. Nam & ea, quæ eximia plerisque, & præclara uidentur, parua ducere, eaq; ratione stabili, firmaq; contemnere, fortis animi, magniq; dicendum est: ea quæ uidentur acerba, quorum multa, & uaria in hominum uita, fortunaq; uersantur, ita ferre, ut nihil à statu naturæ discedas, nihil à dignitate sapiētis, robusti animi est, magnæq; constantiæ. **C**AUSA. **T**I. Martia. libro x i. Res est imperiosa timor. **A**MOR NIMIUS. Ouid. in episto. Pene res est solliciti plena timoris amor.

stantiæ.

VERI AMORI NULLVS EST FINIS.

Nūquam uera fuit charitas, quæ desinit esse:

Nam nullus ueri finis amoris erit.

N V N. Amor qui aliquo tēpore uigere cessat nunquā fuit uerus, inquit, quādoquidē ueræ charitatis: ueriq; amoris nullus est præfinitus finis. Quod tametsi de amore honesto Verinus intelligat: in amore illo lasciuiori id ipsum est. Propertius li. secūdo: Errat qui finē uesani quærit amoris, Verus amor nullū nouit habere modū. CHAR I. id est, amor. Amor (ut Valla li. I I I I. docet) genus est: Charitas species. Illud ad omnia pertinēs, hoc autē ad homines. A M O R I S. id est, beneuolētiæ. Cice. li. de amici. Amor, ex quo amicitia est nominata, princeps est ad beneuolentiā cōiungēdā. Aduertendū interim, Charitas, & Charites, & Charistia fēsta primam syllabam corripere: quanuis Charus inde tractum producat. Verinus aliquantō inferius: Pinguntur geminæ charites spectare sororem. Ouidius libro primo Fasto. Proxima cognati dixere Charistia Chari.

NON DECET CHRISTIANOS

more Ethnicorum turpia scribere.

Nos genus electū Christi, nos sacra propago,
Scribemus ueterum turpia more patrum?

N O S. Exclamat poëta in turpium rerum scriptores, qui nudis uerbis draucos, fellatores, patricos, masturbatoresq; quanuis carpendo, describunt: quod satyrarum, atque epigrammatum scriptores potissimū faciunt. Videntur enim carpendo, uel (ut Plinius lib. X I I I I. uerbis utar) referendo docere. Quare Apostolus ad Rom. Verecundius, illa eadē fere uitia carpit. Nā fœminæ eorū (inquit) immutauerūt natur

Ethnic.

naturalem usum, in eum usum, qui est contra naturam. Similiter autē & masculi relicto naturali usu foeminae exarserūt in desiderijs suis, inuicem masculi in masculos turpitudinem operantes, & mercedem, quam oportuit, erroris sui in semetipsos recipientes. ETHNICO. id est, gentilium, qui falsos Deos superstitiosē colebant, & ab ἔθνος Græcē dicitur, quod gentem Latine significat. Matt. cap. XVIII. Si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus, & publicanus. GENVSELEC. Sic Apost. ad Titum: Paulus seruus Dei, Apostolus autem Christi Iesu secundum fidem electorum Dei. PROPA. Dicitur etiam propages. Festus: Propages progenies est, à propagando: ut faciunt rustici, cum uitem uetulam supprimunt, ut ex ea una plures faciant.

OBSCOENA FABULA

à pueris uitanda.

*Inficit obscœni puerorum carminis aures
Fabula, dum uatum quæritur ipse nitens*

INFI. Monet Michaël turpes fabulas à puerorum auribus amouendas: ne dum sermonis pulchritudo, & ornatus affectatur, pueriles animi corrumpantur. Scite igitur Quintilia. libro. i. his uerbis præcipit: Ideoq; optime institutum est, ut ab Homero, atq; Vergilio lectio inciperet. Idem paulò inferius Lyricos poëtas, quia licenter multa scripserunt, in quibusdam non uult pueris interpretari. Nam de Sotadeis (inquit) ne precipiendum quidem est. INFICERE. est intingere: hîc maculare significat. Tale est illud Liuij: Hoc luxu peregrinis infecti moribus.

MA

MALA DURANT, QUAE
teneris mentibus discuntur.

Heu, male diluitur, teneris quod mētibus hae-
sit. ¹⁵

Præsertim durant quæ didicere mala.

HEU. Miserratur eos Michaël, qui iam ineunte ætate si-
nistris moribus maculantur, qui difficulter deinceps extir-
pantur: sed quò quisq; peioribus uitij imbuitur, eò teneacius
in illis ætatem agit. Quint. quoq; lib. I. ait: Et natura tenacis-
simi sumus eorum, quæ rudibus annis percipimus: ut sapor
quo noua imbuis durat, nec lanarū colores, quibus simplex
ille candor mutatus est, elui possunt. Et hæc ipsa magis per-
tinaciter hærent, quæ deteriora sunt. Nam bona facile mu-
tantur in peius: nūquam in bonum uerteris uitia. MENTI-
BUS, id est, cogitationibus. Verg. lib. ij. Aeneid. Confusam
cripuit mentē. DURANT, id est, persistunt. Teren. in Adel.
Non hercle hīc quidem durare quissiam (si sic fit) potest.

QVARE MORDACES
uersus non scribat.

Quòd nostri careāt mordaci schemate uersus ¹⁹
Lex hominum hoc prohibet, religioq; Dei.

QVOD. Inquit si quæras quare nostri uersus schema-
te mordaci, id est, figurato carpendi stylo careant, quia ius
humanum, & diuinum, hoc est, ciuile, & sacra scriptura
hoc uetant. Nam Institu. libro iij. his uerbis cautum est: In-
iuria autem committitur nō solum cum quis pugno pufatus,

lege pul= aut fustibus cæsus, uel uerberatus erit, sed etiam sicut consatus, uitium factum fuerit: siue cuius bona quasi debitoris, qui nihil deberet, possessa fuerint ab eo, qui intelligebat nihil eum sibi debere: uel si quis ad infamiam alicuius libellū, aut carmen, aut historiam scripserit, composuerit, ediderit, dolo uel malo fecerit, ut quid eorum fieret. Apostolus quoq; ad Romanos ait: Benedicite, & nolite maledicere. **LEX HOMINVM.** Papi. lib. primo digesto. de legibus & senatuscons. lex, inquit, commune est præceptum uirorum prudentium, consultam delictorum, quæ sponte, uel ignorantia contrahuntur, coercio, communis reipublicæ sponsio. **RELIGIO.** scribit Marcel, est deorum cultura.

OMNES SVNT FOELICES,
ubi omnes amici.

Quàm fœlix, et quāta foret respublica, ciues:
Si cunctos unus conciliaffet amor?

Felix.

QVAM. Si eadem uoluntas cunctos ciues deuinciret, o quam fortunata, inquit Poëta, quāmq; magna esset respublica. Et de cuiusuis populi respublica intelligi. Sic Salust. in Iugur. Nam concordia parue res crescunt, discordia maxima dilabuntur. Latenter bella ciuilia detestatur, quæ bene compositam rempublicam plerunq; euertūt. **FOELIX.** ut Valla libro quarto tradit, est qui recipit prosperitatem, sicut prosperis qui dat. **RESPV.** id est, bonum commune. **CONCILIASSET,** id est, deuinxisset. Conciliamus amorē nobis alicuius. Idem lib. quinto docet: Conciliamus beneuolentiam, non autem conciliamus gratiam. Rursus inimus gratiam, non autem inimus amorem aut beneuolentiam.

NIL

NIL SINE SPE,

et præmio sit.

*Est labor ingratus, quæ debita præmia fallūt,
Quid graue non fiet spe sine, uel leue sit?*

EST. Omnis labor est molestus, ait Poëta, nisi debita merces illum subsequatur. et sine spe præmij, etiam leuissimum quodq; est graue, et factu odiosum. Iuuenalis satyra decima: Quis enim uirtutē amplectitur ipsam, Præmia si tollas? Martialis libro primo in steriles cāpos nolunt iuga ferre iuueni. INGRATVS, id est, non agens gratias. Idem libro octauo: Tu ne potes dulces ingratis relinquere nugas? GRAVE. (ut Marcellus ait,) est molestum. M. T. de Senectute: Quod nunquam senectutem tibi grauem esse senserim. SPE SINE. metri gratia contra naturā postposita est præpositio. Horatius libro primo Sermo. Nam uitij nemo sine nascitur. VEL. id est quamuis.

ANIMVM DANTIS DEVS,

non donum consyderat.

*Non quātum dederis, sed qua tu mēte dedisti
Pēsandum est: placat uictima parua Deum.*

NON. Deus nunquam multum, minimum ue quispiam obtulerit, æstimabit: sed quā pūro, seclerato ue animo affecerat Michaël. Nam Deū paruum etiam sacrificiū mitigabit: modò animi puritas præstò sit. Aposto. ad Corinth. ait: Si enim uoluntas prompta est, secundum facultatem acceptabilis est non secundum quod non habet. MENTE. id est, uoluntate, PENSANDVM, id est, æstimandum. Metaphora à libripende: et est frequentatiuū à pendo. Hieronymus ad Iulianum: Paupercula uidua omnes dicitur in oblatione

munerum Dei superare locupletes, quæ non pondere sui, sed offerentium uoluntate pensantur. P L A. id est misericordem reddit. V I C T I. id est, sacrificium. Victimæ & hostia dicitur omne animal, quod Deo immolatur: quæ Ouid. lib. primo Fasto. ita discernit: uictima quæ dextra cecidit uictrice vocatur: Hostibus à domitis hostia nomē habes. Ergo unum Christia= post sanguinem, alterum post hostium deditionem fit. Hōnis quid? Etiam Christiani eucharistiam nominamus.

Hostia

Christia=

Hōnis quid?

FORMA CADUCA, ET
mali per sepe causa.

Quid fidis formæ, populat quam morbus, &
ætas?

Multis causa mali candida forma fuit.

Q V I D. Cur aliquis in pulchritudine fiduciam ponit, quam uel in iuuenta morbus, uel in senectâ ipsa ætas conterit, interrogat Verinus: cum præsertim pulchra forma multis mortalibus incōmodi fuerit occasio. Salo. prou. cap. nouissimo: Fallax gratia, et uana est pulchritudo: mulier timēs Dominū laudabitur. Sallu. in Cati. Nam diuitiarum, & formæ gloria fluxa, atq; fragilis, est. & Vergi. libr. v i. Causa mali tanti cōiunx iterū hospita Teucris, Externiq; iterum thalami. F O R M A. (ut Dona. in Andr. scribit) immobilis est, et naturalis: Vultus mouetur, et fingitur. P O P V. id est, spoliatur. Verg. lib. iij. Aenei. Ac ueluti ingētem formicæ faris aceruū Cum populāt. Serui. ibidē: Antiquē dixit, nā hoc uerbum apud ueteres, inquit, actiuū fuit, nunc est deponens. Idem refert Pricia. libro octauo. detesto pro detestor, opinor pro opinor, similibusq; apud uetustissimos. A E T A S, id est senectus. Teren. in Phor. Senectus ipsa est morbus.

Forma.

Vultus.

De

DE EADEM RE.

Hæc quã cernis anũ, quõdam formosa puella²⁴
 Extitit: an nescis quã breue forma bonũ est?

HAB C. Exemplo confirmat superiorem sententiã. Nam mulierem indicat, quæ cùm pulcherrima olim fuisset puella, nunc est deformis anus. Quis igitur debeat ignorare, inquit, formam bonum esse quàm breuissimum? Oui. lib. secundo de arte amandi: Forma bonum fragile est, quantumq; accedit ad annos Fit minor, & spatio carpitur ipsa suo. Idem libro tertio ad puellam: Tempus erit, quo tu, quæ nunc excludis amantes, Frigida deserta nocte iacebis anus. ANVM, id est, uetulam decrepitam. Festus: Anus dicta est ab annorum multitudine, cùm antiqui non geminabant consonantes: uel quòd iam sit sine sensu, quem Græcis dicitur *vous*. BRE. BO. subaudi corporis. Nam philosophi tria bona profitentur: animi, ut uirtutes, quæ sicut animus æternæ sunt. Corporis, ut forma: quæ cum corpore occidunt. Fortune, ut diuitiæ, quæ pro arbitrio quoque fortune feruntur.

VXOR BONA, ET NON

puchra habenda est.

Sit formosa alijs uxor, tibi sit bona: nescis²⁵

Quàm noceat castæ forma puditiæ.

SIT. consulit lectori, ut sinat alios pulchrã habere uxorem, ipse castam potius ducat: cùm præsertim nemo debeat ignorare formæ pulchritudo quantum noceat castitati. Iuue. saty. x. sed uetat optari faciem Lucretia, qualẽ ipsa habuit. Iusti. quoque, lib. primo tradit Candaulem Lydorum regem pulcherrimam uxore ostentãdi gratia nudam Gygi sodali demonstrasse, deinde uerò cædes Candauli (ut illi refert) num

ptiarum præmiū fuit. Vxor mariti sanguine dotata regnum uiri, & se pariter adultero tradidit. Vxor uxores (ut Seruius in libro quarto Aenei. docet) quasi uxores dicebantur. Nam Plinius lib. x x v i i i. Proxima in cōmunibus laus, inquit, est adipi, sed maxime suillo: apud antiquos, etiā religiosus erat. Certe nouæ nuptæ intrantes etiānum solenne habent postes eo attingere. P v d i. id est, castitatis: Pudicitia dea etiam fuit. Festus: puditiæ signū Romæ colebatur, quod nefas erat attingi, nisi ab ea, quæ semel nupsisset.

D I F F I C I L E E S T C V

stodire formosas.

26

Aegrè formosam poteris seruare puellam:

Nunc prece, nunc auro forma petita ruit.

AEGRÈ. Cum difficultate, ait, poteris puellam egregia forma præditam à corruptore defendere: nam uel precibus, uel muneribus pulchritudo uincitur. Vnde Eccles. cap. x x v i. In filia nō auertente se firmat custodiam, ne inuenta occasione abutatur se. Terentius in Eunu. Hanc tu mihi uel uel precario fac tradas, Horatius libro i i i. car. de Danae Acrisij filia: Si non Acrisium uirginis abdite Custodem pauidum Iuppiter, & Venus Resissent, fore enim tutum iter, & patens, Conuerso in pretium Deo. AEGRÈ, id est, difficile. Vergilius libro i i i. Geor. Ergo aegrè rastris terras rimatur. P V E L L A M. inde est puella scire apud Varro in Bais, id est, effeminari, uel reuirescere, ut Marcel. tradit.

I L L A P A T R I A E S T F O E L I X,

ubi iuuentus assuescit modicis cibis.

27

Illa domus fœlix, ubi paruo assueta iuuentus,

In festo coctum luxuriatur olus.

I L L A

ILL A. Fortunatam esse patriam asseuerat, quæ in cibi parsimonia, breuibusq; prandijs, coënisq; iuuentutem educatam habet, & quæ festis duntaxat diebus herbas hortenses satis magnas epulas putat. Plinius libro xix. de priscorū Romanorum parsimonia: Nec caules, ut nunc maxime pro Romano babant, damnantes pulmentaria, quæ egerent alio pulmenta rum paratio. Id erat oleo parcere. Nam carnis desideria etiam erant simonia. in exprobratione. Horti maxime placebant: quia non egent igni, parcerētq; ligno. I V V E N. id est iuuenes, authore Marcel. Verg. in viii. At patiens operum, paruoq; assueta iuuentus. F E S T O. subaudi die, sicut natalis interdum ponitur absolute. Vergilius in Bucco. Meus est natalis Iola. L u x u r i a t u r, id est, ad saturitatem apponitur. Lectum est tamen Luxurio luxurior pro luxurio. Marcel. luxuriabat (inquit) pro L u x u r i a b a t u r. Tubero in xv. Pars omnis luxuriabat. pro luxurior.

DE INFOELICI CIVITATE.

Infœlix patria est, pueros ubi purpura uestit:
Atque ubi præcedit diues honore bonos.

INFELIX. Calamitosam indicat patriam, in qua pueriam ab ineunte ætate purpurea induuntur ueste: & in qua homo locuplex in magistratibus gerendis iustis uris antepōnitur. Iustinus libro iii. de Lycurgi Spartanorum regis legibus: Iuuenibus non amplius una ueste uti toto anno.

DE FALSIS GAUDIIS.

Quæ durare putas mortalis gaudia uitæ,
Sunt breuia: & finis, tristis amator erit.

Q V A E. Gaudia, inquit, huius uitæ mortalis, quæ duratura existimas, sunt perquam breuia, atq; eorum finis nihil aliud est, quàm amaritudo, & poenitētia. Mar. libro primo:

Respon- Gaudia non remanēt, sed fugitiua uolant. Demosthenes item
sum De- cū à Laide Corinthia ut sui copiam ei faceret decē drach=
mosthe- marū millia posceretur. Ego, inquit, poenitere tanti nō emo.
nis. quasi non significaret, n' hīl nisi poenitētiā ex coitu nasci:
 quod Gellius libro primo tradit. **TRISAMA.** definitio est
 poenitentiæ. Verg. lib. II. Geor. Et ora Tristia tētantū sen=
 su torquebit amaror. Ita enim legendum esse Iulius Higinus
 (ut idem Gellius eodem lib. testatur) contendit.

DE VERIS GAUDIIS.

Vna salus seruire Deo est: hæc gaudia sola³⁰
 Vera putet, quorum gloria finis erit.

Gaudiū. VNA. Vnicam mortalibus salutem esse, at seruiant Deo,
 asseuerat poëta. quia hæc sunt ueræ animæ uoluptates: quo=
 rum finis erit exultatio. **GAUDIA.** Gaudium, inquit Fe=
 stus, γαυγία dicunt, subaudi Græci. VNA SAL. Verg. lib.
 secundo Aenei. Vna salus uictis nullā sperare salutem. **SER**
VIRE. hoc uerbo Christianæ religionis scriptores erga
 Deum utuntur, cū præsertim Latini auctores seruire ser=
 uorum esse, in seruire ingenuorum dicāt: quod passim est in=
 uenire. Aposto. ad Rom. Nūc uerò liberati à peccato, serui
 facti Deo, habetis fructum uestrum in sanctificatione: finem
 uerò uitam æternam. **GLORIA** (ut idem Festus docet) à
Gloria. Græca uoce dicta: hanc enim illi κλῆρις uocant.

IN PECCATO EST PLUS

doloris, quàm uoluptatis.

Quid lætare miser? peccati est nulla uoluptas,³¹
 Gaudia plus aloës, quàm tua mellis habent.

QVI D. Carpit eos uates, qui peccata putant uoluptates:
 cūm

cum præsertim plus amaroris sit in peccato, quàm uolupta-
tis. Apostolus ad Roma. Nam merces peccati mors est. A-
LOES, id est, amaroris. Iuue. satyra. VI. Quoties animo
corrupta superbo, Plus aloës quàm mellis habet. Pli. x x-
vii. Aloë scille similitudinem habet, maior, & pinguiori-
bus folijs ex obliquo striata: caulis eius tener est, rubens me-
dius, non dissimilis antherico radice una, seu pallo in terra
dimissa graui odore gustu amara.

COR IMPIORVM EST FRETVM FERVENS.

Cor iniustorum semper uelut æstuat unda ³²

Aequoris, insanus cum freta uentus agit.

COR. Mens iniustorum, ait Michaël, uelut aqua maris
inconstanter agitur, cum uiolenter uenti flatus undas
ipsas submouet, ita furiosè mouetur, atq; agitur. Salomon Salomō.
prouerb. cap. xvii. Qui peruersi cordis est, non inuenit
bonum: & qui uertit linguam, incidet in malum. Sallu. de Ca-
ti. Nanque animus impurus dijs, hominibusq; infestus, ne-
que uigilijs, neque quietibus sedari poterat, ita conscientia
mentem excitam uexabat. Igitur calor exanguis, foedi ocu-
li, citus modò, modò tardus incessus: prorsus in facie, uul-
tuq; uecordia inerat. AES. id est, fluctuat. INSA. id est, fu-
riosus. & tēpestuosus. Ouidius in episto. Pene. Obrutus in-
sanis esset adulter aquis. FRE. id est maria turbata. Fretū, Fretum.
scribit Varro. lib. i. dictum est à similitudine feruentis a-
que, quod in fretum saepe concurrat æstus, atq; efferuescat.

IMPVDICI OCULI DE-

prædantur animam.

Lumina prædantur mentem, pariūtq; ruīnam ³³

Lumina, nequitiae (si sapis) abde fores.

LVMI. Oculi res illecebras intuentes, asseuerat Michaël, animam suis uirtutibus, & pura continentia spoliant. Quamobrem si uelis haberi sapiens, oculos tanquam luxurie ianuus claudere. Ecclesiasticus capite. XXVII. Fornicatio mulieris in extollentia oculorum, & in palpebris illius agnoscetur. Propert. libro. I. Si nescis, oculi sunt

Præda.

in amore duces. **PRAEDAN.** id est, spoliant. Varro libro II. Præda, inquit, est ab hostibus capta, quod manu

Prædor.

sit parata, quasi parida præda nuncupata, Inde est prædor.

Nequam.

PARI. id est, acquirant: aliàs ad forminas pertinet. **NEQVI.** id est, libidinis. Nequam, à quo est nequitia, qui propterea, atque integrè locuti sunt, tradit Gellius lib. V. hominè nihili, neque rei, neque frugis bonæ appellarunt. Denique Mar. Varro, ut idem tradit, in libris de ling. Latina: Vt ex non & uolo, inquit, nolo fit, sic ex ne & quicquam, media syllaba extrita, componitur nequam.

QVID SIT PECCATVM.

Peccatum est deforme malū: trāsgressio legis Diuinæ: at citius dixeris esse nihil.

Peccatū.

PECCA. Trifariam definit peccatum Michaël. Peccatum est, inquit, malum deforme, & quasi dicat monstrum: & est diuinæ religionis uiolatio: sed breuius, ait, peccatum poteris definire esse nihil: & subaudi naturaliter subsistens. Inde Ecclesiast. XXI. Quasi à facie colubri fuge peccata, & si accesseris ad illa, suscipient te dentes leonum: dentes eius interficientes animas hominum. Et Ioann. cap. I. & sine ipso factum est nihil. Quod Nicolaus Gorra sic exponit: Factum est, inquit, nihil, naturaliter subsistēs, propter peccatum, quod deficit ab ente. Ergo peccatum est nihil, naturaliter uidelicet subsistens. **DEFOR.** id est, inusu,

usu, dictuq; turpe. TRANSGRE. id est, contemptio, ab eo quod præcedit, id quod sequitur. qui enim transgreditur, contemnit. Ecclesia. cap. xxxi. Qui potuit transgredi, & non est transgressus. in eadem significatione locutus est.

IVDEX, ET SENSOR OMNI
careat peccato.

Aspiciat lucem, qui uult damnare tenebras: 3

Qui carpit mores labe carere debet.

ASPI. Habeat iudicium, inquit poëta, clarum qui aliorum poscit ignorantias, delictaq; condemnare. Nam eius, qui mores alienos exprobrat, uacuum esse peccato interest. Apostolus ad Rom. Quapropter inexcusabilis es ô homo omnis, qui iudicas: in quo enim iudicas alterum, teipsum condemnas: eadē enim agis, quæ iudicas. Cice. in Salust. Carere debet omni uitio, qui in alterū dicere paratus est. L v. id est, æquum, & iustum. TENE. id est, aliorum ignorantias, & peccata. L A. id est, uitio. Cice. libro primo de Offi. Hunc quas conscientie labe in animo censes habuisse?

PECCATOR, ET CAECVS,

& bestia efficitur.

Cor Deus iniusti nebulis obnubulat atris: 3 6

Exiit & formam, fitq; repente fera.

COR. Deus iniustorum mentes ueluti quibusdam nebulis patitur caligari, ut testatur Michaël, nec uidere quod iustum, sanctumq; est, atque uirorum deniq; imagines eiusdem aufert: itaq; iniustus suis uitij efficitur tanquā sylvestris bestia. Salomon Prouerb. cap. xv. Longē est dominus ab impijs: & orationes iustorum exaudiet. Inde est illud Lucani lib. quinto aliter dictum: Hoc placet ô superi cū uobis euertere

Deus un
de.

euertere cuncta Propositum, nostris erroribus addere cri-
men. DEVS, id est, Christus. Deus à dñs Græcè, quod La-
tine est Deus, trahitur. Augu. lib. VII. de Ciu. Dei. Hanc di-
uinitatem, uel (ut sic dicam) deitatem, nam & hoc uerbo uti
iam nostros non piget, ut expressius è Græco transferant,
quod illi *θεοτης* appellant.

PECCATVM EST OBEX

inter animam, & Deum.

Obtenebrat mentē peccatum, est obicis instar:
Quo nequit authorem cernere tecta suum.

OBTE. Mentem circuncaligat peccatum, ait Michaël:
quoniam est tāquam obstaculum inter mentem malam, atque
Deum, quo ipsa prohibetur artificem suum, qui est Deus,
contemplari, Sepi. cap. I. Peruersæ enim cogitationes sepa-
rant à Deo. OBICIS, id est, obstaculi. Phocas obice tan-
tum in ablatiuo ponit singulari anomalum. Verg. tantum o-
bicibus: & Silius obices, & Verinus hoc loco obicis dixit.
Sepæ enim anomalorum regula ab usu separatur, ac uiola-
tur. TECTA, id est, clausa. Verg. lib. VI. nec auras respi-
ciunt causæ tenebris, & carcere cæco.

Q VANTA FIDES FVERIT,

tanta retributio.

Est operis mensura fides, nostriq; laboris
Examen capies præmia quanta fides.

EST. fides laboris est mensura nostri, & ministerij erga
Deum examē, siue statera: quoniam unusquisq; accipiet sue
constantie fideiq; mercedem, assseuerat Michaël, quanta cō-
stantia fidesq; sit. Matt. xv. Tunc respōdens Iesus ait illi O
mulier magna est fides tua: fiat tibi sicut uis, Idē cap. VII.

vade

Vade, & sicut credidisti fiat tibi. FIDES. id est, fiducia. Fides. Cic. lib. 1. de Offi. Fundamentum autem iustitiæ est fides, id est, dictorum conuentorumq; constantia, & ueritas. Idē paulo post: Credamus, quia fiat quod dictum est, appellatam fidem. EXA. id est, iudicium: translatio à libripende. Vergi. lib. XII. Iuppiter ipse duas æquato examine laces sustinet. Examē, inquit Seruius, proprie est silū, quo trutina regitur.

ALIENA MAGIS, QUAM
nostra uitia cernimus.

Cur aliena magis quā crimina nostra uidemus?
An quia nostra procul sint, aliena prope?

CVR. Quare promptius aduertimus, rogat Verimus, aliorum delicta, quā nostra. Nunquid quia nostra procul absint, aliena uerò proprius absint? q. d. minime. Lucæ. V. 1. Quid autem uides festucā in oculo fratris tui, trabem autem, quæ in oculo tuo est, nō consideras? Aut quomodo potes dicere fratri tuo, frater sine eijciam festucam de oculo tuo, ipse in oculo tuo trabem non uidet? Cice. lib. de Offic. Fit enim nescio quomodo ut magis in alijs cernamus, quā in nobismetipsis, si quid delinquitur. MAG. id est, promptius Magis Est autē magis (ut Valla autumat) à magnum cōparatiuum. unde. AN. id est, nunquid. An, & aut coniunctiones sunt, tamen an (ut idem. lib. 11. authore Quinti. probat) interrogantes recte utimur: Aut uerò interrogandi uim non obtinet.

POST GAUDIA DOLOR

sequitur
Aeternus sequitur præsentia gaudia mœror:
Stulte ne delicijs credis utrisque frui?

AETERN. æternū, & sine ullo termino animi deliciū,

ait

Perpetuum.
Sempiternum.
Stultus.
Imprudens.

ait Michaël, insequitur gaudia ipsa, quibus in hac uita fruimur. Vnde rogat, nunquid igitur cōfidis demens utriusque seculi uoluptatibus perfrui? Athanasius conterraneum meum in symbolo. Et qui bona egerunt, ibunt in uitam eternam: qui uerò mala, in ignem eternum. AETER. id est, perpetuus. Donatus in eunu. Sempiternum ad deos, perpetuum proprie ad homines pertinet. STVL. id est, imprudens. Nam stultus imprudens est, fatuus penitus insipiens. Afranius: Ego stultum me existimo, fatuum esse non opinor.

RISVS IN LVCTVM VERTITVR.

Heu risus noster luctu miscetur amaro: 46

Diraq; sub dulci melle uenena latent.

M. Crassus, semel in uita risus.

Luctus.

HEV. Dolet uerinus, quoniam risus, quo nimium in hac uita gestimus, acerbo conturbabitur mœrore: sub risu enim horribiles animis insidiantur cædes. Salomon capi. XIII. Risus dolore miscbitur. & extrema gaudij luctus occupat. Cice. lib. nouis. de Finibus, de M. Cras. At hoc in eo. M. Cras. quem semel ait in uita resisse Lucilius, non contigit, ut ea re minus ævaxaret (ut ait idem) uocaretur. HEV. dolentis interiectio, Catul. in epigram. Heu miser indigne frater adempte mihi. LVCTV. id est mœrore, Luctus, ut Valla li. IIII. definit, est dolor, qui exterius proditur uultu ipso, atque aspectu: sæpe ille ipse habitus, uultus, atque uestis luctus est. DVL. proprium epitheton est mellis, sed risus non est re uera dulcis, imò uidetur. VENE. id est, cædes: ab eo quod præcedit, id quod sequitur.

DE AVARO.

Nusquam fraude caret, semper metitur quarus: 47

Erga mopes surdus ferrea corda gerit.

NVS

NVS QVAM. Avarus & omni loco fraudulentus est,
& omni tēpore mentitur: ait Verinus: & tandem pauperi-
bus, atque egenis inflexibilia praeordia portat. Apostolus
ad Timoth. Radix enim omnium malorum avaritia. Sallu.
in Cati. Namq; avaritia fidem, probitatem, ceterasq; artes
bonas subvertit: pro his superbiam, crudelitatem, deos negli-
gere, omnia uenalia habere edocuit.

DE DISTRIBUTIONE HONORIS. 43

Indignum est nullo certamine prēmia uelle:

Virtuti iustus distribuatur honor.

INDI. Non æquum postulat, ut asseuerat poëta, si quis
sine ullo certaminis labore munera pōscit: debetur enim uir-
tuti honor, & dignitas: non autem ignavia, ac desidia. Apo-
stolus ad Corinthios. Nescitis quoniam qui in stadio cur-
runt, omnes quidem currunt, unus autem accipit pal-
mam. Sallu. in Iugur. ita queritur: Postremo omnis cura re-
rum publicarum minime mihi hac tempestate cupienda ui-
detur, quoniam neque uirtuti honos datur. VIRTU. id est, Virtus
fortitudini. M. T. lib. 11. Tus. Appellata est enim ex uiro uir-
tus, uiri autem propria maxime est fortitudo, cuius munera
duo maxima sunt mortis, dolorisq; contemptio.

DE GLORIA.

Gloria si dulcis, studeas uirtute parare: 44

Quo labor est maior gloria maior erit.

GLO. Si laus tibi dulcis est, labora, monet poëta: uir-
tutis enim meritis illam assequimur. Quanto enim maior sus-
cipietur labor, tanto cumulatior laus illū comitatur. C. Ma-
rius apud Sallusti. Inuident honori meo, ergo inuideāt peri-
culis etiā meis, quoniā per hæc illū cepi. Esaias. cap. LIII.
de Chri

de Christo: Verè languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit. S T V D. id est, des operam. Persius saty. v. Non equidem hoc studeo. Q V O, id est, quantum, & cōparatiuo iungitur. paratiuo iungitur, sicut eò, quemadmodū Valla li. i. proficitur. Quintil. lib. ii. Erit eò obscurior, quò quisq; deterior.

IUSTI BENE OPERANTVR

propter uirtutem.

Terret pœnā malos, inuitant præmia iustos: 44

Sed potis est uirtus reddere sola bonos.

POTIS. TERRET. Quauis mali pœnarum dandarum metu, inquit, boni autē præmiorum adipiscendorum gratia à peccatis abstinent, tamen solus ille bonus effici potest, cui à natura uirtus inest. Vnde Cice. libro nouissimo de Finibus, in pueris uirtutum quasi scintillas uideri testatur: quasi uirtus à natura nobis ingenua sit. Hora. libro. i. Episto. Oderunt peccare boni uirtutis amore, Oderūt peccare mali formidine pœnæ. POTIS, id est, potēs, Persius saty. i. iii. Et potis es uitio nigrum perfigere thita: & declinatur hic & hæc potis, & hoc pote: cū apud uetustiores pos, tis, declinaretur: unde est possum, & possideo, & compos, & impos nō à potis, & pote, ut putauit Ser.

Potis & pote.
Pos. pos.
tis.

QVI DEO MILITAT,

mortalia contemnat.

Terræ spernet opes, cœli qui militat oris, 46

Principis æterni castra sequenda tibi.

TERRAE. Omnis homo, qui ut cœlorum regnū scan-
dat, militiam aduersus diabolum gerit, testatur Michaël,
terrenas pro nihilo pendet facultates: quoniam qui uis Cbri-
stianus æterni castra regis sequatur oportet. Mat. ca. xix.

Si uis

Si uis perfectus esse, uade, & uende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo: & ueni, sequere me. SEQUENDA, id est, sectanda: & aduertito participiū deponentis. Nam huiusmodi participia in dus extremitatē habentia (ut Donatus in Andri. proficitur) necessitatem important. PRINCIPALITER periphrasis est Christi.

VT PATIENTIÆ CRESCANT

præmia, non audit Deus inuocantes se. 4. 47

Vt tua maiori crescat patientia laude,
Non audit subito uota petita Deus.

VT. Interrogatus olim Michaël à quodam, quare Deus uota, ac preces, quibus illum ipsum orabat, non statim facit. (ut aiunt) aure exaudiebat: ut tua, respondit Verinus, patientia maiori laude accumuletur. Vnde Matthæi cap. xvi. Misereor turbæ, quia triduo iam perseverant mecum, & non habent quid manducant. Deus ex antiqua Stoicorum sententia (ut Diog. Laërtius tradit,) est animal immortale, beatū, quid. à malo omni remotissimum, providentia sua mundum, & quæ sunt in mundo disponens omnia.

NEC CITO, NEC TEMERE

re iudicandum.

48

Iudicium præceptis insani iudicis index:

Omnia sunt longis discutienda moris.

IVDICIVM. Iudicatio nimis properata imprudētis iudicis testimonium est, asseuerat poëta. quoniam omnia ante sententiam ferendam temporū interuallis scrutanda sunt. Salom. prouer. cap. xv. Qui quod nouit loquitur, iudex iustitiæ est: qui autem mentitur, testis est fraudulentus. Iustinian. lib. xlviii. digesto. Sanctius enim est impunitum, relinqui

d

facinus nocentis, quàm innocentem damnari. P R A E. id est, festinatum. I N D E X. id est, testimonium. Index pro eo, siue pro ea qui, uel quæ accusans aliquid indicat. Communis generis, sine controuersia est. Nam indicem esse eum, qui facinoris, cuius ipse est conscius, latebras indicit impunitate proposita, Asconius est author. Index uerò pro digito à pollice secundo, & lapide quo auri gradus cognoscitur, masculinum est. D I S C V. id est, exquirenda. Metaphora à uestibus, unde puluim excutitur.

IUSTITIA, ET CHARITAS
arma sunt principum.

40 48

*Iustitia, et charitas ualidæ sūt principis arces.
Nulla Tyrannorum uis diuturna fuit.*

Iustitia et amor pro pugnacula regū. I V S T I. Iustitia, & amor, siue beneuolentia inexpugnabiles existunt regum turres, testatur uates: uiceuersa nulla unquam tyrannorum uiolentia extitit, nisi quàm breuissima. Salo. Prouerb. cap. x. Iustus in æternum nō commouebitur, impij autem non habitabunt super terram. Cicer. libr. i. de Offi. Rerum autem omnium nec aptius est quicquam ad opes tuendas, ac tenendas, quàm diligi: nec alienius quàm timeri. Præclare enim Ennius: Quem metuunt oderunt: quē quisque odit, perijsse expetit. T Y R A N. id est, seuißimorum regum. Verg. lib. v i i. Pars mihi pacis erit dextram tetigisse tyranni. Vbi Ser. ita distinguit: Tyranni Græcè dixit, id Græcis est, regis. Nam apud illos, inquit, tyranni, & regis nulla disscretio est, licet apud nos incubator imperij tyrānus dicatur. Declinatur autem hic & hæc tyrannos. Idem in lib. i i i i. Aenei. Nihil intererat, inquit, apud maiores inter regem & tyrannum: ergo paulatim ad seuitiam translatum est.

C O N

Tolle moras: uolucres mēses labūtur, & anni
Vltima sit, nescis quando futura dies.

TOLLE. Aufer quāscunque dilationes hortatur Mi-
 chaël quum menses, & anni tanquam uolent, præterlaban-
 tur. et. q. d. fac interim aliquid boni, ac diuini. Nam ignoras
 diem uitæ tue nouissimum. Eccles. cap. x v. Ante obitū tuum
 operare iustitiam, quoniam non est apud inferos inuenire
 cibum. Iob cap. x v. Cunctis diebus suis impius superbit: et
 numerus annorum incertus est tyrannidis eius. **TOLMO.**
 Sic Luca. libr. i. Phar. Tolle moras, semper nocuit differre
 paratis. **DIES VLT.** foemininū posuit, quod etiam si pro Dies fœ-
 tempore certo (ut isti dicunt) sumatur, tamen multis exem-
 minum
 plis foemininum comprobatur. Verg. in Rosa. Quam longa pro eo
 una dies, etas tam longa rosarum.

quod est
 tempus.

VIVENDVM TANQVAM

sit ultima dies.

Compositis uiuas ceu sit lux ultima rebus:

Incautum ne te parca seuera premat.

COMPO. Fac uiuas, monet Verinus, rebus omnibus pa-
 ratis, tanquam semper nouissima tibi afforet uitæ dies ne te
 mors dira improvidum rapiat. Vnde prophe. Psalm. x x x =
 v i i i. Et nunc quæ est expectatio mea? nonne dominus, & Respon-
 substātia mea apud te est? Bias itē prieneus, qui fuit ex septē sum Biā =
 sapientibus unus (ut Laërtius refert) Capta demum patria, tis.
 cum fugientibus cunctis pretiosarum rerum suarum sarcinu-
 lis quibusdam ereptis, interrogatus & ipse cur ex bonis suis
 solus nihil secū ferret: omnia bona mea mecū porto, respō-
 dit. **COMPO.** id est, paratis. **L V X VLT I.** sic Verg. lib. i i.

Aeneid. Quibus ultimus iſſet ille dies. INCAVTVM. id est, improvidū. PARCA. id est, mors, de Parcis ſuprà memoratum eſt.

A L I V D.

Quod ſit nemo ſua contentus ſorte requiris?

A patris extorres uiuimus hîc ſolio.

Q V O D. Queris, inquit Michaël, quapropter nemo in hoc ſeculo cōditione ſua uiuat contentus? ratio eſt, quoniam exules à cathedra parentis noſtri Dei etatē agimus. Quare Matt. c. v i. Theſaurizate autē uobis theſauros in cœlo, ubi nec ærugo, nec tineæ demolitur, & ubi fures non effodiunt, nec furātur. Hor. libr. i i. Sermo. Qui ſit Mecœnas, ut nemo quam ſibi ſortē ſeu ratio dederit, ſeu ſors obiecerit, illa Contentus uiuat? E X T O R R E S. id eſt, exules. Extorris, ait Marcel. dicitur extra terram, uel terminos Accius in Euryſace: Nūc per terrā uagus, extorris regno et exturbatus mari. S O L. id eſt, cathedra. Soliū ſcribit Seru. in lib. i. Aeneid. Eſt armariū uno ligno factū, in quo reges tutelæ cauſa ſedebant: dictū quaſi ſolidum. abuſiue ſella regia dicitur. Idem in lib. vii. Secundū Aſprum (inquit) per antiſtichon quaſi ſedum, à ſedendo dictum. Nam & ſella, quaſi ſeda dicta eſt.

Extor-
ris.

Solium
quid &
unde.

N I H I L S T A B I L E

rebus humanis.

Quū ſtabile hîc nihil inuenias, cur ſtare requiris?

Quum uideas flexu cuncta perire ſuo?

Q V V M. Nihil cum reperias diu in hac uita permāſurū, cur ipſe permanere optas, quærit Poëta: cum præſertim cernas omnia pro curſu aboleri ſuo. Eccleſ. cap. x i i i i. Omnis caro

ſum
In

earo sicut foenum ueterascet, & sicut folium fructificans in
 arbore uiridi, alia generantur, & alia disijciuntur, sic gene-
 ratio carnis, & sanguinis alia finitur, et alia nascitur. Salus.
 in Iugur. Omniaq; orta, occidūt: & aucta, senescunt. S T A = Stare pro
 R E, profectò syllabam priorem producit, stabilis uerò ean= ducit, sta
 dem corripit. Ouid. lib. I. Meta. Sic erit instabilis tellus. bilis uerò

Q. VAE VIDENTVR, SVNT

breniat.

fluxa: inuisibilia, æterna sunt.

5-3

Quod cernis nihil est: uolat atri turbinis in-
 star,

5-4

Sed quod non cernis, esse perenne putes.

Q. V O D. Breue, paruiq; momēti est, assueerat Michaël,
 & tanquam uolētus turbo uentorum, præterit quicquid in
 hac uita cernis, sed quod non fernis, perpetuū esse sola fide
 credere debebis. Vnde uerissimè Apostolus ad Rom. Deus
 enim illis manifestauit. hoc est, opus fecit, per quod possit
 agnosci fides. Inuisibilia enim eius à creatura mundi per ea,
 quæ facta sunt, intellecta conspiciūtur. C E R N E R E. apud
 eruditos oculis fit, Videre etiā animo. T U R B I N I S A = Cernere.
 T R I. id est, obscura uolubilitatis uētorū: authore Seruio in Videre.
 libro I. Aeneid. P E R E N N E, id est, perpetuum à per, &
 annus trahitur, quasi per annos durans.

A D M A G N A P R A E M I A,

magno labore uenitur.

5-4

Non nisi per magnos præmia magna labores Perēnis.
 Itur: at ignatus nulla corona datur.

5-5

N O N. Ad magna, inquit, munera nō alia quā magnorū
 laborū uia uenitur: e contrario desidiosus nulla gloriæ
 corona datur. Xerxes Persarū rex bellū Græciæ illaturus,

d 3

& Helleſpōtum traieclurus, Magna, inquit, apud Herodo-
 Quæ uo= tum, negotia magnis cū periculis fiunt. Apostolus ad Thi-
 cantur im Et nisi certet quis, non coronabitur, nisi legitime certauerit.
 persona= I T V R. id est, acceditur. impersonale est passiue uocis à uer-
 lia passi= bo absolutiuo. De his uaria est grammaticorum ratio, mihi
 uæ uocis autem placet omnia esse personalia, atq; in tertijs duntaxat
 uerba sūt personis singularibus reperiri passiuæ: ratio est, quia, ut grā
 passiuæ matices authores uno ore profitetur, uniuersa uerbale sup=
 tertiæ per positū rationabiliter assumūt. Curritur subaudi cursus. Itur,
 sonæ. subaudi iter. Regnatur, subaudi regnum. Sic Ouid. lib. XII.
 Meta. Tertia uiuitur ætas, & Mart. libro XIII. Tota mihi
 dormitur hyēs. expressis suppositis dixere. Eadē ad omnes,
 aut ad plerosq; , præterquam in paucissimis exemplis refe=
 rūtur, in quibus etiam sensus magis apparet pluralitiuus. Te=
 ren. in Eunu. Statur, id est, manetur. Iuu. saty. iij. Itur ad A=
 tridem, id est, uaditur. Atq; (ut diximus) passiue subauditur
 statur, & itur: & quanuis una persona loquatur pluralitas
 inest, ut uulgò, & uernaculè dicere consueuimus, si quis in=
 Turba= terrogatur, quid hīc, respondebit. Nam illud Verg. Vsq; ue=
 tur unde. adeò turbatur ager: quod à Quinti. lib. I. ita legitur: à turbo
 tibi neutraliter, nō in malam rem à turbo te actiue trahitur.

DE EADEM RE ALIVD.

55

Si te delectant æternæ præmia uitæ,

Magna quidem, ne te terreat ergo labor.

S I T B. Si oblectaris supreme uitæ præmijs hortatur ua-
 tes, magna quidem illa sunt: ergo holi laboribus illam pro=
 mittentibus terrefieri. Salomon prouer. VI. Ne dederis som-
 num oculis tuis, nec dormitent palpebræ tuæ, Erue te quasi
 damula de manu, & quasi auis de insidijs aucupis. M A G.
 quid, subaudiendum sunt: & est eclipsis.

Q. VI

QVI BENE VIXIT, NON

timet mortem.

56

Qui bene præteritos sine labe peregerit annos

57

Non horret mortis uulnera dira pati.

QVI. Qui sine peccato, asseuerat Michaël, præteritos uitæ annos bene uixerit, ubi moriendi tempus acciderit, se= uissima mortis uulnera ingredi nō uerebitur. Vnde Eccle.ca. xv i i. Cōfiteberis uiuēs: uiuus & sanus cōfiteberis, & lau= dabis Deū, & gloriaberis in miserationibus eius. PEREG. id est, peruixerit. Oui. in Ibin. Tēpus ad hoc lustris mihi iam bisquinq; peractis. VVLDIR. quia secūdū Arist. Vltimū terribiliū mors. DIRVS exponit Festus, id est, dei ira natus.

MORS VIRI BONI NON

est flenda.

57

Non obitus flendus, sequitur quæ uita perēnis:

Viuus enim semper qui bene uixit erit.

58

NON. Mors eius hominis quem uita subsequitur æterna testatur Michaël, haud equidem flenda est, quandoquidem qui semel sancte, atq; integrè uixit, semper uiuus erit Eccle= siasticus cap. xxij. Modicum plora super mortuum: quoniā requieuit. Posteriores sententiam illud quoq; Iustiniani con= firmat Institu. lib. i. Hi enim qui pro republica ceciderunt, in perpetuum per gloriā uiuere intelliguntur. OBIT. id est, mors nam in Lemmate dixerat, Mors uiri boni non est flenda. Lemmata enim singulorum distichorum inscriptio= nes, siue tituli appellantur. Lemmata, Pæsumptiones in= terpretantur. Cice. libro. ii. de Diuinatione: Sed demus tibi Lēmata. istas duas optiones, ea quæ Lēmata appellant dialectici, sed nos Latine loqui malimus præsumptionē, quam prolepsim

d 4

*ijdem uocant. Marti. lib. nouissimo. Lemmenta si queris cur
sint ascripta, docebo: Vt si malueris, lemmata sola legas.*

ERVDIENDI PVERI

in etate tenera.

58

Dum tenera est ætas generosos imbue mores:

Tunc facile est cunctis artibus ingenium.

Platonis
cōsiliū in
educādis
liberis.

DVM. Quando ætas adhuc tenera est, ac docilis, nobiles
filiolum tuum docebis mores monet poëta: tūc etenim habi-
le, & tempestiuum omnibus nobilibus disciplinis ingenium
est. Ecclesiasticus cap. v i. Fili à iuuentute tua accipe doctri-
nam, & usq; ad canos inuenies sapientiam. Plato libro v i i.
de legibus. Pueri post sextum ætatis annum ad scientiam se
conuertant: & ad magistros equorū, arcuū, telorū, & fun-
de deducantur. Verg. lib. i i. Geor. Adeo à teneris assuescere
multum est. I M B v. id est,ingere ipsi ætati teneræ. Ars, tras-
dit Serui. super donatum, ἀρὸν ὁ ἀγρὸς, hoc est à uirtute,
quàm Græci uniuscuiusq; scientiam uocāt, appellatur. I N-
G E. id est, naturali sapientia. Cicero libro nouissimo de fi-
bo. & mal. Prioris generis est docilitas, memoria, quæ ferè
omnia appellantur uno ingenij nomine, easq; uirtutes qui ha-
bent, ingeniosi uocantur.

Ars un-
de.

TEMPORIS IACTURA MA-

xima, præsertim doctis.

59

Nulla uiris doctis iactura est tempore maior:

Et multi incassum tempus abire sinunt.

NVLLA. Omnium iacturarum uiris præsertim doctis,
testatur Verinus, temporis iactura maxima habetur, & ta-
mem complures in perditionem labi tempus permittunt.
Propheta psalm. c i. Dies mei sicut umbra declinauerunt,

60

Et ego sicut focum arui. Sene. ad Lucilium, Omnia mi Lucili aliena sunt: tempus tantum nostrum est. Verg. libro tertio Georg. Sed fugit interea, fugit irreparabile tempus. Proph. psal. LXXVII. Et defecerunt in uanitate dies eorum: Et anni eorum cum festinatione. IM CASSVM, id est, in perditionem: uel, ut Seruius in libro. VII. Aenei. exponit, in irritum. In cassum autem tractum est à cassibus, id est, retibus, ut idem proficitur: ergo non est abuerbium, sed præpositio, Et participium: sicut dicimus in uanum, in procliu.

MORS MALORVM PESSI

ma, contra bonorum.

*Formidanda malis sequitur quã pœna perennis,
At contrã fœlix mors solet esse bonis.*

FORMI. Mors quidem malis metuenda est (inquit Michael) quoniã pœna sempiterna illã subsequitur: e contrario autem beata mors esse, atque contingere bonis consuevit. Propheta psal. XXXIII. Mors peccatorum pessima, Et qui oderunt iustum delinquent. Sapientiæ cap. XI. Iusti autem in perpetuũ uiuēt, Et apud dominum est merces eorum, Et cogitatio illorum apud altissimum: ideo accipient regnum decoris, Et diadema speciei de manu domini. Ordo est: Mors formidanda malis: subaudi est, per eclipsim. Fœlix, id est non formidanda, sed optanda.

TOTAM ILLUSTRAT VITAM

fœlix exitus.

Tota illustratur fœlici funere uita:

Mors fœlix uitæ causa perennis erit.

TOTA. Sancta Et fortunata morte uniuersa uita nobilitatur, ait Michael, quoniam mors sancta, Et beata, causa

uita perpetua est. Salomon capi. x. expectatio iustorum letitia, spes autem impiorum peribit. Nam ante foelicem mortem nemo foelix est: unde illud Solonis ab Ouidio lib. primo Meta. usurpatur: Diciq; beatus Ante obitum nemo, supermaq; funera debet. F V N E R E, id est, morte. Funus, aut bo-re Donato in And. ipsum officium, & pompam exequiarum significat: qd a funalibus dictum est, & uncis, & cuneis can-delabrorum, quibus delibuti funes cerei firmiter infiguntur.

BONO BONVS EXITVS,
malo malus.

62

*Vita boni raro turpatur funere foedo
Vita mali turpi clauditur exitio.*

Boni uiri R A R O, Inquit poëta, continget, ut uiri boni uita turpi uita tur= morte dehonestetur, sicut e contrario, uita mali foedo termi= pi morte netur sine necesse est. Prophet. Psalm. x x x i i i. Multae tri= non deho bulationes iustorum, & de omnibus his liberauit eos domi= nestatur. nus custodit dominus omnia ossa eorum unum ex his non con= teretur. Salomon proueb. capi. x. Memoria iusti cum laudi= bus, & nomen impiorum putrescet. T V R P. id est, foeda= tur: a turpitudine tractum, ut inquit Marcell. Cice. Tuscu. li= bro. iij. Iouis aram sanguine turpari. E X I. id est, sine pesti= mo, Festus. Exitium antiqui ponebant pro exitu, nunc exi= tium, pessimum exitum dicimus.

MVTANTVR PILI,
& non mores.

63

*De flauis uetula in canos uulpecula mutat:
Illius at mores uertere nemo uidet.*

DE FLA. Vulpecula ad senectam peruecta, ait Veri= nus, de capillis subrufis, quibus iunior induebatur, mutat in albos,

albos, quibus ea ætate uestitur, mores tamē, quos habet sub= Nalus
 dolos, nemo uidet mutare. q. d. ita est, & in homine. Salo= non inue
 mon. cap. xviii. Qui peruersi cordis est, non inuenit bo= nū bonū.
 num: & qui uertit linguam, incidet in malum. Persi. satyr. Flauus
 v. Nam luclata canis nondū arripit: attamen illi, Cum fugit color.
 à collo trahitur pars longa catenæ. DE FLA. id est, subru
 fis. Est autem flauus color (ut Gel. lib. i. enucleat) ex uiri= di,
 rufō, & albo concretus. Aduertendum puto aliter con= strui à Verg. i. Geor. Chaoniā pingui glandē mutauit arista.
 hoc tamē loco quia alter sensus est mutare capillos flauos
 canis, quā ex flauis in canos eadem substantia manēte, aptē
 construitur. Ergo qui legit, Et flauis canos mutat uulpecu= la,
 errat uehementer.

GVLA, ET OCIA ARMA SVNT VENERIS.

Quis Cererem: & Bacchū? quis nesciat ocia
 causam

Nequitiae? & sceleris tela Cupido tui?

Q. VIS. An est aliquis qui panē, uinumq; & his duo= bus
 adiuncto ocio, esse luxuriæ causam, & esse ô Cupido
 tui uitij irritamenta ignoret? ait poëta. q. d. nemo. Salo. Pro.
 xxiii. Noli esse in cōuiujs potatorū, & in comessationi= bus
 eorū, qui carnes ad uestendū conferūt: quia uacātes po
 tibus, & dātes symbola consumētur. Teren. in Eunu. Ver= Noli esse
 bum hercle hoc uerum est. Sine Cerere et Baccho friget Ve= in conui=
 nus. Et est utrobique metonymia: quia Ceres pro pane, uijs pota
 & Bacchus pro uino, & Cupido pro amore sumitur. C v= torum.
 p. i. Plato in Symposio scribit duos esse cupidines, alterum Duo cupi
 coelestem, et diuinum: alterum uulgarem, atq; plebeiū, Gra= dines.
 ci prætereà q̄nta amorem appellant: unde & Heroū nomen
 ductum. Idem in Cratylō autumat. Sed Deus huic cōtrarius
 qui

qui amorem dissoluit, Anterota uocant. Cice. lib. iij. de naturis
deorum: Ex Venere & Marte natus & triquetris dicitur.

MEDICIS MORBI QVAM
primum sunt monstrandi.

Si uis curari, medico tua uulnera pande:
Exposces serò quum morieris opem.

S I. Ostende, inquit, sine omni mora uulnera medicine
docto. si uis sanari: præposterè enim posces tibi opem, cum
iam mortem oppetas. Ecclesi. cap. quinto. Non tardes con-
uerti ad dominum, & ne differas de die in diem: subito enim
ueniet ira illius, & in tempore uindictæ disperdet te. Idem
capi. xxxviii. Honora medicum, propter necessitatem
enim illum creauit altissimus. Persius saty. iii. Helleborum
frustra, cum iam cutis ægra tumebit, poscentes uideas, ue-
nienti occurrere morbo. P A N D E. id est, manifesta. Pandere
Pandere re Varro existimat (ut Marcel. scribit) ea causa dici, quòd
qui ope indigerent, & ad asyllum Cereris confugissent, pa-
nis darètur. Pandere quasi ergo panem dare, & quòd nun-
quam sanum talibus clauderetur.

PLVRIBVS MEDICIS NON
est credenda salus ægroti.

Vis febris curari? medicis ne crede salutem
Pluribus: unus enim sat bonus esse potest.

V I S. Si uis febre liberari, hortatur Michaël, ne commit-
tas pluribus medicis curationem, ex qua est salus, quia unus
qui bonus sit, melius tibi medicabitur. Allegoricè Christum
optimum medicum innuit: de quo Apost. ad Corin. Sicut enim
in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes uiuifica-
buntur. F E B R E. nimio morbi ardore. Varro in Andabatis
apud

apud Marc. Aperiendū putat id quod alterū appellamus à calēdo calorē: alterū à feruore febrim. Eius hoc loco prior Calor un syllaba natura brevis est: usitatus tamen longa inuenitur. de. CRDE. id est, Cōmūte. Ver. li. iiii. Aenei. arcanos etiā tibi credere sensus. SAT, pro satis, ab eo enim abscessum est.

DE GULA QVAE PLURES

interficit, quā gladius.

Miraris subitò Franciscum funere raptum?

Crede mihi, ancipiti plus ferit ense gula.

MIRA. Alloquitur poëta amicum, qui Franciscum quēdam hominem gulosissimum nimio cibo necatum uehementer admirabatur: crede mihi (ait poëta) non est mirandum, gula enim plures necat, quā ensis utraque parte secans. Eclesia. cap. xxxvii. In multus enim escis erit infirmitas: & auiditas appropinquabit usque ad choleram. Propter cra Gula pulam multi obierunt; qui autem abstinens est adiiciet uitam. plus ne- ANCIPI. id est, acuto ex utraq; parte. Marcel. anceps scri cat quā bit acutum ex utraque parte. Lu. lib. xxxi. Vecte, atque ensis. ancipiti ferro effringam cardines. GULA, id est, nimius ci- bus. Gula, tradit Aristoteles libro i. de animalibus, intra Gula collum est, cui comes arteria iungitur, priorem obtinens si- quid est. tum: nam cartilagine arteria constat, & sanguine, quanquā exigui compos est, uenulis complexa tenuibus. Arteria acci- piendi, reddendiq; tantummodo spiritus officio fungitur.

DE EADEM.

Quū doleat stomachus, medicum accersire

Leonem

Paule iubes, febris si tibi causa. gula est?

O'Paule. Interrogat Verinus, cū stomachus nimio refer- tus

Stomachus.

tus cibo tibi doleat, iubes conuocari Leonem insignem medicum, præsertim si tibi gula eum dolorem pariat? & interrogatiue legendum est .q.d. non opus est medico, sed cibi abstinentia. Iuue. saty. i. i. Plurimus hic æger moritur uigilando, sed illum læguorem peperit cibus imperfectus, & hærens ardenti stomacho. S T O. id est (ut ita dicam) in uentriculum. Stomachus fistula est, per quam cibus labitur in uentriculum ciborum receptaculum, & pro eo interdum usurpatur, à σίμα, ὅσος. hoc est ore, & ἔχω id est, habeo, quia os habet in testimonium. L E O N E M. insignem tempestatis potestæ medicum. P A V L E. Non paulum S A X I A M, sed gulosissimum quendam Paulum intelligit.

DE GULA MORBORVM CAUSA.

70 Autumno inquiris cur tot moriantur in uno
Causam? quum gula sit pestis, & atra lues?
Cur autem A V T V M. Rogas cur uno autumno tam multi obeant mortuus gra- tem, cum uideas gulam esse tanquam pestem, & seuam poe- uior est. nam? Iuue. saty. x. Quod Themison egros autumno occide- ris uno. Aristo. particula prima probleumatum: Verg. atq; autumnus morbis infestât, quia mutationes graues omnes occurrût. Sed autumnus uerè grauior est, quia corpore calido refrigescête, q̃ frigido incalescête, potius egrotamus. Verinus autem gulam esse primâ morborum causam in ipso autumno existimat, & rectè propter pomorum, fructuûq; aliorum uberem copiam. L V. id est, poena. Marcel. Lues à rebus soluendis proposita est. Licinius Macer in annalibus lib. i. i. Nequaquam sui lauandi reluant arma lue.

MODICIS CIBIS NATVRA CONTENTA. 70

71 Esse cupis frugi? facile est: nã panis, et undæ.
Prædiues dapibus quilibet esse potest.

esse

ESSE. Si cupis, inquit, esse utilis, & parcus, facile est: quicunq; enim potest esse ualde diues cibarijs panis, & cibarijs aquæ. Matth. vi. Panem nostrum super substantialem da nobis hodie. Luca. lib. i. Phar. de Catone: Huic epulæ uicisse famem. ESSE & V. p. deest, si. Hora. in arte poë. Melius te posse negares, deest si, authore Acrone. FR. v. id est, utilis. Terent. in Euna. Frugi es. Donatus super eadem frugi u. Frugi es inquit, & necessarius: à frugibus, quæ quod his fruamur se quid. dictæ sunt. Prisci. libro quinto. Nam nihili, frugi, mancipi. obliqui sunt casus, figuratè cum omnibus casibus adiuncti. Ordo est: Nam quilibet esse potest diues dapibus panis, & unde. PRÆDI. id est, ualde diues: præ enim auget. Iuue. saty. xiiij. Dispositis prædiues hamis.

OMNIA PRO VITA AETERNA
sunt hic toleranda.

71

Si quanta æternæ sunt uitæ præmia uoluas, 72

Omnia pro Christo perpetiere libens.

SI. Quam magna existant æternæ uitæ præmia, si tecum cogites, testatur Michael, omnia quæcunque contigerint spõ te pro Christo tolerabis. Mat. etenim c. v. ita scriptum est: bea Perpeti. ti qui persecutionē patiuntur propter iustitiā quoniā ipsoꝝ est regnū coelorum. VOL. id est, animo cogites. Verg. li. i. Aenei. Talia flāmato secū dea corde uolutās. PROCHRIS. id est, loco Christi ipsum prædicādo. Martia. li. i. Vñ pro cūctis fama loquatur. opus. PERPETIERE, id est, usque ad finem tolerabis. Teren. in And. Neque me perpeti.

ALIVD.

73

Spe regni æterni debes tolerare labores: 73

Longè promissis uberiora feres.

SPE

P R E. Propter spem regni perennis, hortatur Michael, debetis sufferre labores: multò enim maiora præmia, quàm eorū qui promissa sunt, capies. **Aposto.** ad Rom. Spe enim saluati sumus. & **Matthæi.** x x i x. Et omnis qui reliquerit domum, uel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut filios, aut agros, propter nomen meum, centuplum accipiet, & uiuam eternam possidebit. **R. E. A E T E R.** id est, paradisi. **L O N. V B E.** id est, plura quàm promissa sunt à Deo. Sane longè (ut **Valla lib. i.** proficitur) & superlatiuo iungitur. **Quint.** Longè omnium quos quidem audire contigit, præstantissimus. & comparatiuo: **Verg. lib. viij.** At pedibus longè melior **Lycus**, id est, ualidior.

A L I V D.

73

74 Pro superis dabitur quæ commutatio regnis?
Et tamen hæc hominū plurima turba facis?

P R O. Quæ recompensatio, querit Michael, pro regnis coelestibus poterit dari? q. d. Nihil est in hoc mundo, quo regna coelestia debeamus amittere: & tamen incredibilis, inquit, multitudo hanc commutationem facit, ut terrena admet, coelestia negligat. & est imitatio **Matth. xvi.** Aut quam dabit homo commutationem pro anima sua? **T V R B A**, id est, populi conuentus, ut exponit **Marcel.** aliàsurbationem indifferenter significat, ut idem testatur.

R E C T A C O N S C I E N T I A

dat uerum gaudium.

75 Gaudia uera dabit mēs omnis criminis expers,
Hei mihi, quàm pauci gaudia uera ferent.

G A V D I. Anima omni peccato munda, & intemerata ueras uoluptates sibijsi parabit, ac dabit, testatur Michael.

H E I.

HEI MIHI. Subijcit statim, quàm pauci accipient hæc uera gaudia. Matth. v. Beati mūdo corde, quoniam ipsi Deum uidebunt. Eiusdem cap. v i i. Quàm angusta porta, & arcta uia est, quæ ducit ad uitam, & pauci sunt, qui inueniāt eam.

EX P E R S, id est, sine parte. Virg. lib. i i i. Aenei. nō dicit thalamo expertē sine crimine uitā, Degere. Q V A M P A V O exclamatorie legendum est, & quàm pro quantum recte positiuo iunxit: nam si pro ualde accepisset, superlatiuum sibi uendicabat, ut Valla alibi docet. Quid sibi qui Deū uidebūt.

NON SVNT VERA

gaudia in præsenti uita.

Delectare queunt præsentis gaudia uitæ?

Quorum cum poena toxica finis habet?

DELECTARE. Possunt ullo modo, rogat Michaël, delectare gaudia præsentis uitæ? quorum finis nihil aliud habet, quàm uenena simul cum poena? Matt. cap. x v i. ita scriptum est: Qui enim uoluerit animam suam saluā facere, perdet eam. Qui autem perdiderit animā suam propter me, inueniet eam. Ergo uera gaudia non sunt in hac uita. T O X I C A, id est, uenena. Taxus (ut Plinius lib. x v i. scribit) arbor syluestris est: cuius masnoxio fructus. Letale quippe baccis in Hispania præcipue, uenenum inest. Idem paulo inferius: Sunt qui & toxica hinc appellata dicunt uenena, quæ nunc toxica dicimus, quibus sagittæ tingantur. Qui animam propter Deū perdet: eā inueniet.

VIRTUS REDDIT IMMORTALES.

Omnia quum pereāt, uirtus est sola perennis:

Hæc immortales reddere sola potest.

OMNIA. Cum omnia alia consumantur, uirtus sola (as=seuerat poëta) in æternū durat, quæ sola potest homines red-

dere immortales. Salustius in Catil. Virtus clara, æternaq;
habetur. Idē in Iugur. At ingenij egregia facinora, sicuti ani-
ma immortalia sunt. HÆC. id est, uirtus: & demonstrati-
uè pronomen Hæc, ponitur.

FORMÆ PROSPERÆ

non est fidendum.

70

78 *Pone modum, rebus nimum confise secundis:*

Quæ dedit, hæc eadē sor s tibi tollet opes.

Eadē for PONE. Constitue. Temperantiam, & modestiam hor-
tuna quæ tatur Verinus. O' nimum rebus prosperis confidens, quan-
dedit au- do quidem fortuna, quæ affluentes tibi diuitias attulit, hæc
feret. eadē rursus illas auferet. Luca. lib. 11. Hæc duri immota Ca-
tonis Secta fuit, seruare modum. Cicer. libr. 11. de Offi. Ma-
gnam uim esse in fortuna in utranq; partem: uel secundas ad-
res, uel aduersas, quis ignorat? MODVM. id est, modestiā.
NIMI. CONF. id est, credule, Verg. libr. v. O' nimum
cælo, & pelago confise sereno.

ALIUD.

79 *Quid tibi si gēmas omnes cumularis, et aurū?*

Et tua tartareis mens crucietur aquis?

Nil pro- QUID, Si omnes gemmas, & omne aurum tibi acquisi-
sunt diuiueris, & anima tua in aquis torqueatur infernis, quid pro-
tia si an deritrogat poëta. q. d. nihil omnino. Sic Matth. cap. xvi.
ma sit in Quid enim prodest homini si uniuersum mundum lucretur,
inferis tor anime uerò suæ detrimentum patiat? GEMMAS. id est,
quenda. praciosiores lapillos. CVMVLA. id est, corraseris. AV-
RVM. uel à Græca etymologia, quod præcipuè custodi-
tur: Græcè enim ἀγρην custodire dicitur: unde & thesaurū:
uel secundum Hippocratem, à nomine inuentoris, quæ uoci-
tatum.

tatum ait Aurion: uel quia mētes hominum auertat: uel quia ausum Sabini illud dicebant appellari: Festus extat author.

TARTAR. id est, infernis. Tartarus refert Ser. in lib. v. I. Aeneid. melius, ἀπὸ τῆς ταρταρίσης, id est, à tremore frigori trahitur. A QVIS TAR. Propter Phlegetonta dixit.

DEVS NON MISERETVR

assidue peccantis.

Assidue peccantis erit Deus hostis acerbus: 50

Quoue magis tolerat, saeuior ultro erit.

ASSI. Deus erit grauis inimicus eius, qui assidue peccat testatur Michaël: uel si non statim punit, quò diutius peccantis scelera suffert, tantò immitior uindictor erit. Io. cap.

IX. Scimus autem quia peccatores Deus non audit, sed si quis Dei cultor est, & uoluntatem eius facit, hunc exaudit. Valerius lib. I. Lento enim gradu ad uindictam sui diuina procedit ira, tarditatemq; supplicij grauitate compensat. HOSTIS, scribit Festus apud antiquos peregrinus dicebatur: & qui nunc hostis, perduellis. Quod & Cice. libro I. de Offi. memorat.

DEVS PVNIT EXPECTANS

tardos grauiora poena.

Quid rides? grauitate deus tormenta repēdet: 81

Et gliscit tardis grandior ira moris.

QVID. Quapropter letaris, rogat Michaël, quasi nūquam ob delicta sis à Deo puniendus, quia in praesentiarum non statim puniris? q. d. Amen amen dico tibi, quanuis Deus tardet, tamen ipse tormenta tuis peccatis grauiora poena imponet, & ipsa eadem in dies ira indignationis crescit, dum te longis praestolatur expectationibus, si te forsā corrigas.

Cor stul= Ecclesi. cap. VII. Cor sapiētium ubi trititia est, & cor stul= torū ubi. torum ubi lētitia. Idem cap. VIII. Etenim quia nō profer= tur citō contra malos sententia, absq; timore ullo filij homi= num perpetrant mala. Attamen peccator ex eo quōd centies facit malū, & per patientiā sustentatur, ego cognoui quōd erit bonum timentibus deum, quia uerentur faciē eius. R E= P E N. id est, imponit, et recōpensat. Verg. lib. II. Aene. Si ue= Glires, ra seram, si magna rependam. G L I S. id est, crescit. Idē lib. unde di= XII. Haud secus incenso gliscit uiolentia Turno. Vnde & Eli sunt. glires dicti sunt (ait Seruius) quos pingues efficit somnus.

P E C V N I A A M I S S A G R A V I V S

lugetur, quā peccatum.

82 Situa tam uero lueres peccata dolore
Ut nummos, esses uisima grata Deo.

Pesima infirmi= tas diui= tie cōser= uate in malū Do mini. Si, Tam uero dolore, lachrimisq; scelera tua persolue= res, ait Michaël, quā uero dolore, lachrimisq; nūmos de= fles, esses sacrificium, & (ut ita dicam) martyr Deo. Ecclef. capite v. Est & alia infirmitas pesima, quam uidi sub sole: Diuitie conseruate in malum domini sui. Iuue. saty. XIII. Ploratur lachrymis amissa pecunia ueris. L V E R E S. id est, solueres. Verg. libro primo. Aene. Post mihi non simili poena cōmissa luetis. Seru. Nā apud Priscos (inquit) Omnes poenae pecuniariae erāt. De uiclima iam pridem dictum est.

Apud

D E B R E U I T E M P O R E, E T

Priscos

de secordia hominum.

omnes poe Si mora nulla datur uitae labentibus horis:

na pucu= niariae e= rant.

Cur ita tam longo turba sopore iacet?

Si. Si nullum, Ait Verinus, ociū datur, uitae nostrae ho= ris assidue praetereūtibz quae ratione tam sine alterius uitae cura

cura pleraq; mortaliū multitudo in tam longo somno, atque
secordia iacet? unde Eccl. x. Quodcūq; facere potest manus
tua instāter operare: quia nec opus, nec ratio, nec sapiētia,
nec sciētia erūt apud inferos, quò tu properas. DATVR. sub
audi à fatis, ut antiqui: à deo, ut nos interpretamur. VITAE
LABENTIBVS HORIS. ablatius absolutus est. & mi-
rè dixit HORIS, nō ANNIS: nam uita humanae uix sunt
anni, sed horae. S O P O. id est, somno, & secordia. Aliquan-
do pro morte accipitur. Hor. libro primo car. Ergo Quinti-
lium perpetuus sopor urget.

Q V O D M O R S N O N D E-
bet esse res noua.

Quid subito palles audito uomine mortis? 34

Antibi res noua mors? unde repenti metus?

Q. V I D. Qua de re times, horresq; cū primū mortis
nomen audisti, rogat poēta: nunquid mors tibi est res noua?
& unquam uel uisa, uel audita? unde metus iste ex impro-
uiso nascitur? q. d. parce metu, quia nihil usitatus est morte.
Marti. libro x. summum nec metuas diem, nec optes. Hora.
libro i. Pallida mors æquo pulsat pede pauperum tabernas,
regumq; turres. P A L. id est, times. V N D E, id est, ex qua
mortis nouitate? & interrogatiue legendum est.

Q V A N D O M O R S E S T O P T I M A. 35

Optima mors tunc est, quum uita est criminis
expers,

Mors felix, uita est quum tibi chara magis.

O P T I M A. Mors quidē eo tēpore sanctissima est, cū uita
peccato nō est obnoxia: & mors deniq; fortunata tūc habe-
tur, cū ibi uita est magis iucunda. Eccles. cap. x x x. Me-

Melior lior est mors, quàm uita amara: et requies æterna, quàm lan-
est mors guor perseverans. **EXPER**S, id est, insons, & innocens.
quàm ui- **MORS** FOE. repete tunc est: per zeugma à superiori.
ta amara.

POST GAUDIVM VITAE

uenit luctus mortis.

86 **Quid** lætare miser? nescis post gaudia uitæ
Perpetuos luctus mortis adesse tibi?

QVID. Cur te ô infelix iactas, rogat Michaël: an igno-
ras post tua huius uitæ gaudia sempiterna tibi mortis lachry-
mas esse paratas? **Sapien. v.** Quid profuit nobis superbia? aut
diuitiarum iactantia quid contulit nobis? transferunt omnia
illa tanquam umbra, & tanquam nuntius præcurrens. **A-**
D E S S E, id est, propè esse. **Cice. lib. i. de Offi.** Ad id solum
quod adest, quodq; præsens est se accommodat.

QVOD DEVS NON EST

author culpæ, sed pœnæ.

87 **Nō** Deus est author culpæ, sed criminis ultor:
Pro meritis iustis præmia iusta dabit.

Deus **NON** Deus. **A**ssueerat Michaël, non est qui culpam ho-
mortē nō minibus fecerit, sed ipsi sibi homines peccando culpam fa-
fecit, nec ciunt, sed est in peccatum uindictor, & punitor, quiq; pro
letatur in meritis sanctis, sancta quoq; præmia rependet. **Sapientiae. i.**
perditio= cap. Quoniam Deus mortem non fecit, nec letatur in perdi-
ne malo= tione uiuorū. **Apost. ad Ga.** Qui uerò seminauerit in spiri-
rum. tu, de spiritu metet uitā æternā. **A V T.** id est, (ut ita dicam)
factor. **A**ctor, & author docet **Vall. lib. i. i. i.** ita differunt:
q; actor dicitur orator, qui agit causam, quiq; gestū uultus
Actor et & corporis agit. **A**uthor est (ut sic dicam) factor: nam fa-
author. ctor in usu non est, nisi in quibusdam ē Græco. translatis.

D E

DE VITAE CUPIDITATE
in tot malis.

⁸⁴
Quū mala præsēntis longè sint plurima uitæ,
Quàm bona: cur uitæ tanta cupido tenet?

Q. V V M. Quum multò plurima mala huius seculi uitæ sint, quàm bona, querit poëta, qua gratia, tanta uitæ longioris cupiditas homines tenet. Vnde Cæsar Apud Salust. in luctu, atq; miserijs mortem ærumnarum requiem, non cruciatum esse. Q V V M, id est, quando coniunctio est adiunctiua, Cū, præter per q litteram scribatur oportet: nam præpositio per c positio p scribitur. tamen si est quædam affinitas inter utramq; cognationis litteram. L O N G E rectè (ut diximus) superlatiuo iungitur aliāgitur. Catul. in epigram. Idemq; longè plurimos facit uersus. uerò per

VIA COELI DIFFICILIS,

sed promissio Dei facilis.

Est uia difficilis, superas quæ ducit ad oras:

Promissis facilis redditur illa Dei.

EST. Via quæ ad regiones ducit cœlestes (ait Michaël) difficilis quidem habetur, sed cumulatissimis Dei promissionibus perquam facilis redditur. Hinc est quod Matthæi viij. iam pridem adducimus: Quàm angusta porta, & arcta uia est, quæ ducit ad uitā: & pauci sunt, qui inueniunt eam. Eiusdem cap. x. qui autem perseuerauerit usque in finem, hic saluus erit. Hanc sententiam de uirtute Hesiodus primò, deinde Verg. tradiderūt. Verg. de litera Pythagoræ. Nam uia uirtutis dextrum petit ardua callem. Difficilemq; additum primū spectantibus offert: Sed requiem præbet fessis in uertice summo. F A C I L. id est, per uia.

fili eum, qui primus Africanus appellatus est, dicere solitū scripsit Cato, qui fuit ferè eius æqualis, Nunquā se minus ociosum esse, quā cū ociosus, nec minus solum quā cū solus esset. OBER. circumambulem. Persi. saty. v. Ancipili obsequio dominos alternus oberres. TVR. CANO. id est, chorus senorofus.

A L I V D.

94 Quū fugiam cœtus, me tāquā carpis agrestē:
Tunc ego sum solus, cū mihi turba comes.

Q V V M. Idem amicus, quia Michaëlem uidebat esse solū, & cogitabundū, agrestē eū, et ab hominū cœtu abalienatū reprehēdebat, at poëta respōdet se quidē tūc magis esse solum, quoties eū multitudo comitaretur: abducebatur enim ab honestissima distichorū cogitatione. Idem Cic. de eodē Scipione: Magnifica uerō uox, & magno uiro, & sapiente digna, quæ declarat illū & in ocio de negotijs cogitare, & in solitudine secum loqui solitū ut neq; cessaret unquam, & interdum colloquio alterius non egeret. Itaq; duæ res, quæ lætitiæ affert cæteris, illum acuebāt, ocium, & solitudo.

DE ADVLATORE.

95 Blandus adulator regum certissima pestis,
Hæc gaudet sanctos perdere sæpe uiros.

B L A N D V S. Palpans assentator, ait poëta est uerissima regum pestilitas & plusquam morbus: & hæc eadē sententia penumero audet uiros uitæ integerrimos pessundare. Sic Curt. lib. v. de Alexandro: Iouis filium non dici tantum se, sed etiā credi uolebat: p̄rimde ac si animis imperare posset, ac linguis. Itaq; more Persarum Macedonas uenerabundos ipsum salutare prosternentes humi corpora uoluit. Non

Curtius
de Alexā
dro.

decal

deerat talia concupiscenti pernicioſa adulatio, perpetuum
malum regum: quorum opes ſæpius aſſentatio, quàm hoſtis
euertit. BLAN. id eſt, uerbis blandis palpans.

DE EODEM.

Blandus adulator uirus commune potentum,
ſæpius in feſto ſæuior hoſte nocet.

BLAN. Palpans adulator commune eſt potentiorum ue-
nenum, inquit, qui crudelior percrebrò aliquo hoſte, uehe-
menter moleſto, officit. Salo. prouer. cap. xxix. Homo qui
blandis, fictisq; ſermonibus loquitur amico ſuo, rete expan-
ſit greſſibus eius. INFES. id eſt, moleſto. Valla li. iiij. Inſen-
ſus uehemèter iratus, et odiũ gerēs: Infeſtus uehemèter mo-
leſtus, atq; in aduerſũ uadēs. Inde infeſtare, et infeſta ſigna.

QVALES ESSE DEBEMVS.

Sis nulli blādus, ſed uerus, & omnibus æquus.

Vox clamore uacet, ſit ſine lite ſonus.

SIS. Nulli fueris palpo, & adulator, præcipit uates, ſed
iridicus omnibus & iuſtus: & tamen uox tua uehementio-
ri uoce abſtineat, & eius ſonitus ſit tenuis, & ſine litigio
contentioſo. Salo. prouer. cap. xxvii. Melior eſt mani-
feſta correctio, quàm amor abſconditus: meliora ſunt uulne-
ra diligentis, quàm fraudulentæ oſcula odientis. SIT
SILELIT. ſit Mar. lib. ij. Sit ſine lite dies.

Melior
eſt manife-
ſta corre-
ctio quàm
amor ab-
ſconditus.

DE RISV.

Immodicus riſus non eſt ſapientis, & index
ſtultitiæ: lepidi ſint ſine dente ioci.

IMMODI. Riſus immoderatus ſapiētis nō eſt, aſſeuerat
Terminus, & ſignũ eſt imprudentiæ: tamen ſi ridere libet,
ſit ri

Iocus. sit risus irrisione. Quint li. vi. de risu ad hunc modum scribit: Habet enim (ut Cicer. dicit) sedem in deformitate aliqua, & turpitudine, quæ quum in alijs demonstratur, urbanitas, qui in ipsum dicentem recidit stultitia uocatur. Idem paulo superius: Ideoque anceps eius rei ratio est, quia à derisu non procul abest risus. **IOCI.** id est, urbanitates, & facetiæ. Idem eodem lib. Iocum uero accipimus, quod est contrarium serio.

NE SIMVS LOQVACES.

Vis sapiens dici? raro, & meditata loquere:
Sæpe loquax uerbis proditur ipse suis.

Vis. Cupis interrogat poeta, appellari sapiens? loquere, inquit sero, & uerba prius tecum reputa, quoniam quum nimis loquitur, sæpe suis ipse uerbis deprehenditur, & manifestatur quod sit incipiens. Ecclesiast. cap. x x. Homo sapiens tacebit usque ad tempus: Lasciuus autem, & imprudens ceabit usque non seruabit tempus. Idem. c. x x i. Cor fatui quasi uas confragilum, & omnem sapientiam non tenebit. Eccles. viii. Tempus et responsionem cor sapientis intelligit. Salo. Prou. c. x v. sicut urbs patens, et absque murorum ambitu, ita uir qui non potest in loquendo cohibere spiritum suum. Teren. in Heautontimoriam mihi quale ingenium haberes fuit indicio oratio tua. **SAP.** id est, plurimarum rerum prudens. Cicero in dialogo de Amicitia de C. Lælio: te autem alio quodammodo dicunt nam solum natura, & moribus, uerum etiam studio, & doctrina esse sapientem. **MEDITATA.** passiuè dixit à deponentis generis uerbo. **LOQVAX,** id est, uerbosus.

VERA LAUS BONORVM.

Omne genus laudis turpi uilescit in ore:
Vera boni, & docti laus solet esse uiri:

Omni

OMNE. Vniuersum laudationis genus, testatur poëta, in alijs inhonesti hominis sordescit, & nullius nomen habetur: sed uera laus, & iusti, & sapientis uiri esse consuevit. Vnde Cic. li. iij. Tus. quæstio. aliter enim Næuianus ille gaudet Hector. Lætus sum, inquit, laudari abs te, pater laudato uiro. VILES. id est, magis, atq; magis uilis fit, & est ex his uerbis, quæ uetustiores Grāmatici inchoatiua, sed Valla Verba au. li. i. multò uerius passionis idiopathiæ, hoc est, propriæ, siue gmentati intrinsecæ augmentatiua nominat. DOCTI. id est, sapientis. ua.

NEC NOSTRA LAUDARE, NEC
aliena reprehendere debemus.

Nec tua laudabis, nec facta aliena reprendes: ¹⁰¹

Nam satis est, alter si tua facta canit.

NEC. Duo dicit. Nec facta tua ipse laudabis, nec eorū, quæ ab alijs fiunt, fueris detractor. Nam contentus (inquit) esse debebis, si tu ita uiuas, ut alter quæ ipse confeceris probet. Salo. prouerb. c. x x vij. Ne glorieris in crastinū, ignorans quid superuentura pariet dies. Laudet te alienus, & nō os tuum; extraneus, & non labia tua. Idem ca. xxiiij. Time dominum, Fili mi & reges: & detractoribus. nō commiscearis. quoniam repente consurget perditio horū, & ruinā uetriusq; quis nouit? LAUD. id est, uerbis efferes secūdū Marcel. REPRENDES. Synæresim, hoc est collisionē usurpauit pro reprehendes, quod carminis gratia fieri constat. CANIT. id est, laudat, Serui. in lib. i. Aenei. Cano sermo polyse Cano mus (inquit) Nam aliàs laudo, aliàs diuino, aliàs canto. quid.

AD MAVRVM DESIDEM. ¹⁰²

Tempore sic omni deses colis ocia Maure:

Vt recutitorum sabatta turba colit.

TEMP.

TEMP. Maurum quendam hominem desidiosissimū ita obiurgat, toto uitæ tempore ô Maure non secus ignauus o-
cia ueneraris, ad multitudo, & populus circuncisorum sua
sabbata ueneratur, & profecto sub interrogatione maiori ac-
cumine, atque acrimonia legendum est. Ecclesiast. cap. xxx.

Multam iij. Multam enim malitiam docuit ociositas. Catul. in epig.
malitiam Ocium reges prius, & beatas perdidit urbes. **C O L.** ocium
docuit o- tanquam Deum quempiam ueneraris. Sueto. in Augusto: Ne-
ciositas. Iudæus quidem, mi Tyberi, tam diligenter sabbatis ieiunū
Recutiti seruat, quā ego hodie seruauī. **R E C V T I.** id est, circuncis-
orum. Sanè recutiti dicuntur Iudæi, quoniam Iudæis pū-
tur. **ris** cutis illa mentula (quod præputium uocamus) recideba-
tur, et cutis postea renascebatur, quasi renata cute testis. Mar-
ti. lib. vij. Nec recutitorum fugis inguina Iudæorum. Idem
lib. ix. Nec nuptæ recutitæ colla mule. Persi. saty. v. Recu-
titæq; sabbata pelles. Corne. Tacitus lib. xxi. de Iudæis: Cir-
cuncidere (inquit) genitalia insituere, ut diuersitate noscā-
tur. Herodotus autem de Aegyptijs ita refert lib. ij. Virilia
circuncidunt munditiæ gratia, pluris facientes se mūdōs es-
se, quā decoros. Sed nostri theologi longè uerissimè mysti-
ce omnia hæc interpretantur. Nā & Christū constat fuisse
circuncisum in lege domini octauo post natiuitatem die. Lu-
cæ. ij. Postquā consummati sunt dies octo, ut circuncides-
retur puer, uocatum est nomen eius Iesus. Hora. item lib. i.
Sermonum, Iudæus appella dixit, quasi sine pelle. Nec mirū
Romanos sapientes in lege, quam nondū nouerant, sacrile-
gè errasse. **S A B.** Sabbatum Hebraicè, Latine requies inter-
pretatur, septimus hebdomadæ dies: quoniā uidelicet in crea-
tione mundi, & omnium creaturarum, à Deo rerū, septimo
die Deus requieuit, siue cessauit, ita appellatū Gen. ij. Igitur
perfecti sunt cœli, & terra, & omnis ornatus eorum: com-
pleuitq;

Sabbatū
quid.

leuitq; Deus die septimo opus suum, quod fecerat, & re-
 uenit die septimo ab uniuerso opere, quod patrarat, & be-
 dixit diei septimo, & sanctificauit illū, quia in ipso cessa-
 rat ab omni opere suo, quod creauit Deus ut faceret. Iu-
 nus item epitome. x x x v i. tradit Mosē filium Ioseph
 minis Aegypti pulsum, exulum ducem, sacra Aegyptio-
 rum furto abstulisse, quæ repetētes armis Aegyptij domū re-
 re tempestatibus compulsi sunt, itaque Damascena patria
 tiqua repetita cū populo suo fatigatur, ubi septimus dies
 nit more gētis sabbatū appellatum in omne æuum ieiuniū
 rasse, quoniam ille dies famen illis, erroremq; finierat.

DE MUNERE.

103

munera quid possint, testetur ferrea turris.

Quam uictor fuluo Iupiter Imbre subit.

MUNERA. Quantum possunt munera corrumpere
 it poëta) ferrea regis Acrisij turris, testis est, quam Iupi-
 imbre aureo uictor expugnauit. Iuue. saty. x. Tanta in mu-
 ribus fiducia. De Acrisio Abantis filio xiiij. Argiuorum
 re (ut Eusebius commemorat) & Danaæ eius filia, & Io-
 buius corruptore. Lactan. in lib. i. Thebai ita scribit: A-
 sius pater Danaës accepto oraculo mortem sibi futuram
 eo, qui ex filia natus esset, illam in turri clausit. Iupiter ue-
 in aurum uersus eam uitiavit, ex quo congressu natus est
 rseus, qui postea Acrisium oblecto Gorgonis capite in sa-
 Acrisius
 m uertit. Teren. in Eunu. Deum sese in hominem conuer- Argiuo
 è, atq; per alienas tegulas uenisse clanculum per implu- rum rex.
 m, fucum factū mulieri. Ergo Iupiter cōuersus in imbrem De ioue
 eum, quod fuit instar muneris, in gremium Danaës de- in imbrē
 nādēs, illam grauidam reddidit. S V B I T. id est, ingressus aureum
 Verg. lib. v i. Iam subeunt Triuiæ lucos. cōuerso.

De

DE MVNERE.

Quid non argento? quid non corrūpitur auro?
Qui maiora dabit munera, uictor erit.

QUID. Quid nō uel argēto, uel auro corrūpitur, & expugnatur? rogat poëta. q. d. omnia. Nam qui maiora munera dabit uictor, & rei cupitæ impetrator euadet. Ecelesi. x. & pecuniæ obediūt omnia. Ouid. lib. i. de arte aman. Aurea sunt uerè nūc secula, plurimus auro Venit honos, auro cōciliatur amor. ARGENTVM. ut uidetur candidū est. nā à Græcis argyros dicitur, et pro supellectili, ac muneribus argenteis, ut puta scyphis, cochlearibus usurpatur, quod de auro quoq; sentiendum est. VICTOR. id est, effector propositi, & uoti, ut inquit Ser. Verg. li. ii. Geor. Victorq; uirum uolitare per ora, quanquam hoc loco magis significat compos uoti, atq; imperator.

Argentū
Grece ar
gyros.
Victor =
effector
propositi
& uoti
sui.

DIVITES PLERVNQVAE MALI. 105

Difficile est opibus mores seruare pudicos:
Omnia diuitibus nonne licere uides?

DIFFI. Arduum proculdubio est abundanti facultatibus ac diuiti, castos mores colere ait poëta: & interrogatiue probat, nonne, inquit, uides pessima quæque permitti opulentis, ac pecuniosis? Mart. lib. x. de Nerva. Ardua res hæc est, opibus non tradere mores, & cum tot Cræsos uiceris esse Numam. Sallu. in Cati. Igitur ex diuitijs iuuentutem luxuria, atq; auaritia, unā cum superbia inuasere: rapere, committere, sua paruipendere, aliena cupere, pudorem pudicitiam, diuina, atque humana promiscue, nil pensi, nilq; moderati habere.

DIVE

DIVITIAE SVNT CAU-
se periculorum.

Quum sint diuitiae manifesta pericula uitae,
Cur uoto à cunctis sic cupiuntur opes?

Q. V V M. Cur, inquit poëta usqueadeò ab omnibus mor-
talibus animi desiderio appetuntur facultates, quum præser-
tim diuitiae ipsæ nota sint uitæ pericula? Matt. x i x. Et ite-
rum dico uobis, Facilius est camelū per foramen acus tras-
ire, quàm diuitem intrare in regnum cœlorum. Iuu. satyr. i.
Et si funesta pecunia templum Nondū habitās. Idem sat. vi.
Prima peregrinos obscœna pecunia mores Intulit. Et quæ
sequuntur. Luca. lib. iij. Phar. Vsqueadeò solus ferrum, mor-
temq; timere Aurinescit amor. D I V I. id est, facultates. Di-
ues (scribit Varro lib. iij.) à diuo dictum: qui, ut Deus, ni-
hil indigere uidetur. V I T A E, id est, salutis. Idem lib. i. Dif-
ficili quidem sermone in uocabulorum præsertim significa-
tione ita scribit. Poëta de cœlo semen igneum decidisse di-
cunt in mare, ac natam è spumis Venerē cōiunctione ignis,
et humoris quàm haberet, uim significantes ueneris: à qua
ui natus dicta uita. Difficile
diuitē ma-
lum salua-
ri.
Vita un-
de dicta.

PAUPER TAS CVM BONA

fit, ab omnibus euitatur:

Sobria paupertas multorū causa bonorū est:

Hanc tamē ut pestem plurima turba fugit:

S O B. Modesta paupertas multarum simul commodita-
tum causa habetur (asseuerat Veri.) nihilominus eā (inquit)
pleraq; multitudo, tanquam pestilitatem, uitat. Hoc autē in-
nuit, quòd sicuti ex opulentia libido, ita ex pauperie absti-
nentia, et cōinentia nascuntur, Iune. saty. v i. Nullum cri-

f

men abest, facinusq; libidinis, ex quo Paupertas Romana
 Diuitiæ perit. Salo. cap. xix. Diuitiæ addūt amicos plurimos: à pau-
 addūt a= pere autem & hi quos habuit separantur. S O B R I. id est, sa-
 micos. na, & modesta. Nam sobrius dicitur sanæ mētis homo qua-
 si ab ebrio separatus. Terent. in Andr. Tu pot homo non es
 sobrius. P A U P E R T A S declinatur etiam pauperies, per
 quintam inflexionem: sed huius primigenium pauper com-
 mune est, etiam si Plau. in Aulularia apud Pri. lib. v. paupera
 hæc res est: fœmineum in a, prisca licentia dixit: quemad-
 modum Teren. in Andria, Quàm honeste in patria paupera
 uiuere. quod & Seruius in lib. iij. Aenei. non prætermisit.

NATVRA PAVCIS CONTENTA.

Quid tibi deesse potest, modicus si panis, &
 unda.

Prandia, uel cœnam si tibi præbet holus.

Q V I D. Quidnam tibi ad uitā ducendā deficere potest,
 si exiguus panis, & exigua aqua præbet prandia: uel si hor-
 tensis herba tibi cœnam suppeditat? q. d. nihil: ait poëta. Iuu.
 saty. xiiij. O pueri Marsus dicebat, & Hernicus olim, Ve-
 stinusq; senex, panem quæramus aratro. Qui satis est men-
 sis: laudāt hoc numina ruris. Verg. lib. iij. Geor. Hic rarum
 fœmen in dumis holus, albaq; circū Lilia, uerbenasq; pre-
 mens, uescūq; papauer, Regum æquabat opes animis, seraq;
 reuertens Nocte domum, dapibus mēsas onerabat inemptis.
 D E S S E. syneresis est: cuius alibi meminimus. P R A N-
 D I A, epulæ sunt, quæ ante meridiem sumebantur. Festus,
 Prandium ex Græco est dictum: nam meridianum cibum
 cœnam uocabant. Ab eo diminutiuum prædiculum, ut idem
 tradit, id est, ientaculum: siue prandiolum.

Prandiū
 quid.

MOR

MORS EXPECTANDA INTREPIDE.

Expectes omni securus tempore mortem,

109

Nam quo sit nescis excipienda loco.

EXPEC. Præstolare omni uitæ tempore nihil trepidus, sed ex bene acta uita insolicitus ipsam mortē, hortatur Michaël. neque enim compertum habes quo loco eam fueris toleraturus. Esdræ lib. iij. Parati estote ad temporis præmia regni: quia lux perpetua lucebit uobis per æternitatem. Aposto. ad Cor. Vigilate, iusti estote, nolite peccare. Vnusquisq; Vnusquis enim sarcinam suam portabit. SECVRS. id est, sine cura, que sarci inquit Festus. MOR. Mors est animi discessus à corpore, nā suam ut Cicer. libro 1. Tusc. quæst. definit. EXCIPI. id est, adportabit. mittenda, & toleranda.

MORS VBIQUE.

Ipse licet fugias pennis uelocius Euri,

Non tamen effugies tela tremenda necis.

IPSE. Quauis tu fugias uelocius, quā flat uentus Eur-
rus (testatur Verinus) non tamen uitabis horribilem mortis Mors
percussionē. Hora. libr. 1. car. Sed omnes una manet mors, et quid.
calcanda semel uia leti. Iob. vi. Militia est uita hominis su- Omnes
per terram, & sicut dies mercenarij dies eius. Idē Hor. li. ij. una na-
car. Omnes eodem cogimur, omnium Versatur urna serius, net mors.
ocysus Soræ exitura, & nos in æternum Exilium impositura
cymbæ. PEN. id est, plumis, siue alis. Ouid. lib. 1. meta. Ma- Eur-
didis Notus euolat alis. Ergo alæ uētis attribuitur propter subsola-
flatum. EVRI. Ventus est, qui ab oriente flat. Pli. lib. ij. Ab nus uul-
oriente æquinoctiali Subsolanus, ab oriente brumali Vul- turnus
turnus: illum Apelioten, hunc Græci Eurū appellant. TE- unde flat.
A. sumpta est metaphora à sagittarijs.

f 2

Infœlix palles audito nomine mortis,
Tanquàm sit soli mors fugienda tibi.

IN FOE. O infœlunate, exclamat poëta, formidolosus es statim atq; nomē mortis audisti? quasi tu solus debeas mortem fugere? ac si dicat, noli metuere rem communem. Ecclesi. cap. xli. Noli metuere iudiciū mortis, memēto quæ ante te fuerunt, & quæ superuentura sunt tibi, hoc iudiciū à Domino omni carni, & qui superuenient tibi in beneplacito altissimi siue decem, siue centum, siue milia anni. Lucre. lib. iij. Scire licet nobis, in morte nil esse timendū. quanquàm uerba eiusdem, quæ subsequuntur, secundum Epicurum sunt: Nec miserum fieri qui nō est, posse, neq; hilum Differre, an nullo fuerit iam tempore natus. Quæ à religione nostra longè absum. PAL. id est, pertimescis. Iuu. sat. xij. Et ad omnia fulgura pallēt, Cum tonat. SOLI. usitate dixit: nam solo explosus est datiuus, quanquam Teren. in Eun. prisca declinatione Solæ mihi ridiculo fuit: scribat. Quod Pris. quoq; lib. xij. profutetur. Vbi etiā cuicuiusmodi pro cuiuscuiusmodi lexiū esse, ita probat Cic. p. Sex. Roscio: Vereor enim cuicuiusmodi. modi est Rosci. Idem tamē excipit neuter, quod magis tāquā mobilia declinatur genitiuo neutri & i datiuo neutro & o.

MORS VITARI NON POTEST:

unde nec timenda, nec fugienda. 112

Quod nequeas uitare fugis? mors omnibus instat,

Nec formidanda est, nec fugienda tibi.

QVOD. Fugis (rogat poëta) id quod euadere non ualeas? mors enim omnibus communis, eademq; inuadit, quare nec

nec timenda, nec uituperanda abs te est. Lucre. lib. iij. Certa quidem finis uitæ mortalibus astat. Nec deuitari letū potest, quin habeamus. Idem illo ipso li. Vitaq; mancipio nulli datur, omnibus usu. INSTAT. id est, inuadit, urget. Vergi. ij. Aene. Instat ui patria Pyrrhus. Sanè formidāda, & fugien= Formidāda participia sunt. nō gerundia illa adiectiua, quæ Val. lib. dus, fugi= i. unicus inuenit: neq; enim habitū, & rei administrationem edus par sine tēpore significant, sed actū cum tempore futuro, sine o= participia mni rei administratione, quanquā hoc loco nomina potius sunt. habenda sunt, temporis priuatione ex participijs figurata.

DE EADEM RE.

Stultū (crede mihi) est, quod ineuitabile cernis Effugere: & turpi si quatiare metu.

STVL. Imprudens es mihi si credas (inquit Verinus) id uelle effugere, quod nulla ratione cauere posse; quāuis indecenti afficiaris metu, uideas. Publius in Mimis apud Gel. lib. xvij. Feras, nō culpes, quod uitari non potest. Lucr. lib. Feras, iij. Scipiades belli fulmē Carthaginis horror Ossa dedit ter= nō culpes ræ prōinde ac famuli improbus esset. Adde reprobos do= quod uita strinarū, atq; leporū. Adde Heliconiadum comites, quorum ri non po unus Homerus Sceptra potitus, eadē alijs sopitus quiete est. test. Deniq; Democritus postquam matura uetustas admonuit, memores motus languescere mētis: Spōte sua leto caput ob= uius obtulit ipse, Ipse Epicurus obit decursō lumine uitæ. Qui genus humanū ingenio superauit, & omnes Restrinxit stellas exortus uti aërius sol. Tu uerò dubitabis, & indigna bere obire, Mortua cui uita est propè iam uiuo, atque uiden= ti? Qui somno partem maiorem conteris aui, Et uigilās ster= tis, nec somnia cernere cessas? Sollicitāq; geris cassa formi= dine mentē? STVL. id est, imprudens. Teren. in Eunū. Sed

quod cauere possis, stultum est admittere. **I N E V I T A B I L E.** componitur sicut ineluctabile, ex præpositionibus uide licet duabus (ut Quinti. lib. i. arbitratur) inter se repugnantes. Nam ex tribus partibus nostræ utiq; linguæ non con-
 cesserim, quanuis capsis (inquit) Cic. dicat, compositum esse ex cape & si uis, & inueniantur, qui Lupercalia æquè tres partes orationis esse contendunt, quasi luere per caprum. Nā Solitaurilia iam persuasum est esse ex sue, oue, et tauro. **M E T V.** id est, timore, formidine, pauore, ut tradit Marcel. Cicero discreuit in v. Tuscu. quæst. In quem autem metus, in eum timiditas, formido, pauor, ignauia.

O M N I S L A U S I N P R O P R I O O R E V I L E S C I T.

De te alij narrent: proprio sordescit in ore
 Gloria, si taceas, plus tibi laudis erit.

D E T E. De tuis laudibus alij memorent (præcipit poëta) quoniā fama omnis authoris proprii sermone uilior fit: qui si taceat, maiorem laudem assequatur. Salo. Prouer. cap.

Laudet te xxij. Laudet te alienus, & non os tuum. Extraneus, & non alienus, labia tua. Sallust. de Iugur. Ad hæc pleraq; tēpora in uenantum: ex rire, plurimum facere, & minimum de seipso loqui. Idem in traneus Cati. de Catone: Esse, quā uideri bonus malebat. Itaq; quō & nō la- minus petebat gloriam, eō magis illam assequebatur. Marti. bia tua. lib. v. Crede mihi, quanuis ingentia Posthume dones, autho-
 ris pereunt garrulitate sui. **S O R D E S C I T.** ex illa deriuatum forma est, quæ non inchoationem (ut rudis grammaticorum uetustas putauit) sed, ut Vallæ uerbis utar, incrementum asiduum, atque continuum propriæ passionis significent. **G L O R I A.** id est, iucunda fama. Cicero libr. i. Offic. Quam quadam gloria ductos, ut benefici uideantur.

N I L

NIL MAGIS NOSTRUM

est, quàm tempus.

*Nil magis est nostrum, uolucris quàm tēporis usus
Sed multis tanquam res aliena uolat.*

NIL. Ex uniuersis bonis, quæ philosophi externa appellāt, asseuerat poëta, nil magis proprie nostrum est, quàm breuissimum fugientis uitæ tempus, sed multis tempus, tanquàm esset res aliena, elabiunt. Huiusmodi est illud Senecæ in epist. I. ad Lucil. Omnia mihi Lucili aliena sunt, tempus tantum nostrum est. Et Plutarc. sententiam illam Sertorij in Iberiam contēdentis ita refert: Tempus se redimere, inquit, quonihil rarius esse consueuerit magnarum auidis rerū uiris. V. O L V. id est, tanquam uolaret fugientis. Hora. libro iij. car. Truditur dies die, Nouæq; pergunt interire lunæ. Idem lib. iij. Nec clari lapides tempora quæ semel Notis condita fastis, inclusit uolucris dies. RES ALI. quæ non esset illorum, et quæ ad ipsos non spectaret, cum spectet magis nihil.

Omnia
aliena sūt
tēpus nō
strū est.

Q. VICQ. VID. PRAETERITUM

est, mors nobis abstulit.

*Prospicimus cūcti mortē, sed fallimur omnes:
Quicquid præteritū est, abstulit atra dies.*

PROSPI. Vniuersi mortales, docet uates, procul uenturam aspiciamus mortem, falsò existimantes æternum uitæ nostræ terminū esse mortē, sed fallimur, ait: neque enim in extremo uitæ mortalis fine dūtaxat morimur, sed paulatim, sicut dies nostri paulatim quoq; labuntur. Omne enim uitæ nostræ momētum, quod præterijt, morte raptum existimari debet: quare simul ac nascimur, statim mortē unā affuisse in cunabulis existimādū. Vnde illud Plin. Nepotis de C. Plinio

auunculo epistola quadam traditum: Memini quendam ex amicis, cum lector quædam pronuntiasset perperam, reuocasse, & repeti coëgisse. Huic auunculum meum dixisse, intellexeras? Nempe cum ille annuisset. Cur ergo reuocabas? De cem amplius uersus hac tua interpellatione perdidimus. Tãta erat parsimonia temporis. M O R. id est, ultimam finem.

Mors qd
& unde
dicta.

Sanè mors à μῆρος Græco trahitur, quòd sortem, siue partem significat. Est autè mors secundum Platonicos nil aliud, quàm animæ, corporisq; dissolutio, & separatio. Nã quod August. in lib. contra Pelagianos ita scribit, Opinor nanque quòd ideo mors hoc uocabulũ accepit, eo quòd morsu quodammodo uenenosi serpentis, id est, diaboli, in paradiso Adam fuerit interemptus: minus ad etymologiam mortis attinet, cum præsertim mors sit uocabulum Latinum ex Græco deductum, historia uerò Adæ siue potius Adami fuerit Hebræa, & quidè Iudaica. A T R A D I. id est, mortis. Tibul. lib. i. Quis fitor est atrà bellis accersere mortem? Q V I C Q V I D, id est, quodcunque uitæ momentum.

VOLUPTAS BREVIS, ET SEMPER ~~117~~
per habet in fine pœnitentiam.

Est instar floris uerni fugitiua uoluptas:

Quod pudeat semper, pœniteatq; facit.

Voluptas EST. Voluptas est ad modum floris uere nascētis, ac breuitè eua= ui marcescentis, fugitiua, & aliquid semper cōmittit, quod nescit ad pudor, & pœnitentia subsequatur. Ecclesi. cap. ij. Dixi er= modũ flo go in corde meo uadam, & affluam delitijs, & fruam bonis ris mar= & uidi quòd hoc quoq; esset uanitas. Mart. lib. i. Gaudia cescentis. non remanent, sed fugitiua uolant. Iuue. saty. xij. Exemplo quodcũq; malo cōmittitur, ipsi Displicet auctori: prima est hæc ultio, quòd se Iudice nemo nocēs absolvitur. I N S T A R, id est,

id est, ad morem, & naturam: aliàs significat ad æquiparationem, ut Valla lib. vi. tradit, uel ad mensuram. Verg. li. iij. Aenei. Argolici clypei, aut Phœbeæ lampadis instar. gnificat. VER NI. id est, ueris: nam à uere uernus trahitur. Venit Vernus etiam uernus à uerna: quod est masculinum. Marti. lib. x. unde. niorum: Et neruæ tuberes. id est, patrij, & domestici. Nam tiber pro pomo masculinum est. Sueto. in Domitiano: Cum oblatos tuberes seruare iussisset in crastinum. P V D E A T, P I G E A T Q V E. Marcel. Pudet & piget hoc distant. Pu= Pudet & det enim uerecundiæ est: Piget poenitentiæ. Plautus in Pseu= piget dis= do, Nimiò id quod pudet facilius feritur, quàm illud quod pi ferunt get. Non dedisse istum pudet me, quia non accepi piget.

DE LIBERALI SIMILI DEO.

Ille Deo similis, qui dat bene munera lætus:

Qui repetit fructus fœnoris officio est.

ILLE. Ille Deo similis existit (censet Michaël) qui lætus, & alacri fronte syncerè, ac liberaliter munera donat. Nam qui recōpensationes petit, ut captatores consueuerunt, qui nobis pauca præstant, ut multa reposcant, fœenerator, inquit, est. Sene. epistola. cxi. Quicquid boni futurum erat, dominus & parēs noster in proximo posuit: non expectauit inquisitionem nostram, & ultro dedit, nocitura altissime præstitit. Paulus episto. Ad Corint. Hilarem enim datorem diligit Deus. D E O. qui omnia cōmoda hominibus dat. Cice. lib. i. Tus. quæstio. Deus est mens quædam soluta, & li= Deo qd. bera, segregata ab omni cōcretione mortali, omnia sentiēs, et mouēs, ipsaq; prædita motu sempiterno. F O E N O R I S O F F I C I O. deest in, & captatorē desinat, de quo Marti. lib. vi. Munera magna quidem misit, sed misit in hamo. Fœnus (inquit Festus) appellatur naturalis terræ fœtus, ob quam

Officium causam & numorum foetus scenus est uocatum: & de ea re;
quid. leges scenebres. OFFIC. id est, usurae exactio. Est autem
 officium (ut Cice. de Finibus definit) quod ita factum est, ut
 eius facti probabilis ratio reddi possit.

NULLA MAIOR VSVRA, ETIam ~~19~~
 sanctior, quam pascere pauperes.

Nullū maius erit lucrū, quam pascere egenū:

Fœnore nam grandi centupla dona feret.

Qui dat
 pauperi
 non indi-
 gebit.

NVL. Nullum maius lucrū, nullaq; maior usura proue-
 nit (testatur Michaël) quam pauperem cibo, potuq; egentem
 saturare. Nam illud lucrum munera centuplicata afferet. Sa-
 lomō Prouer. cap. xviij. Qui dat pauperi non indigebit,
 qui despicit deprecantem, sustinebit penuriam. Vnde Tob.
 c. iij. ita praecepit: Panē tuum cum esuriētibus, & egentibus
 comede: et de uestimentis tuis nudos tege. EGE. id est, eū, qui
 alterius rebus indiget. Hesiodus lib. i. de agricultura: Inuidet
 agricola agricolae, sed egenus egeno, Cerdoni cerdo, dul-
 tisq; poëta poëta. CENTV. id est, centuplicata.

PALAM REDDENDAE

grates, clām dandae.

Ingratae est mentis sine teste reddere grates:

Reddereq; ingrati est dona minora datis.

INGR. Il liberalis animi est officium, ait poëta, occulte;
 ac non potius palam bene merito de bonis gratias agere, si
 gratias duntaxat agimus: aut minora munera, quam acceperis.

Cic. utre ris, relargiri, ingrati quoque est animi. Quare Cic. lib. i. de
 ferendū Offi. Quod si ea, quae acceperis utenda, maiore mensura, si
 sit benefi modò possis, reddere iubet Hesio. quidnā beneficio prouoca-
 cium. ti facere debemus? An non imitari agros fertiles, qui multo

officiū alterius multo plus
 Agaly's in la benefecit's se silo

plus afferūt, quā acceperint? **GRATES**, id est, gratias. **Agere gratias**, scribit Valla li. v. est uerbis: Habere gratiā, est gratias et in animo, cum memorem accepti beneficii mentem, animumq; habere habeo, & inuicem gratificandi uoluntatem: **Referre**, siue red gratias. **dere gratias**, est factio. Dicimus item ago grates, ut idem alii **Agere** quanto inferius testatur, sed sæpius apud poetas, qui neceſsi grates a tate uersus, agere gratias dicere non possunt. Nonnunquam pud poetas etiam apud oratores: ut Cice. in somnio Scipio. Aliquantō **tas**. post suscepit in cœlum, & grates tibi, inquit, ego summe sol, uobisq; reliqui cœlites. Seneca in Agamemnone: Reddāt grates tibi grādæui, laſſiq; senes. **COMPOTE VOTO**. id est, agāt gratias, quis enim possit referre gratias Deo? Aduertēdū q, in Lēmate est, Clam dādæ: ea sentētia in disticho nō apparet: & dare gratias, dubiū est, an usitate dicatur: tamē in omnib. antiq; fidei exēplaribus ita lectū est, itaq; legatur.

QVI VULT IN COELO CVMVLARE

diuitias, hīc del pauperibus.

Quas Christi causa miseris donabis egenis
In cœlo æternas constabilibus opes.

QV A S. Quas facultates Christi amore erūnōsis pauperibus dilargieris (asseuerat Michaël) æternas in cœlo cōstitues, & confirmabis. Tobias cap. iiij. Præmium enim bonum tibi thesaurizas in uia neceſſitatis, quoniam eleemosyna ab omni peccato, & à morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras. Fiducia magna erit corā summo Deo eleemosyna omnibus faciētib; eā. Marti. li. v. Extra fortunā est quicquid donatur amicis: **Quas** dederis, solas semp habebis opes. **IN COE**. id est, paradiso, cōtinēs pro cōtento. Pli. li. ij. Cœlū quidē haud dubiē cœlati argumēto diximus, ut interpretatur Mar. Varro. **CONST A**. id est, cōfirmabis.

Plau.

Plau. in Capt. Ego rem meam cōstabiliui, quum illum emi de
 praeda ab quæstoribus. Pli. lib. xx. Decoctæ autem uniuer=
 Futurum se succus, dentium motus stabilit. Estq; illud aduertendum,
 quartæ Cōstabilis futuri temporis esse, ex proportionē prisca, cum
 olim fie= uerba quartæ coniugationis indicatiui futurum in ibo olim
 bat in bo, terminabant, ut audibo, scibo, aliàs cōstabiliā magis dicere.
 ut stabili
 bo.

AD AVARVM.

Quid cumulas aurū? solum conceditur usus:

Quid Tempora labuntur, dum cumulantur opes.

Q. V I D. Cur aurum coaceruas auare, rogat poëta, cu=
 ius solummodò nobis permittitur utendi potestas? cum præ=
 sertim dum istas auges diuitias, uitæ tuæ tempora dilaban=
 tur, quasi innuat, aliquid melius potuisse fieri, quàm innanes
 opes coaceruare. Ecclesiastes capi. ij. Dixi ergo in corde
 meo, uadam, & affluam delitijs, & fruam bonis, & uidi
 quòd hoc quoq; esset uanitas. Salo. prouerb. cap. xv. Con=
 turbat domum suam, qui sectatur auaritiam: qui autē odit mu=
 nera uiuet. TEMPORA LABVN. id est, decidunt. Cice.
 lib. i. de Offi. Labi autem, errare, nescire, decipi, & malū,
 & turpe ducimus. sic Iuue. saty. ix. Dū bibimus, dum festa,
 unguenta, puellas Poscimus, obrepi non intellecta senectus.

NVLLEVM MAIUS LVCVRVM, NEQVE

certius, quàm credere Christo opes.

Quod maius scenus, quàm Christo credere
 censum?

Promissis ne Dei est certior ulla fides?

Fœnera= Q. V O D. Nunquid maior usura esse potest, scitatur Mi=
 tur domi chaël, quā nostrorū agrorū prouentū Christo cōmittere, tã=
 no qui mi quā creditori, qui minime decipit? an est inqt, ulla fiducia Dei
 poll

*pollicitationibus fidelior? q. d. à quo, si censum ei credideri seretur
 mus, promissa eius accipiemus, hoc est uitam æternam, pauperis.
 quam multis sacræ scripturæ locis promittit. Salomon pro=
 uerb. cap. xix. Foeneratur domino, qui miseretur pauperis.
 CRED. committere. Credere, profitetur Marc. est seruan=
 dum committere. Plau. in aulu. Vbi is obiit mortem, qui mi=
 hi id aurum credidit. CERT. id est, uerior, & comparati= Proprie=
 uum est, cuius natura eò tendit, ut propriam qualitatem, id est, tas com=
 significationem positiui augeat: uerbi gratia, Magnus, ma= paratiui.
 ior, maximus: auget magnitudinem positiui. Paruus minor
 minimus auget, ut ita dicam, paruitudinem positiui. Qua=
 re Valla libro I. à Varrone, Pli. Seruioq; dissentit, qui Iu= *ferior*
 nior, & Senior, comparatiua esse per imminutionem, Ser=
 uio referente tradiderunt: quasi iunior sit, id est, non satis
 iuuenis. Senior, id est, aliquantum senex, sed modum peni=
 tus senex. Et rectè Valla: si modò Seruius hanc interpreta=
 tionem toto iudicio pertinaciter testaretur, sed audiamus ob=
 secro Seruium, qui in libro sexto Aenei. his uerbis expo=
 nit: Seuior, inquit, aut comparatiuum pro positiuo posuit, *de cōpa=*
 aut, ut diximus, Senior, id est, ultra uires senex, ut iunior in=
 tra iuuenem est: quam rem à Varrone tracturam confirmat *ratio Se*
 etiam Pli. in his igitur uerbis Seruius non tam licenter, &
 incautè proficitur, quàm auide, ac malignè incusat Valla,
 etiam præsertim duorum unum exponat, aut positum esse pro
 positiuo, aut re uera comparatiue, id est, ultra uires senex.
 Quare uerecundior esse doctrina debuit Vallæ. Quidam
 scribit Varronem, Plinium, & Seruium intellexisse quando
 senior, & iunior ponebantur absolute, quod fieri nullo mo=
 do potest, nam hoc ad omnia generaliter comparatiua spe=
 fiat, ergo non ad Senior, & Iunior priuatè restrinxissent,
 cum de his duobus dicerent.*

DE EADEM RE.

Munera si gratis dederis, si lætus amicis, 124
Tollet diuitias has tibi nulla dies.

Benefac MVNE. Si gratuito, & hilaris munera in amicos con-
iusto & tuleris (inquit Verinus) nullū tempus tibi huiuscemodi the-
inuenies sauros auferet. Ecclesiasticus cap. xij. Benefac iusto, & in-
retribu- uenies retributionem magnam: & si non ab ipso, certē à do-
tipnē ma mino. & illud Marti. Quas dederis solas semper habebis o-
gnam. pes. NVL. DIES. foemineo genere usus est Lucre. lib. v.
Vna dies dabit exitio.

DE EADEM RE, QVOD

nemo dat gratis.

Munera qui mittit, sperat maiora remitti: 125

Nemo suas uellet perdere gratis opes.

MVNE. Quicumq; mittit munera (asseuerat poëta) spe-
rat maiora sibi remissum iri. Nemo enim est, qui aliter decer-
neret, gratuito facultates suas in perditionem dimittere. La-
tentem autem captatores carpit, qui arborum testamēta mune-
ribus captant. Marti. lib. viij. ad Gaurem: Munera qui tibi
dat locupleti, Gaure, seniq; Si sapias, & sentis, hic tibi ait,
morere. Aduertendum sanē his uerbis mitti, & remitti, duo
Xenia, munerum genera expressisse, Xenia, & Apophoreta. Nam
apopho Romani in Saturnalibus (ut Sueto. percrebrō meminuit) xe-
reta. nijs, & apophoretis utebātur. Xenia enim munera quæcūq;
priora mittebātur, sunt dicta: Apophoreta uerō, quæ in re-
cōpensationē remittebātur. Vnde duo nouissimi Martialis
li. Xenia prior, Apophoreta posterior inscribūtur: in quos
nostri propediē edētur cōmētarij. MVNERA. (ut ita dicā)
dona. Paulus in ff. Inter donū & munus hoc interest, quod
inter

inter genus, & speciem. Nam genus esse donum Labeo ait, uel à dando, uel à donando dictum: munus speciem: nam mu Donum. nus est donum cum causa, ut puta natalium, nuptiarum. Hoc Munus. loco pro xenijs, & apophoretis magis accipitur. GRATIS quia aduerbium est, extremam breuiavit, sicut satis.

DE VIRGINITATE,

& nuptijs.

Virginitas cœlū, Veneristorus implet auernū: +32 136

Hæc superis similes nos facit, illa feris.

VIRGI. Virginitatis puritas, docet Michaël, cœli re= Virgini =
gnum implet, sed lectus impudicus, qualis ad Venerem amo tatis enco
rum deam spectat, implet inferos. Præterea uirginitas nos fa mium.
cit angelis similes, & Venus similes bestijs reddit. Sane uir=
ginitas (ut omittā Christum ex uirgine natū) secundum illud
Esa. viij. apud Matth. cap. i. Ecce Virgo in utero habebit,
& pariet filium, tamen & in Ioan. diuinum merita est ho=
norem. Hieronym. in prologo, quem in eius Christi salua=
toris discipuli Euāgelium reliquit scriptum, Hic est, inquit,
Ioannes Euangelista, unus ex discipulis domini, qui uirgo à
Deo electus est, quem de nuptijs uolentem nubere uocauit
Deus. Cui uirginitatis in hoc duplex testimonium datur in
Euangelio, quod præ cæteris dilectus à Deo dicitur, & huic
matrem suam pendens in cruce commendauit Dominus, ut
uirginem uirgo seruaret. Neque tamen nuptiale matrimo=
nium carpit Michaël, ut quidam pseudoapostoli faciebant,
ad quos scripsit Paul. sed eos incusat, qui non tā generatio= Bonū est
nis dilectione, quàm Venerei coitus concupiscentia copula= homini
ti uidentur. Vnde Apostol. ad Corint. Bonum est homini mu mulierem
lierem non contingere, tamen propter fornicationem unus= non con=
qui, q; uxorem suam habeat, & unaquæ q; suum uirū habeat. tingere.
Idem

Idem aliquantò inferius : Ne uos tentet satanas propter intemperantiam uestram. Inde Thobias capi. viij. Tu fecisti Adam de limo terræ, dedistiq; adiutorium Euam, & nūc domine tu scis, quia non luxuriæ causa accipio sororem meam coniugem, sed sola posteritatis dilectione, in qua benedicatur nomen tuum in secula seculorū. Et Sarra ibidem. c. iij. Tu scis domine, quia nunquā concupiui uirū, & mundam seruauai animā meam ab omni cōcupiscentia, nunquā cum ludentibus misui me, neq; cum his qui in leuitate ambulāt participem præbui, uirū autē cum timore tuo, non cum libidine mea consensi suscipere. VIRGINITAS. uirgo est denomi-

Virgo cu natiuū. Sanè Virgo ex idiomate Latino semper est fœmi-
ius gene= neū. Christianæ religionis scriptores eo tanquā epicæno u-
ris. tuntur, maribus etiā attribuētes, quod figuratè dici Latinitas ratio nō reformidat, sicut Varro, authore Quin. li. i. lu-

Auernus. pū fœmineam dixit. AVER. id est, inferos. Auernus in Campania locus (ut Mar. tradit) idcirco appellatus est, quò odor eius auib; sit infestissimus. Lucre. li. v. Principio quod auerna uocantur, nomen id ab re impositū, quò sunt auib; contraria cūctis. Vsurpatur pro inferis : quia iuxta hūc locum, secūdum Verg. lib. v i. Aene. aditus ad inferos est.

DE SERVO STULTO, ET VXORE LITIGIOSA.

Quām miserum est, stultus si tractet seruū
habenas:

127

Imperet aut uxor ambitiosa uiro.

Q V A M. Exclamat poëta. Quām miserādum, inquit, si uel imprudens seruus administrationem domus regat : aut si uxor domini, atq; honoris cupida marito imperet. Hoc in illos dictū est, qui se à seruis patiuntur regi, aut ab uxoribus
Non de= ita sunt ignaui, & secordes. Quod & regibus, & magnis
pler

plerunq; principibus accedit. Salo. Prouer. cap. xix. Non decent stultum diuitiæ, nec seruum dominari principibus. Nō decet Martia. lib. viij. Inferior matrona suo sit Prisce marito: Nō seruū do- aliter fiunt foemina, uirq; pares. STVL. id est, imprudens. minari. Stultus, Valla lib. iiij. scribit, appellatur, qui imprudēs est, Sultus. & improvidus. Fatuus planē insipiens est. Tractum à sapo = Fatuus. re ciborum. Nam cian illi non sapiunt, fatui dicuntur. Stoli Stolidus. dus est, qui proximē accedit ad naturā, sensumq; pecudum. HABE. id est, gubernacula. Mataphora ab equitibus. Et funes sunt, aut lora retorta, secundū Home. ut Seruius lib. vi. Aeneid. tradit. & ab habendo, quōd his equi habeantur, dictæ. IMPE. mirē dixit Iuue. saty. vi. Submite caput cer- uice parata Ferre ingū: nullam inuenies quæ parcat amanti. AMBI. id est, audia eius honoris, qui est imperare marito. Ambitio, inquit Valla lib. iiij. in animo est: Ambitus in actu. Ambitus. Nam qui præter modum cupit honorem, aut laudem, ambi- tione peccat: qui uerō pecunia ad honores tendit illegitimē, ambitum committit: quam in rebus sacris Simoniam, à Simo ne mago, uocant.

QUALITER GRATIAE PINGVNTVR. 454

Pingūtur geminæ charites spectare sororem: 175
Dona monent reddas ut duplicata mihi.

PING. Gratia, quas Græci Charites uocāt, idcirco, inquit uales, pingūtur duæ respicere aliam sororē, quæ ter- tia est, ut beneficia, quæ in te cōtuli; duplicata mihi restituas, non autem paria: quod ingratitudinis habetur. Ser. Maurus in lib. i. Aene. tam infrā scripti, quā huius materiam disti- chi huiuscemodi uerbis reponit: Acidalia, inquit, Venus in- ijcit curas, & x. enim cura. Vel ab Acidalio fonte, qui est in Orcomeno Boetiae urbe, quo se Gratia laxat, quæ Vene-

ri sacre sunt, ipsius enim & Liberi filiae sunt, & iure: nam
 Cur gra- Gratiae scire per horum numinum munera conciliantur. Sunt
 tie finga autem nude, quia Gratiae sine fūco esse debent: ideo conne-
 tur nu- xae, quia insolubiles esse oportet. Hor. Segnesq; nodum res-
 de, cur soluere gratiae. Quod uero una auersa pingitur, duae autem
 cōnexae. nos respicientes, est: quia profecta à nobis gratia, duplex so-
 let reuerti. Vnde illud: Nec te certa sse priorē Poeniteat. Pro-
 fectō Gratiae Charites Graecè nuncupantur, quoniam χάρις
 Latine est gratia. Gratias Hesiodus in Theogonia, Aglaia,
 Euphrosynen, & Thaliā nominat: easq; Iouis ex Eury-
 nomes filias esse testatur. Orpheus item in hymnis Aglaia,
 Thaliā, Euphrosynenq; eādem uocat. Præterea Aglaia
 Latine est splendor. Thalia germinans, siue florens. Euphro-
 sine gaudens. GEM. id est, duae eodē partu editae. SORO.
 id est, germanam. Marc. Antistius Labeo ciuilis iuris scri-
 ptor: Soror, inquit, appellata est quod quasi seorsum nasci-
 tur, separaturq; ab ea domo, in qua nata est.

ALIVD.

129

Pinguntur nude charites, ne fœnore dones:

Usuram pietas religioq; uetat.

PING. NUDAE. Assueuerat poëta, idcirco Gratiae pin-
 guntur nude, ne aliquid spe usurae porrigas, quam & huma-
 na pietas, et diuina religio prohibet. Chrysost. illud Matt.

Eiecit Ie- xxi. Et intrauit Iesus in templum Dei, & eiciebat omnes
 sus uendē uendentes, & ementes in templo, & mensas numulario-
 tes & es rum, & cathedras uidentium columbas euerit, exponens,
 mentes de iam multa de usura locutus ita subscribit: Ille uero qui reci-
 templo. pit usuras, mortaliter peccat. CHAR. Lactan. Insti. libro i.
 fecius quā diximus, Thaliā Pasitheim appellat. Itaq; ut
 Cice. lib. i. de si. bo. & mal. inquit: Quot homines, tot sen-
 tent

tenia. Pasithea uerò à παῖσα, id est, omnis, & θεῖα, id est, dea, quasi omnis, siue tota dea dicitur. V S V R A M. id est, pecunia, siue alterius rei fœnus. Var. lib. ij. impendium appellat usuram. Compendiū dictum, inquit, quod cum compenditur una sit, à quo usura, quod in sorte accedebat, impendium appellatum, quæ cum accederet ad sortē usu, usura dicta: ut sors, quod suū sit sorte. Per trutinā solui solutū, uestigiū etiā nunc manet in æde Saturni: quod ea iam nūc et propter pensuram trutinā habet positam. RELIGIO. Christianam intellige per antonomasiam. Sanè religio metrica necessitate accepit alterum l, & est barbarismus per additionē literæ, authore Donato. N V D A E. id est, sine fūco, & fœnoris tegumēto. Nam apud maiores (ut tradit Apollonius) in atrio pictæ in tabulis exempli gratia habebantur.

AD AMICVM.

Accipe parua mei lætus munuscula census:

Nec quæ sint, sed qua suscipe mente data.

ACCIPERE. Rogat Verinus amicum, cui parua xenia, id est, munera mittit, ut ea hilari animo accipiat, neq; tam munusculorū qualitatem, aut quantitatem suscipiat, quā uolūtatem, qua data sunt, contempletur. Cic. lib. de Offi. Acceptorum autem beneficiorum sunt delectus habēdi. Nec dubium quin maximo cuiq; plurimum debeat. In quo tamen in primis quo quisque animo, studio, beneuolentia fecerit, ponderandū est. Et illud Apostoli ad Cor. quod in præfatione cōsiliarijs nostris dedicata retulimus. M V N V S C V L A. diminutiue formæ habetur. Verg. in Buc. At tibi prima puer nullo minuscula cultu. Hier. ad Paulinū presby. Frater Ambrosius tua mihi minuscula per frēs detulit simul et suauissimas literas. P A R V A. erat enim plenus sermo minuscula, sine

Munusculū per diminutionem.

Census
quid.

epitheto parua. Sic Teren. in And. Et pisciculos minutos ferre dixit. CENSUS. id est, uectigalis. Est cēsus proprie annuus ex agricultura, et id generis bonis redditus. Ouid. lib. 1. Fast. In pretio pretium tunc est, dat census honores, Census amicitias, pauper ubiq; iacet. MENTE. id est animo. Lucr. lib. iiij. Primum animum dico, mentem quem sæpe uocamus.

MINOR EST LABOR,
quàm præmium cœli.

Quē potes æterno pro munere ferre labore?
Mercedi an tantæ par labor esse potest?

Labor
hominū
non est
inanis in
Domino.

QVEM. Qualē laborē (rogat Michaël) pro sempiterno præmio potes assumere? Nunquid tantæ retributioni potest esse æqualis ullus labor? quasi dicat, minimē. Vnde Aposto. ad Cor. Itaq; fratres mei stabiles estote, et immobiles, abundantes in opere Domini semper: scientes quòd labor uester nō est inanis in Domino. Et Matth. c. v. Gaudete, et exultate: quoniam merces uestra copiosa est in cœlis. MERCE. id est, laboris præmio. Varro lib. 1. Merces (inquit) dicitur à merendo, et ære. Quæ etymologia digna me hercule Varone probatur. PAR. id est, æqualis, et adiectiuū est. Mar. libro tertio: Par scelus admisit. Est interdum substantiuum, et neutri generis. Horat. libro Ser. Ludere par impar.

PROPTER PARVAM
fidem pauci saluantur.

Saluantur pauci, multiq; uocantur ad astra:
An quia sit paucis cognita uera fides?

SALVAN. Minor mortalium pars, testatur Michaël, saluatur: et si maior pars ad ætheream paradysum uocatur, nūquid causa est, rogat, quia uera, et integra fides sit quàm pauc

paucissimis cognita? Matth. xx. Multi enim sunt uocati, pauci uero electi. Eiusdē, cap. iij. Christus Petro à fide desciscēti, Domine saluū me fac clamanti, ita respondet: Modicæ fidei quare dubitasti? Florus item de Caio Cæsare his uerbis tradit: Adeo impatiēs erat, ut ad accersendos eos ardente uentis mari, nocte concubia, speculatorio nauigio solus ire tentauerit. Extat ad trepidum tanto discrimine gubernatorē uox ipsius, Quid times? Cæsarem uehis. Quæ confidentia, quanuis in uiro ethnico, tamen ad fidem, fiduciamq; spectat. S A L. id est, à peccati morte liberantur. Inde trahitur saluator, qui Græcè σωτήρ dicitur. A D A S T. id est, ad ethereā paradysum: continens pro contento.

Multi uocati, pauci electi.

Saluator Græcè σωτήρ.

DE CHARITATE.

Est charitas perfectus amor perfectaque uirtus: ¹⁵⁴

Qua sine perfectum nil reperire potes.

EST CHARITAS. est (indicat per definitionē Michæ) perfectus, constāsq; amor, et perfecta, cōsummataq; uirtus, sine qua nihil poteris reperire perfectum, et illabere factum. Apost. ad Cor. Manent autem fides, spes, charitas, rū propria hæc, maior autem horum est charitas. Idem aliquantō superius: Si linguis hominum loquar, et angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum uelut æranientum resonans, aut cymbalum tinnies. Et si habeam prophetiā, et sciero omnia mysteria, et omnē scientiā, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest. QUA SINE. merita licentiā postposuit præpositionē, ut supra: Spe sine uel leue sit. R E P B. id est, casu. Nam inuenimus quærentes, reperimus casu. Ouidius libr. i. Metamor. Tu non inuenta, reperta es.

f. ant. QVI HABET MAIOREM CHARITATEM, HABEBIT MAIOREM GLORIAM. *†*

f. 2 Cui maior charitas, debetur gloria maior: *134*

Quantus amor fuerit, præmia tanta feret.

C V I. Conclusionē ex superiore disticho inferi. Cui maior est dilectio (testatur Michaël) maior quoq; gloria in cœlo debetur: quantus enim fuerit, quantaq; erga Deū dilectio, tantam quoq; mercedē reportabit. Apostolus ad Cor. Vnusquisq; autem propriam mercedem accipiet secundum suum laborem. C V I. monosyllabum est: reperitur et dissyllabum, nosylla = Teren. apud Pris. lib. xij. Verum ut cuiq; est proximitas lōbō est, re cī sorori. Est enim carmen Sotadicum, ex duobus Ionicis à peritur et minore, non à maiore (ut corruptē in Prisc. legitur) condissylla = stans, & tribus deinde trochæis.

QVI VULT ESSE ALATUS, SIT HUMILIS. *138*

Esto humilis, quisquis fieri cupis incola cœli:

Fastus tartareis excrucietur aquis.

ESTO. Quicumq; exoptas effici habitator cœli, hortatur Michaël, sis humilis, & submissus: nam superbia, & arrogantiā in inferis torquetur, atq; punitur fluminum aquis. Matth. xvij. Quis putas maior est in regno cœlorū? & aduocans Iesus paruulum statuit eum in medio eorū, & dixit: Amen dico vobis, nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnum cœlorū. Et illud Cicero nis honesta Latinitate à Valla libr. i. accersitum: Quanto es maior, tanto te geras summissius. Tobias item cap. iij. Superbiā nunquā in tuo sensu, aut in tuo uerbo dominari permittas: in ipsa enim initiū sumpsit omnis perditio. IN C O

I A.

1 A. id est, inhabitator. Valla lib. iij. Incola ita differt ab ac= Accola. cola, quod incola qui in loco : accola qui ad locum habitat: Incola ut incola Romæ, accola Padi. F A S T V S. id est, arrogantia. Ouid. libr. primo Fast. Fastus inest pulchris, sequiturq; su= perbia formam. Nam fasti, fastorum, numero pluratiuo se= Fasti fa= eundæ, siue Fastus, fastuum, quartæ inflexionis pro libro, storum. quo dierum computatio, siue annales continentur, ponitur. Fastus, Vnde libri Fastorum Ouidij inscribuntur. T A R T A. id est, fastuum. infernis. propter Lethæum amnem, Stygiamq; paludē. E X= C R V C. id est, torquentur: à cruce tractum, cui noxij affi= gebantur, Catul. Sed fieri sentio, & excrucior.

TARDI, ET CONSIDERA= ti ad loquendum.

Qui citò præcipitat uelox sine pōdere uerbū,
Errat: & emissum non reuocare potest.

Q V I. Qui ocyster sermonē sine consilio elapsum pro= ijcit (asseuerat poëta) & errare consuevit, & proiectū ser= monem ad sese recolligere non ualet. Iacobus in sua episto. Velox ad cap. i. Sit autem omnis homo uelox ad audiendū, tardus au= audiendū tem ad loquendum. Sal. Prouer. c. xvij. Stultus si tacuerit, sa= Tardus piens reputabitur : & si compresserit labia sua, intelligens. ad loquē dum. Hor. in arte poëtica: Nescit uox missa reuerti. Vnde Hesio= dus apud Gell. lib. i. Optimus est homini linguæ thesaurus, & ingens Gratia, quæ parcis mensurat singula uerbis. Et Homerus (ut idem refert) unū ex omnibus Græcis Therse= Nescit ten, ἀμύργων ἀνθρώπων, id est, loquentē sine iudicio appel uox emis= labat. V E R B. id est, sermonē. Terent. in Eunu. Utinā istuc sa reuer= uerbū ex animo, ac uerē diceres, Potius quā te inimicum ti. habeam. Interdum unam dictionem significat. Idem in And. Verbum si mihi unum, præterquam quod rogo, faxis, caue.

QVOD DICES, QVOD FACIES alijs, tibi fiet, & dicetur.

137

*Quæ dices alijs, tibi iam responsa remitti
Expectes: capies qualia dona dabis.*

QV AE. Expectare debebis (ait Verinus) qualia dicta alijs locutus fueris, talia tibi omnino responsum iri: & cuiusmodi munera miseris, simillima ab alijs remissum iri. Salu. in Cice. Respondendo tibi: ut si quam maledicendo uoluptatem cepisti, eam male audiendo amittas. Salomon Proue.

Qui semi cap. xij. Qui seminat iniquitatem, metet mala: & uirga irascit iniqui suæ cõsummabitur: qui pronus est ad misericordiam, benedictus, me dicetur: de panibus enim suis dedit pauperi. DONA. hoc tet mala. est, bona bonis, mala malis: quasi dicat, præmia bonis, ultiones malis. Dona etenim pro ultionibus sumuntur. Marcel. Dona consuetudine hæc habentur, quæ aut propitiâdis dijs dantur, aut hominibus pro benefactis redduntur: sed auctoritate pro ultione positum manifestum est. Verg. in Bucol. Aut ut mutatos Terei narrauerit artus, QNAS illi Philomela dapes, quæ dona pararit. DABIS. id est, præmiseris: tẽpus pro tempore: & pro xenijs licet accipere munera.

SENTENTIA CARENS PIETATE, iniusta est.

*Quæ pietate caret sententia, seu putatur:
Est pietas cunctis anteferenda sacris.*

138

Deos placatos pie crudele est, asseuerat Michaël, quoniam pietas ad placandũ tas effici= Deum omnibus anteponẽda est sacrificijs. Salomon Prou. et et san= cap. xvi. Abominabiles regi, qui agunt impiẽ, quoniam iustitia firmatur soliũ. Cic. lib. ij. Deos placatos pietas efficiet,

G

et sanctitas. Vlp. li. XLVIII. ff. Sanctius esse impunitū re
linqui facimus nocentis, quā innocentem damnari. Papinia
nus eodem lib. de interpretatione legum: Poenae molliendae
sunt potius, quā exasperandae. SENTEN. id est, iudiciū.
Sententia (scribit Marcell.) est sensibilitas. Luci. Vertitur ce-
noforis fundus, sententia nobis.

MELIUS CONSILIUM,

quā uires.

130

Consilio utilius, quā uiribus arma geruntur,

● Militis est robur, consiliumq; ducis.

CONSIL. Bella cōmodius quidē cōsilio exercētur, quā
uiribus, ait uates: sed quia alterū alterius auxilio eget, sub-
ijcit itaq; uirium fortitudo ad militem spectat, Imperatoris
uerō prae stare consilio interest. Sal. Prouer. c. xxxiiij. Vir sa- Vir sapi-
piēs fortis est, et uir doctus robustus, et ualidus, quia cū di ens fortis
sposinone initur bellū, et erit salus, ubi multa consilia sunt. est, et uir
Liuius libro I. de bel. Pu. secū. hāc de Annibale: Plurimum doctus ro-
audaciae ad pericula capeffenda: plurimum cōsiliij inter ipsa bustus et
pericula erat. Et, quod infra scribit, Princeps praelium ini- ualidus.
bat, ultimus conserto praelio excedebat. Cicero li. I. de Offi.
Parua enim sunt fortis arma, nisi est consilium domi.

MULTI PECCANT, ET

paucos errati poenitet.

140

Qua sine labe caro? quae nō obnoxia culpae est?

Quem non inuenies criminis esse reum?

QVAE. Quae humanitas sine peccati macula, et non
rea culpae existit, rogat Michael, et quem non sceleris accu-
sandum inuenies? q. d. neminem. Et de cōmuni hominum alea
intelligit, non de Christi humanitate, quae de Spiritu sancto

85

est: neq; de uirgine Maria, quam si quis absq; peccato, & extra omnem originalem reatum conceptam, natamq; non fateatur, totius planè Christianæ ueritatis sacrilegus hostis habeatur necesse est. Salomon Prouerb. xx. Quis potest dicere, mūdum est cor meum? purus sum à peccato? Iob xiiij.

Quis potest facere mundū de immundo conceptum semine?

Nemo di Hora. lib. i. Ser. Quam temere in nosmet leges sancimus inicere po= quas. Nam uitij nemo sine nascitur: optimus ille est, Qui mi test mun= nimis urgetur. Ecclesiast. xviij. Quid lucidius sole: & hic dū est cor deficit: aut quid nequius, quàm quod excogitauit caro, & meum, pu sanguis? & hoc arguitur. C A R O. id est humanitas. Carnis rus sum à apud seculū prius, fuit reclus. Liui. li. xxv. ab urbe condita: peccato. Laurentibus carnis, quæ dari debet, data non fuerat. O B N O X. id est, obligata. Sallu. in Cati. Dum illos obnoxios, si

Rei qui sunt. dosq; sibi faceres. R. E. V M, id est, obligatum. Marcel. Reos non solum crimini, & culpæ obnoxios, sed etiam honesti, uel uoti debitores promissi authoritas uoluit. Vergi. lib. v. Constituam ante aras uoti reus. Et genitiui habet regimen.

DEVS NON POTEST PECCARE,

alij omnes.

141

Non peccare Dei est: nemo sine crimine uiuit:

Errati paucos pœnituisse uides.

N O N. Peccare non posse ad unicum Deum spectat, testatur Michaël, nemo tamen ex cætero humanitatis numero sine delicto ætatem agit: & quod miserandum est, perpaticos tamen sceleris sui pœnituisse cernis. Prior huius distichi pars de Christo unico Deo dictum intelligamus. Petrus episto. i. Qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius. Matth. xxvii. ubi Pilati uerba sunt: Innocens ego sum à sanguine iusti. Marci xv. Iudæis Crucifige eum clamant

clamantibus, idem Pilatus respondet: Quid enim mali fecit? Luc. x x i i i. ait autem Pilatus ad Principes sacerdotū, & turbas: Nihil inuenio causæ in homine. Ioan. x i x. ubi, idem Pilatus ita iudicat: Accipite eum uos, & crucifigite: ego enim non inuenio in eo causam. Et in li. iij. Regum. Quod si Nō est ho peccauerit tibi, non est enim homo, qui non peccet. Recte igitur mox non tur Michaël. ERRATI, id est, peccati. et est participiū sine peccet. uerbo: nō enim inuenitur error, aris, ait Seruius. Verg. lib. iij. Aenei. Talia mōstrabat relegens errata retrorsum Litto ra Achæ menides. POENITVISSE. nō pro poenitere, sed propriè dixit. q. d. Ex omnibus quos sacra scriptura refert, paucos uidemus poenitentiae meritis saluos.

DE FALSA SPE POE-
nitentiae.

1 4 2

Pertenuis spes est, inter peccata salutem,
Et sperare nouis criminibus ueniam.

PERT E. Minima saluationis spes est. (ait Michaël) inter peccata sperare gloriam, & magnis, neque unquam aliàs auditis sceleribus, remissionem sperare. Ecclesi. x x i. Via peccantium complanata lapidibus, & in finem illorum inferni, & tenebrae, & poenae. Vnde Ierem. cap. iij. sic hortatur: Si reuertéris ad me Ierusalem, ait Dominus, ad me conuertere, si abstuleris offendicula tua à facie mea, non commoueberis. Idem Paulò inferius: Laua à malitia cor tuum Ierusalem, ut salua fias. Daniel. cap. i x. Propter peccata enim nostra, & iniquitates patrum nostrorum, Ierusalem, & populus tuus in opprobrium sunt omnibus per circuitū nostrum. Ergo recte Michaël. Nam inter peccata nullus locus est ueniae, sed punishmenti. PERT E. id est, ualde tenuis, et exigua. Aduertédū p in cōpositione gradui positiuo marita

Peccatū
stimulus
mortis.

maritari, & quā superlatiuo. Valla li. i. Idem nāq; pondē
ris habēt per & quā, sed alterū positiui propriū est, alterū
superlatiu: ut perpulchrē, perbellē, per diligētē, quā pul
cherrimē quā optimē, quā diligētissimē. INTER PEC.
id est, inter mortes. Peccatum enim, auctore Apostolo, sti-
mulus mortis est. & acutē peccatum opposuit saluti.

QVI PRAESENTIA DESI-
derat, futura negligit.

143

Cui spes praesentis uitae est praefixa, futuram
Negligit: hic nunquam mente quietus erit.

Spes im-
pij tāquā
lanugo
est.

Cvi. Ille, cui praesentis uitae spes in animo ante omnia
collocata est, inquit Michael, contemnit proculdubio futurā
alterius uitae spem, atq; idē ob eam causam nunquam animo
quietus erit. Sapien. v. Talia dixerunt in inferno hi, qui pec-
cij tāquā cauerunt: quoniam spes impij tanquam lanugo est, quae a uē-
to tollitur, & tanquā spiritus gracilis, qui a procella disper-
gitur, & tanquam fumus, qui a uēto diffusus est, & tanquam
memoria hospitii unius diei praetereuntis. De his Isa. xxij.
Et ecce gaudiū, & letitia occidere uitulos, & iugulare arie-
tes, comedere carnes, & bibere uinū. Comedamus & biba-
mus, cras enim moriemur. Iuue. sat. xij. Poena autē uehemēs,
ac multo sauior illis, Quas & Cedicius grauis inuenit, &
Rhadamāthus, Nocte, dieq; suum gestare in pectore testē.
S P E S, id est, fiducia. Spes, boni impēdētis opinio, sicut me-
tus, mali sollicitudo est. Verg. li. i. Aneid. Spēq; metūq; inter.

Cras mo-
riemur.

DE IRACUNDO SEMPER
excedente iustitiam.

144

Qui temere, et p̄ceps rabidas exardet in iras,
Excedit semper limina iustitiae.

QVI

QVI. Qui imprudēter atq; procliuis in furentes iras defla Cum ira
 grat, semper rumpit æquitatis terminos, transfilitq; ait uates. nil rectē,
 Cic. lib. i. de Offi. Sed tamen ira procul absit, cum qua nihil nil cōsi-
 rectē fieri, nihil consideratē potest. Idem lib. iiij. Tus. quæst. deratē fie-
 de Archita Tarentino illud memoratu dignissimum tradit: ri potest.
 Ex quo illud laudatur Architæ, qui cum uillico factus esset Archite-
 irator, quo te modo, inquit, accepiſsem, nisi iratus essem? respon-
 QVI, infinite hoc loco ponitur, quia ira unicuiq; potest acci sum.
 dere. EXCEB. id est, trāsilit, & accusandi casui maritauit.
 Luc. li. i. Phar. Patrios excedere muros. Iūgitur & auferen-
 di casui. Teren. in And. Nā is postquā excessit ex ephebis.

QVAE VIRGINITATI OBSTENT. 145

Qui uult uirgineum cœlebs seruare pudorē,
 Otia deuitet, fœmineosq; choros.

QVI. Quicumq; uult castus uirginitatis retinere uerecū-
 diam (inquit Michaël) desidiam & molles fœminarum sal-
 tationes arceat, ac fugiat. Ouid. lib. i. de reme. amo. Otia si
 tollas, periere Cupidinis arcus: Contēptæq; iacent, & sine
 luce faces. Idem aliquantō inferius: Queritur Aegysthus
 quare sit factus adulter. In promptu causa est, desidiosus ea-
 rat. Ecclesi. cap. viij. Et inueni amariorē morte mulierē, quæ
 laqueus uenatorum est, & sagena cor eius. Vincula sunt ma-
 nus illius. Qui placet Deo, effugiet illā: qui autem peccator
 est, capietur ab illa. CŒLEBS, id est, castus. Festus: Cœli
 bem dictum existimant, quod dignam cœlo uitā agat. CHO.
 id est, saltationes. Verg. lib. vi. Illa choros simulans.

DE EADEM RE. 146

Sæpe marem in furis aspectu fœmina solo
 Vrget, & inflamat pectora notus odor,

SÆ

S A E P E. Percrebrò fœmina solo conspectu suo in amoris ardorem marem detrudit, & eiusdem odor mari depressus, & cognitus ipsius pectora inflamat, iritatq; Catul. in epigram. Nam simul te Lesbia aspexi, nihil est super Si oculus mi Quod loquar amens. Vnde Matth. xvij. Et si oculus tuus scan tuus scandalizat te, erue eum, & projice abs te. Bonum tibi datizat est unum oculum habentem in uitam intrare, quàm duos oculos, erue los habentem mitti in gehennam ignis. Quod autè dixit No eum, & tus odor, de irrationalibus animalibus accipiè dum est. Ver projice gi. li. iij. Geor. Nónne uides, ut tota tremor pertentet equorū abs te. Corpora, si tantum notas odor attulit auras? **I N F U R I.** id est, furiosos amores. Verg. lib. iij. Geor. Omne adeò genus in Amor o= terris hominumq; ferarumq;. Et genus æquoreū, pecudes, pi mnibus etæq; uolucres In furias, igneq; ruunt: amor omnibus idem. idem. **N O T V S,** id est, naturali sagacitate inuentus.

VITANDAE OPPORTUNITATES nequitie.

Quis non uretur, si se deiecit in ignem? 147

Viuerè quis credat dira uenena bibens?

Q U I S, An est qui non cremetur (rogat Verinius) si semetipsum in ignem conijcit? An est qui se uicturum speret, mortifera uenena bibendo? q. d. Certè nemo in tanta moriendi occasione sperabit uitam. Ergo neq; in opportunitate peccandi. **Ecclesi. cap. x i.** Qui fodit foueam, incidit in eam, & qui dissipat sepem, mordebit eum coluber. Qui transierit lapides, afflugetur in eis: & qui scindit ligna, uulnerabitur ab eis. **Teren. in Heauton.** Sed uereor mulier me absente hîc corrupta sit: concurrunt multæ opiniones, quæ mihi animum exaugeant, occasio, locus, ætas, mater, sub imperio cuius est, mala, cui nihil præter pretium iam dulce est. **D I R A,** id est, mortifera. **Marc.** Dirum est triste, infestū, & quasi deo=

Dirum
quid.

rum

rum tra immissum. Verg. lib. iij. Aeneid. Vltricesq; sedent in
limine diræ. Inde est *diritas* apud M. Tul. lib. de Senect.

MELIVS EST TIMERE

bene, quàm malè fidere.

148

Vtilius timuisse bene, quàm fidere male:

Nā cauto, & timido nulla procella nocet.

VTI. Commodius est prudenter timuisse (ait poëta)
quàm nimis imprudenter confidere, quoniam cauenti, ac for
midanti nullum periculum officit. Sal. Prou. cap. xvi. Sa-
piens timet, & declinat à malo: stultus transilit, & confidit. met, &
Cice. lib. i. de Offi. ex uersibus Ennij Quintum Fabium ita declinat à
commendat: Vnus homo nobis cunctando restituit rem. Nō malo.
ponebat enim rumores ante salutē. Ergo postq; magisq; uiri
nūc gloria claret. CAU. id est, cauēti. nā & si tēporis præ-
teriti est participium, actiue significat, ut multa alia, quæ Val
la lib. i. recenset. Marti. libro vi. Cauta sit ut uirtus, ne te
temerarius ardor In medios enses, seuq; tela ferat. TIMI-
DO. id est, timentī: etiam actiue hoc nomen significat Ser. in
Buc. Timidus semper timet: Timens uerò ad tempus. PRO-
CELL. id est, periculum. metaphora à maris fluctibus uento
agitatis. Verg. lib. i. Aeneid. Talia iactanti stridens aquilon
ne procella uelum aduersa ferit.

DE VITANDIS FOEMINIS.

149

O' quibus illecebris capitur cui foemina iun-
cta est,

Foemina tentandi pabula quanta dedit.

O' QVI. Exclamat poëta: O' quibus blanditijs ad pec-
candum ille trahitur, cui foemina turpibus amoribus copu-
lata est: et o quātas tentādi uirū ad peccādū causas, et oppor-
tunita

tunitates foemina parauit, quasi dicat, maximas. Sal. o Prou. c. i x. Mulier stulta, & clamosa, plenaq; illecebris, & nihil omnino sciens, sedet in foribus domus suae super sellam in excelsa urbis loco, ut uocaret transeuntes per uiam, & pergentes in itinere suo: Quis est paruulus, qui declinet à Aquae fuit me? & uecordi locuta est: Aquae furtivae dulciores sunt, & tinae dul- panis absconditus suauior. Et ignorauit quòd ibi sint giciores: et gantes, & in profundis inferni conuiuae eius. Qui enim panis ab- applicabitur illi, descendet ad inferos. nam qui abscesserit sconditus ab ea, saluabitur. Hieronymus in Aureola: Nocuum genus suauior. foeminae, ianua diaboli, uia iniquitatis, scorpionis percussio. Foemina O, exclamantis interiectio est. Verg. lib. i. ad hunc modum ianua dia scribit: O fortunati, quorum iam moenia surgunt, Aeneas boli, uia ait. & alibi: O fortunatos nimium sua si bona norint Agri iniquita = colas. Hic accusatiuus est, ibi uel nominatiuus, uel uocatiuus tis, scor = esse potest. His enim tribus casibus authores indifferenter pionis p = uiuntur. I L L E. id est, blanditijs, & delinimentis. Nam cussio. Marcel. ita profitetur, Illicere est proprie illaqueare. Nonius in Lycurgo: Alis sublime alios saltus illicite, ubi bipedes uolucres, lino linquant lumina. P A B V. id est, causas. Proprie pabulum est pecudū, pecorumq; cibus herbaceus, ut foeniceus, paleaceus.

FOEMINAE OCCURSUS
est sagitta demonis.

Formosae occurfus mulieris daemoris arma:
Parthorum tanquam dira sagitta ferit.

FORMOSAE. Occursus pulchrae foeminae sunt (inquit Michael) diaboli arma, quibus uidelicet marium animos necat, quia tanquam sagitta à Parthis sagittandi peritis librata nulnerat. Salomon Prouerbior. cap. vii. de iuvene, qui

qui nocturno crepusculo meretricem blandientem sequitur;
 statim enim sequitur: Quasi bos ductus ad uictimā, & quasi
 agnus lasciuens, & ignorans, & nescit quod ad uincula
 stultus trahatur, donec transfigat sagitta iecur eius, uelut si
 auis festinet ad laqueum, & nescit quod de periculo animæ
 illius agitur. D A E M O. id est, diaboli. August. lib. I x. de ci-
 uitate Dei: Dæmones dicuntur, quoniam Græcum uocabu-
 lum est, ob sciētiam nominati. Dæmones ergo, id est, sciētes. Dæmo-
 nes.
 Eos nostræ religionis homines appellant spiritus in cælo à
 Deo creatos, qui de cælo ob superbiæ peccatū deiecti, par-
 tim in terræ infimo, partim in hoc aëre dānati sunt. P A R-
 T H O R V M. Ex solo nomine Emphasim fecit. q. d. qui sunt
 sagittandi scientissimi. Sunt autem Assyriæ populi. Iustinus
 lib. x l i. Parthi, penes quos uelut diuisione orbis cum Ro- Parthi
 nanis facta, nunc Oriētis Imperiū est, Scytharum exules Scytharū
 uerunt. Hoc etiā ipforum uocabulo manifestatur. nam Scy- exules.
 hico sermone Parthi exules dicuntur. Sciendum item Par-
 hos, ut Seruius tradit, tunc melius ferire hostem, quoties su-
 uientes sagittas post terga iaculantur. Verg. lib. iij. Georg.
 identemq; fuga Parthum, uersisq; sagittis. Luca. libro I.
 har. Ocyor & missa Parthi post terga sagitta.

VITANDA PROXIMI-
 tas fœminæ.

sæpe pudicitiam mulier formosa propinqua
 Eripuit castis, multaq; damna dedit.

S A E P E. Percrebro mulier formosa uiris castis uicina ca-
 itatem abstulit, asseuerat poëta, multaq; alia incommoda
 scē attulit, ut puta uulnera, cædes, patrimonij calamitatē, Amari-
 terarum obliuionē. Vnde Ecclesiastes cap. septimo: Et ina- morte mu-
 ni amariorē morte mulierem, quæ laqueus uenatorum est; lier.

h

et sagena eor eius. Teren. in And. Interea mulier quædam
abhinc triennium ex Andro commigravit huic uicinia. Do-
cet enim ibi Simo, uicinitatem meretricis Pamphilo nocuisse.
D A M. id est, mala. Teren. in And. Quid facias illi, qui de-
derit damnum, aut malum? ubi Donatus ita discernit: Da-
mnum rei est, malum ipsius hominis.

FŒMINA DOMAT DV-
ces uictores.

Fœmina magnanimos domuit per sæpe leones:
Prædaq; uictores sæpe fuere duces.

FŒMINA. Mulier creberrimè suis illecebris fortissi-
mos quosque duces subegit, assuevit uates, Imperatoresq;
ipsi, quâuis hostium uictores, sæpe fuere mulierculis quibus-
dam præda, et spoliū. Salo. Prouer. cap. VII. de muliere
impudica: Multos enim uulneratos deiecit, et fortissimi qui-
que interfecti sunt ab ea. Via inferi domus eius, penetrantes
interiora mortis. Gellius autem lib. VI. Alexandri, et Afri-
dri et A= canii continentiam his uerbis commendat: Appion Græcus
fricani cō homo, qui Polyhistor, id est, multiscius est appellatus, facie
continentia. li, atq; alacri faciūdia fuit. Is quum de Alexandri regis lau-
dibus scriberet: Victi, inquit, hostis uxore facie inclita mu-
lierem uetuit in conspectū suum deduci, ut eam ne oculis suis
quidē cōtingeret. Lepida igitur quæstio agitari potest, utrum
uideri continentiorē par sit, P. ne Africanū superiorem, qui
Carthagine ampla ciuitate in Hispania expugnata, uirginem
tempestiuā, forma egregia, nobilis uiri Hispani filiam ca-
ptam, productāq; ad se patri inuiolatam reddidit: an regem
Alexandrū, qui Darij regis uxore, eandemq; eius sororem,
prælio magno captam, quam esse audiebat exuperanti for-
ma, uidere noluit, perducīq; ad se prohibuit?

S A M

SAMSON ET HERCVLES

fœminis succubuerunt.

153

Quis Sāsone fuit, quis fortior Hercule? cōstat
Fœmineis ambos succubuisse toris.

Sāson Iu
deus, &
Hercules
Græcus
mulieri=

Q. VIS SAM. Exemplo probat superioris distichi sen-
tentiam. Quis fuit (rogat poëta) Sāsone Iudæo, aut Hercu-
le Græco magis fortis? & tamen compertum est utrunq; du-
cē muliebribus lectis, & cōcubitibus, semetipsum subiecif-
se. Iudicum cap. x v. 1. de Samson: Post hæc amauit mulie-
rem, quæ habitauit in ualle Sorech, & uocabatur Dalila.
Ibidem longa tradiitur historia, sicut Sāson Dalilæ blandi-
tijs, quam spe præmiorum ipsi Philistinorū principes cor-
ruperant, reuelauit se in capillis totas uires habere: & sicut
abrado ab ea Samsoni capite, ipse à Philistinis cōprehensus
est, oculiq; eidem eruti: & sicut adductus de carcere, ut co-
ram ipsis Dagon Deo suo ob uictoriam sacrificantibus lu-
deret, renatis capillis, atq; inuocato Domino, in ultionē ho-
stium uiribus pristinis recuperatis: dextera, laeuāq; ambas
columnas domus, sub qua plurimi Philistinorū utriusq; se-
xus spectabant, apprehēdens ait: Moriatur anima mea cum
Philistinis. Concusisq; fortiter columnis, omnes simul, qui
aderāt, obruti sunt. Multoq; plures interfecit moriēs, quā
antē uiuus occiderat: & fratres eius inter Saraa & Esthaol
in sepulchro patris sui Manue eum sepelierunt: iudicauitq;
Israël uiginti annis. HERCVLES uerò Alcmenæ ac Io-
uis filius, quoniam Iolen adamauit, à Deianira uxore dece-
ptus est. Nam ex Eubœa profectus (ut Diodorus lib. v. tra-
dit) in montē Oetā, atq; ibi sacrificaturus, uestē, qua in sacris
uti cōsueuerat, ueneno sagittæ, qua ipse antea Nessum Cētā-
rum necauerat, tinctā per Lycā domesticū, doliq; ignarum

bus succu-
buerunt.
Reuelauit Sam-
son se in
capillis
totas ui-
res habere.

Hercules
Iouis fi-
lius.

accepit, quo malo excruciatuſ, in Oeta monte Philoſteten ſecundum reſponſum Apolliniſ coactus eſt rogare, ut ſibi pyram conſcendenti ignem ſubijceret, atq; ad deos tranſlatus eſt. De cuiuſ fortitudine, & xij. laboribuſ mira dictu à Diodoro ipſo, & ab alijs traduntur non omnia fabuloſa.

TUTIORA SIBILA BASILI-

ſci, quàm cantuſ puellæ.

Tutius in ſyluiſ baſiliſcum audire fremētem, 154
Quàm molleſ cantuſ, ſœmineumq; meloſ.

Baſili- **TUTIVS.** Magiſ tutum, ac miniſ periculoſum eſt, in-
ſci ſibi- quit Michaël, Baſiliſci animalis nocēuſſimi fremētis ſibi-
lo fugat, lū, quo terret, ſugatq; ey (ut quidā putant) necat, in ſyluiſ au
aſpectu dire, quàm ſuauiſſimaſ ſœminarum cantilenaſ, & dulciſſi-
necat. mum cantum percipere. Baſiliſci propheta quoq; Pſal. x c.
ita meminit: Super aſpidem, & baſiliſcū ambulabiſ, & con-
culcabiſ leonē, & draconem. Plin. lib. viij. Poſt quàm illiuſ
ſeræ, cui nomen eſt Catoblepaſ, quæ internecio humani ge-
neriſ eſt, omnibuſ, qui oculoſ ei uſ uidere conſeſtim expiran-
Baſili- tibuſ, meminit, ita ſubijcit: Eadem & baſiliſci ſerpentiſ eſt
ſci ſer- uſ. Cyrenaica hunc generat prouincia xij. non ampliſ di-
pens ubi gitorum magnitudine, candida in capite macula, ut quodam
genera- diademate inſigni. Sibilo omneſ fugat ſerpēteſ. Nec flexu mul-
tus. tiplici, nec ut reliquæ corpus impellit, ſed celſuſ, & erectuſ
in medio incedenſ. Necat fruti-ceſ, non contactaſ modò, ue-
rū et aſſataſ exurit herbaſ, rūpit ſaxa. Taliſ uſ malo eſt.
Credituſ quondam ex eo occiſo haſta, & per eam ſubeun-
te ui, non equitem modò, ſed equum quoque abſumptū. Huic
tali monſtro, ſæpe enim eneſtum concupiſcere reges uidere,
muſtellarum uiruſ exitio eſt, adeò naturæ nihil placuit eſ-
ſe ſine pari. Interficiunt eoſ cauerniſ facile cognitiſ ſola ta-
te.

be. Necāt illi simul odore, moriunturq; , & naturæ pugnam
 conficiunt. Ex his datur intelligi, Basiliscum uisu necare, si-
 bilo fugare. C A N T vs. id est, cantilenas, quas foeminae sal-
 tates plerunque cōcinunt. Iuu. saty. x i. Forsitan expectes ut
 Gādītana canoro Incipiat prurire choro. M E L O S. id est,
 carmen: & priorem syllabā breuiat. Lactan. de Christi re-
 surrectione: Fitq; percussio dulcior aura melo. Sanè Ho-
 me. in hymnis producit. Quare Persi. Cantare credas Pega-
 seium melos: non sine exemplo dixit.

TRIA VINCVLA MVLTIE-

ris petulantiam cohibent.

Fœmina molle genus, turpes procliuis ad actus
 Ni uir sit custos, ni pudor, atque metus.

F O E M I N A. Fœmina (definit uates) est genus quoddā Fœmina
 animalis rationalis lasciuum, ad lasciuos actus pronum, ni- quid est?
 si aliquod ex his tribus obstaret, uel mariti custodia, uel pu- Ausculta
 dor, uel metus. Salomō Prouer. cap. vij. Et ecce occurru il- Salomo-
 li mulier in ornatu meretricio, præparata ad decipiēdas ani nē de mu-
 mas, garrula, & uaga, quietis impatiens, nec ualens in domo liere.
 consistere pedibus suis. Nunc foris, nunc in plateis, nunc iu-
 xta angulos insidians. Apprehēsumq; deosculatur iuuenem,
 & procaci uultu blanditur, dicens: Victimās pro saluē de-
 uoui: hodie reddidi uota mea. Idcirco egressa sum in occur- Virtutes
 sum tuū desiderans te uidere, & reperi. intexui funibus lectū mulierū.
 meū, stravi tapetibus pictis ex Aegypto, aspersi cubile meū
 myrrha, aloë, et cinnamomo. Veni, inebriemur uberibus, et
 fruamur cupitis amplexibus, donec illucescat dies. Non est
 enim uir in domo sua, abiit uia longissima. Aristoteles libro
 I. de animalibus: Est enim mulier natura ipsa querula, inui-
 da magis, quam uir, et maledicētor: præterea anxia, et de-

ſpectans magis, quàm mas, atq; impudentior: quin etiam ſacilior decipi, meminiffeq; aptior. N 1. abſciſſum eſt à niſi, pro quo ponitur.

MULIER PECCATI CAUSA. 156

Fœmina peccati gluten: latet anguis in illa:

Si ſapis, hanc, ceu ſit peſtis, amare fuge.

Mulier,
uiri pre-
tioſa ani-
mā capit.

FOEMI. Alterā fœminæ definitionē tradit poëta. Fœmina eſt (inquit) peccati glutinū, & ferruminatio: in illa enim peccatū latet, quod uelut anguis uiros necat. Hæc igitur (niſi ſtultus es) tãquam peſtilitas acerbæ eſſet, uita. Salo. Prou. ca.

v 1. Non cõcupiſcat pulchritudinē eius cor tuum, ne capiaris nubiſus illius. Pretiū enim ſcorti, uix eſt unius panis: mulier autē uiri pretioſam animā capit. Nunquid poteſt homo abſcondere ignē in ſinu ſuo, ut uestimēta illius non ardeant? aut ambulare ſuper prunas, ut non plantæ cõburantur eius.

Sic qui ingreditur ad mulierē proximi ſui, non erit mundus, cū tetigerit eam. G L V. id eſt, glutinū. Glutē Græce νέλλα

nūcupatur. Et eſt genus puliū ex farina ſiue pane aqua decoctarum, quo chartam chartæ bibliopolæ in primis con-

Glutinū
ſæpius q̃
gluten.

iungere, ac ferruminare didicerunt. Sæpius tamen glutinū, quàm gluten inuenitur. Plin. libr. xij. Glutinum uulgare ē pollinis flore temperatur, ſeruente aqua: minimo aceti aſperſu. Idem paulò inferius: Omne autem glutinum nec uetuſtius eſſe uno die debet, nec recētius. LATET ANG. Sic Verg. in Baco. Latet anguis in herba. PESTITIS. id eſt, peſtilitas. Lucr. lib. vi. Peſtilitas etiam pigris talaribus egrē.

DE EADEM RE.

Noxia fœminæ fugias contagia cœtus: 157

Quanti cauſa mali fœmina prima fuit?

NOX

N O x i A. Fuge (hortatur Michaël) morbosas foemineæ
 turbae uicinitates: nam quantæ pernicipi, rogat, prima foemi
 na fuit occasio? q. d. totius coepit esse causa detrimenti. Eccle
 siasticus cap. x x v. A' muliere initium factum est peccati, A' mulie
 & per illam omnes morimur. Hinc pendet uersiculus ille no re initiũ
 ster in laudem Virginis Mariæ, tertio epigrammate: Vnica factũ est
 maternæ pontica dona gulæ. qui cùm esset à quibusdā, quo peccati,
 rum nominibus parcere certum est, reprehensus, quasi Vir = & per il
 go Marianon maternæ, sed paternæ solummodo gulæ anti lā omnes
 dotum extitisset, ac nullo modo maternæ memoria repeto morimur.
 apud grauissimos religionis nostræ Hæreticorum inquisito
 res, ac iudices illos à me conuictos cùm alijs doctoribus,
 tum uerò his diuī Augustini uerbis in sermone de Natiuitate
 uirginis, cuius initium est: Adest nobis dilectissimi optat
 tus dies. quæ sunt hæc: Mater generis nostri poenam intulit
 mundo, genitrix Domini nostri salutem attulit mundo. Au
 trix peccati Heua: autrix meriti Maria. Heua occidēdo ob
 fuit: Maria uiuificando profuit. Percussit illa, sanauit ista.
 Pro inobedientia, obedientia commutatur: fides pro perfidi
 a cōpensatur. **F O E M I N A P R I.** id est Heua, quæ prima
 uixit foemina: sicut Adam primus humani generis pater,
 qui serpentis suasu de ligni fructu, quod est in medio paradi
 si comedētes peccarūt, de qua re uerba Dei ad Adā, deinde
 ad Heuā, Gene. cap. iij. sunt hæc, Vocauitq; Dominus Deus
 Adā, & dixit ei: Vbi es? Qui ait: Vocē tuā Domine audiui
 in paradiso: & timui, eò q. nudus esē, & abscondi me. Cui
 dixit Dominus: Quis enim indicauit tibi q. nudus esses, nisi
 q. ex ligno, de quo præceperā tibi ne comederes, comedisti?
 Dixitq; Adā: Mulier quā dedisti mihi sociā, dedit mihi de li
 gno, & comedi. Et dixit Dominus ad mulierē: Quare hoc
 fecisti? Quæ respōdit: Serpēs decepit me, & comedi. Deim

Verba
 Dei ad
 Adā, &
 deinde ad
 Heuam.

de maledictio Dei in serpentem, in Heuam, & Adam sequitur. Quare adeat librum ipsum, qui cupit ulteriora scire. Illud interim nō est prætermittendū, quod Marsilius in secundo Sententiarum conclusione secunda testatur. Conclusio: Quod licet nec in genere, nec in specie fuit maximum intensiue, uidelicet peccatū Heuæ, fuit tamē maximum intensiue in ordine ad prouocatiuum, uel quantū est ex inducentis impulsione: & ex eadem parte maius Heuæ, quā Adæ. Idem aliquantò inferius: Ergo grauius impellens erat in Adam, quam in Heua, un^a & grauius à Deo punita est. C O N T A G I A . id est, ^{contagiosa} societas. I A S T V S Contagionem esse dicendam, non contagia, scribit. puto de usu eum frequētiore intelligere. Nam & contagiū usitatè dicimus. Verg. in Buc. Nec mala uicini pecoris contagia lædēt. Et contagio: Iuuē. satyr. ij. Dedit hanc contagio labē. Et cōtages: Lucr. lib. iiij. Que contage sua palloribus omnia pingunt. Dicitur autem à contingendo: est enim morbus contactu polluens: & pro ouī scabie secundum Columellam potissimum accipitur.

Cōtagio. quam in Heua, un^a & grauius à Deo punita est. C O N T A
Cōtagiū. G I A. id est, societates. S T V S Contagionem esse dicen-
dam, non contagia, scribit. puto de usu eum frequētiore intel-
ligere. Nam & contagiū usitatè dicimus. Verg. in Buc. Nec
mala uicini pecoris contagia lædēt. Et contagio: Iuue. satyr.
ij. Dedit hanc contagio labē. Et cōtages: Lucr. lib. iiii. Que
contage sua palloribus omnia pingunt. Dicitur autem à con-
tingendo : est enim morbus contactu polluens: & pro omniū
scabie secundum Columellam potissimum accipitur.

DE LAVDE VIRGINITATIS. 158

*Virginitas animæ murus, uictoria carnis,
Portus honestatis, sancta pudicitia est.*

VIRGINITAS. *Quadrifariam definit uirginitatem*
Encomiū Michael. *Virginitas est, inquit, murus, ac turris, qua anima*
uirginita inexpugnabilis diabolo redditur, & quæ carnis concupi-
tis. scentiam uincit, & in qua, tãquam in portu naues, omnis ho-
nestas consistit: deniq; est religiosa, & intemerata castitas.
Murus. *M V R V S. id est, munimentũ. Valla lib. iiij. Murus est urbis*
Paries. *lapideus ambitus, qui Græcè dicitur τὸ τείχος. paries uerò*
domorũ Græcè ὁ τοίχος. Murus est etiã non urbis, sed urbis
similium: ut munitionum, castrorumq;. Mœnia pro muris
acci

accipi solent, & pro ædificijs ipsius urbis. P O R. id est, requies, & domicilium. Vlpianus de uerborum significatione & Portus appellatus est conclusus locus, quò importantur merces, & inde exportantur: eaq; nihilo minus statione cōclusa, atq; munita: inde angiporium dictum est. Ordo est: Virginitas est animæ murus, per eclipsim.

DE VIRGINITATE.

Virginitas cœlestē bonum, cognata phalangi¹⁵⁹
Angelica, in terris, heu mihi, rara fuit.

VIR. Virginitas est (docet Michael) diuinum bonum, & angelorum exercitui coniuncta: sed heu mihi (dolet Michael) in terris rara admodum reperta est. Sanē uerò uirginitas, maximorum apud Deum meritorum est. Nam cum Tres ho-
tres sint hominum ordines, Coniugati, Continentes, ac Vir-
gines, quos per Noë, atq; Iob & Danielem nostri Theolo-
gi interpretantur: Coniugati quidem trigesimo fructu, Conti-
nentes uerò sexagesimo, Virgines autem centesimo in cœlis
donantur. Quam rem Matthæus cap. xij. per parabolam
hoc modo significauit, ubi de seminibus in terram iactis agi-
tur: Alia autem ceciderunt in terram bonam, & dabant fru-
ctum, aliud centesimum, aliud sexagesimum, aliud tricesi-
mū. Vnde hymnographus ita reliquit scriptū: Seta ter de
nis alios coronant, Augusta cremētis, duplicata quosdam, Tri-
na centeno cumulata fructu, Te sacer ornant. P H A L A N. id
est, legioni. Phalanx (inquit Seruius in lib. ij. Aenei.) lingua
Macedonica legio est. Sed Quint. Curti. sic commemorat:
Macedones phalangē uocāt peditū stabile agmen, dum uir-
uiro, armis arma conferta sunt. Continet autē phalanx, ut
quidam prodiderunt, uiros centum & uiginti, fiebatq; ar-
morum series umbonibus inter se confertis.

h 5

LUXVS INGENIVM, ET
mores perdit.

Prodiga Nil letale magis, quàm luxu perdere mores: 160

litas pesti Hæc pestis iuuenum est scæuor ingenijs.

mape= NIL. Nulla pestis magis mortifera, testatur Verimus,
stis, Sallu quàm si quis dissoluta prodigalitate mores contamine-
stius in perdat, & tamen hoc malum tenellis adolescentulorum in-
Catili. de genijs nocentius est. Sallustius in Catil. Sed libido stupri, ga-
prodiga= neæ, cæteri-~~q;~~ cul-~~q;~~q; minor inces-
litale. serat, uiros muliebria
pati, mulieres pudicitiam in propatulo habere: uescendi cau-
sa, terra, marique omnia exquirere: dormire prius, quàm
somni cupido esset: non famem, non sitim, neq; frigus, neque
lassitudinē operiri, sed ea omnia luxu antecapere. Hæc o-

Ani- omnia iuuentutem, ubi familiares opes defecerant, ad facimo-
malis ar= ra incendebant. Animus malis artibus imbutus haud facile
tibus in. libidinibus carebat. Quintilianus libro primo: Mollis illa
butus nō educatio (quam indulgentiam uocamus) neruos omnes &
libidini= mentis, & corporis frangit. Quid non adultus concupi-
bus caret. scet, qui in purpuris repit? Nondum prima uerba exprimit,
iam coquum intelligit, iam conchylium poscit: antè pala-
tum eorum, quàm mores instituimus: in lecticis crescunt.
Si terram attigerint, è manibus utrinque sustinentium pen-
dent. L V X V S, id est, morum dissolutio. Festus: Luxa mem-
bra suis locis mota, & soluta dicuntur: à quo luxuriosus,
in re familiari solutus appellatur. Letale, id est, mortiferum.
Idem lethum ab obliuione, quàm Græci λήθη uocant, dictum
est. Ergo per th, aspiratum uerissima orthographia scriben-
dum est, secundum eum. Prisc. uult à leo, quo ueteres usti
sunt pro deleo, fieri: quoniam mors omnes delet: & sic si-
ne aspiratione scribitur.

NON

NON DIBET VIRVM NIMIS

bene psallere uel cantare.

161

Turpe uero studiū est psallendi, turpe canēdi,

Turpe est foemineis semper adesse choris.

17 R. In bonum est uiro, inquit poeta, studium ad ci-
 citam psallendi, aut ad hoc cantilenas canendi: inhonestum
 etiam habetur, in molibus foeminarum saltationibus nimis
 frequenter saltare. Iude. j. vij. in Nerone: In scena nun In scena
 quam cantauit Orestes. Hor. iter. Tigelli canto nūquam
 ris, lib. i. sermo. ita carpi: Si colluisset ab uno usque ad ma cantauit
 la citaretio Bacche: Et modo summa Voce dū haereso Orestes.
 nat, quæ chordis quatuor ima Mari. lib. i. Cantic: Can-
 tica qui Nili, qui Gaditana suspirat. Qui rionet in uarios
 brachia uolfa modos. PSALLEME psallere est flu-
 modulari: a psallo uerbo Græco: unde est psalmus. Cantare
 magis est sola uoce: sed confunduntur. Saltare uer est cho-
 reas, siue saltationes imitari. Verg. in Buc. Saltabunt mihi:
 Damoetas, et Lycius Aegon. Hæc eadē studia foemine in-
 honestiora sunt. Sall. in Cati. de Sempronio: Psallere, et sal psallere.
 tare elegantius, quam necesse est probæ mulieri. Psallo præ-
 terea psalli præteritum format. Bassus in ij. lyricorum apud
 Pris. lib. x. Calliope princeps sapienti psallerat ore. Atq;
 ut idem mox refert, a psallo supinum non inueni.

SPES VITAE LONGAE

est peccati causa.

162

Dulcis amor uitæ dirū (mihi crede) uenenu est:

Causaq; peccandi spes diuturna fuit.

D V L C I S. lucundæ uitæ amor, crede mihi (inquit Mi-
 chaël) crudele uenenum est, et spes diuturnæ uitæ, multis
 peccandi

peccandi causa exitiij. Salo. Prouer. cap. xi. Non posse fieri, ut is longa uita fruatur, qui peccator est, sic tradit: Timpiorum mor Domini apponet dies, & ami impiorum breuiabuntur. Expectatio iustorum letitia, spes autem impiorum peribit. Fortitudo simplicis uia Domini & pauor his qui operantur Impij non tur malum. Iustus in aeternum non commouebitur, impius autem non habitabit super terram. DVL. AMOR V. IAE. bunt super Sic Vergi. libro iij. Aeneid. Linguant dulces animas. V. E. terram. NE. id est, uirus. Caius ff. de uer. significat. his uerbis proficitur: Qui uenit, ut adicere debet, utrum bonum esset, an malum. Nam & in dicamenta uenena sunt: quia eo nomine omne continetur, quod adhibitum, eius naturam, cui adhibitum esset, mutat.

DE EADEM RE.

163.

Quam miserum est nescire mori, uitaeque; cupido
Peccandi multis pabula quanta dedit!

QVAM, O quam miserandum est, asseuerat Michaël, si quis ignorarit mori, & quam multis uitae longioris cupiditas uberem delinquendi licentiam fecit. Nam, ut Ecclesia. cap. iij. ad hunc modum confirmat, & monet: Omnia tempus habent: & suis spatijs transeunt uniuersa sub coelo. Tempus nascendi, & tempus moriendi. Profecto multi nesciunt mori. Florus lib. iij. de Catilina hoc pulcherrime, sicut multa alia scitu digna prodit: Catilina longe a suis, inter hostium cadauera repertus est, pulcherrima morte, si sic propria conciaisset. Et Iuue. saty. iij. Nec cuius erat, qui libera posset Verba animi proferre, & uitam impendere uero. CAP. ID O, id est, cupiditas. Et quantum secunda arte foemininum est, Hora. nihilo minus masculino usus est, li. ij. Car. Nec leues somnos tumor, aut Cupido soraidus auferit. Neque pro amore

amore posuit, sed (ut Porphyrio est author) p cupiditate. Quare miratur Porphyrio masculino eū genere cupidinē dixisse.

QVI NIHIL SPERAT,
nihil timet.

Si nil sperabis, discrimina nulla timebis.

* Qualis amor fuerit, talis & ipse timor.

S I. Si nihil omnino in spe posueris (ait Michaël) nulla etiam pericula formidabis: & uice uersa, Qualis amor erga rem cupitam uiguerit, talis & eius amor dāe metus praestō est. Sap. cap. iij. Et nescierunt sacramenta Dēi, neq; mercede sperauerūt iustitiae, nec iudicauerūt honorem animarū mat timet suarū. SPERA. in spe posueris: est aliquādo metuere. Ver ne quod gi. lib. iij. Aeneid. Hunc ego si potui tantum sperare dolo amat per rem. id est, timere. Sed (ut Serui. ait) acyrologia est. dat.

NON DECET VIRVM MV-
liebri cultu incedere.

O quā turpe uiro muliebri incedere cultu:

Molliaq; euulsis redderē crura pilis!

O Q V A M. Exclamat poeta: O quā indecorum est, uirum muliebri ornatu excultum incedere, & crura (ut patiti consueuerunt) euulsis pilis reddere molliora. Ouid. lib. i. de arte amandi: Sed tibi nec ferro placeat torquere capillos: nec tua mordaci pumice crura teras. Iacbi paulo inferius. multo plura tradit Marius apud Sallustium. Nam ex paren Mulierite meo, & alijs sanctis uiris ita accepti, multas mulieribus munbus, uiris laborem conuenire, omnibus bonis portet plus dities, uigloriae, quā diuitiarū: arma, non supellefitem esse decoris labor. EVVLPI. id est, uolfellis, et forpicebus ex. latis. Nā patiti aut pilos auellebāt, aut pumice lapide, ut Plin. li. xxxvi.

trad

tradit, qui amne erosus est, quiq; est in usu corporū leuigā-
dorū foeminis, iā quidē & uiris, atq; (ut ait Catullus) libris,
et q̄ laudatissimus est in Melo, Scyro, et Aeolijs insulis rūca
bāt. Iuue. sa. viij. Si tenerū attritus Catinensi pumice lūbum.

DE PRINCIPE NON PRO-

hibente peccatum.

**Qui prohibere potest, causā tribuisse uidetur
Peccandi, quicquid non uetat illicitum.**

QVI. Princeps qui prohibendi ius obtinet, inquit uates,
nisi quicquid in concessum peccatur uetat, peccādi uidetur
permisisse causam. Vlpianus l. Digest. lib. Semper qui non

Dissipat prohibet pro se interuenire, mandare creditur. Vnde Salo-
mon Prouerbiorum capit. x x. Dissipat impios rex sapiens,
rex sapiens & incuruat super eos fornicem. Idem uice uersa capi. x-

VIII. Dux indigens prudentia multos opprimit calumnia:
Dux indi qui autē odit auaritiā, longi fient dies eius. I L L I. id est, non
gens = permissum. ex licentia uenit, de cuius nominis significato

Pientia. Velle. dō. iij. huiusmodi uerbis profitetur: Est autem huius
multos nominis significatio impunita quaedam facultas, quicquid ue
oppri- lis, agendi. PECCANDI QVICQVID. cum accusati-

met. uo construxit: cū Pecco sit absolutum. Vnde & Cicero
lib. l. de Offi. passiuum ita usurpauit, dicens: Ne quid in eo
genere peccetur. Ratio tamen subest: quia res uerbalis subin-
telligitur, hoc modo: Ne quid, subaudi, peccati: hoc est, ne

Passiue aliquod peccatum. itaq; passiuum erit. Nam & illud quod
uocis im- supra testati sumus, nulla re uera passiue uocis impersona-

persona- lia esse, Priscia. satis indicat, qui lib. l. minoris artis, ita rea-
lia nulla fert: Ex hoc possumus attendere, quod impersonalia simili-
re uera ter omnia, quibus nos frequenter utimur, quae ipsa quoque
sunt, ab huiusmodi uerbis Graecorū μέλα, δά, χε, accepimus,

teste

teste sapientissimo domino & doctore meo Theolisto, quod in institutione artis grammaticæ docet: possum habere intellectum nominatiui ipsius rei, quæ in uerbo intelligitur. Nam cum dico occurritur, cursus intelligitur, & sedetur, sessio: & ambulatur, ambulatio: & euenit, euentus: sic & similia. Quæ res in omnibus uerbis etiam absolutis, necesse est ut intelligatur: ut uiuo uitâ, & ambulo ambulationem: sedeo sessione: & curro cursum. Hæc est doctrinæ ueritas. Verum (ut Cice. lib. i. de Offi. Marco filio dicit) De rebus ipsis utere tuo iudicio, nihil enim impedio. Nā & durū est usum uerborum impersonaliū, quæ omnes uno cōsensu grāmatici confirmarunt, abijcere: & nos (ut in Volumine, titu. ut liberti de cætero aureo non indigeant annulo, scriptum est) Facimus nouum nihil, sed egregios anteriores Imperatores sequimur. Non enim ueni ut soluerem legem, sed ut adimplerem.

CONSCIENTIA BONA NIHIL TIMET.

Qui rectè uiuit, contemnit iussa superbi.

Conscia mens recti nihil timuisse potest.

Q. V. I. Nimirum qui sanctæ ac minime alicuius rei aagit, asseuerat uates, tyranni minas pro nihilo pendere. Boni cōdem animus, qui eius honesti quod secum habet, cōscius scius nil est, nihil periculi timuisse potest. Ratiō est, quoniam ut Sal. timet. Prouerbiorum capi. x v. testatur, in auidanti iustitia uirtus maxima est: cogitationes autem impiorum eradicabuntur. Domus iusti plurima fortitudo, & in fratribus impij conturbatio. CONTEMNIT, id est, despicit. Marcel. Contemlus: Contemnere, & despicere eo distant, quæ est despicere re grauius, quàm contemnere. Marcus Tullius in V. rem despicere actione tertia: Quemq; contempserit, despexer. libet.

Scius.
Cōscius.

esse nunquam dixerit. CONSCIAMENS REC. id est, hō
nesti. Vergi. lib. I. Aeneid. Et mens sibi conscia recti. Idem
Marcel. Scius & conscius hōc differunt, quōd scius secum,
consciū cum alio sciens est: licet consciū indifferēter po-
sitū legerimus. Illud adhuc aduertendum, consciū nō solū
recti, sed si absolute, hoc est, sine genitiui regimine ponatur,
ferre super prauī dictū. Martia. lib. VI. Vis fieri diues Bi-
thynice? cōscius est. Iuue. saty. III. Quis nūc diligitur nisi
consciū? S V P. id est, principis, uel tyranni.

PLVS LINGVA, ET CONVICTVS,
quim scriptum mouet.

168

Plus tibi conuictus, plus uni proderit oris

Eloquium, quā si scripta diserta legas.

PLVS. Vberius tibi magistri cōtubernaliū proderit, ō
adulescētule bonarū artū studiose, inquit poēta, & uberius
tibi naturalis ipsius magistri uocis facundia commodabit,
quā si p te scripta copiose tradita euoluas. Sal. Prou. c. vii.
Eli mi, custodi sermones meos, & praecepta mea reconde
tibi. Vnde Cic. in lib. de Amic. Ego autē a parente ita erā de-
ductus ad Scauolā, sumpta uirili toga, ut quoad possem, &
liceret, a senis latere nūquā discederē: itaq; multa ab eo pru-
denter disputata, multa breuiter, & commodē dicta memo-
ria mandabā, fieriq; studebā eius prudentia doctior. Hiero-
ny. ad Paulinū: Habet nescio quid latētis energiae uiuae uo-
cis actus, & in aures discipuli de authoris ore transfusa, for-
tius sonat. Vnde & Aeschines cum Rhodi exularet, et lege-
retur illa Demosthenis oratio, quam aduersus eū habuerat,
miratibus cōtētis, ac laudatibus, ait: Quid si ipsam audissetis
bestiam sua uerba resonantē? CONVI. id est, contubernalia-
tas; a cō, quod est una, uel simul, & uiuo tractū. Marti. li. x.
Con

Conuictus facilis, sine arte mensa. ELOQUII. id est, elo-
 queptia. Luca. lib. vij. Cunctorum uoces Romani maximus
 author Tullius eloquij. DISERTA. id est, disserunt de re
 quapiam. Nam & si participium est præteriti temporis, tam- Disertus.
 men actionem significat. Valla lib. 1. Disertus propriè qui
 differit, non qui differitur.

FIDERE VVLGO, ET PLA-
 cere populo, est dementia.

O' te dementem, si uulgi ignobilis aura
 Te mouet: ab nescis, cui placuisse cupis.

O' T E. Exclamat poëta. O te stultum, & imprudentem,
 si obscuri uulgi fauor te attollit: ab parū compertum habes,
 inquit, cui desideras inservire, & ad cuius nutū temetipsum
 regis. Verg. libro ij. Geor. Hic stupet attonitus rostris, hunc
 plausus, hiantem. Per cunctos geminatus enim plebisq; pa-
 trumq; Corripuit. Hinc Persi. saty. vi. scripsit: Hic ego se-
 curus uulgi, & quid præparet Auster, infelix pectori. VVL-
 GI IGNO. id est, obscuri populi, & imprudentis. & quan-
 uis neutrū sit, Verg. lib. ij. Aene. Sæuitq; animis ignobile uul-
 gus. tamen masculinum lectum est. Idem in eodem libr. Tum
 spargere uoces In uulgum ambiguas. Nam & Seruius in
 illud paulò superius carmen, Scinditur incertum studia in
 contraria uulgus. ita profitetur: Vulgus uelut masculini ge-
 neris est, quàm neutri, quia in us exeuntia neutra in ris sunt,
 ut finus eris. A V R A. id est, fauor: translatio à uētis, qui na-
 uiganibus aspirant. Luca. lib. primo Phar. Fameq; petitor
 Multa dare in uulgus, totus popularibus auris expelli, plau-
 suq; sui gaudere theatri. A H. dolentis interiectio est. Vergil.
 in Buc. Ah uirgo infelix.

Vulgus
 etiam ma-
 sculinum
 legitur.

NON SVNT MVNERA

accipienda.

170

Munera ne capias, uncus latet hamus in esca.

Nulla carent uisco munera, uirus habent.

M V N E. Ne accipias à quibuscūq; personis munera, hor-
 Non ab tatur Verinus, quia in eo munere, siue cibo curuus (inquit)
 omnibus hamus occultatur: itaq; nulla munera sine uisco mittūtur, &
 munera re uera uenenū cōtinent. Mar. libr. v i. Munera magna qui-
 sunt capi dem misit, sed misit in hamo. Et in captatores hoc dictū est.
 enda.

I uue. saty. v i. Consiliū laudo artificis, si mūnere tāto Præ-
 cipuam in tabulis ceram senis abstulit orbi. Hamus, ferreum
 instrumentū, & recuruum quidem est, cuius cuspidi parua
 subest lingua, quo piscatores pisces expiscantur. **I N E S-**
C A. id est, cibo, quo hamus occultitur, latetq; unde inescare
 trahitur, quod ad aucupes, auctore Donato in Adel. spectat.
V I S C A. id est, dolo. Verg. lib. i. Geor. Tum laqueis capta-
 re fr̄as. & fallere uisco. Et est glutinū tenacissimum, quo
 aucupes auculas capiūt. **V I R U S.** id est, uenenum. Vergil.
 lib. iij. Geor. uentus distillat ab æquino uirus.

VERUS AMICVS IN DVRO

tempore cognoscitur.

171

Temporibus duris veri noscuntur amici.

Ab fides paucos experire tibi.

T E M P O R A. In uersis temporibus, testatur uates, fidi ami-
 ci experiri uult. & suspirans, subiicit, per paucos fideles tibi
 Omni tē- agnosces. Sapp. Prou. cap. x v i. Omni tempore diligit qui
 pore dili amicus est, & frater in angustiis comprobatur. Cic. lib. iij.
 git qui ad Ad Herennium. Ita ut hircinæ æstiuo tempore præstō
 amicus est. sunt, rigore repulsa recedunt, ex eadem similitudine, nunc

per

per translationē uerba sumamus, ita falsi amici sereno uitæ
 in tempore præstò sunt, simul atq; hyemē fortunæ uiderint,
 deuolāt omnes. Ouid. de Tristi. Dum fueris felix, multos nu-
 merabis amicos. Tempora si fuerint nubila, solus eris. D V-
 R I S. id est, aduersis. N O S C V N. id est, inueniuntur, & cō-
 probantur. Seruius in lib. vij. Aenei. Sanē inter agnosco, &
 cognosco superfluò quidam uolunt facere discretionem, ut Agno-
 cognoscamus nouos, agnoscamus antiquos: sed hæc à poë- sco.
 tis metri necessitate uariantur. E X P E. id est, tētabis. Teren. Cogno-
 in Eunu. Omnia prius experiri, quàm armis sapientē decet. sco.

DE EADEM RE.

Inuenies multos, si res tibi floret, amicos: 172

Si fueris pauper, quis tibi amicus erit?

I N V E. Comperies plures amicos, ac sodales, ait poëta,
 si res familiaris tibi est locuples. si autem pauper eris, quis
 nam tibi amicus futurus est? q. d. nemo. Salom. Prouer. capite
 x i x. Diuitiæ addūt amicos plurimos, à paupere autem
 hi quos habuit separantur. Idem paulò posterior: Multi co-
 lunt personam potentis, & amici sunt una tribuentis. Fra-
 tres hominis pauperis oderunt eum: insuper & amici reces-
 serunt ab eo. Iustinus lib. v. Nam quò se fortuna eodē etiam Fratres
 fauor hominum se inclināt. Cæsar lib. iij. de bello ciuili. Ple hominis
 runque in calamitate ex amicis inimici existūt. F L O R E. pauperis
 id est, prospera est. Lactan. libro v. Iniusti, ac Deum nesci-
 entes, & diuitijs & potentia, & honoribus florent. occurrunt
 eū, & a-
 micireces-
 serunt ab
 eo.

Q V A E S V N T V E R A E D I V I T I A E. 173
 Diuitiæ non sunt argenti pondus, & auri: eo.

Virtutes ueras accipe diuitias.

D I V I. Grāde argenti pondus, auriq; nō sunt ueræ ani-
mæ diuitiæ, asseuerat uates, imò uerò uirtutes diuitias ueræ
existimare debebis. **HOR.** lib. i. epist. Vilus argentum est au-
ro: uirtutibus aurū. **V I R T V.** id est, actiones sine uitio. Idem
uirtutem ita definit eodem lib. Virtus est uitii fugere, & sa-
pientia prima Stultitia caruisse. **A C C I P E.** id est, æstima.
Capere. Profecto Vlpianus prudentissimè scribit: Aliud est capere,
Accipere. inquit, aliud accipere. Capere, quod cum affectu accipitur:
re. accipere, etiam si quis non sic accipit ut habeat: Ideoq; non
uidetur quis capere, quod erit restitutus. Quod autem di-
cit argenti pondus, & auri, Vergilianè dictum est, ex libro
i. Aene. Ignotum argenti pondus, & auri. & Lucretianè,
ex lib. v. Conueniens argenti riuus, & auri.

S E N T E N T I A D E L V-
cri cupiditate.

174

• **Conditio** misera est **lucris** intoleranda **cupido**,
Hybernæ hæc uexat **turbinis** instar **aquas**.

• **CONDI.** Intolerabilis uero iusto **lucris** cupiditas, mise-
Qui conra fortuna, statusq; uitæ est, ait **Verimus**. nam hominem **lucris**
gregat cupidum angit ad modū **hybernæ** tēpestatis uexātis **aquas**.
thesauros **Salo. Prou.** xxi Qui congregat thesauros lingua menda-
lingua cij, uanus & inanis est, & impingetur ad laqueos mortis.
mendacij Rapinæ impiorum detrahente eos, quia noluerunt facere iu-
uanus et dicitum. **Iuuen. saty. xiiij.** Sed quò diuitias hæc per tormen-
inanis ta coactas? Quū sit or haud dubius, cū sit manifesta phre-
ditio. nesis, Ut diues moriaris egenti uiuere fato. **CONDI.** id est,
Condi- uitæ status. **Hora. libr. i. car.** Attalicis conditionibus Nun-
ctio. quam dimoueas. **Cōditio**, & **condictio** sicut etymologia, &
ctio. orthographia differunt, ita & significatione distinguuntur.
Conditio sine c, à cōdo, is, uitæ statum significat. **Condictio**

per

per c, à cōdico, is, pactionem. Teren. in And. Accepit cōditionē. VEXAT. id est, lacerat. Verg. in Buc. Dulichias uexasse rates. Quod uerbū Cornutus Anneus, qui cōmentaria in Vergiliū cōposuit, quasi incuriosē, & abiectē positū (ut Gell. lib. ij. cōmemorat) reprēhēdit, cū factū uideatur ab eo quod est uehere (ut idem Gell. Cornuto respōdet) in quo est iam uis quēdam alieni arbitrij. Ergo propriē, ac signatē Verg. sicut Cato in oratione quā de Achæis scripsit: Cumq; Annibal terram Italiam laceraret, atque uexaret. TURBĬ. id est, uentorum turbationis. Ordo est: Turbinis, subaudi, turbantis. Et, re uera, satis nouē dictum est, ut si dicas: Sciō turbat Annibalem instar æstui fulminis.

AD AVARVM.

Ostia pauperibus, penus, et granaria claudis,
Tradiderit soli hæc ceu tibi cuncta Deus.

OSTIA. Claudis ô auare, exclamat Michaël, domus tuæ ianuas pauperibus, & omnia cibaria, & horrea quidē claudis: quasi tibi soli hæc omnia generarit Deus. innuit autē natura huiusmodi omnia cōmunia esse, nō priuata. Vnde Salo. Prouer. cap. x i. Qui abscondit frumenta, maledicetur in populis: benedictio autē super caput uēdentiū. Idē cap. xx i. cōdit frum. Qui obturat aurē suam ad clamorē pauperis, & ipse clama mēta, mabit, & non exaudietur. Cic. lib. i. de Offi. Sunt autem priuata natura nulla: sed aut ueteri occupatione, ut qui quondā in in. popuacua uenerunt: aut uictoria, ut qui bello potiti sunt: aut le. ge, pactione, consuetudine, cōditione, sorte. PENVS. id est, cibaria, & poculū, ut ita dicam. Penus, authore Prisc. lib. v. Penus ter & masculinum & foemininū, & neutrum inuenitur, quod tie & Vergilij, Terentij, atq; Horatij autoritate cōfirmat. Sed pe quartæ dē nus quartæ inflexionis masculinum, & foemininū. Tertiæ clin.

autem neutrum est, ut hoc loco, quia ultimā corripuit, quam inflexio quarta produxisset. Gel. lib. iij. ita colligit Seruium Sulpitiū in reprehensis Scaeuolæ capitibus scripssisse, Seio Helio placuisse, non quæ uſui tāūm, & potui forēt, sed tus quoq; & cereos in penu esse, quodq; esset eius ferme rei causa cōparatū. GRANA. loca ubi grana frumētī reponūtur. Var. lib. i. Granariū, ubi granum frumētī condebant, appellatum est. Horreum ab horrido. Triticum quod tritū est spicis. Dixit autem Varro ab horrido, propter aristarum asperitatem, quoniam prisce fruges in suis spicis condebant.

Triticū.
horreū.

CVR NON EDAT.

Cur ego non edā in lucē mea disticha quæris? 176

Edita (si mala sunt) quis reuocare potest?

CVR. Quæris (rogat poëta) quapropter ego nōdum in lucem mea disticha emittere incipiam? quia si fortasse nōdum satis sunt elucubrata, quis deinceps poterit ad sese limæ gratia illa recuperare? Nam, ut Hor. Flaccus in arte poët. dixit, Membranis intus positis delere licebit, Quod nō edideris, nescit uox missa reuerti. Donatus itē de Vergilij uita, ad hūc modum differit: Cū Georgica scriberet, traditur quotidie meditados manē plurimos uersus dictare solitū, ac per totum diem retractando, ad paucissimos redigere, non absurdē carmen se uersā more parere dicens, & lambendo demum effingere. MALA. id est, præmatura, & imperfecta. Hor. libro 2. Ser. scribit mala carmina uecors Laudato.

SAPIENS EST DITISSIMVS. 177

Si fueris sapiens, Cræsi superaueris aurum:

Nam sapiens nullo tempore uiuit inops.

SI FVERIS SAPIENS (assēuerat Verinus) Cræso
Lydo

Lydorum rege ditissimo ditior eris: nullo enim tempore sapiens uiuit egens. Salomon Prouerbiorum capite viij. sapiens Cum sapiam ita loquentem inducit: Mecum sunt diuitiae & gloria, pietas sunt opes supernae, & iustitia. Melior est fructus meus auro, & diuitiae, lapide pretioso: & genimina mea argento electo. In ijs iu= gloria, dicij ambulo, in medio semitarum iudicij, ut ditem diligentes opes super me, & thesauros eorum repleam. Cicero vij. Paradoxo hoc nae, & in them. proponit: Quod solus sapiens diues sit. Et multa quae stitia. ibidem commemorantur. CROEAVRM. id est, diuitias, Solus sapiens & opes. Sane Croesus, ut breui complectamur ea, quae Herodotus Halicarnaseus libro primo copiose tradit, Lydorum rex fuit quam ditissimus, qui sibi in tanta rerum affluentia Stulto omnium beatissimus uidebatur. Sed cum Solon eius opes pro nil pronibilo duxisset, rogatus quem uidisset omnium beatissimum, sunt diuites Tellum Atheniensem respondit. Sed quod me interrogasti, quam inquit, nondum te appello, priusquam bene uita defunctum do sapiens audiero. Postea uero Persae Sardibus potiti Croesum ipsum eme ad Cyrum regem perduxerunt, qui uiuum pyrae cremare non possum imponi iussit. Sed is memor dictorum Solonis, ter Sosonem exclamans nominauit. Quare Cyrus eripi eum flammis iussit, postquam Croesi sermonem per interpretem accepit: poenituit enim similis fortunae regem rogo imposuisse. Sed Lydis pyrae flammis sedare non ualentibus, ab Apolline, quem Croesus inuocat, ac si ullum unquam ab eo donum gratum ei fuisset, ut subueniret obsecrat, nimbis de repente demissis extinctus est.

NIHIL STULTO PRODEST.

Quid prodesse potest stulto, quum nesciat uti Consilio, atque omni tempore uiuat inops?

QVID. Quidnam potest imprudenti esse uille (rogat.

poëta) cum præsertim consilij habere usum ignoret? atque
 ideò uniuerſa ætate uiuat egenus? Salom. Prouerb. cap. xvij.
 Quid prodest stulto habere diuitias, cum sapientiam emere
 non possit? Horat. lib. i. epist. Seruiet æternum qui paruo ne-
 sciet uti. Idē paulò posterius: Imperat, aut seruit collecta pe-
 cunia cuiq;. Vnde Sap. cap. viij. Et si diuitiæ appetuntur in
 uita, quid sapiētia locupletius, qua operatur omnia? CON-
 S. i. id est, prudentia, animi ratione. Festus: Consilium uel à
 consulendo dicitur: uel quòd in unam sententiam plurimum
 mentes consiliant, & conueniant: sed à silendo credibilius
 dictum putatur, quo maxime inuenitur.

Seruiet
 æternum
 q paruo
 nesciet u-
 ti.

QVI AMAT CORPVS,
 spernet animi uirtutem.

179

Cui nimis est charū corpus, uileſcit honestas:
 Et uentrem, & mentē nemo replere potest.

C VI. Illi cui corporis uoluptas nimis adamatur, & cu-
 ratur, inquit, animi honestas uili æſtimatur, quando quidem
 nemo & uentris uoluptatibus seruire, & animi desiderijs
 parere simul potest. Salomon Prouerb. cap. xxij. Noli esse
 in conuiuijs potatorum, nec in comeſſationibus eorum, qui

Vacantes carnes ad uestendum conserunt: quia uacantes potibus, &
 potibus dantes symbola consumuntur: & uestietur pannis dormita-
 & dātes tio. Ca. Marius apud Sallust. Quin ergo quod tuuat, quod
 symbola esse charum existimant, id semper faciant: ament, potent,
 cōsumen ubi adolescentiam habuere, ibi senectutem agant in cōuiuijs,
 tur. dediti uētri, & turpiſſimæ parti corporis, puluerē, & alia
 talia nobis relinquunt, quibus illa epulis iucundiora sunt.

VILE S. id est, uilis fit, siue uile fit, ut Valla libr. primo in-
 terpretatur, cuius uerba sunt: Caleſco, id est, caleſcio: frigeſ-
 ſco, id est, frigeſcio: ergo ex horum analogia uileſco, id est,
 uileſcio.

uilefio. Sed illa in usu ideo non sunt (ut idem refert) quia superuacuum esset duas nos uoces habere idem significantes. Nam & huic significationi (ut idem deducit) idioma Italicum, & Hispanum, quod ex Italico oriundum est, astipulatur: ut omni die marcesco. Ogni die magrisco. Cada die me magresco: ex quo incrementum assiduum declaratur, non inchoatio.

AD PETRVM.

Te miserũ dicis, fateor sine crimine quẽquam
Non uidi miserum: tu miser ergo Petre es.

TE. Petrum amicum quendam qui sese peccatorem fateretur, uidetur carpere poëta. Te miserum, inquit, incusas: cumq; ille speraret Verinum dicturum, non mirum est: uel, omnes sumus peccatores: aut aliquid huiuscemodi, argute poëta, & quasi intra pręcordia ludens subiicit, Fateor, inquit, Petre, neq; unquam quenquam miserum, nisi peccatorem, uidi, ergo tu miser es. q. d. qui te fateris peccasse. Accusat autẽ Petrũ stultę arrogantię: qui sua delicta non potius telet, quàm propalet. Sic Marti. lib. i x. Nō nostri faciunt, tibi quòd tua tempora sordent: Sed faciunt mores Cęcilię ne tui. ERGO Collectiua est coniunctio. Valla li. ij. Igitur, atque ergo, breuioribus adhibentur conclusionibus: quare, quamobrem, quapropter, maioribus: nisi ita dicas: Nescio quare sic loquaris. Intellego quamobrem sic facias.

Ergo collectiua est.

Igitur: Ergo. Quare. quamobrem. Quapropter.

AD DINVVM.

Quũ tãta, heu, miseris penuria tẽporis instet:
Cur Dine in nugis tempora longa teris?

QVVM. Quum tanta uitę breuitas, heu, nobis miseris instet, incubatq; (rogat) quapropter o amice Dine in nugis,

ac leuibus iocis scribendis tam longas temporis moras consumis? Hunc Dinum poetam fuisse, eo quod in nugis dixit, uidetur testari: non enim disticha sententiarum, sicuti Verinus, reponebat, sed iocos, & amores more ueterum. Sic Mat. c. x x. Circa undecimam uero horam exijt, & inuenit alios stantes, & dixit illis, Quid hic statis tota die otiosi? Et statim iterum: Ite & uos in uineam meam. Iob cap. i x. Dies mei breuiores fuerunt cursore, fugerunt, & non uiderunt bonum. Pertransierunt quasi naues poma portantes: sicut aquila uolans ad escam. PENURIA. id est, caritas. Valla lib. iiij. Caritatem etiam pro penuria accipimus: sed frumenti quidem, & annonae caritatem dicimus: penuriam uero uini, aquae, pabuli, pecorum, uirorum, ceterarumque huiuscemodi rerum: uel penuria est (ut sic dicam) carentia omnium rerum: caritas uero, quae contraria est uilitati. Ideoque Pli. Iunior ait accessisse agris suburbanis caritatem. & Quintilianum ait: Itaque caritas annonae, rarum frumentum, caedes, ac direptio pecorum. Idem est ac si dixisset, caritas annonae, penuria frumenti. IN NUGIS. id est, leuibus iocis. Nugae, à non ago dictae: quoties sermones sunt nullius ponderis. Hor. in arte poet. Nec dicet, cur ego amicum offendam in nugis? haec nugae seria ducent. TERIS. id est, consumis. Verg. li. iiij. Aene. Aut qua spe Libycis teris otia terris. Ordo est: Heu quum tanta penuria &c. non enim heu datiuo cohaeret, sed acusatiuo subaudito, uidelicet, nos.

REPREHENDIT MORI TIMENTEM.

^{quando} Quum sit plena mali uitae mortalis egestas,
Cur exire times carcere? liber eris.

QUUM. Quum ipsa uitae moritura indulgentia, malo referta sit, & damno, rogat poeta, quare uereris, o homo, à corp

corporis carcere migrare? & eris in libertate. Cic. lib. ij. de Offi. Nemo enim iustus esse potest, qui mortem, qui dolo= Nemo in rem, qui exilium, qui egestatem timet, aut qui ea, quæ his stus esse sunt contraria, æquitati anteponit. Quod uerò dixit, Vitæ potest qui mortalis egestas: scitu dignum est: quis enim ita locuples in mortē tiam hac uita, qui non pluribus indigeat? Vnde Ecclesi. cap. v. met. Vbi multæ sunt opes, multi & qui comedunt eas. PLENA MALI. id est, abundans malo. Plenus ablatiuo et genitiuo cohaeret. Teren. in Eunu. Plenus rimarum sum. Verg. lib. iij. Geor. Crura thymo plenæ pascuntur. Quintil. tamen usu differre putat, lib. i. x. sic memorans: Plenus uini ueteres dixerūt: nos plenus uino dicimus. CAR. id est, corpore, quod animæ carcer est. Verg. lib. v. 1. Nec auras Respiciunt clausæ tenebris, & carcere cæco. Huius nominis singularitatem pluralitatemq; Varro lib. i. ita discernit: Carcer à coërcendo dicitur: quòd exte prohibentur: subaudi noxi. Idem statim subscribit: Carceres dicti, quòd coërcentur equi, ne inde exeant antequam magistratus signum misit.

DE EODEM.

^{quæ} Quod citò decedis, gemis: hac es lege creatus: 183

Nam tibi longa satis, quæ bona uita fuit.

Q V O D. Quoniam ante longiorem ætatem moreris, ge Satis uis mis, ac lamentaris: ea factorum conditione es generatus, ut uit qui ho uidelicet (quoniam Deus ita disponit) citò moriaris: nam sã nesti uis tis longa tibi uita fuit ea, quam hætenus duxisti bonam: & uit. ratione puerilis ætatis sine crimine. Quasi innuat: eos qui a= doloscentes admodum è uita transmigrant, minus culpæ ob= Melior noxios, atq; ideò feliciores decedere. Ecclesiast. cap. x x x. est mors Melior est mors, quàm uita amara: & requies æterna, quàm quàm uilæguor perseveras. Sapien. quoq; c. iij. iustus autē si morte ta amara. præoc

præoccupatus fuerit, in refrigerio erit. GEMIS, id est, im-
patienter doles. Ver. lib. i. Aene. Nunc Amyci casum gemit.
LEGE, id est, fatali conditione.

OMNIA PATIENTER FERENDA, 184

^{ut ex uoluntate Dei procedentia.}
^{que uobis inhi} ^{acciderit} ^{Pati fac meminere}
Quod tibi cōtigerit, patienter ferre memeto:
^{quando manifestum ad omnia omnia}
Quum certum est fieri numine cuncta Dei.

QVOD. Fac memineris (inquit) patienter tolerare quic-
quid tibi acciderit, quum sit manifestum omnia diuinæ po-
tentiae permissione confici. Eccl. c. xi. Bona, & mala: uita
& mors: paupertas, & honestas à Deo sunt. Apost. ad Ro.
cap. xij. Omnibus potestatibus sublimioribus subditi esto-
te: non est enim potestas nisi à Deo. Quæ autem sunt, à Deo
ordinata sunt. NVM. DEI. id est, fati necessitate. Verg. lib.
ij. Aeneid. Non hæc sine numine diuū Eueniunt.

MENS BONA NIL TIMET: 185

^{nimius omnis} ^{animi} ^{contra} ^{mala} ^{semper} ^{timida.}
^{nunquam} ^{timet}
Conscia mens recti nullo commota pauore est:
^{sed} ^{malis} ^{conscia} ^{timet} ^{semper}
Ad mala mens semper sollicitata metu.

CONS. Animus, qui recti, ac iusti est particeps, nullo ti-
more concussus est: sed prauus animus metu semper exagi-
tatus fertur. Sapientie cap. v i. Qui enim custodierint iusti-
tiam, iuste iudicabuntur: & qui didicerint iusta, inuenient
quid respondeant. Iuue. sa. xij. Hi sunt qui trepidant, & ad
omnia fulgura pallent, Cum tonat, exanimes quoque primo
murmure cœli, Non quasi fortuitu, nec uentorum rabie, sed
Iratu cadat in terras, & uindictæ ignis. COMM O. id est,
exagitata. Teren. in Andr. Commouit.

OMN

Quid magis est fœlix, quàm cor sine crimine mundum:

Qualis inest mundo pectore lætitia?

QVID. Quid magis fortunatum inueniri potest (rogat Michaël) quàm cor crimine non maculatum? q.d. nihil. Et rursus qualis Lætitia in pectore nullo scelere contaminato inhabitat? quasi dicat incredibilis. Sapientiæ capi. iij. Et si coram hominibus tormenta passi sunt, spes illorum immortalitate plena est. In paucis uexati, in multis bene disponemur: quoniam Deus tentauit eos, et inuenit illos dignos se. COR SINE CRIMI. MVNDVM, id est, quod ita, ac non aliter mundum est, ut sine crimine sit.

factum CONTRA HYPOCRITAM.
Mentiris, Christi falso qui sacra fateris.
Nisi facias quicquid pagina sacra iubet.

MENTIO hypocrita, hoc est, simulator (inquit) mentiris, qui sacra Christi te colere, atq; ita Christianum esse affirmas: nisi obserues, et facias quodcumq; sacræ religionis scriptura præcipit. Matthæi capite uigesimo tertio: Væ uobis scribæ et Pharisei hypocritæ: quia similes estis sepulcris dealbatis, quæ foris apparent hominibus speciosa, intus uerò plena sunt ossibus mortuorum, et spurcitia. Iob ca. xxvij. Quæ est enim spes hypocritæ, si auarè rapiat, et nõ liberet Deus animã eius? nõquid Deus audiet clamorem eius, cum uenerit super eum angustia? Iuena. saty. ij. Fronti nulla fides, quis enim nõ uicus abundat Tristibus obscœnis? HYPO. simulator: nam hypocrisis Græcè interpretatur simulatio, ab hypo, et crisis, quod est iudiciũ. Vnde Quimtilia.

ti. li. ij. Aeschinē hypocritā oratorē fuisse tradit. MENTI. id est, nos fallere conaris. Publius Nigidius apud Gellium li. xi. differentia inter mentiri, & mendacium dicere, hanc tradit: Qui mentitur, ipse non fallitur: sed alterum fallere conatur. Qui mendacium dicit, ipse fallitur. PAGI. id est, scriptura: continēs pro contento. Vergil. in Buc. Nec Phœbo grator ulla est, Quam sibi quæ Vari præscripsit pagina nomen.

DE VENERATIONE PARENTVM. 188

Qui cupis esse senex, charos uenerare parentes;

Quæ patri facies, filius illa tibi.

QVI. Quicumq; ad senectutem usq; peruenire exoptas, ait Vetus, dilectos cole parentes: nam officia quæ ipse erga patrem exercebis, eadem filius exercebit erga te tuus. Matt. cap. x v. Honora patrem, & matrem. & , qui maledixerit patri, uel matri, morte moriatur. Ecclesiasticus ca. iij. Qui honorat patrem suum, uita uiuet longiore: & qui obediens patri, refrigerabit matrem. Idē paulo post: Benedictio patris firmat domos filiorum, maledictio autē matris eradicat fundamētā. VENER. id est, cole. Festus: Venerari, uerbum compositum est ex uenia oratio. FILIVS, id est, quicumq; ex posteris. Paulus Digesto. lib. Filij appellatione, omnes liberos intelligimus.

CONTRA MERCATORES

rerum terrenarum.

189

Per mare, p terras, mercator queritat aurum:

Tu cæli æternis, stulte, relinquis opes.

PER. Argumentum est à minori ad maius. MERCATOR quocumq; loco siue per maris, siue per terræ pericula, querit aurum, & lucrum, ait Michaël, tu uerò Christiane im-

pro

prudēs cessas diuitias parare in cœlo æternas? Sapientiæ c. xxxiiij. Iterū alius nauigare cogitans, & per scroſ fluctus iter facere incipiens, ligno portante se, fragilius lignū inuocat: illud enim cupiditas acquirēdi excogitauit, & artifex sapientia fabricauit sua. Hora. lib. i. epi. Impiger extremos curris mercator ad Indos Per mare pauperiem fugiens, per saxa, per ignes. **QVÆRITAT.** id est, frequēter querit: est enim frequentatiuæ formæ: & mirè frequentatiuo usus est. Teren. in And. Lana & tela uictum quæritans. **ÆTER.** **OP.** id est, paradisi thesauros.

CONTRA AVARVM DIVITEM. 190

Quem non pauisti, maſtaſti diues egenum:

Ipse reus tanti criminis huius eris.

QVEM. Capitalis criminis auarum quendam postulat Michaël, ualidiſſimo argumento probans quoniā egenum, quem non pauit, tanquam occiderit, mori permisit. Quem non saturasti, inquit, ô auare diues, necasti: quare huius tam Auaro ni prauī facinoris ipse apud Deum damnandus es. Ecclesiast. hil scelestus. cap. x. Auaro autem nihil est scelestius. Idē ea. xiiij. Panis stius. egentium uita pauperis est: qui defraudat illum, homo sanguinis est. Mart. lib. ij. Cum placeat Phileros tota tibi dote redēptus, Tris pateris natos Galla perire fame. **MACTASTI.** malo affecisti, ac necasti. Marcel. Maſtare malo afficere signat. Plau. in Amphi. At ego certē cruce excruciatum maſtabo: exi foras maſtigia. Idem alias significationes tradit. Ordo est, ipse eris huius tanti criminis reus.

QVOD SCVRRÆ, ET GVLOSI amici nō sunt.

Qui socius mensæ est, uerum ne reris amicū.

Tolle epulas, nosces quā tibi fidus erat.

*Qui
bñ feruet ola uiait amicitia*

QVI. Nunquid eum qui mensæ, atq; epularum sodalis est (rogat poëta) certū esse amicum arbitraris? aufer epulas, Amicus intelliges quā fidus tibi erat. Ecclesiasticus c. vi. Est autē mēsa, nō amicus socius mensæ, & non permanebit in die necessitatis. Martia. lib. i x. Hunc quem coena tibi, quē mēsa parauit a- bit in die micū, Esse putas fidæ pectus amicitiae: Aprū amat, & mu- necessita- los, & semē, & ostrea, nō te. Tā bene si coenē, noster ami- tis. cus erit. Scurra (ut Valla lib. iiij. proficitur) est qui risum Scurra. ab audiētibus captat, nō salua dignitate personæ. Parasitus, Parasit- qui omnia ad uolūtātē eius loquitur, in cuius cōlubernio est, tus. uētris gratia, quē summū bonū cōstituit. E P V L. id est, ciba Epulæ. ria. Valla eodem lib. Epulæ numero pluratiuo, sunt cibi in Epulum. nostrum usum comparati. Epulū uerò numero singulari, so- lenniores quædam epulæ, utpote publicum conuiuiū in de- dicatione alicuius templi, siue in honorē deorū appositum.

QVI AMAT PERICVLVM,

in eo peribit.

192

Qui discrimen amat, persæpe peribit in illo:

In pugna miles, nauta peribit aqua.

QVI. In periculo uitæ qui uersari gaudet, percrebrò in eo ipso mortem oppetet (uaticinatur Michaël) Nā in præ- lio miles, in aquarum tempestate occumbet nauta. Ecclesiast. cap. iiij. Cor durum habebit malè in nouissimo, & qui amat periculū, periculum, in illo peribit. Ratio autem est quare homines ali- peribit in quo huiuscemodi uitio laborent, quia (ut Proper. lib. iiij. ait) illo. Hic satis ad pacem, hic castrensibus utilis armis, Naturæ sequitur munera quisque suæ. Hæc Proper. qui Meuanienfis fuit. nam ex familia nautarum ortus est, ut quidam suspicati sunt. Quare uersiculus ille, eiusdem libri erit: Et quanuis nō ita diues erat. ubi falsò quidā Nauita diues erat, legunt.

P V G

PUGNA. id est, bello, siue potius prælio. Valla quidem lib. iij. ad hunc modum tradit: Bellum est, tum ipsa pugna, tum totum tempus, quo in militia sumus, quam illiterati guerram uocant. Prælium ipsum tantummodo armorum certamen. Nam & pugna, certamenq; etiam citra arma fit. Interdum etiam fit nudis uerbis.

DE INCERTO EXITU.

Quū minimè uelles trūcabit stamina Clotho,
Nec quicquā extremo certius interitu est.

QVVM. Quo tēpore minus quā alijs tēporibus putaueris, ait Verinus, Clotho una Parcarū, stamina, hoc est, uitæ tuæ cursum abrumpet: quia non quicquā certius morte est, quæ uitæ terminos claudit. Eccl. cap. i x. Nescit homo finem iuū, sicut pisces capiūtur hamo, & aues laqueo comprehenduntur: sic capiūtur homines in tēpore malo, cum eis extēplō superuenerit. Hor. lib. iij. car. Qui scis an adijciant hoauernæ crastina uitæ Tēpora dij superi? Propert. libr. ij. Sic nobis, qui nunc magnū speramus amantes, Forsitan includet crastina fata dies. **CLOTHO.** id est, illa dea fatalis: **Officia Parcarū.** & sunt tres, ut suprā quoq; tradidimus: Clotho, quæ colum portat. Lachesis, quæ coli stamina necti. Atropos, quæ filiū, id est, uitā secat. ergo una pro altera ponitur. Iuu. sa. i x. At mea Clotho, & Lachesis gaudent, si pascitur inguine ueter. Nent præterea stamina alba. felicibus. Idē satyra xij. Pōst quam Parcae meliora benigna Pensa manu ducūt hilares, & staminis albi. Nigra uerō infelicibus. Mart. lib. vi. Si mihi lanificæ ducūt non pulla sorores Stamina: nec surdos uox habet ista deos. **STA.** id est, fila, & à stando trahitur, quod eo stamine cōstat in tela omne uelamentū: sicut subtegmen, auctore Ser. in lib. iij. Aene. filum est, quod inter flamen currit:

k

quod Persius trānam dixit: Mihi trama figuræ sit reliqua.

C O N T R A T A R D A N T E S

bene operari.

Cras, inquis, faciam: concessaq; labitur hora: 194

Fac hodie: fugit hæc non reditura dies.

C R A S. Crastino die, ais te aliquid facturū, & interea
abit hora, quæ tibi à Deo permittebatur. Verinus, fac hodie
monet, quia hæc dies fugit non amplius reuersura. q.d. hic

Quod= dies iam perierit, si crastinū expectes. Eccl. cap. i x. Quod=
cunq; pō cunque facere potest manus tua, instanter operare: quia nec
test ma= opus, nec ratio, nec sapientia, nec sciētia erūt apud inferos,
nūs tua, quò tu properas. Persi. sat. v. Cras hoc fiet, idē cras fiet, quid
instanter quasi magnū. Nempe diē donas, sed cum luxu altera uenit,
operare. Iam cras hesternū cōsumpsimus, ecce aliud cras. Egerit hos

annos, et semper paulū erit ultra. L A B. H O. Persi. eadē sat.
Viue memor lethi, fugit hora, hoc quod loquor inde est. F A C
H O. Martial. li. v. Cras uiues, hodie iā uiuere Posthume, se-
rū est. Ille sapit quisquis Posthume uixit heri. N O N R E D.
Ouidius libro iij. de arte amandi. Nec quæ præterijt cursu
reuocabitur unda: Nec quæ præterijt hora redire potest.

D E I N V I D I A.

Inuidia est animæ tineæ, hæc ceu uipera mor- 195

Authorisq; sui uiscera prima ferit. (det,

I N V I. Definit poëta quid sit inuidia: Est (inquit) inuidia
tanquam animæ uermis, quæ tineæ dicitur: hæc (subijcit) ue-
luti uipera mordet quos odit, & ipsius tamē inuidētis præ-
cordia prima ferit. Salo. Prouer. cap. xiiij. Vita carniū sa-
nitas cordis, putredo ossiū inuidia. Ecclesiasticus cap. xiiij.

Nequam
est oculus
liuidi.

Nequam est oculus liuidi, & auertens faciem suam, & de-
spiciens

spiciēs animam suam. Verg. lib. ii. Geor. Inuidia infelix fu-
 rias, amnemq; seuerum Cocyti metuet: tortosq; Ixionis or-
 bes, Immanēq; rotam, & non exuperabile saxum. Ouid. lib.
 ii. Meta. Pallor in ore sedet, macies in corpore toto: Nusquā
 recta acies, liuent rubigine dētes, Pectora felle uirent, lingua
 est suffusa ueneno. Risus abest, nisi quem uisi fecere dolores.
 TINEA. id est, uermis quidam rodēs. Plin. lib. x i. Idem pul-
 uis in lanis, & ueste tineas creat, præcipue si araneus unā
 includatur. Sitit enim, & omnem humorem absorbens, ari-
 ditatē ampliat: hoc & in chartis nascitur. VIPE. id est, ser-
 pens uenenum spargens. Plin. lib. viij. Serpentium uipera so-
 la terra dicitur condi. & quæ de eius natura subscribuntur.

Itē
 me
 Dicit
 Itē

NON AVDIENDVS DETRACTOR.

Qui detractori faciles accommodat aures, ⁹⁶

Dat causam, & pariter criminis ille reus.

QVI. Maledico spontaneas qui applicat aures (asseue-
 rat Verinus) detrahendi occasionem præbet, atq; eodē scele-
 re ipse accusandus est. Vnde Salo. Prouer. cap. xxiiij. Time Detracto-
 Dominum, fili mi, & regem, & detractoribus non commi- ribus nō
 scearis: quoniam repente consurget perditio eorum, & rui- cōmiscea
 nam utriusq; quis nouit? Idē cap. x x i x. Princeps qui liben ris.
 ter audit uerba mēdacij, omnes ministros habet impios. Do-
 mitianus quoq; apud Sueto. Delatores qui non castigat, iri-
 tat. DETRAC. id est, alterius famæ derogatori. Marcel.
 Detrahēre est derogare. M. Tul. de signis: Et si quæritis ut
 ipse de me detraham, illos ego accusatores puto.

Detrahe-
 re.

QVOD SCIMVS, DOCERE DEBEMVS.
 Edoceas quod scis, fit enim sapientia dando ⁹⁷
 Maior: at est contrā facta retenta minor.

k 2

EDO. Interpretare alijs quod ipse scis (hortatur uates) omnis enim doctrina dum docetur efficitur uberior, sed uice uersa, abscondita, ac non exercita efficitur sterilior, & consenesce. Salomon Prouer. cap. x v. Labia sapientum disseminabunt scientiam. Cor stultorum dissimile erit. Eccle. cap. x x. Sapiētia absconsa, & thesaurus inuisus, quæ utilitas in utrisq; Salom. Prouer. cap. x. Labia iusti erudiunt plurimos: qui autē indocti sunt, in cordis egestate moriētur.

Sapientia
quid.

SAPI. id est, rerum, ac disciplinarum peritia. Cicer. lib. ij. de Offi. Sapientia autem est (ut à ueteribus doctoribus definitum est) rerum diuinarum, & humanarum, causarumq; quibus hæ res continentur, scientia. DANDO. id est, dū datur. Nam hæc gerundia tam accusatiui, quàm ablatiui, ab actiuis, ac passiuis, & quibusdam deponentibus, & communibus uenientia, quoties sine regimine absoluta ponuntur, passiuè significant, cū regimine uerò, actiue. Ser. in 1. Aeneidos commentario, Omnis autem gerundij modus, siue ab actiuo, siue à passiuo sit, simpliciter profertur: ut, Cantando tu illū.

Quæ supina,
que gerundia uocatur, utraque
supini uocabulo comprehenditur.

id est, dum cantas. Et, frigidus in pratis cantando rumpitur anguis. id est, dum cantatur. Aduertendum hoc loco gerundia, & quæ neoterici supina uocant, ambo uno uocabulo supina appellari, id est, mollia, & quasi distincta, quia neque certum habent numerum, neque personam, nec significatum. quod Diomedes ita commemorat: Participialis uerborū modus dictus est, quod eiusmodi uerba sunt participijs similia, nec tamen participia sunt: ut legendi, dō, dum: lectum, lectu. Hæc eadem sunt, inquit, quæ Probus supina appellat: & meritò, quoniā nec certum habent numerum, nec personam, nec significatum. Hæc Diomedis uerba satis sunt explicita, quò magis miror Antonium Nebrissensem, inter iuniores grammaticæ artis scriptores optimum doctorem, fateri se

non

non satis intelligere quid his uerbis Dio medes & Probus sibi uelint.

VIA COELI ASPERA,
infernī prona.

*Itur ad æthereas per magna pericula sedes,⁹⁸
At nullo inferni prona labore uia est.*

ITVR. Ad cœlestia regna per magna discrimina, magnosq; labores ascēditur, asseuerat Michaël, sed inferorum iter declinē, & absq; labore patet. Vnde Christus omnes labores pro nobis passus est, ut redimeret, atq; uiam cœli monstraret. Isaïas cap. LIII. Verē languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit. Et idem Salo. Prouer. cap. iij. Disciplinā Domini, fili mi, ne abijcias, nec deficias, quū ab eo corripieris. Quem enim diligit Dominus corripit, & quasi pater in filio complacet sibi. Verg. quoq; lib. vi. Facilis descēsus Auerni: Noctes, atq; dies patet atri ianua ditis: Sed reuocare gradū, superasq; euadere ad auras, Hoc opus, hic labor est: pauci quos æquus amauit Iuppiter, aut ardens euexit ad æthera uirtus. Dijs geniti potuere. ITVR. id est, ascēditur: & ex his est, quæ impersonalia, ut diximus, passiuæ uocis dicuntur, quæ à neutris absolutis trahuntur, aut etiam quæ datiuis casibus coherent: ut Diomedes, & Phocas aiunt, transfigurantur, sed de his bis dictum est.

DE FOEDITATE PECCATI.

*Si posses uitium quàm sit deforme uidere,⁹⁹
Hoc dices monstro fœdius esse nihil.*

SI. Si tibi daretur, inquit Michaël, quàm turpe sit peccatum, ipsis oculis cernere, sine cōtrouersia dicerēs hoc mōstro deformius esse nullū. quasi dicat, non etiā illa monstra,

h 3

Corpus
mortuum
propter
peccatū.

quæ à poëtis finguntur. Hoc autem ideo dictū est, quia peccatum sicut monstrū aliquod, aut sicut Catoblepas, siue Basiliscus corpus necat. Apost. ad Ro. cap. viii. Corpus quidē mortuū est propter peccatū: spiritus uerò uiuit propter iustificationē. **DE FOR.** id est, deformatum. Verg. lib. viii. Pedibusq; informe cadauer Protrahitur. Nam informe, & deforme quasi nō bene formatū. De, præpositio modò augeat, ut deamo, demortuus: modò minuit, ut dedoceo, deforme, dedecus. **HOC MONSTRO.** id est, hac imagine deformati. Monstrum, inquit Marcellus, dicitur horrenda magnitudo. Verg. Aene. lib. ij. Monstrum horrendum, informe, ingens.

DE PVLCHRITVDI-

ne uirtutis.

Flammiferis longè est uirtus formosior astris:
Hæc rebus cunctis anteferenda tibi est.

FLAMMIFERIS. Virtus multò formosior est, quàm ipsa micantia sydera, testatur poëta: hæc igitur cæteris quibusq; bonis anteponenda abs te est. Valerius Maximus lib. v. Magno ubiq; pretio uirtus æstimatur. Sallustius in Cati. Virtus clara, æternaq; habetur. Hæc Horatius libr. i. Epist. ita definit: Virtus est uitii fugere: & sapiētia prima Stultitia caruisse. **ASTRIS.** id est, stellis. Macrobius li. i. de somnio Scipionis: Sed sunt stellæ quidē singulares, ut erraticæ quinquæ, & cæteræ, quæ nō admistæ alijs solæ feruntur. Sydera uerò quæ in aliquod signum stellarum pluriū compositione formantur: ut Aries, Taurus: ut Andromeda, Perseus, uel Corona: & quæcunq; uiarū genera formarū in cælum recepta creduntur. Sic & apud Græcos aster, & astrū, diuersa significat. Etenim aster, stella una est, & astron signum stellarum coactum, quod nos sydus uocamus. Valla cōfundi putat.

Sydera.

Aster.
Astrum.

QVI

QVI MEMINIT MORTIS, ET INFER-

ni, facile à uitijs, & voluptatibus abſtinebit.

Is facile extinguet Veneris ſagrantia tela:

Qui meminit gehēnæ, qui Phlegetotis aquæ.

Is. Facile ſe ab ardētibus luxuriæ ſtimulis ille cōtinebit (ait Michaël) qui Gehēnæ uallis, quæ p inferis ardētibus ponitur, & Phlegetōtis inferorū ſtūij, quo damnnati torquētur, habucrit memoriā. EXTIN. id eſt, mitigabit: metaphora, ab incēdio ſumpta. GEHENNAE. id eſt, inferni ardēris: & collifione fecit duas uocales in unā ſyllabā cōtrahēs. Eſt autē Gehēna (ut Hieronymus tradit) nomen propriū à ſaluatore noſtro poſitum: erat enim uallis, in qua colebatur idolū Baal, ad radicem montis Mora, iuxta Ieruſalem ne- moroſa, & plena delicijs: ibi populus Iſraēl, relictis Dei tēplis, filios ſuos dæmonibus incendebat, ac ſacrificabat: lo- cus ipſe Gehēnom, id eſt, uallis filiorū Ennō appellabatur: de qua illud Reg. lib. iij. cap. xiiij. ſcriptū eſt, Continuit quoq; Tophet, quod eſt in cōualle filij Ennō: ut nemo conſe- craret filiū ſuum, aut filiam per ignē. Moloch ponitur pro inferis, ubi noxij, ac peccatores igni torquētur. Mat. cā. vi. Expedit enim tibi, ut pereat unū membrorū tuorū, quāto- tum corpus tuū mittatur in Gehēnā ignis. PHLEGETON- TIS. id eſt, illius ſtūij, flāmis rapide ſtūētis: dictus eſt autē à phlego, quod eſt ardeo. Verg. lib. vi. Quæ rapidus flammis ambū torrētibus amnis Tartareis Phlegetō. Seneca in Agā- me. Hæc hodie ratis Phlegetontis atri regias animas uehet.

AD SIMONEM CANVSTANVM.

Te dare promittis, nec das mihi munera Simō:

Nil tibi debebo, ſi mihi ſera dabis.

k 4

TE. O' Simō Canusiane polliceris te dare mihi munera,
nec tamen unquam das, inquit Verinus, quare si mihi tarda
munera dederis, & post longam expectationem, iam nihil
tibi debebo: quia me longa spe, magno affecisti tædio. Salo.

Spes quæ Prouer. cap. xij. Spes, quæ differtur, affligit animam, & li-
differtur gnum uitæ desiderium ueniens. Mart. libr. vi. Mutua te cen-
affligit a- tum sestertia Phœbe rogauit, Cum mihi dixisses: exigis ergo
nimam. nihil? Inquiris, dubitas, cunctaris, meq; diebus Teq; decem
crucias, iam rogo Phœbe nega. M V N E. id est, dona, qualia
sunt xenia. Paulus Iuricon. Munus tribus modis aicitur:
Vno donum, & inde munera dicimus dari mittiue. Altero
onus, quod cum remittitur, uacationem militiæ, munerisq;
præstat: inde immunitatē appellari constat. Tertio officium.
unde munera militaria, & quosdam milites munificos uocas-
mus: igitur municipes dicti, quod munera ciuilia capiant.

MAGNI CITIUS ET

facilius ruunt.

Quò magis est abies procera, eueritur Euris:
Culmina non ualles fulmina torta petunt.

QUO. Quantò altior assurgit arbor quæpiam, ueluti
est abies, testatur poëta, eradicatur uiolentia uenti cuiuspiã,
qualis est Euris: quia fulmina, inquit, coniecta loca excelsa,
non autem ualles, & loca ima feriunt: translatione autem po-
tentes designat. Claudianus libro primo: Iam non ad culmi-
na rerum Iniustos creuisse queror: tolluntur in altū, Vt la-
psum maiore ruant. Iuue. satyr. x. Ergo quid optandum foret
ignorasse fateris Scianum, nam qui nimios optabat huiusmodi,
Et nimias poscebat opes: numerosa parabat Excelsæ turris
tabulata: unde altior esset Casus, & impulsæ præceps im-
mane ruinae. **A B I E S.** arbor est montana, & glandifera,

Abies.

sub

sub qua adolescentulum admodum Galmantica reuertentem
in monte Caluillo apud Vigueram, maternæ filiae oppidum,
satis cum periculo errantem, ibi noctem unam, ululantibus
undiq; lupis, etiam horresco referens, me pernoctasse memi-
ni. Pl. lib. xv. Abies est cunctis amplissima est, et formi-
na etiam prolixior, materia mollior, utiliorq;, arbore rotun-
dior, folio pinnato densa, ut imbres non transmittat, ac hilarior
intuitu. PROCERA. id est, excelsa. Verg. in Buco. Atque
solo proceras erigit alnos. EVRIS. id est, uetis: species pro
genere. FVL. id est, uires ignitæ fulminum. Var. li. i. Ab eo
quod ignis propter splendorem fulget, fulmen dictum est.

GLORIA LIVOREM PARIT.

Quò maior ciuïs, maior solet esse ruina,
Magnaq; liuorem gloria sæpe parit.

QVÒ. Quanto potentior ciuis quispiam existit (asseuerat
Verinus) tantò maius consuevit esse infortunium, et magna
fama inuidiam percrebro contrahit. Seneca in Hercule Oe-
teo: Tu quicumq; es, qui sceptrum tenes, Licet omne tua uul-
gus in aula Centum pariter limina pulset, Cum tot populis Cũ tot po-
uix una est fides. Iuue saty. x. Quosdam præcipitat subiecta pulis uix
potentia magnæ Inuidiæ mergit longa atq; insignis hono- una est fi-
rũ Pagina. LIVO. id est, inuidiam. Liur uestigium est, et des.
nota quæ fit flagello. Ecclesiasticus ca. xxviii. Flagelli pla-
ga liuorem facit, plaga autem linguæ comminuet ossa. Ve-
rum quia idem color est inuido, pro inuidia sumitur. Luca.
lib. i. Phar. Liur edax tibi cuncta negat.

QVI MAGNVS EST, SEMPER TIMET.
Quanto maior eris, maiora pericla cauenda,
Crede mihi, nullo tempore tutus eris.

Pericu-
lum.

Q V A N T O. Quantò in maiori dignitate collocatus fue-
ris, maiora quoq; pericula fugiēda abs te sunt (ait poëta) &
crede mihi, in magna potentia euectus, nunquam insidijs ca-
rebis. **P E R I**. id est, discrimina: & est syncopa. Marcel. Pe-
riculum est salutis discrimen. Luci. lib. x x x. Adde alios o-
mnes meo periculo ex orāme. **T v**. id est, defensio, & inso-
licitus: & passiue significat. Valla lib. i. Tutus portus, tuta
urbs, quæ tutatur alios, non quòd ab alijs defendatur: tamen
sepe passiue in hominibus ponitur: ut Tutus sum ab hosti-
bus: quòd munitus, & sine periculo sim.

M V N E R A C I T O ET LAETO ANIMO DANDA.

Munera des lætus: corrumpunt tædia donum.

In quo censendū est, quid nisi dantis amor?

M V N E. Ad liberalitatem hortatur. Munera, inquit Ve-
rimus, largiaris alacris: quia si cum tædio, & quasi inuitus
dederis, illa tua tædia donū ipsum uilius reddānt: in quo quid
iudicandū, nisi dantis beneuolentia est? q. d. nihil. Ecclesiast.
dato hila capit. x x x v. In omni dato hilarem fac uultum tuū, & in
rē fac uul exultatione sanctifica decimas tuas. **C O R R V M**. id est, ui-
lius reddunt. Teren. in Adel. Pisces ex sentētia nactus sum:
hi mihi ne corrūpātur, cautio est. **D O N V M**. id est, munus,
ut est xenium. Dona, scribit Marcel. consuetudine hæc ha-
bentur: quæ aut propitiandis dijs dātur, aut hominibus pro
benefactis reddūtur. **C E N S E N**. id est, putandū. Festus: Cen-
sere nunc significat putare, nunc suadere, nunc decernere.

Q V I C I T O, ET TEMERE PRO-
mittit, nusquam seruat fidem.

Qui citò, qui temere spōdet se multa daturū,
Quæ malè promisit, turpius illa negat.

Q V I

Q. VI. Si quis derepentè, & improvidè pollicetur se multa, & incredibilia largiturum, testatur uates, ea quæ improvidè promisit, turpius adhuc, & indecentius negare cogitur. *Terent. in Andr.* Imò id genus est hominum pessimum: in dene gando, modò queis pudor paululum adest: pòst ubi tempus promissà iam perfici, tunc necessariò se aperiunt, & timent: & tamen res cogit eos denegare. Ibi tum eorum impudentis= sima oratio est. *Quis tu es? Quis mihi es? Cur meam tibi? heus proximus sum egomet mihi.* At ubi fides est, si roges, Nihil illos pudet. Hìc ubi opus est, non uerentur: illic nihil opus est, ibi uerentur. **T E M E.** id est, temeriter. sicut *Accius apud Marcel.* Hoc in re est, quòd tu tã temeriter meã beneuo lentiam interijisse es ratus. **S P O N D E T.** id est pollicetur. *Fè Spondeus:* Spondere putatur dictum, quod spòte sua, id est, uolun re= tate promittatur. **P R O M I T T E R E** exponit *Marcell.* est polliceri. *Vergil. Aenei. lib. ij.* Promisi ultorem, & uerbis o= dia aspera moui.

NEGARE IN PRINCIPIO, EST DA=
re beneficium si bene negetur.

Qui citò, qui bellè negat, is tribuisse uidetur

Munera: nam semper est odiosa mora.

Q. VI. Qui statim à principio, & prudenter negat (*existimat poëta*) is quidem, eo quòd citò, & prudenter ne= gat, uidetur quodam modo dedisse munera: dat enim quod in se est, quod est citò negare: nec amicũ lōga expectatōe de= lassat: quia tædiosa est omni tempore dilatio. *Salomon Pro= uerb. capit. iij.* Nec dicas amico tuo, uade, & reuertere, & Ne dicas cras dabo tibi, cùm statim possis dare. *Mar. libro vij.* Pri= amico, mum est, ut præs=tes, si quid te *Cinna* rogabo: Illud dein= cras da= de sequens, ut citò *Cinna* neges. *Diligo præstantem: non odi bo tibi.*

Cinn

Cinna negantem: Sed tu nec præstas, nec citò Cinna negas.
BELLE. id est, prudenter. *Perfi. saty. 1.* Sed recti finemq;
 extremumq; esse recuso Euge tuum, & belle: nam belle hoc
 excute totum, Quid non intus habet? *ODIO.* id est, & odio-
 sa. *Teren. in Eunu.* Odiosa, cessas?

NON EST SERVANDA

fides in rebus malis.

Turpiter Aegidæ Neptunus munera soluit:
In malè promissis reiicienda fides.

TURP. Censet Verinus fidē in rebus illicitis datam ser-
 uari non oportere: quia sit contra officium. Sensus est: Ne-
 ptunus maris Deus inhonestè, ac scdè Theseo Athenarum
 regi, Aegei atq; Aethræ filio, et nepoti suo munera nefaria,
 quæ promiserat, soluit. Quòd in perperā promissis fides re-
 pudianda, non autem seruanda est. *Cic. libro 1. de Offic.*
Quæq; pertinent ad ueritatem, & ad fidem ea negare inter-
dum, & non seruare sit iustum. Et *Codice libro v. ita caue-*
tur: Quia legibus expressum est, illicitæ rei iuramentum ser-
uari non oportere, & pœna periurij (si qua est) in eum, qui
exigit, conuertenda est. Fabula autem hoc continet: Theseus
 Aegei & Aethræ filius ab auo Neptuno Aegei patre tria
 optata poposcit, atq; impetrauit. Primum, ut Labyrinthi re-
 solutis ambagibus Minotaurum superaret. Secundum, ut de-
 scensus daretur ad inferos. Tertium, fuit hoc, ut Hippolytus
 filius, quem ex Hippolyte nobilissima (ut suprâ meminimus)
 Amazone susceperat, à Phædra nouerca falsò accusatus,
 quòd se de stupro interpellasset, discerperetur. Nam re uera
 ipse eam amantem, suiq; copiam satis impudenter facien-
 tem, spreuerat, quod Neptunus & si promississet, quia con-
 tra officium, id est, seruauit indecenter. Is enim, uel (ut Ser-
 uius

nus nescio quare contra Ciceronem præsertim in septimo Aeneid. commentario uoluit) Aegeus agitati currum in litore, Hippolyto phocæ marinū mōstrū immisit: qua equi terri eum traxerūt. Cic. suprā memorato li. Nā si (ut in fabulis est) Neptunus quod Theseo promiserat, non fecisset, Theseus filio Hippolyto non esset orbat. Ex tribus enim optatis (ut scribitur) hoc erat tertium, quod de Hippolyti interitu iratus optauit, quo impetrato in maximos luctus incidit. AE G I. id est, Theseo Aegei filio: est patronymicum, secundum formam Græcam: à nominibus patrum, id nomen deriuatur. Prif. lib. ij. hoc quoq; addit: Et hac forma poëtæ maxime solent uti: pro qua Romani cognominibus familiaribus utuntur: ut Cornelij, Marcelli. Omnes enim ab illo, qui primus Cornelius, & primus Marcellus uocatus est, hoc nomen habuerunt, quicunque eiusdem familiae sunt. REICIENDA. id est, repudianda. Sanè reijcio modò producit primam. Papi. lib. v. i. Theba. Et patria uigil arte Lacon hos reijcit ictus. modò breuiat. Idem lib. iiij. Tela manu reijcitq; canes. Vnde quidam critici quoties producit, gemino ij, quoties autem breuiat, unico censent scribendum.

AD AVARVM.

Vestibus innumeris desudas: horret egenus 210

Frigore, cur inopem, teq; calore necas?

VESTI. O' auare (exclamat Michæel) tu intra multiplices uestes exæstuas, & exureris: sed pauper nudus contremiscit. Quare obsecro egenum frigoris uiolentia, te uerò caloris molestia ad mortem usque defatigas? Tobias c. iij. Ex substantia tua fac eleemosynam: & noli auertere faciē stātia tuā ab ullo paupere. Ita enim fiet, ut nec à te auertatur facies fac eleemosynæ Domini. Quomodo potueris, ita esto misericors. Si multum mosynā.

tibi

tibi fuerit, abundanter tribue: si exiguum tibi fuerit, etiam
 exiguum libenter impartiri stude. Mar. lib. VI. in Bacch.
 Quid fecere mali nostræ tibi sæua lacernæ, Tollere de scapu-
 lis quas leuis aura potest? DES V. id est, sudando laboras.
 Hieronymus in epistol. ad Chromacium & Heliodorum e-
 piscopos de libris Sal. Mittitis solatia sumptuum, notarios
 nostros, & librarios sustentatis, ut uobis potissimum no-
 strum desudet ingenium. HORRET. id est, frigore con-
 tremiscit. Iuue. saty. I. Et horrenti tunicam non reddere ser-
 Inops. uo. I N O P. id est, egentem. Marcel. Inops sine ope, & au-
 xilio. Ver. lib. I. Geor. Atq; inopi metuens formica senectæ.

C V I P L V S D E V S D E D E R I T, P L V R A requiret,
 Cui bona multa Deus concessit, plura requi-
 ret:

Ni dispensarit quas bene cepit opes.

C V I. Is cui benignus multa bona externa annuit Deus
 (testatur Michaël) plura insatiabiliter queritabit: nisi facul-
 tates, quas abunde accepit, dederit pauperibus, & mendi-
 cis distribuerit. Eccles. cap. V. Auarus non implebitur pecu-
 nia: & qui amat diuitias, fructum non capiet ex eis. Gel. li.
 bitur pe- I X. Verum est profectò, quod obseruato rerum usu sapien-
 tia. tes uiri dixere, multis egere qui multa habeat: magnâq; indi-
 gentiâ nasci nō ex inopia magna, sed magna copia: multa enim
 Dispensa desiderari ad multa quæ habeas tuenda. DISPENSARE,
 re. pprie est æs pensando expēdere, ac distribuere. Festus enim
 Dispens- ita scribit: Dispensatores dicti sunt, qui æs pensantes expen-
 atores. debant, nō annumerabant. Pro distribuo accepit Iuue. saty.
 iij. Vel breue lumen Candele, cuius dispenso, & tēpero fi-
 lum. D E V S (scribit idem) dictus est, quod ei nihil desit, uel
 quia omnia cōmoda hominibus dat: siue à Græco *δωσ*, quod
 sign

significat metum, eo quòd hominibus metuitur: sed magis cõstat id uocabulum ex Græco θίος esse dictum, aspiratione dempta, qui mos antiquis nostris frequens erat.

NON EST TUTVM SPRE-
tis suis credere se alienis.

Non est tuta salus alienis credita telis:

Venales mutat quælibet aura manus.

NON. Vita non est defensiva, & secuta, si alienorum sit credita armis, & non nostris tam cognatis, quàm amicis, ait poëta: quoniam quicumq; uentulus, hoc est, quantumuis minima adhortatio, & impulsio alicuius, qui nobis est hostis, impellit, et cogit manus uenales: hoc est eius, qui est à nobis alienus, cuius manus solent esse uenales: ita ut parua pecunia nos prodant hosti. Ecclesi. ca. I x. Longè abesto ab homine ^{Lōge ab-} potestatem habente occidendi, & non suspicaberis timorem ^{esto ab} mortis. Sallu. in Cati. Nam in fuga salutem sperare, cum arma, quibus corpus tegitur, ab hoste auerteris, ea uerò demen ^{habente} tia est. TELIS. id est, iaculis, Marcel. Tela etiā lapides dici ^{potestati} posse authoritas docuit, & omnia quæcūq; iaciūtur. Sisenna in iiij. historiarum: Manuales lapides dissipat, propterea quòd is ager eiusmodi telis indigebat. VENA. id est, quæ uēdūtur: & habet primā syllabā pductā, quoniā à ueneo trahitur. Iuue. sat. iiij. Et præbere caput domina uenale sub hasta.

IUSTITIA, ET CHARITAS

sunt arma tuta principum.

Iustitia, & charitas dilecti principis arces:

Hæc sunt arma, quibus nullā nocere queunt.

IUSTI. Iustitia, & beneuolētia sunt tanquā ualidissimæ principis à populo amati turres (testatur uates) & hæc duo sunt.

sunt arma, quibus nulla alia tela obesse queunt. unde illud præclare scriptum est Sapientiæ cap. i. Diligite iustitiam, qui iudicatis terram. Cice. li. iij. de Offic. Hæc enim una uirtus omnium est domina, et regina uirtutum. Cyrus Persæ

Bonus rum rex apud Xenophontem lib. viij. Bonus princeps est princeps hominibus lex uidens, quoniam satis est qui et moderetur, lex ui- et uideat, puniatq; delinquentē. Apost. ad Cor. i. c. viij. Scientia inflat: charitas edificat. Cic. lib. ij. de Offic. Malus enim est custos diuturnitatis metus. Contraq; beneuolentia fidelis est, uel ad perpetuitatem. **CHAR.** id est, amor: et cū aspiratione scribitur: Caritas uerò pro penuria sine aspiratione: et illud primam producit, hoc breuiat eandem. **AR.** id est, tela. Festus: Arma propriè dicuntur ab armis, id est, humeris dependētia, ut scutum, gladius, pugio, sica, et ea, quibus procul præliantur tela. Hæc Festus. 214

QVI DAT INOPI SVA, NVN QVAM erit pauper.
Qui bene diuitias inopi donabit amico,
Hic omni foelix tempore diues erit.

QVI. Qui facultates pauperi amico liberaliter erogabit (asseuerat Michaël) huiusmodi uir locuples omnino fortunatus erit. Salom. Prouerb. cap. iij. Honora Dominum de tua substantia, et de primitijs omnium frugum tuarum da pauperibus: et implebuntur horrea tua saturitate, et uino torcularia redundabunt. Ordo est: Hic diues erit omni tempore foelix: atq; ita diues substantiuum est, foelix uerò adiectiuum: ne incipiāt esse duo epitheta. quod apud Latinos constat esse uitiosum: ut Serui. in illud Vergil. lib. iij. Georg. Et tenuis fugiens per gramina riuus. diligenter exposuit. **AMICO.** id est, necessario. Paulus Iuricons. Amicos appellare omnes debemus, non leui notitia coniunctos.

Velox

VELOX PASSVS SINE CAUSA, SIGNVM LEVITATIS.

Incessus uelox, signum leuitatis habetur:

215

Ni causa impellat præcipitare moras.

INCES. Rapida, leuisq; pedum approperatio, indicium stultæ mobilitatis existimatur, ait poëta, præterquã (inquit) Contra si causa aliqua, & ratio omnes dilationes festinare cogat. Cicero = Sall. in Cic. Imò uerò homo leuissimus, supplex inimicis, nem. amicis contumeliosus, modò harum, modò illarũ partiũ: fides nemini, leuissimus senator, mercenarius patronus, cuius nulla pars corporis à turpitudine uacat, lingua uana, manus rapacissimæ, gula immensa, pedes fugaces. Idem aliquatò in = ferius de eodem: Aliud stans, aliud sedens sentis de Rep. his maledicis, illos odisti leuissime transfuga, neq; in hac, neque in illa parte fidem habens. S I G. id est, significatio, siue designatio. Marcel. scribit: Signare, id est, designare. Luc. libro Signare. xxvii. Si Socrates in amore, et in adolescētulis meliore paulo facie signat, nihilq; amaret. Signũ etiam sydus significat. Signum. Varro lib. ij. Signa dicuntur eadem & sydera. Signa quòd aliquid significant: ut Libra æquinoctium: sydera quæ insiduntur: atq; ita significant aliquid in terris perurèdo, aliudue. Quare ut signum cadens in pectore, quod est terrarum anfractarum uisum. C A V. id est, ratio. unde est causari, ut idẽ tradit, causam dicere, uel defendere, & significat authore Valla lib. v. causari causam rei gestæ afferre, neq; alterius quàm deponentis generis est: neq; causo, as, Latine dicitur.

PVERI, ET IUVENES NON 216

debent maledicere senibus.

Ne sæua in canos iuuenis conuicia fundas:

Sed sede assurgens prætereunte sene.

1

N E. O' adolescentule (monet Veri.) nullo modo contra
 etate grandiores aspera opprobria loquaris, imò in honorẽ
 eius assurge, locum ei cedens, dum ante conspectum tuũ se-
 nex transit. Hinc Verg. in Buc. Tu maior, tibi me est æquum
 parere Menalca. Sed illud magis ad hũc locum spectat quod
 Iust. lib. iij. de Lycurgo Spartanorum legislatore, ita repe-
 tit: Maximum honorem non diuitum, & potentum: sed pro
 gradu etatis senum esse uoluit. Nec sanẽ usquàm terrarũ lo-
 cum honoratiorem senectus habet. I N C A. id est, in senem,
 cui cani sunt: & pars pro toto sumitur, uel contentum pro
 continenti: sed melius pars pro toto. C O N V I. id est, uirtute-
 ria. Marcel. Conuicium dictũ est quasi uitijs locũ, qui secun-
 dũ ignobilitatem loci maledictis, & dictis turpibus cauilla-
 tur. A S S V R. id est, in honorẽ eius te erigens. Vall. libro v.
 Assurgũt sani ut stent, aut obuiã eant: assurgũt ægroti, ut se-
 deant, aut ut cubito innitantur, utroq; modo in alterius hono-
 rem, aut officij, aut beneuolentiã hoc agẽs, ideoq; ferẽ adiun-
 gitur datiuus: ut aduenienti magistratui omnes assurgimus.

A P R I M A A E T A T E D O - 217
 cendi sunt pueri.

Vera tuis ut sit, si uis, sapientia canis:

Cum primo hanc sitiens ebibe lacte puer.

V E R A. Si cupis ut definita, & certa rerum, ac doctrina-
 A' iuuen- rum peritia senectuti tuæ acquiratur, monet poëta, fac ut cu-
 tute exci- pidus, & tanquam sitibundus eam cum primo lacte ab in-
 pe doctri fantia statim epotes. Eccl. cap. v i. Fili, à iuuentute tua ex-
 nam. cipe doctrinam, & usq; ad canos inuenies sapientiam. Vnde
 Quint. lib. i. Non excludo autem id, quod est notandũ: iri-
 tandæ ad addiscendum infantie gratia eburneas etiam lite-
 rarum formas in lusum offerre, uel si quid aliud, quo magis
 illa

illa ætas gaudeat, inueniri potest: quod tractare, intueri, nominare, iucūdū sit: nō excludo, inquit, imò præcipio. S A P. id est, rerū peritia, ac doctrinarū. Et huius nominis significatio latissimè quidē patet, sicut & sapiētis. Idē paulò superius: Sed non ideò minus nobis ad summa tēdendū est, quod fecerūt pleriq; ueterū: qui & si nondū quenguā sapientem repertū putabāt, præcepta tamē sapientiæ tradiderūt. C V M L A C. id est, cum recenti uberum matris liquore, ac pabulo.

V N D E S E N A T V S D I C T V S. 218

A' senibus prisci sanctum dixere senatum:

Astrobur iuuenum, consiliūq; senum.

A' S E N I. Senatum à senibus, inquit Vcri. maiores nostri per etymologiam appellarunt. nam in omni Republica uirū fortitudo est iuniorū, sicut maturitas cōsiliōrū est seniorum. Cice. de Senec. Nec saltu, nec eminus hastis, aut cominus gladijs uterentur: sed cōsilio, ratione, sententia: quæ nisi essent in senibus, non summū consiliū maiores nostri appellassent senatū. Sall. in Cati. Delecti, quibus corpus annis infirmum, ingenium sapientia ualidū erat, Reipublicæ consultabant: hi uel ætate, uel curæ similitudine, patres appellabātur. P R I S. id est, ueteres. Valla li. iiij. Prisca quæ superioribus seculis, aut superiore ætate: ut prisci Latini, Priscus Tarquinius, prisca tempora. Pristina, quæ fuerunt superioribus annis, mensibus, diebus: & quæ nostra memoria fuerunt: ut pristina nostra amicitia, pristina beneficia nostra. S A N C. id est, iustum. R O B V R. id est, fortitudo.

Patres.

Prisca.

Pristina.

D E S E N V M P R V D E N T I A. 219

A' sene consilium quæras, prudentia rerum

Est illis, sine qua curia quæque perit.

1 2

Nonte
præter=
eat narra
tio senio=
rum.

A S E N. Requiras à seniore consilium (hortatur poëta)
quia negotiorū prouidētia in illis inest: sine qua senatus qui-
libet in perditionē cadit. Eccl. cap. viij. Nō te prætereat nar-
ratio seniorū: ipsi enim didicerūt à patribus suis. Quoniam
ab ipsis discēs intellectu, & in tēpore necessitatis dabis re-
sponsū. Et illud Horatij lib. iij. car. Vis cōsiliij expers mole-
ruit sua. C V R I A. id est, senatus, curās Rempub. Var. lib. ij.
Curia ubi senatus Rempublicā curat: & etiam curia dicitur
ubi curā sacrorū publica. Q V A E Q V E. id est, cuius suis urbis.

SIGNVM RVINAE GV-

220

bernatio iuuenum.

Vrbes, regna, domos iuuenum quas rexerit ar-
Sint quāquā fortes, certa ruina manet. (dor:

Væ tibi
terra, cu-
ius rex
est puer.

V R B. Inevitabilis eversio, & abolitio eas urbes, aut re-
gna, aut familiās expectat, testatur uates, quas iuuenū imma-
turum consilium gubernauerit, quanuis sint fortes, & uali-
dæ. Eccles. cap. x. Væ tibi terra, cuius rex est puer, & cuius
principes manē comedūt. Beata terra, cuius rex nobilis est,
cuius principes uestuntur in tempore suo ad reficiēdum, &
non ad luxuriam. Pers. Sat. iij. Scilicet ingenium & rerum
prudentia uelox Ante pilos uenit, dicenda, tacendaq; calles.
V R B. id est, ciuitates, & oppida. Pōponius Iurisc. Vrbs ab
urbo appellata est: urbare est aratro definire: & Varro ait
urbum appellari curuaturam aratri, quod in urbe condenda
adhiberi solet. A R D. id est, immatura moderatio. R V I. id
est, abolitio & eversio. M A N. id est, expectat, & imminet.
Marcel. Manere, imminere, futurū esse. Vergil. libr. vij. Te
Turne nefas, te triste manebit Supplicium. Manet absolutū,
id est, inhaeret, & fixum est. Vergilius libro primo Aenei.
Manet alta mente repositum Iudicium Paridis.

QVI

QVID SIT LEX ET IUSTITIA.

Vis legis prohibere malum est, permittere honestitiae est seper ius dare cuiq; suū. (nestū:

VIS. Virtus, & potestas legis est uetare illicitū, & permittere honestum, ait poëta, deniq; iustitiae interest unicuiq; suam semper tribuere actionem, & aequitatem. Papinianus *Iustitia.* Iurisc. Lex est commune præceptum, uirorum prudentium consultum, delictorum quæ sponte, uel ignorantia contrahuntur, coërtio, cōmunis Reipublicæ sponso. Vlpianus li. 1. Dige. Iuris præcepta sunt hæc, honestè uiuere, alterū non lædere, ius suum cuiq; tribuere. *VIS LE. PROHI. EST.* hæc elocutio similis est illi, quam Valla libro 1. exempli gratia ponit: Optima res est agricolare: ubi non nisi in alio sensu diceretur: Optima res est agricolandi. *PER M.* id est, concedere. *IUST.* id est, æquitatis. Idem Vlpianus ibidem: Iustitia est constans, & perpetua uoluntas, ius suum unicuiq; tribuens. *IUS SVVM.* id est, actionē, quam erga rem quilibet inuenitur habere. Aliās Vlpia. eod. libro item memorat: Nam, ut elegāter Celsus definit, Ius est ars boni & æqui, cuius merito quis nos sacerdotes appellat.

QVI CITO CREDIT,

leuis est cordis.

Qui citò crediderit, fallitur sæpe, leuisq;
Est cordis: rarò fallitur ipse senex.

QVI. Qui sine mora cuius nuntio habebit fidem, asseuerat Verinus, sæpenumero decipietur, leuisq;, atq; inconstantis est animi: sed rarò decipietur is, qui senex est, quasi dicat, quia nouit cui debeat credere. Ecclesiasticus cap. xix, *Qui credit citò, leuis corde est, & minorabitur: & qui de-*

Qui cre= inquit in animam suam in super habebit. Vergilius in Bucol.
dit citò, Sed non ego credulus illis. C. O. R. id est, mentis. Sanè cor
leuis est unum est ex uisceribus, in quo secundum Plin. habitat mens.
corde. Plinius libro ix. Cor animalibus cæteris in medio pectore
 est: homini tantum infra læuam papillam turbinato mucrone
 in priora eminens: piscibus solis ad os spectat. Hoc primum
 nascentibus formari in utero tradunt: deinde cerebrum, si-
 cut tardissimè oculos. Sed hos primum mori: cor nouissimè.
 Huic præcipuus calor. Palpitat certè, & quasi alterum mo-
 uetur animal. Intra præmolli, firmoq; opertum membrane
 inuolucro, munitum costarum & pectoris muro, ut pateat
 præcipuam uitæ causam esse, & originem. Prima domicilia
 intra se animo, & sanguini præbet, sinuoso specu: & in ma-
 gnis animalibus triplici, in nullo non gemino. Ibi mens ha-
 bitat.

TURPIVS EST FOEDARI ANI-

mo, quàm turpari corpore. 223.

Fædius est animi uitijis corrumpere lucem,
Corpora quàm turpi commaculare nota.

De corde FOE. Turpius est animi sceleribus uitam contaminare,
 testatur Michaël, quàm corpora, siue corporum uestimen-
exeūt co ta sordida macula deturpare. Matt. cap. x v. De corde enim
gitatio= exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicatio-
nes ma= nes, furta, falsa testimonia, blasphemie. Hæc sunt quæ coin-
le. quinant hominem. Non lotis autem manibus manducare nõ
 comquinant hominem. Hora. libr. i. epistol. Sed uidet hunc
 omnis domus, & uicinia tota. Introrsum turpem, speciosum
 pelle decora. L V C E M id est, uitam: & paradisi uitam intel-
 ligit. N O T A id est, macula, & sorde.

I N

INIUSTITIA RVINA VRBIVM. 224

Nil iniustitia miseræ est infestius urbi:

Funditus hæc muros, uertit & ipsa domos.

NIL. Nulla perniciēs miserandæ ciuitati nocentior est ipsa iniustitia, & uiolato iure, inquit uates: quia hæc urbis muros, atque eadem ipsa ciuitatis domos à fundamentis usq; diripit, ac destruit. Ecclesi. ca. x. Regnum à gente in gentem transfertur propter iniustitias, & iniurias, & contumelias, ac diuersos dolos. Cic. lib. i. de Offi. Fundamentum est enim perpetuæ comēdationis, & famæ iustitia, sine qua nihil potest esse laudabile. NIL. id est, nulla perniciēs, & producit l. finalem, quod usitatum est. INFE. nocētius, & molestius. MISE. id est, miserandæ. FVN. id est, à sedibus suis. VER. id est, euertit, & eruit. Verg. lib. iij. Aene. Priamiq; euertere gentem Immeritam uisum superis.

DISCORDIA RES

omnes euertit.

224

Nil adeò est firmū, quod non discordia uellat:

Funditus hæc muros, uertit & illa domos.

NIL. Nullum robur adeò est ualidū (ait Verinus) quod discordia non eradicet; & expugnet: hæc, sicut & iniustitia, moenia alicuius urbis, et domos à sedibus suis eruit. Matthæi cap. xij. Omne regnū diuisum cōtra se desolabitur: & Omne re omnis ciuitas, uel domus diuisa cōtra se non stabit. Sall. Nā gnū in se concordia parue res crescunt, discordia maximæ dilabuntur. ADEO. id est intantū, quia sequitur quòd pro ut: ita enim desolabitur. Valla lib. ij. Adeò exponūt pro ualde, ut Terent. tur. Iuuenem adeò nobilē. Significat etiam intantum sequēte ut. Quinuil. Nusquam adeò pro nobis sollicita lex est, ut quod

præstat, extorqueat. HÆC MUROS VERT. ET IL-
LA DOMOS. Hic locus distinguendus est huiusmodi or-
dine: hæc, id est, una discordia uertit muros: & illa, id est,
altera discordia uertit domos. Iuuenalis Satyra 1. Impune
ergo mihi recitauerit ille togatas, Hic elegos. Valla item li-
bro secundo ita discernit: Nam de me loquens dicere debeo
hoc caput, hæc manus, hæc ciuitas: de te uerò, istud caput,
ista manus, ista ciuitas. De tertia autem persona illud caput,
illa manus, illa ciuitas.

Hic
Iste
Ille

Q. VALIS SIT PRIN-
ceps Reipublicæ. 776.

Publica priuatis nisi præferat omnia rector:
De iusto iniustus, rege tyrannus erit.

PUBLICA. Gubernator Reipublicæ nisi omnia nego-
tia, & commoda publica suis rebus, quas priuatè sibi possi-
det, libenter anteponat (inquit uates) de iusto principe, qui
esse debebat, iniquus tyrannus erit. Luc. lib. ij. Phar. de Ca-
tone: Inuenit in somni uoluentem publica cura Fata uirum,
casusq; urbis, cunctusq; timẽtem, Securumq; sui. Cice. lib. 1.
de offi. Omnino qui Reipublic. præfuturi sunt, duo Platonis
præcepta teneant: unum ut utilitatem ciuium sic tueantur, ut
quicquid agunt, ad eam referant, oblui commodorum suo-
rum. Alterũ, ut totũ corpus Reipublicæ curẽt: ne dum par-
tem aliquã tuentur, reliquas deserant. Idem in lib. de Amici-
tia: Hæc est tyrannorum uita, nimirum in qua nulla fides,
nulla charitas, nulla stabilis beneuolentiæ potest esse fiducia,
omnia semper suspecta, atque sollicita sunt: nullus locus est
amicitiæ. PUBLI. id est, toti Reipublicæ cõmunia. PRI. id
est, suis proprijs. Hor. in arte poëtica: Publica priuatis secer-
nere, sacra profanis. R E C T O R. id est, regnator, sine gu-
ber

Officia
præfecto-
rum rei-
publicæ.

bernator. TYRAN. id est, princeps uiolentus.

IN COELO VERA AMICITIA. 227.

Si nihil in terra casto perhibetur amore

Dulcius, in cœlo, qualis amicitia?

SI. Si nihil quantumuis pretiosum in hoc mundo dicitur esse iucundius pudico amicitiae uinculo, & coniunctione huiusmodi amico, rogat Veri. quæ amicitia esse in cœlo existimari debet? q. d. longè iucundior. Cice. in lib. de Amicitia: Solem enim è mundo tollere uidetur, qui amicitiam è uita tollunt: quæ à dijs immortalibus nihil melius habemus, nihil iucundius. IN TERRA id est, in hoc mundo. Matt. VI. Nolite thesaurizare thesauros in terra. QVALIS. quasi dicat, tur, qui longè iucundior: & est argumentum à minori ad maius. amicitia tollunt.

NON BENE PHILOSOPHIAE,

& coniugio uacatur. 228.

Non bene Socraticis chartis, thalamoq; uacabis.

Nūquid erit Veneris casta Minerua comes?

NON. Nullo modo philosophiæ studijs, quorum Socrates fuit maximus author, & turpibus scœminarum concubitijs rectè operam dabis, testatur Michaël: quia dic mihi, an Minerua dea uirginitatis, & castitatis, rogat, erit socia Veneris? quasi dicat, non potest fieri. SOCRA. CHAR. id est, studijs philosophiæ moralis. Socrates Atheniensis (ut apud Cice. memini legere) primus è cœlo in terrâ philosophiam, uidelicet moralem, euocauit: primus item de bonis, malisq; moribus coepit disputare. Idè cœlestia parum humanis cōmodis conferre dicebat. Quare cum superiores philosophi solam naturalem philosophiam rimarentur, ipse mo-

ralem celebravit. Neque quicquā scripsit: uerum in Platone, atq; Xenophonte discipulis, summa eloquētia uiris, hanc disciplinam reliquit. Quare Vale. Maxi. lib. vij. cap. ij. Socratem humanæ sapientiæ quasi quoddam terreſtre oraculū appellat. THAL. id est, toro connubiali: & intelligit de impudicis coniugatis, ut suprà accuratius expoſuimus. VACA. id est, operam dabis. VENERIS. id est, illius deæ, quæ mater est Amoris: ut alibi traditū est. CAST. Mimer. illa sapientiæ dea, cui pueri, & uirgines, quia putabatur ferre opē, si quis bonas artes ſectabatur, sacrificabāt. Iuuen. ſaty. x. Eloquiū, ac famā Demosthenis, aut Ciceronis Incipit optare, et totis quinque tribus optat, Quisquis adhuc uno partem coluisse Mimeruam. Huius initio quoq; habita est mentio.

SENECTVS BONIS IVCVND

da est, malis morosa. 229.

Quæ caruit uitijſ dulcis ſolet eſſe ſenectus:
Contra morosa est, quæ uitioſa fuit.

QVÆ. Senectus, quæ ab adoleſcentia uitijſ libera exiit, aſſeuerat poëta, iucunda eſſe cōſueuit: ſed uicuerſa, ſenectus, quæ à tenera ætate uitijſ implicita exiit, nimis exactorum, & ob eam cauſam ſaſtidiſorum morum eſt. Eccl. capi. i. Timor Domini delectabit cor, & dabit lætitiā, & gaudiū in longitudinē dierū. Cic. in li. de ſene. Quid enim eſt iucūdius ſenectute ſtipata ſtudijs iuuetutis? Idem paulò inferius: Nec ulli bonarū artiū magiſtri nō beati putādi: quāuis conſenuerint uires, atq; defecerint: & ſi iſta ipſa deſectio uirium adoleſcētiæ uitijſ efficitur ſæpius, quā ſenectutis. Libidinoſa etenim, & intemperata adoleſcētia effœtū corpus tradit ſenectui. MOROSA. id eſt, nimis exactorū, atq; ad unguē factorū, atq; ideo ſaſtidiſorū morū. Cice. etiā de ſenec.

Timor do
mini dele
ctabit
cor,

nec. At sunt morosi, & anxij, & iracundi, & difficiles se- Senes mo-
nes (si querimus) etiam auari: sed hæc morum uitia sunt, nõ rosi, an-
seneclutis. Valla libro 1. Morosus à more uenit, non à mora. xij, iracũ
Primam enim habet longam, ut mos moris: significat eum, di, diffici
qui nimis exactè, nimisq; ad unguem fieri omnia postulat, les, & a-
ut aliquãdo ob id malignetur, atq; irascatur: ut Sueto. de Cæuari sunt.
fare: Circa corporis curam morosior, ut non solum tondere
tur diligenter, sed etiam uelleretur.

VITIA ALIENA INQVIRI-

mus, nostra non cernimus. 230.

Esse quid hoc dicam? alterius si crimina lyncis
Aspicias, at cæcis si tua luminibus.

ESSE. Quam stultitiam dicam esse hæc (scitatur poëta)
si alterius delicta oculis lyncis quadrupedis clarissimè cer-
nentis animaduertis, & si peccata tua cæcis uiceuersa ocu-
lis cernis? Cice. lib. iij. Tusc. quæst. Est enim proprium stul Propriũ
titie aliorũ uitia cernere, obliuisci suorum. Hor. lib. primo stultitiæ
Ser. Quũ tua peruideas oculis mala lippus inunctis, Cur in aliorum
amicorũ uitij tam cernis acutũ, Quam aut aquila, aut ser- uitia cera-
pens Epidaurius: at tibi contra Euenit, inquirat uitia ut tua nere, &
rursus & illi. LYNCE. id est, quadrupedis illius clarissimè suorum
cernentis. Plin. lib. viij. Lynceas uulgò frequentes, & sphim- obliuisci.
gas fusco pilo, mammis in pectore geminis Aethiopia gene-
rat: multaq; alia monstra similia. Idem lib. xxvij. Peregri-
næ sunt & lynces, quæ clarissimè omniũ quadrupedũ cer-
nunt. CÆCIS. quasi dicat, oculis talpæ, quæ cæca, aut po-
tius, ut Aristot. lib. primo de animalibus tradit, omnino sine
oculis est. Ita enim melior est intellectus, ut animal compare-
tur animali. Assumpsit autem poëta hemistichium ex Mar-
tia. v. Esse quid hoc dicam, uius quod fama negatur.

QVOD

QVOD ALIENA, QVAM
nostra, fertiliora uidentur. 231.

Quisq; suam deflet sortem: uicinaq; semper
Apparet falsò lætior esse seges.

QVISQ. Quiuis nō contētus, suam luget, ac lacryma-
tur fortunam, ait Verimus, & uicina, ac propinqua, siue cō-
tigua proximi agri terra, siue mebris semper falsò uidetur esse
fertilior, ac feracior. Iuuen. sat. xiiij. Maior quæq; uide-
tur, Et melior uicina seges. & Ouid. lib. i. de arte: Fertilior
seges est alienis semper in agris: Vicinumq; pecus grandius
uber habet. Neminem non deflere suā sortē ait Hora. quoq;
lib. i. Ser. Qui fit Meccenas, ut nemo quam sibi sortem Sen
ratio dederit, seu sors obiecerit, illa Cōtētus uiuat. SOR. id
est, euentū. Festus: Sors, & patrimoniū significat, unde con-
sortes dicimus: & Deirespōsum, & qd' cuiq; accidit in sor-
tiēdo: ergo in hac nouissima significationē accipit. SEG. id est,
terra, siue mebris ibi nata. Var. li. i. Seges (inqt) à satu, id est,
semine: & utrāq; significationē habet. Nā Marcel. præter
illa quæ de posteriore significatione suprā allegauimus, hoc
subiūgit: Segetē terrā dicimus. Tul. in Hortē시오: Vt enim sege-
tes agricolæ subigūt aratris multò antequā serāt. LÆTI.
id est, pinguior. Verg. li. i. Geor. Quid faciat lætas segetes.

MVTATIO CONSILII

optimus portus. 232.

Errare est hominis, sed non persistere: sæpe
Optimus est portus uertere consilium.

ERRA. In errorē, ac peccatum aliquādo labi, hominis
est, inquit, sed etiam hominis in errore non persistere, ac iac-
cere: itaq; sæpenumero est optima animæ equies consilium

communis

cōmutare, ita ut qui eras in peccato, ad pœnitentiæ antidotū
 conuertare. Salo. Prouerb. ca. 28. Qui abscondit scelera sua Qui ab-
 non dirigitur: qui autem confessus erit, & reliquerit ea, mi- scōdit sce-
 sericordiam consequetur. Beatus homo qui semper est pau- lera sua,
 dus: qui uerò mentis est duræ, corrueat in malum. Iuue. saty. non diri-
 viij. Fecimus & nos Hæc iuuenes, esto, desisti nempe, nec getur.
 ultra Fouisti errorem: breue sit quod turpiter audes, Quæ=
 dam cum prima rescentur crimina barba. HOMI. id est,
 uiri, uel mulieris humanæ. Caius Iuriscons. Hominis appel-
 latione tam fœminā, quàm masculū contineri non dubitatur.
 VERTERE. id est, mutare. Marce. Vertere, mutare. Ver=
 gil. lib. 1. Aeneid. Quæ te genitor sententia uertit? CONSI.
 id est, cogitationem, ac deliberationem. Varro lib. ij. A` co=
 gitatione consilium, unde Consilium: quod uestimentum Cōsiliū.
 apud fullonem cūm cogitur consiliari dicitur.

TEMPVS PRÆTERITVM

reparari non potest. 233.

Præteritas nullus reuocabit temporis horas:

Desidia an quicquam fœdius esse potest?

PRÆ. Nemo temporis iam præteriti, & elapsi horas,
 siue momenta recuperabit, ac sibi restituet (asseuerat uates)
 an est quicquam, rogat deinde, quod segnitia, ac secordia
 inhonestius esse queat? q. d. nihil. Ouidij illud, alibi iam ad=
 ductum: Nec quæ præterijt cursu reuocabitur unda: Nec
 quæ præterijt hora redire potest. Salo. Prou. c. v 1. Vade ad Vade ad
 fornicam ô piger, & cōsidera uias eius, & discite sapiētiam. fornicam
 Quæ cūm non habeat ducem, nec præceptorem, nec princi- ô piger,
 pem, parat in æstate cibum sibi: & congregat in messe quod & consi=
 comedat. Sall. de bello Iugurthino: Quò magis prauitas eo= dera uias
 rum esset admirāda, qui corporis dediti gaudijs, per luxum eius.

&

Et ignauiam etatem agunt. HOR. id est, particulas temporis diei. Macro. i. Saturnaliorum de Aegyptijs ita scribit: Apollo, qui est sol, Horus uocatur: ex quo et horæ xxiiij. quibus dies, noxq; cōficitur, nomē acceperūt: et illa tempora, à quibus annuus orbis impletur, et horæ uocantur: DESID. id est, pigritia, à desidēdo, hoc est, cessando dista. Liui. lib. iij. Sedemus desides domi, mulierum ritu inter nos altercantes. Sall. in Cati. Non fuit consilium socordia, atque desidia bonum otium conterere.

VTILIS EST VNVM AC SAEPE

librum legere, quàm multos cumulare. 234.

Egregios cumulare libros, p̄clara supellex:

Ast unum utilius uoluere sæpe librum.

EGRE. Optimos quosq; libros comparare, atq; in bibliothecam contrahere: prænobilis est res familiaris et thesaurus (testatur poëta) sed commodius tamen est (inquit) unum sæpe librū perlegere. Seneca item ad Lucilliū: Distrahit animam librorum multitudo. Hæc sentētia multis quidem aptissima uidetur, et re uera rudibus ingenijs tutissima est, de quibus tam Seneca mihi uidetur pronuntiasse, quàm nostrum Verinum confirmasse in promptu est. Sed Quin. sanctissimus docendi magister, aduersus eos qui negant, omnia quæ ad institutionē puerorū in primis spectant, eodē tempore tradi oportere, quia confundatur animus, ac fatigetur tot disciplinis in diuersum tendentibus, lib. i. Institutionum oratoriarum, ita profatur: Sed non satis perspicunt, quantum natura humani ingenij ualeat: quæ ita est agilis, et uelox, sic in omnem partem (ut ita dixerim) spectat ut ne possit quidē aliquid agere tantum unum: in plura uerò nō eodē die modò, sed eodē tēporis momento uim suā impēdat. Idem paulò

paulò inferius : Cur non idē suademus agricolis, ne arua si-
mul, & uineta, & oleas, & arbutum colant? ne pratis, &
pecoribus, & hortis, & aluearibus accommodent curā? Ru-
dibus tamen ingenijs Senecæ, ac Verini sentētia tutior uide-
tur. E G R E. id est, optimos, ac præstantissimos. Ter. in An.
Horū ille nihil egregiè præter cætera studebat. Donatus ibi
dē: Egregiū dicitur, quod ex grege eligitur. Inde Iuena. E-
gregius cœnat. & ante hūc Lucre. Nā nihil egregius cōpara-
tiue citra artē dixerūt, qđ mihi amplius allegare impræsen-
tiarum non uacat. S V P E L. id est, res familiaris uirorū stu-
diosorū : & foemininum singulariter, neutrū est pluraliter.

DE RETINENDO

quæ leguntur. 235

Vt cibus emissus subito non proderit aluo:

Pabula sic mentis non retinere diu.

V T. Quemadmodum cibarium subito ab stomacho euo-
mūtum, ac reiectum non proderit interioribus uentris uisce-
ribus, aut ipsi reuera stomacho, inquit Verinus, sic pabu-
la, & animi cibaria (qualis est doctrina) longo tempore nō
conseruata, nihil etiam proderit. Salom. Prou. cap. x v. Qui abij-
cit disciplinam, despicit animā suam: qui autem acquie-
scit interpretationibus, possessor est cordis. A L V O, id est, plinam,
stomacho: nam pro stomacho, qui est cibariorum receptacu-
lum, de quo superius abundē dictum puto, dixit. De aluo ta-
men, uentre, & utero Ser. in lib. ij. Aeneid. sic memorat: Vte suam.
rus est mulierum, quem modò dixit, quia dicturus erat, Fœ-
ta armis. Aluus est, qua defluunt sordes. Sallu. Simulans al-
uum purgare. Venter uerò qui uidetur. Iuue. Montani quoq;
uenter adest abdomine tardus. Illud aduertendum, quod in
lemmate est, De retinendo quæ leguntur, esse gerundium
ablati

ablatiui substantiuum: quod cum præpositione de, cum uerbis, quæ non significet motum, rectè cõstruitur. Nam hoc gerundium, ut Valla lib. i. diligenter tradit, iungitur præpositioni in, cū regimine, siue sit substantiuū, siue adiectiuū: iungitur etiam præpositioni de, etiam cum regimine, sed raro, sine regimine sæpius. Idem ita subiungit, Per, ex, uel, è, &, a, uel ab, nescio an licet dare tali gerundio regimen. Nullum enim exemplum occurrit. Variari autem per genera certum est. Caueo ex cataplasmatibus bibendis, ex alio leuanda. Et abstineas ab offendenda Republica. Sed cauēdū ne id uerbū significet motū, quale esset, Reuertor ab arādo, uel ab arādo aruo: redeo à spectando, uel à spectandis ludis: cum sit dicendum, reuertor ab aratione, uel ab aratione arui, redeo à spectaculis, uel spectaculis ludorum.

NOCENT PLURA MEDICAMENTA, & plures medici. 236.

Impediunt certam medicamina crebra salutē.

Non plures medici, sed satis unus erit.

Honora medicum
propter necessitatem.
Honora medicum
propter necessitatem.

IMPED. Complura medicamenta, & potiones crebro datæ corrumpunt, & morantur ueram sanitatem (testatur poëta) nam non complures medici erunt satis, sed unus commodus erit satis. Eccles. cap. xxxviii. Honora medicū, propter necessitatē etenim illum creauit altissimus. A Deo enim est omnis medela, & à rege accipiet donationem. Ergo unū medicum uidetur Ecclesiastes necessarium, non plures ostendere: quanquam idem paulò inferius plures etiam medicos, ita introduxit. Est enim tēpus quādo in manibus illorū incurras: ipsi uerò dominū deprecabūtur, ut dirigas requiē eorū & sanitatē propter conuersationē illorū. Sed hic locus magis allegoricè de Christo est accipiendus, qui, ut suprà interpret

pretatum est, omnes uiuificat, sicut Adā omnes morte afficiebat. **MEDICAMINA.** id est, medicamenta, siue potiones.

NIHIL SINE AMICIS IVCVNDVM. 237.

Quid tibi iucundum submotis esset amicis:

Cuncta tibi quanquā sint cumulata bona?

QVID. Quidnam dulce tibi, ac suauē ereptis sodalibus in uita mortali existerē potest (scitatur Verinus) quāuis uersa bona sint abundē tibi acquisita? q.d. nihil. Cicero de Amicitia: Si quid tibi tale posset contingere, ut aliquis nos Deus ex hac hominū frequentia tollerēt, & in solitudinem uspiam collocaret, atq; ibi suppeditās omnium rerum, quas natura desiderat, abundātiā, & copiam, hominis omnino aspiciēdi potestatem eriperet: quis tam esset ferreus, qui eam uitam ferre posset? **IVCVN.** id est, oblectabile. Valla lib. 1. Iucūdu, Iucundus & gratus sic differunt: quōd iucundus propriē gratus. in prosperis, gratus in aduersis. Iucūdu uoco, non qui letus est, sed qui letitiā est alteri, ut prosper, & saluber.

QVID SIT AMICVS. 238.

Alter ego est uerus, multumq; probatus ami-

Quo debet nobis charius esse nihil. (cus:

ALTER. Fidus amicus, & ualde expertus est (ait uales) alter ego, & idem ego sum: quo amico nulla res nobis carior, ac dilectior esse debet. Eccles. cap. v. i. Amico fidelis nulla est comparatio, & non est digna ponderatio auri, & argenti cōtra bonitatem fidei illius. Cice. in lib. de Amic. Nam cū amicitiā uis sit in eo, ut unus quasi animus fiat ex uerbis, quā fieri poterit, si ne in uno quidem quoque unus nūmus erit idemq; semper? Alter ego est, oratio est copulata per uerbum sum. aliter Latine diceremus: alter a me est

m

Amico fidelis nulla est comparatio.

fidus amicus: sed tunc significat: id est, secundus à me: nunc autem significat, est idem qui ego sum. Valla lib. iij. hanc discretionem inter alter, & alius tradit: Alter de duobus dici, alius de multis, notum est omnibus, licet non omnes recte utantur. Macrobius in Saturnali, Cum igitur asseruerim quatuor in corpore fieri digestiones, quarum altera pendet ex altera. Dicendum erat, quarum alia pendet ex alia. PROB A. id est, expertus. Q. V O. subaudi, amico experto. & cum ablatiuo construxit nomen comparatiuum. nam hoc loco cum ipso nominatiuo & cōiunctione quàm, non potuit,

Inrelatio quia fit relatio. Verg. lib. v i. Misenum Aeoliden, quo non
ne compa præstantior alter. non enim liceret dicere, quàm qui nō præ
ratiuū nō stātor alter. Sanè quinq; modis, Cōparatiuum nō posse re-
construi- gere nominatiuum interposita particula quàm: & totidem
tur cū no non cum ablatiuo cōstrui, uel Perottus Sipōtinus exemplis
minatiuo accurate positis, quæ (ut Cice. lib. iij. ad Heren. scribit) testi
& quàm. moniorum locū obtinēt, arte quadam grāmatica prodidit.

AMICI PRIVS ELIGENDI,

electi semper retinendi. 2 3 9.

Nil temere admittas, nisi fidū noris amicum.

Sed semel admissus semper habendus erit.

N I L. Nullū hominē tibi amicū imprudenter amplectaris, hortatur uates, nisi fidelē esse prius expertus fueris sodalē: sed si quē uel unica deliberatione amicam introduxeris,

Aduerte semper erit cōseruādus. Eccl. c. v i. Si possides amicū, in ten
quæ lic tatione posside eū, et facile credas ei teipsum. Idē statim subde
de neces= iicit: Ab inimicis tuis separa te, & ab amicis tuis attende. Sa
sitate a= lo. Pro. x i. Qui despicit amicū suum, indigēs corde est: uir
micorum autem prudens tacebit. Cicer. in libro de Amicitia, de amicis
dicuntur. quem oportet abalienare ita præcipit: Erumpunt sepe uita
ami

amicorum, tum in ipsos amicos, tum in alienos: quorum tamen ad amicos redundet infamia. Tales igitur amicitiae sunt remissione usus leuandae: et, ut Catonem dicere audiui, dissuendae magis, quam discindendae sunt. T E M E. id est, temeriter, siue improuide. H A B E N D V S E R I T. habendus nomen hoc loco est: id est, dignus, siue meritis haberi: alio pacto duo tempora futurae significationis non cohaerēt, ne duo futura, ut Vall. lib. I. uerbis utar, confundamus: sicut idē tradit, Spero hunc puerum admirandum uirum fore: id est, admirabilem: nomen esse. Nam et si Mart. lib. iiij. dixit, Mergite me fluctus, quum rediturus ero. rarum id quidem est, et apud certos quosdam authores lectum.

SCIRE MORI. EST

honus mortis. 240.

Mortis honos est scire mori: uitaeq; beatæ
Exitus est testis, qui sine labe fuit.

M O R. Scire quo tempore, et quo loco, et pro qua re, et qua dispositione debeas mori, et ita deniq; uitam terminare: hoc est, inquit Michaël, mortis ipsius præclarum decus: nam ipse nouissimus finis, qui sine peccato extitit, uitae futuræ in paradiso fortunatae testimonium est. Vnde Ecclesiasticus capite x i. Ante mortem ne laudes hominem quenquam: quoniam in filiis suis cognoscitur uir. Exemplo sunt Antemortem martyres Christi omnes, qui sine dubio diuinitus statuere se ne laudari, et pro Christo acerbissima quaeq; patibula tolerare: des hominem quemadmodū ethnicorum non pauci, qui se pro Republica neminem quem morituros dijs inferis deuouere: quod Liu. libr. viij. et x. de quam duobus Decijs patre et filio in primis tradit. Iuu. saty. viij. Plebeiae Deciorū animae: plebeia fuerūt Nomina, pro totis legionibus. hi tamē et pro Omnibus auxilijs, atq; omni pube

Latina Sufficiunt dijs infernis, terræq; parenti. HONOS. id est, cultura. Verg. li. i. Aene. Semper honos, nomenq; tuū, laudesq; manebunt. Ex his enim quæ & in or, & in os desinunt, ueluti arbor, uel arbor, uapor, uel uapos. Marce. Honor, cultura, obseruantia. Verg. lib. viij. Aeneid. Semper honore meo, semper celebrabere donis. Sed hæc hætenus.

FICTILIBVS TVTIVS,

quàm in gemmis cœnatur. 2 41

Fictilibus cœnare pudet, gemmasq; requiris:

Ab, nescis demens quanta pericla manent.

FICTI. Exclamat poëta in ambitiosos quosdã, qui uerecundiam putant, si uasis è luto fictis edant, atq; ideò uasa gemmata affectant, sed nesciunt, quàm ingentia sæpe pericula in uasis gemmis cœlatis eos expectent: nam quia diuites sunt, & uasa cœlata possident, sæpe à cognatis, alijsq; personis, ueneno necatur. Iuue. saty. iij. Fictilibus cœnare pudet, quod turpe negauit, Trãsatus subitò ad Marfos, mensamq; Sabellam. Idem satyr. x. Sed nulla aconita bibuntur Fictilibus: tunc illa time, quum pocula sumes Gẽmata, & lato Setinum ardebit in auro. FICTILI. id est, uasis è luto, ut puta argillaceo fictis: quòd enim è luto fingantur, appellata sunt. Pers. satyr. ij. Et Tuscum fictile mutat. Apostolus ad Timo.

In domo magna quædã in honorẽ, quædã in contumeliã. In magna autem domo nõ solùm sunt uasa aurea, & argentea, sed & lignea, & fictilia, & quædam in honorẽ, quædam autem in contumeliã. COEN. id est, comedere. GEMMA. id est, uasa gemmis insculpta. Iuue. satyr. v. Nam uiro, (ut multi) gemmas ad pocula transfert. Mart. lib. 14. in disticho cuius gemma est, Calices gẽmati. Gemmatũ Scythicis ut luceat ignibus aurum, Aspice quot digitos exiit iste calix. PERI. MA. Subaudi in gemmis. & est syncopa.

SA

SAPIENTIA DOCENDO,

charitas dando, fit maior. 242.

Vt charitas dando, sic fit sapientia maior:

Clausa minor nobis, largius ergo dabis.

VT. Sicut charitas, hoc est, amor, & dilectio, dum datur, atque exercetur, efficitur maior (asseuerat Verinus) sic etiam sapientia, ac rerum doctrina: & uiceuersa, utraq; reuerentia, ac non exercita fit nobis minus copiosa: ergo liberalius, profusiusq; utranque distribues, ac docebis. Ratio autem huius sententiae est, quia exercitatio maxima est largienti, & docenti. Vnde Arist. lib. I. Eth. ita profitetur: At Virtutes uirtutes acquirimus operando prius, quemadmodum & in acquiri alijs artibus. quæ enim oportet postquam didicimus facere, mus opera faciendo addiscimus: cui fabricando fabri, & citharam rando pulsando citharæ cedi: sic iusta agendo iusti, & modesta modesti, & fortia fortes efficiuntur. DANDO. id est, dum datur, ut supra de huiusmodi gerundio dictum est.

AVARITIA SEMPER CRESCIT. 243.

Crescit auara sitis, quantò tibi copia maior:

Vt cumules omnes, semper egebis, opes.

CRESC. Insatiabilis auaritiæ sitis tantò magis crescit (testatur poëta) quantò tibi, ô auare, rerum, ac bonorū copia est uberior, & semper indigebis: quanuis uniuersas conquiras facultates. Hora. lib. iiij. car. Crescetem sequitur cura pecuniam. Iuue. saty. xiiij. Crescit amor nummi, quātum ipsa pecunia crescit. idem Hor. lib. iij. car. Crescit indulgens sibi dirus hydrops, Nec sitim pellit nisi causa morbi, Fugerit uenis & aquosus albo Corpore languor. AVARA SI. id est, auaritia. Cice. lib. iiij. Tus. Est autē auaritia opinatio scit.

uehemens de pecunia, quasi ualde expectanda sit inherens,
 & penitus insita. V T. id est, quanuis. E G E B. id est, insatiatus eris.

QVIS SIT DIVES. 244.

Non est, crede mihi, multos qui possidet agros,
 Diues: sed diues, cui satis unus ager.

N O N. Non ille diues existit (si mihi credas) assueerat
 Verinus, qui permulta possidet iugera: imò ille diues uiuit,
 qui sibi unum agrum satis putat. Salomon Prouerb. capite
 x v i. Melius est parū cum iustitia, quàm multi fructus cum
 iniquitate. Cicero in Parado. Quem enim intelligimus diui-
 tem? aut hoc uerbum in quo homine ponimus? opinor in eo
 cui tanta possessio est, ut ad liberaliter uiuendū facile cōten-
 tus sit, qui nihil quærat, nihil appetat, nihil optet amplius.
 Animus enim tuus oportet se iudicet diuitem, non hominum
 sermo, neque possessiones tuæ, qui & nihil sibi deesse putat,
 nihil curat amplius, satiatu est, aut cōtentus etiam pecunia,
 concedo diues est. A G R O S. id est, campos cum uilla. Nam
 Valla libro sexto post uerbosam cum Iurisconsultis dispu-
 tationem, ita concludit: Ita sentio agrum continere fundum,
 non contineri à fundo: nihilq; prohibet eum cum uilla esse.
 Erant in agris senatores, & uixerunt multi nobilissimi phi-
 losophi in agris, nō sine uilla, & habitatione. Differtq; ager
 ab aruo, quòd aruum sementi datur. Idem tradit fundus ge-
 neralissimum ad multa quæ possidentur esse nomen, sed esse
 in agro. Nam in urbe, aliquando etiam in agro prædium ap-
 pellari: fundus enim, inquit, species prædij est. Itaq; fundus
 est possessio rustica: prædiū, & rustica, & urbana. V N V S
 A G E R. quasi dicat, quo uiuat contentus.

LIB

LIBERALIS. 245.

Quas inopi, & dilectus donabis amico:

Temporibus nullis eripientur opes.

Q V A S. Nullis temporum seculis illæ facultates abs te abducentur (ait poëta) quas amico egeno, & iucundo, ipse alacris dilargitus fueris. Salo. Pro. cap. xxviiij. Qui dat pauperi, non indigebit: qui despicit deprecātem, sustinebit penam pauperis. Sane hanc sententiam à Valerio Max. (ut sæpe diximus) uidetur poëta mutuatus. D V L C I. id est, periucundo. gebit. Cic. in lib. de Amicitia: Quid dulcius, quàm habere quocum omnia audeas sic loqui ut tecum? Idem aliquatò inferius: Est enim is amicus quidem, qui est tanquam alter idem.

DE AEGROTO INCURABILI. 246.

I citò: dic oleum properet deferre sacerdos:

Conuenit medicum plurima turba simul.

I C I T O. Loquitur Michæel in persona maxime ægro-
tantis, & morituri, præcipiens quid ægrotus in extrema ui-
ta obseruare, ac facere debeat. Vade ocyus, debet imprare
alicui ministro, aut seruo ipse ægrotus (inquit Mic.) pete ut
sacerdos maturet extremam asserre unctionem, postquam
plurima amicorum ægroti caterua allocuta est medicum: sub-
audi, & medicus illis respondit eum iam incurabilem esse:
quod plerunque solet fieri. Frater Angelus à Clauasio, in
li. qui Summa Angelica inscribitur, hæc ait: Vnctio extrema
unum est de sacramentis Ecclesiæ: de quo habes in ca. unico
de sacra unctione. Eius materia est oleum oliuarum, et confè-
cratum ab episcopo, non ab inferiore, ut dicit Magister Sen-
ten. in iiij. Sed quæ forma eius administrandi. Et quòd solus unctio-
sacerdos potest eam conferre. Et quibus potest conferri. nis.

m 4

Et sicut instrumenta quinque sensuum debeant ungi. Et quis effectus eius. Et an hoc sacramentum sit de necessitate. Et utrum sit iterabile, omnia in eodem libro affatim memorantur. 1. in hoc loco dictio est, uerbum uidelicet. Aliàs uocalis. Aliàs consona simplex. Aliàs duplex (ut Priscianus libro primo proficitur) sed quoties consona est, inter mutas habetur. CON. id est, allocuta est medicū. SIMVL. id est, postquam. Catullus in epigram. Nam simul te Lesbia aspexi, nihil est super imi Quod loquar amens.

AEGROTI NON CURANTUR
à pluribus medicis.

247

Nūquā (crede mihi) à morbo curabitur aeger,
Si multis medicis creditur una febris.

NVNQVAM. Nullo unquam tempore (si mihi credas) aduersa uale tudine laborans morbo liberabitur (asseuerat Verinus) si una salus, quæ ab ægro desideratur, compluribus medicis reparanda committitur. Ratio autem est: quia medicamentorum, ac potionum multitudo, discordiam in stomacho parit: salus uerò citra concordiam non reuocatur: quæ res in alijs quoque rebus latissimè patet. Unde Florus de Pompeianorum strage: Nec ulla res magis exitio fuit, quàm ipsa exercitus magnitudo. Allegoricè tamen hunc locum accipiendum iam bis supra significauimus. MORBO. id est, temporali corporis imbecillitate. Modestinus lib. ff. 50. Verum est morbum esse temporalem corporis imbecillitatem: uitium uerò perpetuum corporis impedimentum, ueluti si luscus sit. Nam & luscus utique uisus est.

QVA

QVARE DIVITES PEIUS,

quàm pauperes curentur ægroti.

248

Vnde fit ægroti ut plures curentur egeni?

An quia diuitibus pharmaca plura nocent?

VNDE. Qua ratione fit (rogat poëta) ut plures pauperes ægotantes curatione sanentur? subaudi, quàm diuites. nunquid, quia medicamentorū multitudo hoc locupletioribus efficit? quasi dicat, nimirū hæc est causa. Sanè Verin. q̃a ipse aſiduo morbo uale tudinarius erat, liquidiſſimam huius rei habebat experientiam: atq; ideo toties unam, eādemq; repetit ſentētiā. PHARMA. id eſt, medicamenta. Caius. li. ff.

50. Qui uenenum dicit, adijcere debet, utrū bonum eſſet, an Venenū malum: Nā & medicamenta uenena ſunt: quia eo nomine oꝛ meſum eſt mne continetur, quod adhibitum eius naturam, cui adhibetur uerbum. tum eſt, mutat. Quum id, quod nos uenenū appellamus, Græci pharmacum dicunt, apud illos quoque tam medicamenta, quàm ea quæ nocent, hoc nomine continentur: unde adiectione alterius nominis diſtinctio fit.

QVOMODO DIVES,

& fœlix efficitur.

249

Vis fieri diues? Chriſti præcepta ſequaris.

Diminuas animi grandia uota tui.

VIS. Expetis effici uerè locuples (rogat Michaël) ſequere Chriſti documenta, & coërceas grandia, & inſatiabilia animi tui deſideria. Luc. cap. v l. Omnis, qui uenit ad me, & audit ſermones meos, & facit eos: oſtendam uobis cui ſimilis ſit. Similis eſt homini ædificanti domū, qui fodit in altū, & poſuit fundamētū ſupra petrā. Inūdatione autē facta, illiſum Certiſſimū eſt flumē donui illi, et nō potuit eā mouere. Fūdāta enī erat mū reſu-

m 5

giu deus. super petram. Salo. Prou. c. xxij. Ne erigas oculos tuos ad
 Non eri= opes quas non potes habere : quia facient sibi pennas quasi
 gas ocu= aquilæ, & uolabunt in cœlum. FIERI. effici: & recipro=
 los ad o= ce construitur. Sanè firi, & non fieri secundum artem debui
 pes quas mus dicere. Prif. in arte minori : Elementum est etiam quan=
 nō potes do in duo diuiditur monosyllabico : id est, contemplatione
 habere. temporum: ut fieri pro firi. Longa enim uocalis, in duas bre
 ues diuisa est.

AMICI DIVITVM SVNT

falsi amici.

210

Quē tibi diuitiæ peperere, est falsus amicus:
 Argentum, non te, diligit ille tuum.

QVEM. Amicus ille, quem tibi opes tuæ acquisiuerunt;
 ait uates, est fallax, & minime uerus : quoniam argentum
 tuum, non autem te ille amat. Salom. Prou. ca. xix. Multi co=
 lunt personam potentis, & amici sunt dona tribuentis. Vnde Cicer. lib. i. de Offic. Hoc maximè officij est, ut quisq; ma=
 ximè opis indigeat, ita ei potissimum opitulari. Quod cōtrā
 fit à plerisq;. A quo enim plurimum sperant, etiam si ille his
 non egeat, tamē ei potissimum inserviunt. PEPE. id est, ac=
 quisuere. Teren. in Eunu. Magnam partem gloriam labore
 alieno. FALSVS. id est, qui fallit: actiue enim, & interdum
 passiue significat. Valla lib. i. Falsus qui fallit, ut Terent.
 Censuē me aliquam causam fictam, falsam, ineptam saltem
 potuisse proloqui? Aliquando & passiue : ut idem, Carine
 falsus es: id est, deceptus. DILIGIT. id est, amat. Idem lib.
 v. Amare, est generalis significati : idem quod diligere, nisi
 quod putatur plus quiddam esse in amando, quàm in diligen
 do: ut Cicero ad Brutū. Lucius Claudius ualde nos diligit,
 aut, ut emphaticoter on dicam, ualde nos amat.

PA

PATIENTIA, ET FIDES PRO-

batur in rebus aduersis.

251.

*Rebus in aduersis patientia uera probatur.**Rebus in aduersis uera probanda fides.*

REBUS. In periculis, negotijsq; aduersantibus, uera me-
 lorum tolerantia experitur (testatur Mic.) & in negotijs
 item aduersantibus, atq; urgentibus fidelis, & cōstans fides
 experienda est. Apostolus post multa, quæ pro Christo to-
 lerat, ita concludit: Si gloriari oportet, in his quæ infirmita-
 tis meæ sunt, gloriabor. Mart. lib. x i. Rebus in angustiis fa-
 cile est contemnere uitam. Fortiter ille facit, qui miser esse po-
 test. Ecclesiasti. v i. Est enim amicus secūdum tempus suum, Est ami-
 & non permanebit in die tribulationis. Huiusmodi ergo cus secū-
 amicos fugiendos esse, nemo est tam extremæ dementiæ, qui dū tēpus
 non uideat: quippe qui sunt amici de nomine. **PATI.** id est, suum.
 tolerantia. Donatus de Vergilij uita ad hunc modum tra-
 dit: Solitus erat dicere, nullam uirtutem commodiorem ho-
 mini esse patientia, ac nullam asperam adeo esse fortunam,
 quam prudenter patiēdo uir fortis non uincat. Quam sen-
 tentiam in v. Aeneid. inseruit: Nate dea, quò fata trahunt re-
 trahuntq; sequamur. (Quicquid erit) superanda omnis for-
 tuna ferendo est. Sunt qui eam scripturam non esse Donati
 arbitrentur, sed authorem ignorari.

DVPLEX POENA PECCATI

principi imponenda.

252.

*Si procures nequam, si peccauere parentes,**Exemplo & sceleri poena parāda duplex.*

SIPROC. Si primores ciuitatis, principesq; ipsi nul-
 lius momēti, luxuriaq; discincti sūt (cēset Mi.) si patres ipsi
 iam

iam seniores deliquerunt pessimo eorum exemplo, ac peccato duplex irrogandū est suppliciū. Sap. cap. VI. Horrendē, & citò apparebit uobis: quoniā iudiciū durissimum in his qui præsunt, fiet. Exiguo enim concedetur misericordia, potentes autem potenter tormenta patientur. Non enim subtrahet personam cuiusquam Deus, qui est omnium dominator: nec uerebitur magnitudinem cuiusquā, quoniā pusillū, & magnū ipse fecit: & equaliter est illi cura de omnibus. Fortioribus autē fortior instat cruciatio. PROCERES. id est, ciuitatis principes. Qui de uocabulorū significatione cōscripserunt, ita profitentur: Proceres capita trabiū proprie dicuntur, hoc est, mutili quidam extātes: à quo principes ciuitatis sunt proceres appellati, quod ij ita in ciuitate eminēt, sicut illi in ædificijs. PARENTES. id est, maiores ætate cognati. Caius lib. digest. 50. Appellatione parentis nō tantum pater, sed etiam auus, proauus, & deinceps omnes superiores continentur: sed & mater, & auia, & proauia. EXEM. id est, peccato, quod in exemplum trāsit. Marcel. Exemplū est, quod sequamur, aut uitemus: Exemplar, ex quo simile faciamus. Illud animo æstimatur: istud oculis conspicitur.

FILIVS IMITATUR MO-
res parentis. 253

Sæpe patris mores imitatur filius infans:

Qualis erat mater, filia talis erit.

SÆPE. Filiolus uernaculi, siue patrij sermonis adhuc ignarus pcrebro (inquit poëta) patris sui mores discet, atq; insectabitur, & quā proba, quā ue improba mater erat, tam proba tam ue improba filia futura est. Sanē & ad laudem, & ad uituperium spectat sententia hæc: nec magis de maribus, quā de foeminis accipiēda. Hora. de Mecœnate libro

lib. i. car. Mecœnas atavis edite regibus. Verg. lib. i. Aene. de Dido. Qui tanti talem genuere parentes? utrūq; ad laudē. Idem lib. iij. Aenei. de Aenea: Nec tibi diua parens generis, nec Dardanus author Perfide, sed duris genuit te cautibus horrens Caucasus, Hyrcanæq; admorūt ubera tigres. Ad uituperium. Inde illud quoq; Iuuenalis Saty. v i. Desperanda tibi salua concordia socru: Illa docet spolijs nudi gaudere mariti. I M I T. id est, tanquam exempla, illos sequitur: Et ad mores, dicta, factaq; huius uerbi significatio magis spectat. F I. N. id est, etiam ab infantia: Et mirē distinxit filius infans dicens. Marcellus: Infans à non fando dictum est. Cic. in Oratore: Nam et infantes actionis sæpe fructum tulere. Et est quod aut dici non debeat, aut fari non possit. Nam infantes usque eò appellandi sunt, donec cœperint fari.

FILIA MORES MATRIS sequitur.

254

*Castaresfert castæ genitricis filia mores,
Lasciuæ nunquam filia casta fuit.*

CASTA. Edocet superioris distichi sententiam. Filia pudica (subijcit poëta) castæ quoque matris pudicos mores repræsentat, ac reuocat: uerum libidinosæ matris filia nunquam pudica reperta est. Hinc Iuuenalis saty. xiiij. exclamat: Expectes ut non sit adultera Large Filia: quæ nunquam maternos dicere mœchos. Tam citò: nec tanto poterit contexere cursu, Ut non terdecies respiret: conscia mater mater tri Virgo fuit: ceras nūc hac distante pusillas Implet, Et ad dicunt o mœchos dat eisdem ferre cinædis. GENI. id est, matris. ratores, Valla lib. iij. Oratores sæpius dicunt filius quàm natus: pater poëta est, quàm genitor: mater quàm genitrix: parens pro utroq;: tiam alio etiam sæpe homo potius quàm uir: quoties ita accipitur ille, ter.
de

de quo agimus, aut loquimur, quale est hoc: Illi deduxerunt hominem in palestram. Poëta potius e contrario, Historici mediam quandam uiam tenent.

PATER DEBET ESSE OPTIMA norma filijs. 255.

Et uerbo, & facto paruis sit regula natis

Optima, sitq; omni tempore norma pater.

ET VER. ET. Pater tam dicto quàm facto sit paruis liberis documētum, hortatur Michaël, deniq; in uniuersa aetate sit optimum uitæ exemplum pater. Eccles. cap. xxx. Qui docet filium suum, in zelū mittit inimicum: & in medio amicorū gloriabitur in illo. Mortuus est pater eius, & quasi nō est mortuus. Simile enim reliquit sibi post se. Iuue. saty. xiiij.

Maxima Maxima debetur puero reuerentia: si quid Turpe paras: nec debetur tu pueri contempseris annos: Sed peccaturo obsistat tibi si puero re= lius infans. Plutarchus item tradit Catonem seniore a uer= uerentia. borum turpitudine, præsente puero filio sic temperasse, quasi Vestalibus uirginibus arbitris locuturus esset. NOR. id est, rectum uitæ exemplum: & est metaphora, à fabris lignarijs sumpta. Est enim norma, fabrorum instrumentum, habens duo latera: quo omnia dirigunt, metiunturq;. Cice. in Lælio: Nunquam ego dicam C. Fabricium, Marcum Curium, Titum Coruncanum, quos sapientes nostri maiores iudicabant, ad istorum normam fuisse sapientes.

ARTES DISCENDAE A TENERIS. 256

Altera natura est habitus: quam iunior artem

Perdisces, tollet nulla senectū tibi.

ALTERA. Consuetudo est altera natura, ab illa quam in generatione statim accipimus (asseuerat uates) unde infert con

conclusionem, neq; ulla ætas quantumuis longa tibi adimet officiū, & artem, quam adolescens penitus edidiceris. *Quinti. lib. I.* Fit ex his consuetudo, deinde natura. *Cic. in lib. de Amicitia:* Maxima est enim uis uetustatis, & consuetudinis. *Quinti. eodē lib.* Frāgas enim citius, quā corrigas, quæ in prauum induruerunt. *HABITUS* id est, frequens actibus consuetudo. *Nā Philosophi* ita definiunt: *Habitus* est alicuius rei, siue in animo, siue in corpore à natura cōcepta, sed usu corroborata, & plena perfectio. *IUNIOR* id est, adolescensior, & puer: de cuius comparatiui natura suprā dictum est.

VIRTUTI MORS NOCE-

re non potest.

257

Sola potest homines æternos reddere uirtus:

Huic soli è cunctis non libitina nocet.

SOLA. Sola uirtus potest mortales efficere æternos, testatur *Michaël.* nā huic soli, hoc est, uirtuti, mors nocere nequit. *Sall. in Iugurt.* Nam uti genus hominum compositū ex corpore, & anima est, ita res cūctæ studiaq; omnia alia corporis, alia animi naturam sequūtur. Igitur præclara facies, magnæ diuitiæ, ad hoc uis corporis, & alia huiuscemodî omnia breui dilabūtur. At ingenij egregia facinora sicuti anima immortalia sunt. *LIBI.* id est, mors. *Hor. li. iiij. car.* Nō egregia omnis moriar, multaq; pars mei Vitabit libitinam. *Porphyr.* facinorario eum locum ita exponit: Libitinam pro morte posuit. Cæ sicuti anterium secretrum significat, quo cadauera in funere efferuntur, dicta ut multi uolunt, per contrariū, quod nemini libeat. *mortalia sunt.*

ELOQVENTIA OMNIA PERFICIT.

Nil tā difficile est, quod non persuadeat, et nō

258

Efficiat docti lingua diferta senis.

NIL

NIL. Nullū negotium usque adeo difficile impetratu est (inquit uates) quod facundi, ac copiosi eruditi oratoris, & Salomon senis lingua nō permoueat, atque impetret. Vnde eloquentiā de eloquē Prouerb. cap. x x i i i. ita commendat Salomon: Qui diligit cordis munditiam, propter gratiam labiorum suorum habebit amicum regem. Quintil. lib. x. de Cicer. qui optimē omniū oratorum persuadebat: Quare nō immeritō ab hominibus etatis suæ regnare in iudicijs dictus est: apud posteros uerō id est consecutus Cicero ut iam nō hominis nomē, sed eloquentiæ habeatur. **PERSVA.** id est, suadendo impetret. Hoc enim persuadere propriē significat, quanuis suadere significat tantum admonere, etiam si non impetres. Sanē sciendum est uniuersam oratoris difficultatem, in persuadendo uersari. Quintil. lib. i i. Cicero pluribus locis scripsit oratoris officium esse dicere ad persuadendum. In Rhetoricis etiā (quos sine dubio ipse nō probat) finē facit persuadere. **LIN.** id est, sermo, & eloquium. Ecclesiasticus ca. i i i j. In lingua enim sapientia dignoscitur, & sensus, & scientia, & doctrina in uerbo sensati, & fundamentum in operibus iustitiæ. **SENIS,** id est, uiri longæui, & grauis. Idem capitulo v i i i. Non te prætereant narratio seniorum. ipsi enim didicerunt à patribus suis.

DE ELOQUENTIA.

Ancipiti eloquium longè penetrantius ense:

Hoc rabiem motam sedat, & arma mouet.

ANCIPITI. Eloquentia multò profundius penetrat (testatur pœta) quàm ensis ambiguè atque utrinq; secans. nam hæc est, quæ furorē concitatū mitigat, si opus est: & si opus est, arma quieta ad prælium impellit. Quint. lib. i i. Est enim eloquentia una quædam de summis uirtutibus. De laudibus

dibus huius facultatis. Cic. lib. I. de Offi. ad hūc modum reliquit scriptum, postquam iuris civilis meminerat: Atq; huic arti finitima est dicendi grauior facultas, & gratior, & ornatio. Quid enim eloquentia laudabilius, & præstabilius, uel admiratione audientium, uel spe indigentium, uel eorum, qui defensi sunt, gratia? Huic quoq; ergo à maioribus nostris est in tota dignitate principatus datus. E L O Q V I. id est, eloquentia, & dicēdi copia. Varro libro I I. Igitur is loquitur, qui suo loco quodq; uerbum sciens ponit: & iste proloquitur, quum animo quod habuit extulit loquendo. Hinc etiam amplius dicuntur, Eloquium, ac reliqui fanis Sabinis è cella Dei qui eloquuntur. Hinc dictus loquax, qui nimium loquitur. Hinc eloquens qui copiose loquitur. hæc Varro suboscure tradidit. P E N E T R A N. id est, profundius penetrans, & secans. Ecclesiasticus cap. xxxviii. Lingua tertia mul- Ecclesia-
tos commouit: & disperfit illos de gente in gentem. Ciuitates sticus de
muratas diuitum destruxit: & domos magnatū effodit: Vir- lingua.
tutes populorū concidit, & gētes fortes dissoluit. Idem pau
lò inferius: Flagelli plaga liuorē facit, plaga autem lingue
comminuet ossa. E N S E A N C I. id est, gladio utrinque
secanti. S E D A T. id est, mitigat. Vergilius libro primo Aeneid. Ille regit dictis animos, & pectora mulcet. A R M A
M O U E T. id est, uiros armatos impellit.

DE EADEM RE.

260

Nil adeò incultum, quod nō ratione nitescat:

Thebarū hæc altas uexit ad astra domos.

N I L. Nullus populus est usque adeò incultus, & serinis moribus (ait uates) qui naturali ratione, quam per eloquentiam exprimimus, nō fiat excultus, & politus. quod exemplo probat: Nam hæc (inquit) ratio, & eloquentia nobilis

n

Thebanorum, qui prius more ferarum uiuebant, ædes usq;
ad cælum erexit. Cice. in ueteribus Rhetoricis: Cum autem
res à nostra memoria propter uetustatem remotas, ex literarum
monumentis repetere instituo: multas urbes constitutas,
plurima bella restincta, firmissimas societates, sanctissimas
amicitias intelligo, tum animi ratione, tū etiam facilius
eloquētia comparatas. Paulò post ait fuisse olim uirū quen-
dam sapientem, qui homines in agris, & in tectis syluestri-
bus abditos, ratione quadam in unum cōgregauit, atq; ora-
tionem studiosius audientes, ex feris, & immanibus mites
reddidit. N I T E S. id est, ex cultum, & moratum redda-
tur. T H E. urbis Bœotiae. Fabula hoc tradit: Amphio Iouis
filius, ut Plin. libr. vij. proficitur, primus inuenit musicam.
Primus item cum cithara cecinit, primus illā inuenit, ut alij
tradūt, Orpheus, ut alij, Linus. Hic syluestres in Bœotia ho-
mines musicæ suauitate, & eloquentia in urbem Thebas,
quam Cadmus Agenoris filius condiderat, coadunauit, &
ad mores ciuiles contraxit: unde fingitur Thebas sono citha-
ræ lapides trahētis muro cinxisse. Hor. in ar. poë. Dictus &
Amphio Thebæ cōditor arcis, Saxa mouere sono testudi-
nis, et prece blāda Ducere quò uellet. Sed re uera eloquio id
suo efficit. A D A S T. id est, in sublimitatē: et est hyperbole.

Q U I V E R V N A U D I R E

non uult, perditus est. 26

Desperanda salus qui uerum audire recusat:

Inq; suum præceps labitur exitium.

D E S P E. Saluatio non speranda ab illo est, assenerat
Michaël, qui res ueras audire refugit: nec ab illo, qui res ue-
ras audire recusans, procliuius in suis ipsius demergitur perdis-
Salomō. tionem. Sal. Prover. cap. xxvij. Qui declinat aures suas ne
audiat

audiat legem, oratio eius erit execrabilis. Mart. quoque libro viij. in Gallicum ita iocatur: Dic uerū mihi Marce, dic amabo: Nil est quod magis audiam libenter. Idem paulò inferius: Vero uerius ergo quid sit audi: Verum, Gallicè, non libenter audis. DESPER. id est, nō sperāda. Hor. li. i. car. Nihil desperādū Teucro duce, et ausspice Teucro. Ordo est, Salus desperanda est, subaudi illius, qui recusat audire uerū: & illius, qui pronus, & pertinax in suum exitium decidit.

IUVENVM FVRORE VRBES

euerſæ, ſeruata cōſilio ſenū.

262

Præcipites iuuenum dementia subruit urbes:

Curia cōſilio cōſtabilita ſenū eſt.

PRÆCIPIT. Furioſa iuuenum imprudentia urbes deſturbatas, ac ruētēs euerſit (teſtatur poëta) uice uerſa, forum, ac reipublicæ ipſius curia ſenū prouidentia cōſtans, & firma cōſeruatur. Hinc Vlpianus lib. Digēſt. 50. ita promulgaui: Ad Rempublicam adminiſtrandum ante uiceſimum quintum annū, uel ad munera, quæ non patrimoniū ſunt uel honores admitti non oportet. DEMENTIA. id eſt, improuidentia: nam demens improuidus dicitur à Seruo. Vergil. libro v. Sed tum forte caua dum perſonat æquora concha Demēs. VRBES. id eſt, urbium ædificia, unā cum ciuibus. Paulus libro Digēſt. 50. Urbis appellatio muris, Romæ autem continentibus ædificijs finiuntur: quod latius patet. CŌſTATA. id eſt, corroborata.

Ante

xxv. an-

nū nequis

ad admī-

ſtrationē

Reip. ac-

cedat.

PLVS FABIVS SENEX, QVAM

Flaminius profuit urbi Romæ.

263

Plus cunctatoris Fabij mora profuit urbi,

Flamini, & Gracchi quàm ualuere manus.

PLVS. Exemplo (ita ut solet) superioris distichi sententiam comprobatur poëta: Validius profuit urbi Romæ in maximis cladibus ab Annibale Pœnorum duce uexatæ moræ, & retardatio Quinti Fabij cunctatoris (quia ipsum Annibalem remoratus, ac nullo modo illi pugnandi copiam faciens, eundem fregit, atque ita urbem reseruauit) quàm aut copiarum, siue cohortes Caij Flaminiij ardentissimi ductus, aut exercitus Tiberij Gracchi magnanimi quoque Imperatoris prodesse ualuerunt, quorum alter in Hetruria apud Thrasymenum lacum insidijs Annibalis periit: Alter in eadem Hetruria Flauij Lucani hospitis prodicione à Magone, Annibalis duce dolo necatus est. CUNCTA. FAB. id est, qui (ut Liuius libro secundo de bello Punico secundo inquit) sedendo, & cunctando bellum gerebat. Nam Quintus Fabius Maximus dictator creatus Annibalis imperium in Italia non tulit; mora quippe eum elisit, & ad Campaniam traxit, ubi delicijs eius uirtus obtorpuit, & irretita est. Liuius eodem libro: Nec Annibalem sefellit cum duce mutata esse belli rationem. Idem paulò inferius: Annibalem quoque ex acie redeuntem dixisse ferunt: Tandem eam nubem, quæ sederet in iugis montium, sollicitatam procellæ imbrē dedisse. Præterea Fabius cunctatoris cognomen à magistro equitum, qui eum segnē, & formidolosum cōuiciabatur, accepit. Idem in eodem libro, de illo magistro equitum: Primò inter paucos, deinde propalā in uulgus pro cunctatore segnē, pro cauto timidum affingens, uicina uirtutibus uitia cōpellabat. FLAMINI. illius ducis ardentissimi, de cuius nomine idem Liuius aliquatò superius ita memorat: Donec in præper eques, Ducatio nomen erat, faciemque noscitantibus Consulibus, inquit popularibus suis: Hic est, qui legiones nostras cecidit, agrosque, & urbem est depopulatus. Nam ego hanc uictimam manibus perempto.

Fabius
cunctator.

Flaminius
dux.

emptorum ciuiū dabo: subditisq; calcaribus equo per confertissimam hostium turbam impetum facit: obtruncatoq; prius armigero, qui se infesto uenienti obiecerat, Consulem lancea trāsfixit. GRACCHI. id est, illius magnanimi quoque Imperatoris, de cuius nece idem Liuius libro deinceps v. ita differit: Gracchum iam nudatum praesidio uiuum capere Poeni nituntur. Ceterum ille confpicatus Lucanum hostitem inter hostes adeo infestus inuasit, ut parci ei sine multorum perniciē nō posset. Exanimem eum Mago extemplo ad Annibalem misit: poniq; cum captis simul fascibus ante tribunal Imperatoris iussit.

CONSCIENTIA BONA

iudicem non timet.

Accusent te mille licet, mens conscia recti

Stat tamen, & spernit iudicis ora trucidis.

ACCUSENT. Quauis mille hominum te criminis accersant, & accusent: (testatur Michaël) tamen animus tuus honesti conscius stat tibi constans, ac nihil titubans, & scui iudicis uultus intuens pro nihilo pendet. Ratio est: quia (ut Ecclesiasticus cap. xxxij. ait) Qui timet Dominū, nihil trepidabit, & nō pauebit: quoniam ipse est spes eius. Timet Dominum, beata anima eius, ad quem respicis, & qui est fortitudo eius. Hinc profecto est, quod martyres nostri tyrannorum uultus truces, à quibus iniustissimis pro Christi fide miris cruciatibus dābantur, despiciebāt: non formidabant. ACC. id est, ostendant te peccauisse. Valla libr. v. l. Sed ne multis morer: Accusare est uel apud iudices, uel apud alium quenuis, etiam apud illum ipsum quem accuses, significare, atq; ostendere aliquem peccasse. Incusare uero, reprehendere mores alterius: & plerunq; cum querela quod ab

illo iniuria sis affectus. MILLE. subaudi, hominū, uel homines. Idē lib. iij. primò docet Mille numūm singularis numeri esse. Cice. in Philip. Qui L. Antonio mille numūm refert expensum: & ita mille hominum, mille foeminarum dicimus: sed mille (ut idē dixit) singularis numeri, & substantiuum est. Deinde de numero plurali ita subiicit: Illud quoque præter hoc addamus, mille homines dici: nullia uerò homines non dici. Cuius rei causa est, quòd propriè diximus mille homines, ut centum homines: nullia hominum, ut centenaria, uel turbae hominum: hoc substantiuum est: illud uerò adiectiuum. STAT. id est, inuictam se ostendit.

AD QVENDAM VANILOQVVM. 165.

Omni^{bus} in triuijs recitans tua carmina laus.
Si uis ut laudem, discet tacere prius. (das:

OMNI. In quibuscunque locis publicis, ut sunt triuia & quadriuia repetens, & recitans, o uaniloque (inquit uates) uersus tuos commendas, quasi uelis à me illos laudatum iri: ergo si uis ut ego laudem, discet tu prius temetipsum non ex-

Nō belle
quedam
faciunt
duo.

Cyclicus
poeta.

tollere, ac dilatare. Sic Mart. lib. v. quanuis in alio sensu dixit: Non belle quedam faciunt duo: sufficit unus Huic operi: si uis ut loquar, ipse tace. Sanè poetas quos Cyclicos uocant, carpit Horat. in arte poet. Nec sic incipies, ut scriptor cyclicus olim. ubi præterquàm quòd potest esse proprium poete nomē, Acrō ita interpretatur: Cyclicus poeta est, qui ordinem uariare nescit: uel qui carmina sua circumfert: quasi circumforaneus. Idē paulo uisarius: Aliter Cyclici dicuntur, qui circum ciuitates meant recitantes. IN TRI. id est, in locis publicis, qualia sunt loca, in quibus tres uiae concurrunt: quæ triuia dicuntur: sicut quadriuia, in quibus quatuor. Latenter autem ostendit illum carmina uilia recitare, qualia

qualia in triuijs rustici olim recitabant. Verg. in Buco. Non tu in triuijs indocte solebas Stridenti miserum stipula disperdere carmen? Luue. saty. v 11. Nec quid Communi feriat caramen triuiale moneta.

NON EST VITUPERANDVS,

si non est filius similis patri.

266

Quòd nequeã ad musas puer aspirare pater-
Da ueniã: noster disticha ludus erit. (nas,

QVOD. Quoniam ipse adhuc adolescentulus non possum ad stylũ in poësim parentis mei Vgolini accedere, petit Verinus, da ueniam: ita enim disticha sententiarum noster puerilis ludus erit, quasi dicat, secũdũ etatẽ nõnihil ago, etate ingrauescente maiora (si dijs placet) facturũ. Ingenue uerò fatetur Vgolinũ magniloquentiorem scribendi habuisse stylũ, se autem his attenuati styli distichis euam re. prodesse. Nam & Politianus suprã dixit: Vnica doctiloqui spes, & imago patris. Sic Vergil. in Buco. Nam neq; adhuc Varro uideor, nec dicere Cinna Digna: sed argutos interstrepere anser olores. **ASPI. AD MVS. PATER.** id est, accedere ad altiloquã patris poëtica. Sane aspiro in hac significatione, cum quarto casũ, et præpositione ad, cõstruitur. Quare Valla lib. 111. in uectiuarũ in Pogilũ, qui hac cõstructione, sed in alia significatione usus est, ita scribit: Nec aspirant positum ex usu eruditorum, quale est Cicero, Ad eam laudem aspirare non possunt, hoc est, non possunt proxime accedere, ne afflatu quidem. Cõstruitur interdum cum tertio casu: sed fauere significat. Verg. libro 11. Aenei. Aspirat primo fortuna labori. quod Seruius sic exponit: Aspirat, id est, fauet: ut, Aspirant auræ in noctem. Vnde aurã

fauor est, ut Gaudens popularibus auris. DA VENIAM.
Latine hoc dixit. Nam indulgentia, ut Valla libro 1. profi-
tetur, longè aliud quàm uenia significat.

AD CARPENTEM

sua disticha.

267.

Disticha quòd tenui mediter me carpis auena:
Non omnes possunt praelia flare tuba.

DISTICHA. Incusas me, inquit poëta, ô detractor,
quoniam geminos uersus tenui stylo pangam? q. d. non debes
eam ob rem me reprehendere: quia non omnes poëtae pos-
sunt stylo grādiloquo, praelia, & bellica certamina canere.
Sic Mart. lib. ix. Ingenium mihi Gaure probas sic esse pu-
sillum, Carmina quòd faciam quæ breuitate placent. ME-
D I. id est, cantē. Vergi. in Buc. Syluestrem tenui musam me-
ditaris auena. Seruius super eum locum: Meditaris per anti-
stichon dicimus: ab eo est enim quod Græci *μυατῶ* dicunt l,
& d, inuicē cedunt: ut sella pro sedda. TENVI AVENA.
id est, humili stylo, ut idē interpretatur. FLARE. id est, in-
genti spiritu, & carminū sono pāgere. Mart. lib. viii. Nec
quenquam tanta bella sonare tuba: id est, sonoritate.

Flare.

AD EYNDDEM.

268

Si labor in tenui est, si me non spernit Apollo:
Cur tibi sic nostri displicuere sales?

S I. Si in tenui materia exornanda, qualis est disticho-
rum, labor est (ait poëta) quasi dicat, quem libenter tolera-

In tenui labor, at natur, sed potius fauet: qua ratione nostri carminis lepore s
labor, at natur, sed potius fauet: qua ratione nostri carminis lepore s
tenuis nō tibi usque adeo non placuerūt detractor, ac liuide? Verg. lib.
gloria. IIII. Geor. In tenui labor, at tenuis nō gloria: si quē Numina
leua

leua sinunt, auditq; uocatus Apollo. Hoc autem ideo dixit: quoniam ingens labor est, si fuerit materia exilis exornata: maximus item res magnas prudenter tractare: quia facta dictis ex æquāda sunt (inquit Sal.) SIMENON SPER. imò amat, & mihi propitius est: per liptoten. ut, Munera nec sperno (dixit Maro) NOSTRI SALES. id est, lepores, & urbanitates: id enim numero pluratiuo significat. Marti. in Xenijs: Postulat esse nouos ebria bruma sales. In singulāri uerò idem significat: sed sæpius cibariorum illud condimentum, quo carnes in primis in corruptæ seruantur, quauis Quint. li. vi. illud Catullianū, Nulla in tam magno corpore mica salus: miror nō potius pro uenustatis gratia, quā pro ridiculo (ut ipse uoluit) accepisse.

AD VGOLINVM PATREM. 269.

Nosti chare parēs, quā sim breuitatis amator:

Accipe delicias disticha parua meas.

NOSTIO amabilis pater Vgoline compertum habes, ait Verinus, quātū sim breuiloquij affectator. quasi innuat, & ob eam causam nequeo tibi mittere librum, sed libellum: sed accipe nihilò minus tenuis styli disticha, quæ ipse tāquā delicias, & iucunditates meas habeo charas, tanquam munuscula. tibi parens. magis est poëticum. Festus: Parens uulgo pater aut mater appellatur: sed iuris prudentes, auos, & proauos, auias, & proauias, parentum nomine appellari dicunt. BREVI. id est, breuiloquij. Sanè breuitas, si obscuritatem pariat, uituperatur. Hora. in arte poëtic. Breuis esse laboro, Obscurus fio. Sin autē perspicua est, nihil amabilius. Nā Quint. cōterraneus noster lib. x. Thucydide his uerbis commendat: Densus, & breuis, & semper instans sibi Thucydides. Mart. lib. viij. Disticha qui scribit, puo, uult breuitate

Parens.

placere. PARVA. id est, tenuis, atq; infimi characteris. Idē lib. xij. Quid minus esse potest? epigrammata scribere coepi. Idē lib. i. Et probetur in me nouissimum ingenium.

AD EVNDEM.

270

In lucem nostri formidant prodere lusus:
Si prius emendes, nil Vgoline timent.

IN. Nostri distichorum icci, & sales metuūt ō pater Vgoline, fatetur Verinus, in publicam lectorum censuram sese dare: tamen si prius illos ipse qui longē doctrina pręstas elimaueris, nil tam uerentur. Consueuerunt enim authores, et quidem speciosi, non solum de edendo dubitare, si uideatur, etiam delere: quare Suetonius de Augusto hæc tradit: Nam tragœdiam magno impetu exorsus, nō succedente stylo aboleuit: quærētibzq; amicis, quidnā Ajax ageret: respondit Aiacez suum in spongiā incubuisse. IN LV. id est, extra bibliothecę latebras. PRODERE. subaudiendum est, seipsos. est enim transitium. Verg. lib. ij. Aeneid. Prodere uoce sua quenquam, aut opponere morti. aliter non procedit, neq; pro uerbo prodire ponitur: quod absolutum est. EMENDES. id est, corrigas. Mar. lib. iij. Emendare meos una littera potest. LVSVS. propriē dixit; nam ludere dicuntur poëta minora poemata componētes. Vergil. in Buc. Ludere quę uellem calamo permisit agresti.

AD CARPENTEM INGENIUM,

& ætatem suam.

Me puerū dicis, quid tū? ingeniumq; reprędis:
Sat mihi, si mores dixeris esse bonos.

ME. Me contemnendo uocas puerum, ō detractor, rogat Verinus, quid ulterius inuenis, uidelicet carpendum, & reprę

reprehendis naturalem sapientiam, tanquam puerilem: scias mihi habeo, inquit, si dixeris quod non potes negare, esse mihi, uidelicet honestos mores. & stomachabundus hoc dicit. q. d. idem quod Ecclesiasticus ca. iiij. Melior est puer Melior pauper, & sapiens, rege sene, & stulto: qui nescit prouidere est puer re in posterum, quod carcere, cathenisq; interdum quis egre pauper, diatur ad regnum: & alius natus in regno inopia consumatur. P. V. E. quasi dicat, imprudentem. sicut Lucret. libro iiij. rege sene Nec prudēs sit puer ullus. sed ille de communi puerorum natura & stulto. terra locutus est. Q. V. I. D. T. V. M. id est, quid praeterea, subaudi, dicis, uel inuenis reprehendendum. D. I. X. E. R. I. S. quia hoc fateris. non enim negare potes. & in senem uidetur totum distichon detortum.

A D E V N D E M.

Aetatem incusas, nequeas quā carperemores:

Naturam insanæ est carpere mentis opus.

A. E. T. A. Culpas pueriles annos, ait in eundem senem rācidum poeta (cuius nomini more Christiano parcat) quum mores non ualeas damnare. O' impudēs, carpere, inquit, naturam, quæ me nondum uirum fecit, quod tu facis, hominis est desipientis. Aristot. lib. i. Ethic. Nil autem differt, ætate quis sit iuuenis, an moribus. Vnde colligimus uice uersa: Nihil etiam differre, ætate quis senex, an moribus. Sanè tanta est mortalium inuidia, ut quoties nequeunt unam rem, carpant alteram, sicuti poeta hoc loco queritur: sic mihi obijciunt quidam Zoili, quoniam commentarios in Mich. Verinum ediderim, pueriles me paginas reposuisse: at ego multo aliter sentio: sed reprimam me, & adnatar quoad fieri queat. C. A. R. id est, mordere. Carpere, ut Valla lib. v. i. docet trahere, sensimq; auellere: sumitur etiam pro reprehendere.

Mart.

Mart. lib. i. Carpere uel noli nostra, uel ede tua. NATV. id est, Deum. Silius lib. iij. Punicorum: Heu primæ scelerū causæ mortalibus ægris, Naturam nescire Deum.

QVIS SENEX LAUDANDVS. 273

Vt laudanda senis probitas, ita fœda senectus
Culpanda est, turpi quæ maculata probro.

VT. Quemadmodum senis uirtus laudibus extollenda est, asseuerat Michaël, ita libidinosa senectus, quæ fœdo uitio inquinata est, damnanda. Ecclesiasticus cap. xxv. Quæ Speciosū speciosum canitiæ iudicium, & presbyteris cognoscere cō- senis cō- filium. Vnde Cato apud Cic. de Senect. ita alloquitur Scipio filium. nem, & Lælium: Quocirca si sapientiam meam admirari soletis, quæ uimā digna esset opinione uestra, nostroq; cognomine, in hoc sumus sapiētes, q̄ naturā optimā ducē, tanquā Deū sequimur: eiq; paremus, à qua nō uerisimile est, cū cæteræ partes ætatis bene descriptæ sint, extremū tanquā ab inerti poëta esse neglectū. Cic. lib. i. de Offi. Nil autē magis cauendū est senectuti, quā ne languori, desidiæq; se dedat: luxuria uerò cū omni ætati turpis, tum senectuti fœdissima est. F O E D A. id est, turpis, uel deformis. Mar. Fœdum cōsuetudine est deforme. Teren. in Eunu. Nūc tibi uidetur fœdus, quia illam non habet. P R O B. id est, uituperio. Sallust. in Catil. Quam censes à Senatu probri gratia amouerant. O T I A. Otiositas tanquam mors hominum uiuentium est, ô Canisiane (inquit Verinus) & existimo quidem otia esse tanquam sepulcrum uiri imperiti, & ignaui uiuentis. Vnde de Ecclesiasticus cap. xxxij. Multam enim malitiam docuit Multa mala do- otiositas. Profectò hoc ideo sentit, quoniam homo indoctus, cuit otio quicq; nullius artis bonæ peritiam habet, sicut is, qui mortuus est, ac uita defunctus, nihil omnino efficit. Verg. lib. ij. Aeneid.

*Aeneid. Inuadunt urbem somno, uinoq; sepultam. q. d. otio,
& relaxatione perditam.*

AD CANISIANVM, QVOD

otium est sepulcrum hominis. 2. 74

*Otia mors hominum est: spirantis & esse se-
pulcrum*

Arbitror indocti, Canisiane, uiri.

OTIA MORSHOMI. est: bona est grammatica: ut
uiciniore substantiuo detur uerbum. Luca. lib. iij. Phar. Omnia
Cæsar erat. Et licet grammatica uiceuersa pateretur,
ut dicamus, Cæsar omnia erant: tamen naturalis ratio alteru-
rum sensum inducit. Vnum enim est dicere, Ego sum omnia,
alterum Omnia sunt ego. SPIR. id est, uiuentis. Mart. in Xe-
nijs: Spirat in adueto sed iam piger equore mulus. INDO-
CTI. id est, nullius artis, & ministerij.

SIGNVM EST AETERNÆ

ruinæ felicitas improborum.

75

Desine mirari, æternæ sunt signa ruinæ,

Prospera quum uideas tot geminata malis.

DESI. Omittite admirari (hortatur poëta) subaudi res
prosperas: nam quum uideas res prosperas tot huius mundi
malis cōiunctas, perpetuæ cladis sunt indicia, & prodigia:
quasi innuat, mala potius in uita debere tolerari, quàm felici-
cia à Deo optari, secundum illud Salo. Prouer. cap. iij. Quæ Quem di
enim diligit Dominus, corripit: & quasi pater in filio cōpla ligat Do-
cet sibi. Luca. lib. i. Phar. O faciles dare summa deos, ea minus,
demq; tueri Difficiles. GEMI. id est, iuncta. Hora. in arte corripit.
poë. Serpentes aubus geminentur, & tigris agni.

ING

INGRATVS EST, QVI SINE

usura grates reddiderit.

276

Reddiderit quisquis paruas sine scœnore gra-
Conuincã ingratũ Canisiane uirum. (tes,

REDDIDE. Quicumq; modicas gratias, & non sine
usura quadam, hoc est, maiore quàm beneficium acceperit,
copia retulerit (asseuerat:uates)condemnabo eum ô Canisia
ne,tanquam hominem ingratum, & illiberalem. Sap. cap.
xvi. Ingrati enim spes tanquam hybernalis glacies tabe-
scet: & disperiet tanquam aqua superuacua. Nam Cic. lib.

Nullum 1. de Offic. ita scribit: Nullum enim officium referenda
officiũ re gratia magis necessariũ est. Quòd si ea quæ acceperis utẽda,
ferenda maiore mēsurā, si modò possis reddere iubet Hesiodus, quid-
gratia ma nam beneficio prouocati facere debemus? an non imitari a-
gis neces- gros fertiles, qui multò plus afferũt quàm acceperint? R ED.
sarium. GRA. id est, retulerit gratias. Nã referre gratiam, uel gra-

tias dicimus: ut ex Valla suprã memorauimus, quare reddere
gratias, parum usitatum opinor, & si Teren. in Eunuc. di-
cat, Reddam uicem hercle. quum præsertim paulò superius
dixisset, Qui referam sacrilego illi gratiam. C ONVIN. id
est, condemnabo. Sallu. in Catilina, Cõuicti iudicijs: aut pro-
factis iudicium timentes.

PORTAE MVLTAE

atione est opus.

277

Instar apìs debes uarijs excerpere libris,
Mellifluo ut manet dulcis ab ore liquor.

INSTAR. Ad morem apìs debebis quicumq; in poëtam
euadere moliris (hortatur musarum sacerdos) ex multis ac
diuersis antiquorũ uoluminibus colligere, ut ab ore tuo sua-
uissima

uissimo mellitum ~~et~~ carmen. Sic Lucre. li. iij. Floriferis
ut apes in saltibus omnia libant, Omnia nos iidem depascia-
mur aurea dicta, Aurea perpetua semper dignissima uita.
Hoc item in arte poë. ad hunc modum præcipit: Vos exem-
plæ Græca, Nocturna uersate manu, uersate diurna. E X-
CER. id est, corrådere, & colligere. & subaudi, optima
quæque: est enim excerpto transitiuũ. D V L. L I Q V O R.
id est, suaue carmen. O B E M E L. id est, suauiloquenti.

SE QVISQVE METIATVR,

& alijs erit æquus iudex.

Te perpẽde prius, nec det tibi purpura fastũ:
Vt tibi sic alijs arbiter æquus eris.

TE PER. Nosce prius temetipsum, ac iudica (monet
Michaël) nec tibi uestis purpurea superbiam atque molestiã
moueat. nam si iustus tuipsius iudex fueris, eris etiam & a-
liorum. q. d. non aliter. Sic Iuue. saty. x i. illud Cbilonis, ut
Plini. lib. vij. perdocet in templo Apollinis Delphici aureis
litteris scriptum celebravit, dicens, E` cœlo descendit, & τὸν
σταυρῶν. id est, cognosce teipsum. Ecclesi. c. x x x i. Intellige
quæ sunt proximi tui ex T E I P S O. Persi. sat. iij. an deceat
pulmonẽ rumpere uentis? Stemmata quod Tusco ramum mil-
lesime ducis? Censoremq; tuum, uel quòd trabeate salutas,
Ad populum phaleras, ego te intus & in cute noui. P E R.
id est, percipe, & cognosce. P V R P V R A. id est, uestis Restituit
purpurea. de purpura suprã dictum est super illum uersicu-
lum: Infœlix patria est pueros ubi purpura uestit. Sed im-
depraua-
pressorũ inaduertentia factum est, ut plus dimidia interpre-
tatione illius distichi prætermiſsa fuerit, quæ debet ei loco
restitui. Ea est huiuscemodi quam ego in archetypo meo his
uerbis habeo: Iuuenibus nō amplius una ueste uti, toto anno
permi

permissum. Nec quenuā cultius altero progredi, nec epulari opulētius, ne imitatio in luxuriā uerteretur. Et Iuu. sat. iij. ita exclamat: Quis pauper scribitur hāres? Quādo in cōsilio est & dilibus? agmine facto Debuerāt olim tenues nigrasse Quirites. Et quod paulò antè dixerat: Exeat (inquit) si pudor est, & de puluimo surgat equestri, Cuius res legi nō sufficit: & sedeāt hīc Lenonū pueri quocūq; in fornice nati. Hīc plaudat nitidi praeconis filius inter Pinnirapi cultos iuuenes, iuuenesq; lanistae. Latēter autē Romanorū luxuriā carpit: apud quos pueri patritiorū impuberes praetexta utebātur: quanuis Plinius li. i. x. ita memoret: Purpureus color pro maiestate in pueritia est: distinguit ab equite curiā. P V R P V. id est, purpurea uestis. Purpuræ cōchylia sunt, sicut & murices, quarū sanguinis flore purpureus pannus tingitur. Plin. eodē li. Sed purpuræ florē illū tingendis expetitur uestibus, in medijs habent faucibus, liquoris hic est minimi in candida uena: unde pretiosus ille bibitur nigrantis rosæ color subluens. Reliquum corpus sterile. Totum hoc de Arbitr. fuit. A R B I. id est, iudex. Cic. lib. i. de Offic. Arbitriū Nolanis, & Neapolitanis de finibus agri à Senatu datum.

VIRTUTIS PRINCIPIVM

asperum, finis amoenus. 279

Est opus incēpto, finis uirtutis amoenus:

Principijs quanuis aspera prima uia est.

EST. Neceſſe est (inquit poëta) incipere, subaudi incumbere uirtuti: quia uirtutis finis iucundus est: quanuis prima principij uirtutis uia est ardua. Hesiodi primum hæc sententia, quam Vergilius de litera Pythagoræ ita mutatus est. Nam uia uirtutis dextrum petit ardua callem, Difficilem

cilemque aditum primum aspectantibus offert, Sed requiem præbet seßis in uertice summo. INCOEPTO. id est, incipere. et Sallustianè locutus est in Catilin. Tantum incepto opus est: cætera res ipsa expediet. & ablatius est pro infinitiuo. Priscian. in minori arte libro ij. ablatiu quoque pro eorum infinitis: ut idem in Catilinario: Nam & prius quàm incipias consulto, & ubi consulueris, maturè factò opus est. pro consulere, & facere. AMOENVS. id est, amabilis. Festus: Amœna dicta sunt loca, quæ ad se amanda alliciant, id est, trahant. uel quia sine munere, id est, fructu. Et est, ab a, quod est sine, & munus. PRINCIP. id est, primi initij. Aristot. libro i. Ethicorū: Videtur enim plusquàm dimidium totius esse principium.

VOLUPTAS PESTIS IV

uenum, & senum est.

Vis fieri felix? est debellanda uoluptas:

Hæc iuuenū exitiū est, pestis & illa senum.

VIS. Appetis effici fortunatus, sciscitatur Michaël, omnis morum dissolutio est abs te peruincenda: quia hæc est pessimus iuuenūque, senumque exitus. Arist. lib. i. Ethic. Enimvero felicitatem esse sumnum bonum, manifestum est. Idem in eodem libro: Nam uoluptatē suscipere, est animalium. Cic. lib. i. de Offi. Ex quo intelligatur, corporis uoluptatem non satis esse dignā hominis præstantia, eamque cōtemni, & reijci oportere. Sin sit quispiā, qui aliquid tribuat uoluptati, diligēter sciat ei tenendū esse modum eius fruēdæ. DEBELLANDA. id est, bello uincēda. Vall. lib. v. Debellare, est bello uincere, aut bello capere. Expugnare pugnādo capere: uel potius pugnādo, uel oppugnādo uincere. EXITI. id est, pessimus finis. PESTIS. id est, tanquam uenenum pessimum.

Omnibus inuisa est stolidæ iactantia mentis:
Dum de te loqueris, gloria nulla tua est.

OMNI. Cunctis mortalibus est odiosa imprudentis ani-
mi ostentatio (asseuerat poëta) quare dum temetipsum extol-
lis, nulla fama, nullaq; celebritas tibi superest. Vnde illud
Sapientia uice uersa ab Ecclesiastico cap. xi. scitè dictum est: Sapien-
tia humiliati exaltabit caput illius: & in medio magnato-
rum exalta- rum consedere illum faciet. IN VI. id est, faciens inuidiam,
bit caput siue inuidiosa. Nam Valla lib. i. Inuidiosum utiq; cum à uer-
bo descendit, passionem significare, id est, eum cui inuide-
tur, tradit. Idem quoque author statim subiicit secus signifi-
care, cum à nomine uenit, id est, actione: ut res inuidiosa, id
est, quæ atrocitatem facti augens, inuisum illius authorem fa-
cit. Omnia hæc rectè, & multa scitè Valla excogitauit: sed
styli eum defecit perspicuitas. Neque enim in præcipiendo
habuit oratoriam maiestatem: sed inter dialecticam asperi-
tatem, & satyricam acerbitatem fatigatur. IACTANTIA.
id est, sui ipsius dilatatio. Verg. lib. vi. Quem iuxta sequitur
iactantior Ancus. GLO. id est, consentiens laus bonorum:
Gloria. ut Quintilianus definit. Inter gloriam autem & claritatem,
ut Seneca libro xvij. epistolarum moralium testatur, hoc
Claritas. interest: quòd gloria multorum iudicijs cõstat, Claritas bo-
norum.

L 37

QVAE CARENT EFFECTV
tentanda non sunt.

Quæ fieri nequeunt prorsus tentare recuses:
Ingenij debes pondus habere tui.

QVAE

QV AE. Oportet omnino abstineas ea conari, inquit uales, quæ effici non possunt: quoniam pro ingenij tui qualitate, tibi onus imponere debebis. Salo. Prouer. cap. xxij. Ne erigas oculos tuos, ad opes quas non potes habere: quæ facient sibi pennas quasi aquilæ, & uolabunt in cœlum. Hora. in ar te poë. Commisisse cauet, quod mox mutare laboret. Mart. lib. xij. Qui sua metitur pondera ferre potest. P R O R. id est, omnino. & est aduerbium significationis intèsiuæ. H A B E R E. id est, sustinere, uel assumere.

NIL NOVI SAPIENTI
contingit.

283

Prouidet è specula sapiens quæcunq; futura:
Assuetusq; malis nil nouitatis habet.

PROVIDET. Vir prudens, ac sapiens negotia futura tanquam ex specula, & loco edito prospicit (ait Verinus) atque idē laboribus, aduersisq; rebus assuefactus, nihil noui, quod non multò antè intellexerit, deinceps deprehendit. Cic. lib. i. de Offi. Homo autē qui rationis est particeps, per quam consequētia cernit, causas rerum uidet, earumq; progressus, & quasi antecepsiones non ignorat, similitudines comparat, rebusq; præsentibus adiungit, atque adnectit futuras: facile totius uitæ cursum uidet. Terē. in Adel. O Dea mea, isthuc est sapere, non quod ante pedes modò est uidere, sed etiam illa, quæ futura sunt, prospicere. Vergilius libro i. Aenei. Non ignara mali miseris succurrere disco. P R O V I. id est, procul uidet, & prospicit. S P E C. id est, tanquam ex loco eminentiori, unde latius sit prospectus. Verg. libro iij. Aene. Dat signū specula Misenus ab alta. Mart. Specula, et speculum, genere & significatione differunt. Nam specula dispiciētiam significat. N I L N O V I. id est, nullam nouita-

fieri me

tem: casus pro casu, & est proculdubio emphasis. Teren. in And. Quot illuc hominum litigant. id est, quot homines.

SAPIENS NIHIL

inuitus facit.

284

Nil facit inuitus sapiens: exire recusas.

Quod uitare nequis? uelle necesse tibi est.

NIL. Nullum negotium uir sapiens contra uoluntatem suam facit, asseuerat poëta. q. d. quoniam quodcumq; facturus est siue prosperum, siue aduersum, sponte facit, quia uidet non licere sibi effugere. Deinde exclamat poëta in stultum aliquem dicens, Recusas euadere & perferre quod non potes euitare: frustra, inquit, conaris, quia magis necessariū tibi est uelle, & patienter tolerare. Aristot. lib. primo Ethicorum: Virum enim uerè bonum, & sapientem arbitramur omnem fortunam decenter perferre, ac semper pro facultate

Feras, nō rerum optimè agere. Publius apud Aul. Gellium libr. xvij. culpes, Feras, non culpes, quod uitari non potest. EXIRE. id est, quod uita tolerādo superare. VELLE NECES. id est, cogeris uelle: ri non po quia uitari non potest. Sic Luc. lib. i. Phar. Iussa sequi: tam test. posse mihi, quā uelle necesse est.

PVLCHRA VESTIS NON

facit egregios uiros.

285

Si tōgā crassa mihi est, spernor, si trita lacerna est;

Num facit egregios purpura picta uiros?

SI. Si toga uestis est mihi sordidata, contemnor (inquit Verinus) & si lacerna uestis est mihi rosea colore iā amisso, etiā cōtemnor: rogat deinde, nūquid purpurea toga, atq; aureo intertexta facit uiros electos, et optimos? quasi dicat, minime

nimè gentiū. latenter uulgus carpit, quòd bellè uestitos uiros bonos putat. Vnde Eccles. cap. ix. Quomodo ergo sapientia Verba pauperis contēpta est? & uerba eius non sunt audita? uerba pauperis sapientiū audiūtur in silētio, plusquàm clamor principis in= non sunt ter stultos. Cic. itē lib. Tus. iij. præclare illud reliquit testatū: audita. Hinc Cæcilianum illud: Sæpe est etiam sub palliolo sordido sapientia. Cū enim paupertatis una, eademq; sit uis, quidnā dici potest? T O G A. id est, uestis illa Romana. Var. lib. i. Toga à tegēdo dicta. Marcellus: Toga dicta est à tegēdo: & est toga, sicut in consuetudine habetur, uestimētum quo in foro amicumur. Cuius & Cicero meminit in Cati. Velis amictos, non togis. C R A S S A. id est, sordidata, qualem pauperiores gestant, qui togati dictitantur. L A C E R. uestis, de qua Festus ita proficitur: Lacerna, quia minus capitiō sit. Sanè in uestibus præterquam in paucis, non est certa ratio. P V R P V. P I C T A. id est, toga picta: sic enim genus quoddam togæ appellabatur. Macrobius libr. i. Saturnaliorum: Tullus Hostilius rex Romanorū tertius, debellatis Hetruscis sellam curulē, lictoresq;, & togā pictam, atq; prætextā, quæ insignia magistratū Hetruscorū erant, primus ut Romæ haberetur instituit. Sed prætextā illo seculo puerilis non usurpabat ætas. Ergo enim, ut cætera, quæ enumerat, honoris habitus.

DE EADEM RE. 286

Si modò me spernis, mutata ueste redibo:

Quod mihi non dederis, uestibus ipse dabis.

S I. Si me nunc aspernaris, quum mihi toga est crassa (testatur Michaël) toga permutata alia noua lacerna, o homo imprudentissime, reuertar: & quod honoris mihi nunc negaueris, tunc ipsis saltem melioribus, ac recetioribus togis, lacernisq; dabis. Iuuenalis sat. v. Plurima sunt, quæ non aua

dent homines pertusa dicere *lena*. Cice. lib. i. de Offi. de hac re ad hūc modum præcipit: Adhibenda est præterea mūditiā nō odiosa, neque exquisita nimis: tamen quæ fugiat agrestem, & inhumanam negligētiam. Eadem ratio est uestitus, in quo sicut in plerisq; rebus mediocritas optima est. M V T A. V E S. id est, alia noua, & non crassa. Q V O D. subaudi, honoris. I P S E. id est, tu. et habet emphasim: quasi dicat, qui solas uestes ueneraris.

DE EADEM RE. 287

Oblatrant tritis catuli plerunq; lacernis:

Ne latres, nobis uestis habenda noua est.

OBLATRANT. Consueuerunt parui canes (subiungit poëta) aduersus uestes semiruptas oblatrare: quod ipse in meas facis: quamobrem ne posthac latres, noua uestis habeatur à me oportet: quasi dicat, quia tu illas speciosiores gestas, meas despicias: tamē deberes potius meminisse quod Ec In uestitu clefasticus cap. x i. hortatur: In uestitu ne glorie ris unquam. ne glorie nec in die honoris tui extollaris. An fortasse tibi placet quod Iuue. saty. vij. dixit: Rara in tenui facundia panno. Cum præsertim ironicôs loquatur. OBLA. id est, obloquuntur, & detrahunt. CAT V. id est, nouelli canes. Valla libro iiij. Catuli sunt ferarum, siue mitium siue immitium. Nam & catulos murium legimus. Pulli uerò pecudum. Foetus auium, & piscium: quanquam & hoc generalius nomen est: unde foetificare, pro parere: & foetura pro partu, ad omnia animalia muta pertinent.

AD DETRACTOREM.

Nullius ingenij tanquam sint disticha carpis:

Tu nil quum scribas, quale tibi ingenium est?

N V L

NULLI. O' detractor (exclamat Michaël) culpas, & reprehēdis mea disticha sententiarum, quasi nullius ingenij, nulliusq; Minervæ illa fuerint: sed tibi quum nihil reponas, neque grandiloquum, neq; attentatum, quale huiuscemodi, obsecro, ingenium est? quasi dicat, nullum, opinor, ingenium est eius, qui nihil reponit. Mart. quoq; lib. I. alio bona fide Martia- sensu, tamē eodem affectu illud prodidit: Scribere me que-
reris uelox epigrammata lōga: Ipse nihil scribis, tu breui-
ra facis. DISTICHA CARPIS. Cacephaton fecit. Ver-
gilius lib. ij. Aene. Iuuat ire, & Dorica castra.

QVOD NON SVMVS
mancipia corporis.

Quum sit missa tibi mens alto libera cœlo:

Num uis mancipium corporis esse tui?

QVVM. Lemma est proponēs, ueluti quandam conclusio- Lēmata.
nem. Quòd non sumus uidelicet serui corporis, sed potius
domini & gubernatores. Sane uerò pleraq; huius diuini ua-
tis lemmata, siue potius argumēta quasi Ciceronis Parado-
xa: hoc est, præcepta admirabilia, quæ habētur præter opi-
niones hominū sunt. Quale est illud: Omnes sapiētes liberos
esse: & stultos omnes seruos: quod est huic proximum, cuius
est sensus: Quū anima sit tibi missa libera à sublimi cœli re-
gione: nunquid deliberas te immundi corporis esse seruum?
Sapien. cap. ij. Quoniam Deus creauit hominem inextermi-
nabilem, & ad imaginē similitudinis suæ fecit illū. Inuidia
autē diaboli mors introiuit in orbem terrarum: imitantur au-
tem illū, qui sunt ex parte illius. Ecclesiastes cap. vij. Virum
de mille unum reperi, mulierem ex omnibus non inueni. So-
lummodo hoc inueni, quòd fecerit Deus hominem reclusum,
& ipse se infinitis miscuerit quæstionibus. Vergil. quoque

tametsi ethnicus, lib. vi. illud scripsit: Igneus est ollis vigor,
 & coelestis origo Seminibus: quātum nō noxia corpora tar-
 dāt, Terreniq; hebetāt artus, moribūdaq; mēbra. Hinc me-
 tuūt, cupiuntq; dolēt, gaudētq;: nec auras Respiciūt clausae
 allustius tenebris, et carcere cæco. LIB. id est, uitij nō obnoxia. Sal.
 le animo. in Iugur. Animus incorruptus æternus rector humani gene-
 ris agit, atq; habet cūcta, neq; ipse habetur. MANCIP. id est,
 seruus. Var. lib. ij. Dictū à manu mācipiū, q. manu capiatur.

AD DETRACTOREM. 298

Sectantem patrias artes, & inutile carmen

Me carpis: tu quid desidiosus agis?

SECTAN. O detractor (exclamat uates) mihi uitio das,
 & reprehendis imitantē patris mei Vgolini disciplinas, &
 carmen, quod tu inutile, ac superuacaneum uocas: tu igitur
 ignauus, quid melius agis? Plin. in præfatione naturalis histo-
 riæ de detractoribus: Paratos fuisse istos, qui obtreftatione
 alienæ sciētiae famā sibi aucupantur. SECTAN. id est, imi-
 tantem: inde philosophorū sectæ appellabantur. DETRA-
 CTOR. appellat eum, qui alienæ, hoc est, suæ scientiæ famam di-
 minuebat: quales Cato eodē Plin. ibidē authore utilitigato-
 res uocat. dictus est autē à detrahēdo, hoc est, detractādo. Fe-
 detracta stus: Detractare est malè tractare. QUID DES. Sic Mar-
 tia. li. viij. Dic mihi quid melius desidiosus agis? & signifi-
 cat actiue: quoniā (et si in osus finitur) à uerbo uenit: ut Val-
 la lib. i. profitetur aliquātò diligētius, quàm Gell. lib. xix.

NON EST CREDENDVM 299

blando adulatori.

Qui te plus solito demulcet carmine blando,
 Te capere insidijs nititur ille suis.

Q. VI

Q. VI. Qui tibi, ô lector, plus quàm aliàs solebat blandis uerbis palpatur, assseuerat Verinus, ille ipse decipere suis illecebris contendit. Hoc sicut multò superius in adulatorem dictum est: de quorũ hominum genere Aristoteles libro iij. Ethicorum ita refert, atq; differit: Qui autem placere stu- Lasceuius
det, si uoluptatis causa, nec ob aliud quicquam id agit: lasceuius adulator.
dicitur. Si uerò ut utilitatem quandam inde adipiscatur in pecunijs, aut in re pecuniaria, adulator. Cic. li. i. de Offi. Iisdemq; temporibus cauendum est, ne assentatoribus patefaciamus aures: nec adulari nos sinamus, in quo falli facile est. DEMVL. id est, blanditijs captat. & quod est tactus, ad animam transtulit. Terent. in Heau. Non possum pati, quim ti Teretius. bi caput demulceam. C A R M I. B L A N. aut re uera carmine adulatorio intelligit: sicut quidam poëta diuitiis solent epigrammatis blandiri: aut pro uerbis licet accipere. C A P E R E. decipere. I N S I. id est, callidis adulationibus.

VITANDA SVNT

contagia culpæ.

392

Ceu colubrum fugias blandæ contagia culpæ.

Quis non fœdatur, si pice tactus erit?

C E V. Fugias lubrici peccatoris coniunctiones, hortatur Michaël, tanquam serpentem, quoniam quis non commaculabitur, si pice aspersus erit? q. d. quicumq; Salo. Pro Salomon
uer. cap. xxij. de meretrice: Ingreditur blandè, & in nouis de mere=
simo mordebit ut coluber: & sicut regulus uenena diffundit. trice.
det. Eccles. cap. xij. Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea: Qui teti=
& qui communicauerit superbo, induet superbiam. C O L V. gerit pi=
id est, serpentem: qui coluber quasi colens, & inhabitans um cē, inqui=
bras dicitur: nā hyberno tempore sub terra se abscondit. Ver. nabitur
li. ij. Aenei. Qualis ubi lucem coluber mala gramina pastus, ab ea.

o 5

Frigida sub terra tumida quem bruma tegebat. **C O N T A.** id est, coniunctiones, ut supra dictum est. **P I C E.** id est, illo liquore crasso, qui sicut resina ex arboribus quibusdam defluit, ut puta ex pino, cedro, alijsq; . **Plin. libro x iij.** Arborum succo manatium picem, resinamq; , alia ortæ in Oriente, alia in Europa feruntur. Idem aliquantò inferius: Pix in Italia ad uasauino condēdo maximè probatur Brutia. Fii è picea resina. In Hispania autem è piceastris minimè laudata. **T A C T V S.** id est, unctus.

R E S P R E C I B V S V E N -
dita cara est.

293

**Quod precibus uēdis, pretiū tibi uile uidetur:
An mihi res emitur carior ulla prece?**

Q U O D. Quod mihi uendis precibus solis, quibus tibi supplico, uidetur tibi perquam exiguum pretium (rogat poeta) quasi preces minimum pretium existant: nunquid res ulla mihi potest uendi (iterum rogat) magis cara prece? q. d. non. Vnde Cic. in lib. de Amici. Hæc igitur prima lex amicitiae sancitur: ut ab amicis honesta petamus, amicorū causa honesta faciamus: neq; expectemus qdē dū rogemus, sed studium semper adsit, cūctatio absit. **P R E T I V M V I L E.** id est, minimum. Aduertendum nescio quomodo dici, **Quod precibus uendis, pretium tibi uile uidetur.** pro eo quod rationabilius diceretur: **Quod precibus uendis, uili pretio tibi uendi uidetur.** Aduertendum item nescio quomodo possit dici, **An mihi res emitur carior ulla prece:** pro eo quod rationabilius quoque diceretur, **An mihi res ulla emitur carius, quam illa quæ emitur prece.** Huiusmodi sunt illæ dicendi improprietates, quas Valla, cui tametsi plus æquo subtili, atque ut de Lucretio dixit Quintil. difficili, multum debemus

debemus, li. i. ad hūc modū excitauit: Ego sum maior uigin- Maior ui
ti annis: pro eo quod est, ego sum maioris ætatis eo qui est ui ginti an-
ginti annorum: uel maioris ætatis uiginti annorum. Et sum nis, di-
ditior opinione hominum: quasi opinio hominum diues sit, tior opi-
æ non sic accipi debet: sed, magis quàm opinio hominum nione ho-
sentit, uel quàm homines opinantur. minum.

MEVM, ET TVVM SVNT

omnium malorum causa.

Si duo de nostris tollas pronomina rebus,

Prælia cessarent: pax sine lite foret.

SI. Si duo pronomina deriuatiuæ formæ, hoc est, meus, Salu-
a, um: tuus, a, um, de rebus nostris familiaribus excludas, stius.
(testatur Verinus) prælia continuo desisterent, & pax sine
omni forensi controuersia præstò esset. Sallu. in Cati. Igitur
initio reges (nam in terris nomen imperij id primum fuit) di-
uersi pars ingenium, alij corpus exercebant. Etiam tunc ui-
ta hominum sine cupiditate agitabatur. Sua cuiq; satis pla-
cebant. Postea uerò quàm in Asia Cyrus, in Græcia Lace-
dæmonij, & Athenienses capere urbes, atq; nationes subige-
re, libidinem dominandi causa belli habere, maximam glo-
riam in maximo imperio putare, tum demum periculo, atq;
negotijs compertum est in bello plurimum ingenium posse.
Verg. li. viij. Deterior donec paulatim, ac decolor ætas, Et
belli rabies, & amor successit habēdi. D V O. id est, meus, a,
um, & tuus, a, um, & accurate dixit duo. neq; enim dixi-
set bina, nisi poëtice, ut Verg. lib. viij. Aeneid. Frænaq; bina
meus quæ nūc habet aurea Pallas. Ibidē. Probus, & inter- Bina de
pres Seruius sic tradit: Frænaq; bina poëtice: nā duo debuit quibus a-
dicere: Bina enim secūdū Ciceronē nō dicūtur, nisi de his q̄ pud Cic.
sunt numeri tātū pluralis. Nā Ci. culpāt filiū per epistolam dicūtur.
dicens

dicens malè eum dixisse literas duas, quum literæ quoties epistolam significant, numeri tantum pluralis sunt: contrà epistolas bimas non dicimus, sed duas. **PRAELIA.** id est, ipsa armorum certamina, ut Valla libro iij. profitetur. **SINE LITE.** id est, sine litigio. **Vlpianus:** Litis nomen, actio nem significat: siue in rem, siue in personam sit.

QVI SEMINAT DISCORDIAM, ærumnam metet. 295

Qui mala uipereis iactabit semina sulcis:

Martis & ærumnæ tristia grana metet.

QVI. Qui seditiosas mali occasiones in uenenosis, & bello paratis hominum animis seminauerit (ait Michaël) colliget infelices belli, atq; laboris fructus. **Salo. c. xxij.** Qui seminat iniqui nat iniquitatem, metet mala: & uirga iræ suæ consummabitur. **Qui** pronus est ad misericordiam, benedicetur: de panibus enim suis dedit pauperi. **I A C T A.** id est, cōmittet, sparget. **M A R.** id est, belli. & est metonymia. **Varro li. i.** Mars ab eo quòd maribus in bello præest, aut quòd à Sabinis receptus est ibi Mamers. **A E R V M.** id est, ægritudinis, & laboris. **Cicero li. secūdo de fini. bo. & mal.** Aerumnas nostri labores non fugiendo nominauerunt. **Vniuersum autem distichon in agriculturæ est metaphora.**

DE MORBO SVO. 296

Mutauit stomachum diri uiolentia morbi:

Hei timeo faciet quid mihi sæua lues.

M V T A V I T. Ingens uis ac potentia crudelis morbi stomachū mihi mutauit, queritur **Verinus. q. d.** ideòque nō potest cibum cōcoquere: quare, hei mihi, metuo ista morbi mei pestis quorsum euadat. **Timet autem mortem: quoniam** (ut

Ari

Aristote. libro 1. Ethicorum testatur.) Terribilissimum omnium mors. Hæc enim finis : nec quicquam præterea bonum, uel malum mortalibus uidetur esse. **M V T A V I T.** id est, ab incolumitate in periculum deiecit : metaphora à uentis sumpta, qui mare tranquillum in procellosum agunt. Vergilius libro v. Mutati transuersa fremunt : & uespere ab ætro Consurgunt uenti. **S T O M A.** id est, ut sic loquar, uentriculum : ubi cibum non concoquit, mors instat. Iuuenalis saty. iij. Plurimus hic æger moritur uigilando : sed illum Languorẽ peperit cibus imperfectus, & hærens Ardenti stomacho. **L V E S.** id est, morbus. Valla libro iij. Lues & pestis hoc differunt, quo genus & species. Nam lues, uel in Pestis homines, uel in pecora, etiam in arbores dicitur. Pestis uero, aut citò occidit, aut citò abit, uti idem tradit.

Q V A E S C I M V S D O C E-
re, & quæ ignoramus discere debemus.

247.

Quæ nosti impertire libens, facilisq; roganti
Esto: quæ nescis, discere ne pudeat.

Q V A E. Ea bonorum disciplinarum documenta, quæ ipse habes comperta, ultro docere debebis (monet poëta) & interroganti de re quapiam, esto non difficilis in respondendo : quæ uerò ignoras, interrogando discere non erubescas.

Vnde Ecclesiasticus capite xxxvii. Vir peritus multos erudiuit, & animæ suæ suavis est. Qui sophisticè loquitur, odibilis est: in omni re defraudabitur. Idem paulò inferius: Vir sapiens plebem suam erudit : & fructus sensus illius fideles sunt. Salom. Prouer. capite xix. Non cesses audire fili doctrinam : nec ignores sermones scientiæ. Hora. in arte poëtica : Cur nescire pudens præue, quam discere malo.

lo. IMPER. id est, distribue, & participem fac. Terent. in Eunu. Plurima salute Parmenonem Summum suum impertit Gnato. Et impertio, uel impertior, sub alterutra uoce uariatur, & impertior te salute: uel impertior tibi salutem, usitate loquimur. ROGAN TI. id est, scitanti.

D I V I T I A E M A L E P A R T A E

hostibus relinquuntur.

Cur tibi diuitias cumulas? cui congeris aurū?

Hostibus an nescis hæc cumulare tui?

Salomō.
Ecclesia
sticus.

C V R. Qua ratione tibi diuitias auges, rogat auarum Verinus, & cui auri pondera coaceruas? nunquid ignoras has diuitias, per omnia scelera quæ sitas, te hostibus comparasse tuis? Salo. Prouer. cap. xxij. Qui calumniatur pauperem, ut atgeat diuitias suas, dabit ipse ditiori, & egebit. Eccles. ca. x l. Substantiæ iniustorum sicut fluius siccabuntur, & sicut tonitruum magnum in pluuiâ personabunt. Vnde Persius saty. v l. Nunc nunc impenus uinge, Vnge puer caules, mihi festa luce coquatur Vrtica, & fissa fumosum sinciput aure, Vt tuus iste nepos olim satur anseris extis, Cum morosa uago singultiet inguine uena, Patritiæ immetat uulua: mihi trama figuræ Sit reliqua: ast illi tremat omento popa uenter. H O S T I. id est, inimicis. Mar. Hostimentū, est æqua mentū: unde & hostes dicti sunt, qui ex æqua causa pugnant.

A D F A C T I O S V M.

Cur miser insedis numeroso milite septus?

Quæ mala custodes tot peperere tibi?

C V R. Quidnā, ô miserande (rogat poëta) multis satellitibus, stipatorijsq; militibus adglomeratus in tuis factionibus nadis? quæ mala commisisti tantæque tam multos coegerunt

accerr

accerfere custodes? Salomon Prouerb. cap. xi. Iustitia recto-
rum liberabit eos: & in insidijs suis capientur iniqui. Idem
cap. xxviii. Fugit impius nemine persequente: iustus au-
tem quasi leo confidens, absq; terrore erit. Cice. item libro
secundo de Offi. Etenim qui se metui uolent: à quibus metuū-
da eosdem metuant ipsi necesse est. FACTIO. id est, faci-
norosum. Valla li. iij. Factio est diuisio ciuiū in diuersa stu-
dia, quū aliqui se principes, ac primarios in ciuitate efficere
conātur: inter quos æmulatio est, qui & factiosi dicūtur: &
recte Valla. Sall. in Cati. Erat eodem tempore Cn. Piso ad-
olescens, nobilis, summæ audaciæ, factiosus. P T V S.
id est, ad glomeratus. TOT CVSTODES. id est, tam mul-
tos milites, quibus is instructus.

Q. VI ALIOS REPREEN-
dit, se primum castiget.

300

Quū fueris censor, primū te crimine purges:
Ne tua te damnent facta nefanda reum.

Q. V V M. Si quando fueris iudex (hortatur Michaël) fac
in primis temetipsum peccato liberes, ne tua pessima scele-
ra, dum iudicas, temetipsum condemnent. Hieronym. in Au-
reo. Non confundant opera sermonem tuum: ne quum in ec-
clesia loquaris, quisq; respondeat: Cur hæc dicis, non facis?
Sacerdotis os cum mente concordet. Nam quomodo præ-
ses ecclesiæ auferet malum de medio eius, qui in delictum si-
mile corruerit: aut qua libertate corripiet peccantem, quū ta-
citus ipse sibi respondeat, se admisisse quæ corripit? Perdit
enim auctoritatem docēdi, cuius operibus sermo destruitur.
Citero quoque in Sallu. Carere debet omni uitio, qui in alte Cicero in
rū quoq; dicere paratus est. C E N. id est, arbiter, & iudex. Sallustiū.
Varro

Varro lib.I. Censor ad cuius censuram, id est, arbitriū, censeretur populus. NEFANDA. id est, intoleranda.

NON DEBEMVS NOSTRA NE-
gligere, ut aliena curemus. 3 0 1

Ne tua contemnas aliena negotia curans:

An tibi te quisquam iunctior esse potest?

NE. Caue tua negotia contemnas, ac perdas (hortatur uates) aliarum curando negotia personarum: quoniam dic mihi, rogat deinde, num quis tibi propior te unico esse potest? unde Matthæi ca. xv. Nō sum missus nisi ad oues quæ perierunt domus Israël. Et paulò inferius: Non est bonum nū sume= sumere panē filiorum, & mittere canibus. Terent. in Heu re panem ton. Tantum ne est ab re tua otij tibi, aliena ut cures? Idem in filiorum, And. Heus tu proximus sum egomet mihi. CONT. id est, & mitte= postponas. CVRANS. id est, administrans. & participiū re cani= est. quò minus accuratè, Ne tua contemnas, aliena negotia cu bus. rans: uersus clauditur. Sic Vergilius lib. ij. Aeneid. Classes & littora linquens. Quo loco Seruius ita docet: Linquens finitus est uersus participio, quod rarò fit apud Latinos: apud Græcos uerò est uitiosissimum. IVNCTI. TE. id est, magis coniunctus temetipso.

AMICO SIC PROSIS, VT
tibi non obsis. 3 0 2.

Esto memor charo semper prodesse sodali:

Præstita sic noceat ne tibi sedulitas.

ESTO. Memento, suadet Verinus, in omni negotio amico tibi fido prodesse: tamen ea, inquit, uia ne diligentia tua erga amicum propensa tibi nocitura sit. Ecclesiasticus cap. xxix. Perde pecuniā propter fratrem, & amicū, & non absce

abscondas illam sub lapide in perditionem. Idem aliquantò inferius : Recupera proximum secundum uirtutem tuam : Et attende tibi, ne incidas. Cice. lib. 1. de Offi. Omnia autem commoda hominum uidentur ea, quæ sunt generis eiusdem: quod ab Ennio positum in una re transferri in multas potest: ut homo qui erranti comiti uiam monstrat, quasi lumen de suo lumine accendat, facit nihilo minus ut ipsi luceat, quum illi accenderit. Qua ex re satis præcipit, ut quicquid sine detrimento commodari possit, id tribuatur uel ignoto. CHA. id est, fido. Ab eo quod sequitur, id quod præcedit accipiamus.

Cicero.

DE EADEM RE.

Sic utere tuis, egeas ne rebus amici:

3 2 3

SAR. nanque humeris tota ferenda tuis.

S I C. Tanta prudentia tuis rebus uti debebis (præcipit poëta) ut amicorum rebus minimè tibi egendum sit: quoniam uniuersæ suppellectilis, et rei familiaris onus, tuis humeris portandum est. Eccles. cap. x. l. Fili, in tempore uitæ tuæ ne indigeas: melius est enim mori, quàm indigere. Idem capite Melius xxxij. Filio, et mulieri, fratri, et amico non des potestas est mori, tem super te in uita tua: et nō dederis alij possessionem tuā, quàm in ne forte poeniteat te, et depreceris pro illis. Dum adhuc su argere. peres, et aspiras, non imputabit te omnis caro. Melius est enim ut filij te rogent, quàm te respicere in manus filiorum tuorum. Iustinus libro x. de Artaxerxe Persarum rege, qui Dario filio regnū per indulgentiam ante obitum tradiderat, atque omnem statim ingratitudinem tolerauit, ita memorat: Post hæc Artaxerxes morbo ex dolore contracto decessit, rex quàm pater felicior. REBUS AMI. id est, rebus amicorum. TOTA SAR. id est, uniuersum rei familiaris onus. Alio sensu Apostolus ad Gal. cap. v. 1. scripsit: Vnusquisque Vnusquisque

P

que sarcini enim sarcinam suam portabit. Valla libr. iij. Sarcina utensilium suum est eorum, quae ad cultum, ad ornatum, ad ceterum usum portabit. pertinent: ut sic dicam, fascis, quem quis in itinere faciendo comportare possit. Siquidem milites, quum castra mouere uolunt, sarcinulas colligere dicuntur: & qui in aliam domum migrant, sarcinas suas componere. V T E R E. id est, uteris, futuri temporis: quod syllabae quantitas indicat.

AMICI PAUCISSIMI. 36

Millibus ex multis unus uix fidus amicus:

Hic albo coruo rarior esse solet.

MILLIBVS. Vix unus fidelis, & constans amicus, ex multis amicorum millibus inuentus, asseuerat uix, & huiusmodi amicus rarior coruo albo inueniri solet. Ecclesia. In tenta= cap. vi. Si possides amicum, in tētatione posside eum, & ne tione pos facile credas ei teipsum. Cic. quoq; in Lelio, siue lib. de Aside ami= mic. Verūq; illud est, quod uulgò dicitur, multos modios facum. lis simul edendos esse, ut amicitiae munus expletum sit. RARIOR ALBO CORUO. q. d. qui nusquam inuenitur. sic Iuue. Felix ille tamen, coruo quoq; rarior albo. Et idem satyr. vi. de Sabinarum castitate: Rara avis in terris, nigroq; fimillima cygno.

OMNES DIVITES AVARII SUNT PAUPERES. 37

Quaerere diuitias, & semper egere, furoris
Est summi, ut partas destruat alter opes.

QVAERERE. Exaggerare thesauros, & inter ipsos parcissime ob auaritiam uiuēdo indigentiam pati: extrema, Ecclesia= inquit poeta, dementia est, ut postquam illas compararis, aliter, hoc est, haeres, consumat. Ecclesia. cap. vi. Est & aliud malum,

malum, quod uidi sub sole, & quidem frequens apud homines: Vir, cui dedit Deus diuitias, & substantiam, & honorem, et nihil deest animæ suæ ex omnibus quæ desiderat, nec tribuit potestatem Deus ut comedat ex eo, sed homo extraneus uorabit illud. Idē cap. 2. Rursus detestatus sum omnem Idem. industriam meam, qua sub sole studiosissimè laboraui, habiturus heredem post me, quem ignoro utrum sapiēs, an stultus futurus sit: et dominabitur in laboribus meis, quibus defudauī, & sollicitus fui. Et est quicquam tam uanum? Iuena. saty. xiiij. Sed quò diuitias hæc per tormēta coactas? Quum furor aut dubius, quum sit manifesta phrenesis, Vt diues moriaris egenti uiuere fato. D E S T R. id est, dilapidet, & consumat. O P E S. diuitias. Festus: Ops dicta est cōiunx Saturni, per quam uoluerūt terram significare, quia omnes opes humano generi terra tribuit.

VNVS PRINCEPS.

306

Non capit una duos maiestas regia fratres:
Fraterno rubuit sanguine Roma recens.

N O N. Vnica regni, imperialisq; throni maiestas, & amplitudo non sustinet duos, quanuis fratres, asseuerat uates: quod exemplo duorum Romæ regulatorum docet: nam Roma adhuc noua, inquit, fraterno sanguine, hoc est, Remi fratris Romuli foedata est. Ennius apud Ciceronem libro Nulla scā primo de Offic. Nulla sancta societas, nec fides regni est. Et societas Luc. libr. i. Phar. Fraterno primi maduerūt sanguine muri. tas, nec si Histo. Liuius libro primo ab urbe condita, ad hunc modus regni dum commemorat: Interuenit deinde his cogitationibus est. autum malum, regni eupido: atque inde foedum certamen coortum à satis mihi principio, quoniam gemini essent, nec ætatis uerecundia discrimen facere posset, ut dij, in quorum

tutela ea loca essent, augurijlegerent eum, qui nomen nouæ urbi daret, qui conditam imperio regeret: Palatium Romulus, Remus Auentinum ad inaugurandum templa capiunt: priori Remo augurium fertur sex uultures: nuntiato augurio, quū duplex numerus Romulo sese ostendisset, utrunq; regem sua multitudo consalutauerat tempore illi præceptio: at hi numero auium regnum trahebant: inde cum altercatione congressi, certamine irarum ad cædem uertuntur, ibi in turba cæsus Remus cecidit. Vulgatiore fama est ludibrio fratris Remum nouos transilijse muros, inde ab irato Romulo cum uerbis quoque increpitans adiecisset, sic deinde quicumque alius transilijset mœnia mea interfectum. MAIEST. id est, magnitudo, et amplitudo. R V B V I T. id est, aspersa, foedata, pollutaq; est.

VITA TYRANNI MISERRIMA. 367

Quid quæris? si nota foret tibi uita tyranni:

Priuatus malles sedibus esse tuis.

Q. V I D. Quidnam affectas, subaudi esse tyrannus, rogat poëta. q. d. falleris. nam si tyranni uita tibi innotesceret, uel-les potius tam infelici imperio priuatus intra fortunas tuas contentus uiuere. Salo. Prouer. cap. x i. Multi tyranni sederunt in throno, et insuspicabilis portauit diadema. Multi potentes oppressi sunt ualide, gloriosi traditi sunt in manus alterorum. Cic. lib. i. de Offic. Etenim qui se metui uolent, à quibus metuntur, eosdem metuât ipsi necesse est. Quod statim Dionysij superioris, et Alexandri Pherei tyrannorum exemplo docet. Nam de illo ita scribit: Quid enim censemus superiorem illum Dionysium, quo cruciatu timoris angis solitum, qui cultros metuens tonsorios, candenti carbone sibi adurebat capillum? De hoc ita subiicit: O miserū, qui fidelio-rem,

Salomō.

Dionysius.

liorem, & barbarum, & stigmaticum putaret, quàm coniugem. Neque eum sefellit opinio: ab ea est enim ipse propter pellicatus suspicionem interfectus. Vnde Iuue. satyra x. Ad generum Cereris sine cæde, & uulnere pauci Descendunt reges, & sicca morte tyrāni. TYRANNI. id est, regis, sine no imperio crudeliter incūbentis. PRIVA. id est, sine tali rannidis magistratu.

DE SYLLA FELICI.

Imperium posuit, tunc uero nomine felix:

Nam prius iniustus Sylla tyrannus erat.

Sylla.

IMPE. Exēplo approbat superioris distichi sententiam, dicens: Lucius Corne. Sylla tunc uero cognomine felix imperium Romanum, quod tyrannide occupauerat, hoc est, dictaturam deposuit: nam quum dictaturam, ipsumq; Imperium teneret, iniustus tyrannus uerius erat. Hoc autem dicit, quoniam Sylla post bellum Mithridaticum, C. Mario vij. consule uita defuncto Romam reuersus, C. Mar. filio uicto, cæsoq; , post nunquam nec uisas, nec auditas ciuium cædes dictaturam tyrannide usurpauit, quam post ultionē hostium satis felix uisus, quò securior cætera uita foret, deposuit. Plinius de uiris illustribus: Lucius Corne. Sylla in fortuna felix dictus, cum paruulus à nutrice ferretur, mulier obuia, Satue (inquit) puer, tibi, et Reipublicæ felix. Et statim quaesita quæ hoc dixisset, non potuit inueniri. Idem paulò inferius: Marium apud Sacriportum, Thelesinum apud portam Collinam uicit: Mario filio Præneste interfecto, felicem se dicto appellauit. Idem paulò adhuc inferius de morte Syllæ ait: Republica ordinata dictaturam deposuit, inde spe deceptus Puteolos concessit, & morbo, qui phthiriasis uocatur, periit. FELIX. id est, fortunatus. Lucanus libro ij. Phar.

*His ne salus rerum? felix his Sylla uocari? His meruit tumu-
lum medio sibi tollere campo?*

FESTINATIO, ET IRA

sunt inimica consilio.

Consilium præceps sequitur plerumque ruina:

Ira quoque est ualde noxia consilio.

CONSI. Ruina, & infelicitas subsequitur sæpenumero
consilium de repente sumptum, asseuerat Verinus, iracundia
etiam consilio capiendū uehementer contraria est. Ecclesia.

Ante iudi cap. xxij. Ante iudiciū para iustitiam tibi: & antequam
ciū para loquaris disce. Ante languorem adhibe medicinam: & ante
iustitiam iudiciū interroga teipsum. Cic. libr. i. de Offic. Sed tamen
ira procū absit: cum qua nihil recte fieri, nihil considerate

potest. CONSILIO. id est, deliberationi. Consilium scri-
bit Cice. lib. i. Rhetor. ueteris aliquid faciendi, aut non facien-
di, uera ratio excogitata.

DE VICTU MODESTO. *Leo*

Sit facilis uictus, nullo iritante sapore:

Sed stomachū, et gustū mordeat ipsa fames.

SIT. Sit cibus ubi nō exquisita coquorum arte paratus,
præcipit uates, & nullo nimis delicato sapore gulam exci-
tante: sed ipsa duntaxat fames & stomachum, & gustum ti-

Noli esse bi prouocet. Salo. Prouerb. cap. xxij. Noli esse in conuiujs
in conui- potatorum, nec in comessationibus eorum qui carnes ad ue-
uijs pota- scendum conferūt: quia uacantes potibus, & dantes symbo-
torum. la consumentur. MORDEAT. id est, excitet, ac peruellat.

Horatius libro ij. Sermo. Rapula, lactuca, radices, qualia
lassum Peruellunt stomachum. VICTVS. id est, cibus, &
potus. Vlpianus libro Digest. 50. Victus uerbo continentur

que

que esui, potui, cultuiq; corporis, quæq; ad uiuendum homini necessaria sunt. Vestem quoq; uictus habere uicem La-beo ait. Cætera, quibus uiuendi curandiq; corporis nostri grãtia utimur, ea appellatione significantur. Valla lib. vi. parum considerato Vlpiani proposito aliter iudicat.

DE PAUPERE.

Si pauper fueris, sit parsimonia munda:

Nec neglecta tibi simplicitas fuerit. 717

S I. Si pauper, atque in paucis fueris cõstitutus (præcipit poëta) ipsa bonorum paucitas sit omnino sine uitijs, nec contemnas simplicitatem, minimeq; astutam mäsuetudinem. Vnde Salomon Prouerb. cap. xxij. Qui diligit cordis munditiã, propter gratiam labiorum suorum habebit amicum regem. Idem cap. xxviii. Melior est pauper ambulãs in simplicitate sua, quã diues prauis itineribus. Idem rursus paulo inferius: Qui ambulat simpliciter, saluus erit. M V N D A. id est, peccatis non attaminata. P A R S I. id est, moderatus sumptus: à parcendo dicta est, in qua qui uiui, tdiues est. Lucetius libro vi. Quod si quis uera uitam ratione gubernet, Diuitiæ grandes hominis sunt uinere parcẽ. N E C N E G L E C T A. Imò chara: et est liptote.

Qui ambulat simpliciter, saluus erit.

L A V S M O D E S T A, V I -
tuperatio modica. 712

Si quem laudaris, parcẽ laudare memento:

Crimina culpato parcius ipsa tamen.

S I Q V E M. Si quempiam laudibus commendaueris, hortatur poëta, fac memineris, parcẽ, ac nõ ultra hominis merita illum nobilitare: tamen memeto, inquit, delicta quũ alicuius incusaueris, modestius adhuc illa uituperare. Vnde Salo-

Qui cor = Prouerbiorum cap. xxviii. Qui corripit hominem, gratiam
 ripit ho = postea inueniet apud eum: magis quam ille, qui per lingue
 minè, gra blandimenta decipit. Idem capi. xij. Qui suavis est, uiuit in
 tiā postea moderationibus: in suis monitionibus relinquit contumeliā.
 inueniet & Vergilius in Bucolicis: Parcius ista uiris tamen obijcien
 apud eū. da memento. Apostolus tamen ad Timot. seuerius præcipit
 dicens: Delinquentes autem coram omnibus argue: ut ceteri
 metum habeant. PARCIVS. id est, moderatius.

313
 AVTHORITAS DIGENTIS NON
 est attendenda, sed quid dicat.

Nec te dicentis moueat reuerentia: sed quod
 Dixerit, attendas qua ratione probet.

NEC. Non te moueat in hanc, uel in illam sententiam
 aliqua de re differentis authoritas (consulit Michaël) sed
 quod locutus fuerit ponderes, ac trutinis qua ratione cor-
 roboret. Hōc ideo dixit, quia sepe (nisi aduertat) is, qui au-
 thoritatem habet, uincet eum, qui ratione nititur, sed nō tan-
 te habetur authoritatis. quod in Republica crebrò fieri so-
 let. Unde Ecclesiasticus cap. vi. Verba sunt plurima, mul-
 tamq; in disputando habentia uanitatem. Et Iuuenalis satyra
 iij. de his, quorum authoritas exigua est, dixit: Hæc eadem li-
 cet & nobis laudare: sed illis Creditur. Puto autem allego-
 ricè de suis quoque sententijs poëtam sensisse, quæ & si à
 puero promulgatæ, non tamen contemnendæ. PROBET.
 id est, testetur.

314
 PETRO RIDOLPHO
 Nicolai filio.

Nil tibi rescripsi, ueniam concede Ridolphe:
 Hic morbi quintus iam mihi mensis adest.

NIL.

NIL. Nullas ad te literas alternas rescripsi, ô Ridolphe, ait Verinus, tamen da ueniam, rogat: quia si tuis literis consolatorijs nihil respondi, morbus meus in causa fuit: cuius tædio quinque iam mensibus grauior. q. d. aliàs erat in retribuendo nemo magis impiger. Sic Vergilius aduersæ uoletudinis tædio Aeneida cremari iussit: sed Augustus uetuit. Vnde illa reliquit carmina de eâ re: Frangatur potius legum ueneranda potestas, Quàm tot congestos noctesq; , diesq; labores Hauserit una dies. Qua de re Ecclesiastes capi. viij. Sunt iusti iusti, quibus mala proueniunt: quasi opera egerint impiorum: quibus mala & sunt impij, qui ita securi sunt, quasi iustorum facta habeant. la prouea

NIL TIBI RESCRIPSI. poëtice dixit. Oui. in epi. niūt, quæ Penelo. Nil mihi rescribas. Oratorie locutus fuisset. Nil ad si opera te rescripsi. **RIDOLPHVS** Nicolai cuiusdā filius amicus egerint erat Verino, ad quem literas puto consolatorias dederat. impiorum.

SIMONI CANISIAN-

no amico.

315

Non me uisisti, sexto quum mense laborem,

Dic ubi traxisti Canisiane moras,

NON. ô Canisiane, non seorsum existi, ut me non uideres, ac salutare, cum iā sexto mense morbo grauer meo, cōqueritur Verin. Dic igitur quo loco tãtas procrastinasti, ac Fidem distulisti retardationes? significat autem Simonem Canisiane posside num non satis amice fecisse, qui in morbo amici factus fuit cum amicitia immemor: non seruato Eccle. consilio cap. xxij. ad hunc modum præcipiētis: Fidem posside cum amico in paupertate ille te illius, ut in bonis illius læteris. In tempore tribulationis lius, ut in illius permane illi fidelis: ut in hereditate illius coheres sis. bonis illius Sane hoc genus charitatis expressit Vergil. libro ij. Aeneid. lius læteris dicens: Vnum & commune periculum, una salus ambobus ris.

P 5

erit. **V I S I S T I.** uenisti ad uidendum. Terentius in Eunuch.
Vise amabo non fiet. & est non desideratiuum (ut quidā ob-
scuri authores appellauerunt) sed motiuum, ut Valla lib. i.
appellare censuit.

A D P E T R V M H O R T A N T E M . V T

salutem recuperet posita uirginitate.

Cur Petre uirgineū hortaris me ponere florē?

Non faciam, uel si hoc certa parāda salus.

C V R. Petrus amicus Verini fuit, & ut quidam uult, in si-
gnis medicus, sicut Leonem supra diximus. Hic amici poëtae
miserius, ad salutem coitus purgatione recipiendam, uitamq;
propagandam subinde eū hortabatur: cui Michāel, **Quare;**
inquit, ob longioris uitae spem dubiam, me hortaris illiba-
tum, atq; intactum uirginitatis meae florem perdere? non fa-
ciam, quanuis certa salus esset, ac uia, atq; hoc pretio redi-
menda. Quasi illud Sapien. cap. iij. memoria non solum te-
neat, sed etiam repetat: Placens Deo factus dilectus, & ui-
uens inter peccatores translatus est: raptus est, ne malitia
mutaret intellectum eius: aut ne fictio deciperet animam il-
lius. **F L O . V I R G .** Apta comparatione utitur. Sic Cantico-
rum cap. ij. Ego flos campi, & lilium cōuallium. **P E T R E**
priorem priorem syllabam natura corripit. Sedulius in Paschali: For-
corripit te Petri ualide torrebat lāpados aestus. **V I R G I N E .** id est,
naturali- castum, & purum. Hoc nomen uirgo esse epicœnum supra
ter. dicere ausi sumus: nec quisquam eo me ridebit. nanq; Mar-
cel. ita profitetur: Virgines non solum foeminae dicuntur, ue-
rum etiā pueri inuestes. Nam et quicumq; ex ephebis excessse-
rant, de uirginari dicebantur. Varro: Quam sympathiā lu-
biat oculos haberet, Quid imaginū interesset, puer utrum
esse

esse de uirginatū usurus, an monuce p̄uorū p̄uorū dum cogito. CERTA. quasi dicat, multo minus q̄a dubia paratur.

AD PAVLVM RONCILIONEM

de medicorum consilio.

317.

Promittunt medici coitu mihi Paule salutem,
Non tanti uitæ sit mihi certa salus.

PROMITTUNT. ô Paule Roncilio charissime, mihi magister, & doctor, salutem & sanitatem, muliebri concubitu, mihi medicinæ prudentes pollicentur, inquit Verinus: sed hæc salus, quanuis certa, nunquam tanto à me pretio aestimetur. Et ita affatur Paulum Saxiam, quasi roget: quid tu mihi consulis? nonne satius tibi hoc fore apud Deum uidetur? COITV. id est, muliebri concubitu: hoc enim propriè significat: quanuis Coëo uerbum à con deriuatur, & concumbere, & simul coniungi significat. Et coitio, id est, coadunatio, dicitur. Teren. in Phor. Vide quid agas, prima coitio est acerrima. TANTI. id est, tanta estimatione. ita enim per ablatiuum debent illi pauci genitiui cum quibus uerba pretium significantia construuntur, resolui sub genere neutro substantiuato: ut Valla li. iij. uigilantissima lucerna elucubrauit. Tale est illud, Accipe grassator, funesta pecunia tanti Nō mihi sit stulto. Quod in nostro elegio scriptū est: quasi dicat, quum Galliam trajceremus literarum gratia Italiam uersus iter facientes, postquā citra oppidum, cui nomen sancta Euphemia est, à grassatoribus auro, & cætera suspecti spoliati fuimus, nō tam ob sarcinulas, quā quod Italiam inuisere interpellabamur, lamentati sumus. In quo opusculo de Matthæo à Nolis grassatore (si bene perme mini) illi uersus leguntur: Lustrauit mediam pueris mirantibus urbem, Verberibus patiens, ambas quā perderet ante

Prima
coitio est
acerrima.

antè Attriculas: reliqua quibus ipse ætate carebit.

AD PIERIDES. 318

Quæ mora Pierides tenuit? succurrite morbo
Pallida lethifero uix tegit ossa cutis.

Q. V. AE. O' musæ Pierides, quæ tanta uos tenuit retarda-
tio (rogat poëta) appropere obsecro: nam pellis pallida
uix contegit ossa morboi mortifero, hoc est, mihi paulatim
Iob cap. morienii. Sic Iob capite XIX. Pelli meæ consumptis car-
XIX. nibus adhæsit os meū: & derelicta sunt tantummodo labia
circa dētes meos. Misere mini mei, misere mini mei, saltē nos
amici mei: qā manus Domini tetigit me. PALLIDA, id est,
lutei coloris. Persius satyr. iij. Surgit tacitē tibi lutea pellis.
VIX TEGIT. Pathos à commiseratione, id est, ut Quinti-
lianus libro sexto interpretatur, affectus. Vergil. in Bucō.
His certē nec amor causa est, uix ossibus hærent. De Pieridi
bus autem suprà dictum est.

AD CALLIOPEAM. 319

Hic mihi iam sextus mēsis post mille labores:
Affer opem uati Calliopea tuo.

HIC MI. Calliopē nouem musarum longē principem
seorsum implorat uates ita inuocans: Hic mēsis mihi post
innumerabiles labores, quos perpeffus sum, iam sextus agi-
tur, quare à Calliope, poëtæ obsecro ser opem tuo. CAL-
LI. id est, musa, quæ poëtis auxiliariis. Sanē uoce usus est
Callio- Latina: nam Græcum esset Calliopeia: quæ à pulchro ore,
pea heroi siue forma dicitur. Ophētos enim uirtus faciēsque dicitur,
corum uā callos uerò pulchritudo. Heroicorum hæc uatum faulrix
tum fau- habetur. Vergil. de musarum inuentis: Carmina Calliope li-
trix. bris herpica mandat. ergo imploratur à poëta, quoniam &
heroi

heroicos poterat modulari uersus : ut tria carmina illa infrā scripta testantur : non autem quòd medicinam norit sicut Apollo. **AFFER OPEM.** id est, ser auxiliū : & re uera , tāquam ipsa quoque medicinam calleat , eius opem implorat.

AD APOLLINEM.

Pulcher Apollo ueni, deferq; salutifer herbas:
Tā citò si moriar, crimen Apollo tuum est.

PVLCHER. O' formose Apollo. q. d. qui poëtarū habetis Deus, ueni, supplicat uales, & tu qui salutē asferre potes. q. d. quū medicinæ fueris inuentor , & creditus Deus, asfer herbas salutiferas : nam si in tam uiridi adulescentia uita defungar , huius impietatis culpa nulli alij quā tibi imputāda est. **APOLLO.** id est, Deus diuinationis, qui fauces poëtis.

Macrobius lib. I. Saturnaliorū: Plato solem Apollina cognominatum scribit, ἀπὸ τῆς βάλλειν τὰς ἀκτῖνας, id est, à iactu radiorū. Præterea Apollo Deus diuinationis habitus est, atq; ideò à poëtis inuocatur. Idem paulò superius: Virtutem igitur Solis, quæ diuinationi, curationiq; præest, Apollinem uocauerunt. Præterea inuentor medicinæ habitus est. Idē ali quantò inferius: Hinc est quòd eidem attribuitur medendi potestas: quia temperatus Solis calor morborum omnium fuga est. **DEFER. HER.** Vnde Ouid. lib. I. Meta. Hei mihi quòd nullis amor est medicabilis herbis.

Apollo.

Amor
nullis
herbis
est medi-
cabilis.

DE LUXVRIA.

**Luxuria est p̃dulce malū, quā carpere multi,
Sed pauci uitare queunt: pariturq; labore
Virtutis robur, corrumpunt otia mentem.**

L V X. Luxuria est mellitus animi morbus (desinit Mic.)
quam

quam multi tanquam pessimam incusare quiuerūt, sed quam paucissimi cauere potuerunt: nam uirtutis fortitudo, siue robur, quo luxuria uitatur, labore comparatur: quem pauci tolerare adnituntur. Otia uerò, quæ à plerisque adamantur, corrumpunt animam: quoniam in luxuriam uidelicet illam trudent. Vnde Salomon in Proverb. v. ita commune facit: Ne intenderis fallaciæ mulieris. Fauus enim distillans labia meretricis, et nitidius oleo guttur eius. Nouissima autem illius amara, quasi absynthium: et lingua eius acuta, quasi gladius. PAVCI VITA. Quæ Apostolus ad Roma. Qui dicis eis non moechandum, moecharis? VIRTUTIS RO. quasi dicat, quo luxuria maximè uitatur. Vnde Teren. in Eunu. Si quidem hercle possis: nihil prius, aut fortius subaudi, quàm non redire ad Thaidem. CORRVMOTIA. Idem in Heauton. Nulla adeò ex re istud fit, nisi ex nimio otio. CORR. id est, uitiant. Iuue. sat. i. Nurus corruptor auaræ.

VITIA, ET NON MO-

res carpendi.

322

Parcere nominibus nostri didicere libelli:

Crimina nō homines, nostra Thalia premit.

PARCE. Nostri distichorum libelli à sapiētibus, quos sectamur, ait poëta, didicere propria delinquentium nomina non propalare: itaque nostra musa Thalia hominum uitia carpit, non autem eorum qui ea patrarunt nomina. Salomon item cap. xxx. sic præcipit: Ne accuses seruū ad domum suam: ne forte maledicat tibi, et corrumpas. Persius satyra i. Vide sis ne maiorum tibi forte Limina frigescant, sonat hic de nare canina Littera. Mar. li. x. Hunc seruare modū nostri didicere libelli, Parcere personis, dicere de uitijis. NOS. THA. id est, nostra musa, hoc est, Christiana. sicut

Verg.

Verg. in Buc. Nostra nec erubuit sylvas habitare Thalia. id est, Romana. quo loco Seruius Thalia, inquit, Græcè Thaleia: nā Latine Thalea diceretur. Sanè Thalia celebritas interpretatur: quoniā in longum tempus poëtarum laus uirens celebretur. Præterea Thalia Comicis præest scriptoribus. Vergil. de musarum inuentis: Comica lasciuo gaudet sermone Thalia.

DE EADEM RE. 323

Religio Christi personis parcere iussit:

Vnde meo nullus carmine iniustus erit.

RELIGIO. Christi religio, quæ unica religio est, iussit parcere psonis (testatur Mic.) quare nullus meo uersu notatus erit. Matt. c. xvij. Si autē peccauerit in te frater tuus: Si peccauade, & corripe eū inter te, & ipsum solū. Si te audierit, lu uerit in te: cratus eris fratrem tuum. Si autem non audierit, adhibe tecū frater adhuc unū, uel duos, ut in ore duorū, uel triū testiū stet omne tuus &c. uerbū. RELI. id est, metus Dei, ab eo quòd mentē religet dicta religio, ut scribit Seruius in lib. Aeney. INUSTVS. id est, reprehensus, & notatus: hoc est, ignito cauterio in fronte signatus: quod seruis erronibus, quò facilius fugientes deprehendantur, fieri consuevit. Ergo metaphora usus est.

AD VERSIFICATOREM. 324

Vna bis centum componis carmina nocte:

Ab nescis scombris carmina quanta facis.

VNA. Versificatorem quempiam irridet, qui poëta disticha per pauca esse garriehat: & se, uel unus noctis lucubratione, ducētenos uersus facturū iactabat: cui Michaël, Vna (inquit) nocte bis cētena carmina cōponis: ah doleo arrogantiā, & dissolutionē tuā, qui parum intelligis quā magnos scombris

scombris pisciculis cucullos facis. Sic Salomon Prouerb. ea.
Sapiētes x. *Sapientes abscondunt scientiam: os autem stulti confusio-*
abscō- **ni** *proximum est. Idem cap. x x v i. Sapientior sibi stultus*
dūt sciē- **uidetur** *septem uiris loquentibus sententiis. S C O M B R I S.*
tiam. **id est,** *pisciculis in macello uenalibus. Sunt autem scombri*
(ut Plinij libro i x. uerbis utar) quibus est in aquis sulphu-
reus color, extra qui ceteris. Hispaniæ cetarius his replent,
ethynnis non commeantibus. Strabo item libro iij. ad hunc
modum scribit de Hispania Batica: Dehinc Herculis insu-
la est ad Carthaginem spectans: quam à scombrorum multi
tudine captorum, Scombroariam uocant: ex quibus garum
Scombri. *(optimū hoc salsamenti genus est) conditur. Scombri igitur*
pisciculi ad conficiendum garum, soeriorū appellatū, uen-
debantur, & papyraceis tegminibus portabantur, qui cucul-
li appellantur, quibus faciēdis leuissimī cuiusque poētæ libri
seruiebant. Mar. lib. iij. Vel turis, piperisq; sis cucullus. Per-
fius satyra i. Linquere nec scōbros, metuētia carmina, nec
tus. Cuculli nostri quoq; tēporibus à pharmacopolis fiunt.

CONSULAS PRIUS,

quā facias.

325.

Nil temere incipias, sed primū consule, cœpti
Nam multos serò pœnituisse liquet.

NIL. *Nullum inconsultē inchoes negotium, hortatur*
Michaël, sed primum à temetipso cōsiliū petito, quoniam
multos tardē pœnituisse manifestum est. Ecclesiasticus ca-
pute x x x i i i. Verum sine iudicio nihil facias graue. Sal-
ust. in Cati. Nam & prius, quā incipias consulto, & ubi
consulueris, maturē opus est factō. Iuuenalis satyra i. Tecū
prius ergo uoluta, Hac animante tuba galeatum serò duelli
Pœnitet. L I Q V E T. id est, liquidum est. Terentius in Eunū.
Illum

Sine iudi-
cio nil fa-
cias gra-
ue.

Illum liquet mihi deierare: his mēſibus ſex uel ſeptem prorsus non uidiffe proximis. Vbi Donatus ad hūc modum tradit: Et eſt uerbum iuris, quo utebātur iudices, quum amplius pronuntiabant obſcuritate commoti cauſæ, quàm negotij ſimplicitate.

VERECUNDIA, ET PVDOR

honesti mater, & frænum

uitiorum.

} 26

Improba quid rides? uerecūdia mater honesti
Fræna pudor turpis criminis eſſe ſolet. (eſt.

IMPROBA. Quare, ō mulier laſciua, cachinnaris, rogat poëta, quum præſertim uerecundia totius ſit mater honeſtatis: & quum pudor eſſe ſoleat tanquam omnis turpitudinis fræna quædam. Hinc eſt quòd Salo. Proverb. cap. vii. ita carpit: Garrula, & uaga, quietis impatiens, nec ualens in domo conſiſtere pedibus ſuis. Et Lucretius libro iiij. ita modulatur: Quam famulæ longè fugitant, ſurtimq; cachinnāt. Terentius in Eunucho, Ah, ah, ah, perij, deſeſſa iam miſera ſum te ridendo. VERECUNDIA MA. HONE. Vnde Eccleſiaſticus capite xxxij. Ante grandinem præbit coru= Ante grā ſcatio: & ante uerecundiam præbit gratia, & pro reue= dinē præi rentia accedet tibi bona gratia. PVDOR SOLET Eſ= bit coru= SE FRAENA. Latina eſt elocutio. Nam reſus ille, quem ſcatio, & uerba copulatiua poſt ſe requirunt, in caſu ſemper conuenit, ante uere in numero autem, aut in genere non ſemper, ut hoc loco. Lucundiam canus libro iiij. Phar. Omnia Cæſar erat. Ouidius lib. i. Mergratia. Omnia pontus erat. Verbum quoq; in hiſ elocutionibus uiciniori ſubſtantiuo redditur.

REGNUM EST GRAVE,

et periculosum.

327.
327.

*Si scires quanti plenum diadema pericli est:
Malles Sisyphij ponderis esse reus.*

FINIS.

SI. Si comperit haberes, ô lector, testatur Verinus Michael, quàm magni pericli regalis corona, summumq; imperium abundat, malles saxum damnatus uoluere apud inferos, quale Sisyphus urget, quàm esse rex. Ecclesiasticus capite x. Regnum à gente in gentem transfertur, propter iniustitias, et iniurias, et contumelias, ac diuersos dolos. Seneca in Hippo. Admota æthereis culmina sedibus Duros excipiunt notos, Insani Boreæ mûnas, Imbriferumq; Corum. Loquitur enim metaphoricè. DIADEMA. id est, regalis corona. Est enim regale gestamen: à *diadema*, id est, circumligo, dictum: habet enim duas uitæ appendices, quibus ligatur caput. Iuuenalis satyr. xij. Ille crucem pretium sceleris tulit: hic diadema. SISYPHI PON. id est, saxi. Vergil. lib. i. Saxum ingens uoluunt alij. Ouid. li. iij. Meta. Aut Sisyphus petis, aut urges ruiturum Sisyphæ saxum. Nimirum Sisyphus Aeoli filius: Aeoli fuit filius: qui cùm Isthmum latrocinij infestaret, à Theseo interfectus, huiusmodi poena (ut est in fabulis) apud inferos damnatus fertur, ut ex ima ualle saxum ad montis uerticem nunquam urgere desistat: quod ubi ad motis cacumē peruectum est, in imam rursus uallem relabitur: quapropter denuò iterandus est labor. Hac fabula notantur ambitiosi, qui tametsi in magistratibus petendis crebrò repulsam acceperunt, nihilo magis ab ambiendo desistunt. quod latenter poëta uidetur sentire. Et quoniam è scopulis ena-

nie

uiguit oratio (ut Diuus Hieronymus ad Heliodorũ scribit)
 iam epilogi celeusma cantandum est, sentiendumq; cum Ec-
 clesiaste capite nouissimo ita opus claudẽte: Faciendi
 plures libros nullus est finis, frequensq; medita-
 tio, carnis afflictio est. Finem loquendi pa-

riter omnes audiamus. Deũ time,

et mandata eius obserua.

Hoc est, omnis ho-

mo. Cũcta quæ

fiunt ad-

ducat Deus in iudicium pro o-

mni errato, siue bonum,

siue malum sit.

Deum ti-
 me, et mã-
 data eius
 obserua.

q 2

any one engaged - for the 21st
 Ego anthoniut Rolandut emi jstum lit
 quinqt assibut 1568 die mensis
 Decembris, dieb fonginta,

any one engaged
 I nam antioch

LVGDVNI,

Excudebant Ioannes &
 Franciscus Frellonii
 fratres.

I 5 4 6

Intje

Intje

Antoine Roland

Varagimier

Antoine Roland

Varagimier et esoulier

1572 a carriere

